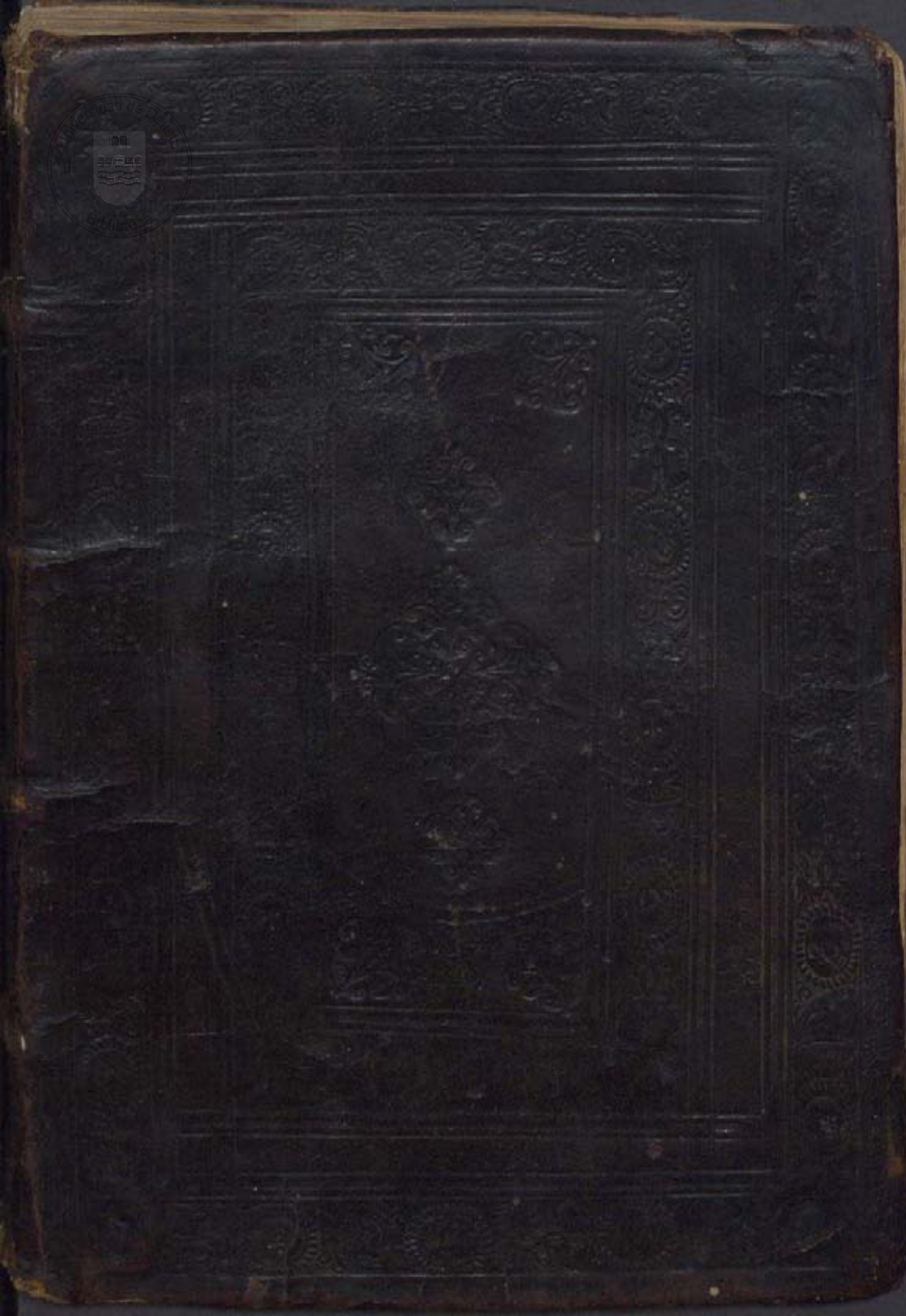

2
31 de 502

P. nomine domini qui in celis regnat. Innocentius III
legis pontificis excommunicationis, qui deus et invidiamus. & non
magis regis laus amari.

Franciscus de Sordani

180287

RELECTIO
FRATRIS DOMINICI
SOTO SEGOBIENSIS

ordinis prædicatorum, artium ac
sacrae Theologiae magistri, & eius-
dem sacrae facultatis in inclyta Sal-
manticensi vniuersitate publice
professoris, religiosique con-
uentus diui Stephani

Prioris.

De ratione tegendi
et detegendi
secretum.

EXCVDEBATUR SAL-
MAN. APVD PETRVM DE
CASTRO. ANNO.
M. D. XLI.

ILLVSTRISSIMO
DOMINO AC REVERENDISSI
mo præsuli. D. Ioanni a Toletō, sanctæ Romanæ
ecclesiæ cardinali, Burgenſiq; episcopo, ex ordine
prædicatorum assumpto, suus frater Dominicus
Soto eiusdem ordinis. S.

MAVD NESCIOPRÆ
sul clarissime, q̄ sit libellus hic impar
quē Dominationituae, aut nuncupa
rem, aut certe Romā mitterē. Verū
tamen cum mecum soleas (quæ tua
humanitas est) identidem expostula
re, cur quæ in gymnasio publice dictamus, quæq; audi
tores tumultuarie codicibus excipiunt, non aliquādo
exacta & polita prælo permittimus, animū subiūt, has
D. tuæ meditationunculas exhibere, de quibus, quæ nos
cætera præstare possumus, facile coniicias: atq; adeo,
aut rigore tu iubendi remittas, si indigna iudicaueris
quæ in lucē p̄deāt, aut, si diuersa forte steterit sentētia,
timorē ego tēperem obsequēdi. Vereor nāq; hoc me
quoq; nomine, traducere pergas: sane quē, postq̄ a sæ
culi vndis, cathedris (inq̄) alijsq; id genus scholarū no
minibus, in hunc me religionis secessum recepi, nuncq;
(quod votis omnibus optauerā) latere siuisti. Nam q̄
patres huiusmodi sæcularibus titulis mundo me rur
sus prodiderint, tuum certe studium fuit, tuaq; pror
sus.

sus autoritas. Adco enim. D. tuæ animo sedit cum
literarum omnium, tum maxime sacrarum studia foue
re & locupletare, vt quātulam nos cunq; accessionem
ad eam rem facere possumus, non neglexeris. Verum
enimvero dum fidem hac ratione religionēq; sanctissi
me colis, agis profecto nihil aliud, q̄ quod vobis gen
tile est, ac domesticū institutū. Vestra enim Albanorū
domus, tācti vtroq; parente regibus ædita, ob hoc ta
men apud nostrates clarissima habetur, q̄ præ se sem
per tulerit, fidei, christianæq; religioni, honorem &
cultum summa obseruatione deferre. Vnde ducibus
vestris semper id solenne fuit, vt nullum vnquam His
pania Mauris, Turcis, alijsq; barbaris christiani no
minis hostibus bellum indixerit, quo non sese arma
uerint primi, sanguinemq; & plurimi animas fude
rint. Testis est vel Africana illa expeditio: vbi frater
tuus Garsias a Toletō, quem honoris gratia nomino,
pro patria, pro fide & religione tam sese generose de
uouit. Sed & in longa illa expugnatione regni Grana
tæ, quæ tantum Hispanis negotium facessuit, tantoq;
sanguine constitit, q̄ se vestri strenue gesserint, illu
stris corona perpetuo fuerit testimonio, quam de ca
pra tunc signorum ac vexillorum turba insignibus ve
stris circundederunt. Quam ergo fidem armis tui, ac
rebus clare gestis propugnarunt, hanc nimirum, si mo
ribus tu & literis omnia autoritate & studio operæpre
tium duxeris asserere, extollere & amplificare. Quo
circa cum tu præsul reuerendissime domum hanc tuā,
vnde

ende ad istum ordinē summumq; senatum assumptus
es, amplissimis ædificijs, monumentisq; exornes, mo-
disq; omnibus augere & nobilitare studeas, tamē ego,
cuius interest officio publico gratias referre, nihil grā-
tius D. tuæ vicissim rependere possum, q̄ literaria
hæc munuscula. Quæ, quātulacuncq; sint, ac-
ceptare (vt reor) non dedignaberis:
quandoquidē nō minus regiū est,
exiguā libenter accipere,
q̄ ampla magnifice
tribuere.
Vale.

CRELECTIO FRATRIS DOMINICI

Soto Segobienſis, ordinis Prædicatorum: artium ac
ſacræ Theologiæ magiſtri: & eiſdē ſacræ ſacul-
tatis in Inelyta Salmanticensi uniuerſitate
publice profeſſoris: atq; religioſi conuē-
tus ſancti Stephani prioris. De
ratione tegendi & detegen-
di ſecretum ..

ROVIDENTER MAIO

res noſtri, Patres grauiſſimi, con-
cioq; bonarum litterarum ſtudioſi-
ſſima, & re ſapienter explorata,
inſtituerūt, ut de cunctis quæ an-
nis ſingulis publice legimus, ſelectū
aliqud relegeremus: ſane quod paulo
eſſet accuratius elaboratum, & pro
cuiuſq; ingenio ſuis numeris abſo-
lutum. Enimuero. Quum relego
(ait quidam) ſcripſiſſe pudet: nam
plurima cerno, me quoq; qui ſcripſi, iudice, digna ſint. Atqui cū
pleraq; omnia quæ anno preſenti de præclariffima uirtute iuſti-
ciæ interpretati ſumus, ardua quidē ſint, atq; adeo cognitu tū
ſucunda, tum etiam in primis neceſſaria, tamen ex tam uaria ſu-
pellectili hoc unum argumentū & uos impendio efflagitaſtis, &
nos potiſſimum iudicauiſmus, de quo relectionem hanc confice-
remus: quod eſt. De ratioe tegendi & detegendi ſecretum. Nam
inter ea quæ ad ultam humanam precipuum habent momentū,
Id proſecto nec in poſtremis eſt, ſi pro dignitate perpendamus,
qua ratione tacere, quæue proferre debeamus, quæ nobis ſunt
ſecreto concredita, ac fidei noſtræ commiſſa. Vt. n. arcanū ami-
ci temere effutire nō modo uanitas eſt, ſed iniquitas: atq; adeo in-
fidelitas, ita contra, tunc occultum celare crimen, quādo magi-
ſtratus uia id & ratione percuntatur, delictum eſt. Immo uero, ſi
crimen in perniciem ſpectet rei publicæ, qui non, uel ſua ſponte,
illud ſtatim deſert, impius eſt, & patriæ proditor. Quocirca,
qui ſuam aſtrinxit fidem arcani tacendi, inter ſcyllam ſe intelli-
gat, & charibdim nauigare. Quod Philſippides ille, Lyſimacho

Argu-
mentū
operis

MEMBRUM PRIMUM.

regi gratissimus, sapienter admonuit: nam cum a rege rogaretur, quidnam sibi uellet suarum rerum impartiri: respondisse fertur. Quicquid o rex: modo nequid arcani. Et Aristoteles rogatus quid in uita esset difficillimum, respondit. Ea reticere quae minime esset opus unquam efferri. Et Socrates facilius esse dicebat imperiis & malis hominibus flammam ore inardentem continere, quam arcanum. At cum argumentum hoc animo lustrare incipio, & membratim explorare, latius patere uideo, quam ut una relectione possit absolui. Etenim, si res a carceribus (quod aiunt) ad metam usque tractanda est, accersere huc materias oportet de Correctione & denuntiatione fraterna, de Accusatione & de Inquisitione: quippe in quibus summa huius disputationis posita sit. Illic enim, cum reis, tum etiam testibus periculum imminet, aut uelandi quod iussisset denunciare, aut reuelandi quod nequiquam opus esset prolato. Ob idque boni consulite, si dum relectionem instituere capimus, currente rota, iustus liber exierit. Enimvero, quamquam haec diuersis in locis uulgata, uersataque sint, & apud theologos, & plurimum apud iuris consultos, tamen hoc haecenus desideratur, ut rationes uniuersae tegendi & detegendi secretum in summa comprehenderentur: quas tam praefati, quam subditissimi simul habeant ante oculos. Quod si pro expectatione uestra praestiterimus, non fuerit, puto, inutilis labor noster: sin minus, temeritatem accusare meam, qui materiam sumpserim, non meis uiribus aequam. Nam & si cura nos publica prioratus nostri, cui per obedientiam deesse non possumus, frequenter a quiete studiorum nostrorum interpellet, tamen nullam inde praetextum exculpationem. Debuisse enim filere potius, ut culpa careremus, quam quidpiam edere, cuius ueniam deprecareremur. Sed faxit deus ut oratio nobis contingat digna, quae a nobis, & in hoc uestro consensu, & de re grauiissima habeatur.

¶ SED AD RE. M descendentes ab illo proloquio sapientis recte arbitramur proficisci: quod est Proverb. xi. Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis est, calat amici commissum. Nam ita mos est aliquod prohemium initio proponendi, quod sit totius relectionis fundamentum. Atqui tria esse existimo necessaria membra huius disputationis. Primum quo explicetur quod nam genus uirtutis sit, secreta contegere: quaque lege ad id officium teneantur mortales. Alterum, quo

QVAESTIO PRIMA.

FO. II.

perscrutemur quibus de causis, aut sua quisque sponte, aut si quis fuerit interrogatus, iure debeat occultum crimen detegere. Tertium ac postremum, quo ostendamus quando quisque iam ui & iniuria petitur secretum pandere, qua prudentia, quibusque uerbis se felicebit citra mendacium protegere: atque adeo, quid tum prius perpeti debeat, quam uel se, uel amicum prodare. Stylus uero scholasticus erit & peripateticus: quippe qui ad ueritatem uestigandam & differendam lucidior est, atque ad concludendam & iudicandam aptissimus. Sint enim quamuis ipsi latissimi, quires scholasticas oratorie tractant, nosque barbaros existiment, tamen nunquam eas poterunt eo dicendi genere, de suis cuiusque principis efficaciter ratiocinari, & perspicue definire. Nos uero uniuersis literarum studiosis morem geramus: eo uel maxime, quod multis licet citra eloquentiam Ciceronis esse theologis.

MEMBRUM PRIMUM.

QVAESTIO PRIMA.

TRVM CAELARE SEcretum sit officium fidei. **¶** Ad partem negatiuam arguitur. Fides est uirtus intellectualis: sed secretum seruare est uirtus moralis: ergo seruare secretum non est officium fidei. Quod si dixeris praeter fidem intellectualem, aliam esse fidem moralem, replicatur hoc modo. Fides moralis est pars & species iustitiae: immo fundamentum totius iustitiae, ut autor est Cicero primo de offi. cap. de iusticia: sed seruare secretum non est actus iustitiae: ergo nec est actus fidei. Probatur minor. Seruare proprium secretum non pertinet ad iustitiam: iusticia enim (inquit Aristot. quinto. Eth.) est ad alterum: quare, hominis ad se ipsum nec iusticia est, nec iniusticia: caelare autem alienum secretum est opus charitatis & amicitiae: quod uerbis propositis Salomonis insinuat. Qui fidelis est, seruat amici commissum: ergo

A iiii neutrum

neutrum secretum seruare est actus iustitiæ. ¶ Secundo arguitur. Velare, aut, pro ratione, reuelare secretum, pertinet ad prudentiam, cuius est discernere inter tempus tacendi, & tempus loquendi: unde Prouer. 10. Qui moderatur labia sua prudentissimus est: & capite. xi. proxime ante prouerbum thematis. Qui despicit amicum suum indigens corde est: uir autem prudens tacebit: id est. tacebit in publico, occulte autem castigabit: ut habet glossa interlinearis: ergo celare secretum, officium potius est prudentiæ, quam fidei. ¶ Tertio & postremo arguitur. Secretum temere & sine causa effutire, hoc uanitas est, & incontinentia: etenim, ut docet Aristo. septimo. Eth. cap. quarto, quamvis continentia, absolute dicta, circa solas uersetur uoluptates tactus: tamen, cum addito dicta: ad alias etiam affectiones extenditur: est enim quis incontinens honoris, aut iræ, atque adeo linguæ: quocirca, qui temere secreta, profundit uaniloquus appellatur. Atque qui secretum, preter rationem, metus causa reuelare: contrarium est fortitudinis: ut cum quis in eculeo leui tormēto uictus, crimen prodit, de quo iniuste interrogatur: ergo celare secretum: officium propius est: aut continentiae aut fortitudinis, quam iustitiæ, atque adeo fidei. ¶ In contrarium est prouerbum propositum: ubi qui reuelat arcana, fraudulētus appellatur: atque adeo, fidelis, qui celat amici commissum.

SECRETORVM Malius est de re propria eius qui secretum apud se continet: aliud uero est de re aliena. Et quia hæc uariæ habent considerationes, tres erunt quæstiones in hoc primo membro. Prima de secreto in genere: altera, de secreto alieno: & tertia, de secreto cuiusque proprio.

NOMEN SECRETI ¶ SED ante solutionem primæ quæstionis, circa expositionem terminorum non tacitus preteribo, esse quosdam, qui hoc nomine: secretum; quod in scholis frequentissimum est, scrupulose utantur, pro eo quod est: arcanum & occultum: insinuantes non esse in hac significatione satis latinum. Sed nihilominus, quamvis: secretum: idem est quod separatum: ut est illud iuris consultorum, Secretorum secreta est ratio, id est. Diuersorum diuersa est ratio, atque iudicium: unde: secreto loqui: est in secessu & sine arbitris loqui, tamen profecto id ipsum quod quis secreto loquitur, secretum: etiam latine, dicitur. Nam apud iuriconsultos, latinitatis non negligentes, non rarus est usus huius nominis in hac significatione,

catione. Vt. ff. de re militari. l. Omne dilectum. Exploratores qui secreta nunciant hostibus, proditores sunt. Atque adeo Quintilianus in altera declamatione per cæco, non semel, utitur hoc nomine. Poterā inquit iudices secretum hoc senis, profundumque uocare consilium. Sed de hoc satis. ¶ Quod tamen ad rem attinet, loquimur primum omnium de secreto in tota disputatione formaliter: nempe de re que suapte natura digna est ut secreta seruetur: scilicet, quæ aut mala est & peccatum, aut cuius reuelatio est perniciofa. Ad hunc enim modum loquuntur homines de secreto: nam uirtutes & opera quæ ad gloriam hominis spectant, non sunt celatu digna: nec appellantur secreta. Quapropter cæcilius in euangelio Math. 9. nihil fecerunt contra uirtutem: diffamantes christum de miraculo: nam, ut ait illic Hieronymus, dominus propter humilitatem fugiens iactantiam hominum, præceperat ne se diffamarent: & illi propter memoriam gratiæ, non potuerunt tacere beneficium. ¶ Secundo notandum est quod secretum & occultum (quod his opponitur) manifestum, multis modis dicitur: ut uidebimus in fronte statim secundi membri: tamen in presenti quæstione secretum uocamus, quicquid nec est notorium, nec infamia proclamatum. Ita ut dicamus secretum, quicquid ab ecclesia toleratur: ut habetur cap. Vestra. De coha. cle. & muli. Tamen etsi uarii sint gradus secretorum: nam aliquod est omnino secretum, quod, preter deum, solus ipse nouit, qui crimen admisit, aut forsan confessor. Alio modo accipitur: secretum: pro eo quod iuridice probari non potest: ut quando unus solus est testis sine aliis indicis. Tertio modo dicitur: secretum: quicquid non est in iudicium delatum, nec publica infamia laborat: licet possit probari. Et quanto secretum inter pauciores continetur, tanto grauius scelus est illud prodere. Sed de his omnibus generaliter mota est quæstio. ¶ Tertio notandum est quod nomen: fides: duplex est & æquiuocum ad duas uirtutes: alteram intellectualem, & alteram moralem. Significat enim primo habitum & uirtutem mentis, qua certo & constanter & quod dicunt firmiter, dictis cuiuspiam adhaeremus. Quemadmodum Aristoteles in top. li. 4. Fides inquit est opinio cum uehementia: id est, assensus sine hesitatione. Quæquidem ad presens negocium nihil attingit. Significat secundo habitum uoluntatis, qui & fidelitas nuncupatur, quo dicta & promissa factis complemus, & certa facimus. Quo modo,

Secre-
tum
multi-
plex.

fides
duplex.

MEMBRI PRIMI.

modò accipitur illic, Accipe, daq; fidē. Quā graphice describit Cicero. offi. ca. de iustitia, dicens. Fides est dictorū cōuentorūq; substantia & ueritas. Et dicit fides. Quod preter Ciceronē adnotauit etiam August. li. de mēdacio, ca. 20. quia fit quod dicitur. Id. n. praeferūt duae illae syllabae: si: des: quarū prior insinuat: facere, posterior uero dicere. Quā uirtutē tāti fecere romani, ut statuā ei, Iouis optimi uicinā, in capitolio statuerēt. Quod ex oratiōe Catonis refert Cicero. offi. li. 3. Et usq; adeo eā semp coluerūt, ut p fide, uel hostibus seruāda, Marc⁹ Regul⁹ mortē oppeteret. Et de hac loquimur in p'sentiarū. ¶ Sed quia hoc plurimū ad notitiā dicēdorū cōducit, notandū est quarto, duplicem esse, id genus, fidem: alterā quidē quae uersat circa debitū legale: quod est uere & iure debitū: quale est in cōmercis & contractibus ciuilibus, in quib⁹ est ratio dati & accepti. V. g. Fides est, emptorē statuto tēpore promissū precitū persolvere: & coniuges mutuas sibi operas impēdere: & ciues principī parere: ac deniq; principē qui tributa populi recepit, ciues uicissim armis tueri, ornare morib⁹, & legibus emēdare. Quod sonat illud euāgelii. Quis putas est fidelis seru⁹ & prudēs, quē cōstituit dñs super familiā suā Matth. 24. Et huiusmodi fides nulla ratiōe a iustitia separāt, immo est ipsa iustitia: atq; adeo p oēs materias iustitia diffunditur. Et de hac loquitur Cicero loco citato: ubi dicit, fidē fundamētū esse iustitia: ut pote q; omnis iustitia inde pēdeat, si certū quisq; faciat quod dicit. Vnde, i usū abiit mortalib⁹, ut quoties quis iniuriā passi⁹ est, deo rū hominumq; fidē imploret. Alia uero est fides & fidelitas quae uersat circa debitū morale, quod nō est absolute debitū, sed ad quādā naturalē ptinet honestatē. Vt si quis quid ex liberalitate sua & bonitate pmisit, fides est ut impleat. Quod sapiēs admonet Ecclesi. 3. Si quid uouisti deo, ne moreris reddere: displicet. n. ei in fidelis & stulta pmissio. Et huiusmodi fides nō est pprie iustitia: nā ubi debitū fūdat in sola liberalitate & bonitate pmittētis, nō est uera ratio debiti: nec est p inde integra ratio iustitia. Est tamē, ut docet. S. Tho. 22. q. 80. pars potēcialis iustitia: nā partē potēcialē cardinalis uirtutis uocāt philosophi illā uirtutē, in qua non est tota ratio talis uirtutis cardinalis: sed propter similitudinem reducitur ad illā: uelut liberalitas reducitur ad iusticiā.

¶ Hic prae notatis respōdet ad q̄stionē trib⁹ cōclusionib⁹. Prima. Secretū seruare alienū, ē officiū fidei. Probat. Act⁹ exterior, illius potēciae & uirtutis est, cuius propriū obiectū p̄xime mouet ad talem

QVAESTIO PRIMA.

FO. 111.

ad talē actū, & pprie intēditur p illū: unde dimanauit regula illa philosophorū. Habit⁹ & pprius act⁹ uersant circa idē obiectū. Vt uisio iudicatur esse pprius actus potētie uisuae, quia color, quī est propriū obiectū illius potētia, proxime mouet ad talē actū: & dare eleemosynā est act⁹ misericordiae, quia miseria, quae est obiectū misericordiae, mouet ad talē actū: & subleuatio miseriae intendit per illū: sed ppriū obiectū fidei, ut expositū est, est facere quod quis dixit, & implere quod pmisit: & hoc est quod mouet ad seruandū secretum & quod intēditur per talē actū: ergo seruare secretū est officiū fidei. Exponit minor. Senator, aut canonicus, aut quēcūq; psona publica astringitur iureiurādo seruare secretū senat⁹ aut capituli: fides ergo est quae inclinat ad seruandū tale secretū. Et eadē ratione, si psona priuata, data fide secreti, recepit arcanū alteri⁹. Sed qui uisū aut relatiōe tertiae psonae nouit crimē alienū, quanq; expresse nō promiserit secretū, censet tñ uirtualiter promississe: ppter uinculū & ius naturale quo quisq; tenet seruare secretū pximi, ut quāstione sequēti manifestabit.

¶ Secūda conclusio. Seruare secretū ad quod quis tenetur ex officio publico aut legali debito, est officiū fidei, quae est ps subiectiua & propria species iustitiae: sed seruare secretum ad quod quis ex honestate solū naturali obligatur, est officiū fidei, quae est pars potēcialis iustitiae. V. g. Senator aut canonic⁹ & quicūq; publica astringitur fide, uirtute iustitiae tenetur seruare secretū publicū: & episcop⁹ secretū papae: quod iurat seruare. c. Ego episcopus. De iureiurādo: quod si reuelat, cōmittit iniusticiā: & grauiorē ex genere suo, q̄ si nō redderet mutuū aut furtū. Et maiori ratione sacerdos tenet uinculo iustitiae seruare secretū cōfessionis, quia hoc illi incūbit ex officio. Immo uero sacerdotē seruare secretū, nō solū est iustitia, sed religio: atq; adeo reuelare: nō solū est iniustitia, sed sacrilegiū. Sed inter psonas priuatas: qui data si de recipit arcanū amici, tenet illud abscondere de iustitia: ueluti tenet quis seruare depositū. Atq; adeo, qui p iniuriā extorsit, ab alio secretū suū, tenet illud seruare: sicut fur tenet restituere furtū. Vt si quis literas alienas aperuit, preterq; q; grauius peccauit, obnoxius est secreti seruādū. At uero quādo quis uisū, aut relatione tertiae psonae secretū nouit, tunc non proprie de iustitia, sed de honestate naturali tenetur illud seruare. ¶ Colligitur ergo q; seruare secretum proximi est proprie officiū fidei, ut habetur

Secundā conclusio.

MEMBRI PRIMI.

Tertia
conclu
sio.

ut habetur in uerbis thematis. Ob idq; in epistola Philiberti epif
copi. 22. q. 5. cano. De forma. Inter sex officia fidelitatis quæ ser
uus debet iurare domino, secundū est, de secreto seruādo. ¶ Col
ligitur deinde, huiusmodi fidem partem esse iustitiæ: & ideo Io
seph sponsus uirginis ut iustus commendatur ab euangelista,
Matth. 1. qui de flagitio spōsæ, quod forte fuerat suspicatus, ut
putat August. noluit eam traducere: id est, prodere & diffamare:
quia id probare non poterat. ¶ Tertia conclusio. Seruare secre
tum de re propria, non est proprie officium fidei, sed continen
tiæ, & charitatis, qua se quisq; tenetur diligere, & famæ suæ con
sulere. Prima pars persuadetur illa replica primi argumenti prin
cipalis: nam fides est pars iustitiæ: hominis autem ad seipsum nec
iustitia est nec iniustitia. Secunda pars est manifesta: nam qui se
cretum suum temere reuelat, uanus est, & incontinens linguæ,
atq; adeo suæ prodigus famæ.

¶ AD PRIMVM Argumentum responsum est in secundo
notabili. Et ad replicam pro priori parte respondimus modo in
tertia conclusione. Sed ad secundam negatur q; seruare secretū
alienum sit proprius actus charitatis aut amicitiae: at remote im
peratur a charitate: nam charitas, quia est uniuersalis uirtus, ha
bet imperium super omnes alias uirtutes, & omnes mouet ad su
um finē. Vt charitas patriæ mouet ad aggressum bellicum: qui
tamen est proprius actus fortitudinis: & charitas propriæ perso
næ mouet ad ieiunium, ne noceat cibis: qui tamen est proprius
actus temperantiæ: & ad hunc modum charitas amici mouet ad
seruandum eius secretum: qui tamen est actus fidei. ¶ Ad secun
dum argumentum principale respondet Aristoteles. 6. Eth. cap.
12. ubi dicit q; uirtus facit rectam intentionem & propositum fi
nis: sed prudentia disponit & inuenit media quibus illum conse
quimur. Vt fortitudo facit propositum strenue agendi in bel
lo: sed quando expediat aggredi, quando uereceptui canere,
hoc prudentia discernit. Et temperantia facit intentionem co
medendi quantum cōuenit ualeitudini: sed quando oporteat aut
non oporteat comedere, hoc ostendit prudentia. Eodem mo
do, fides est quæ inclināt ut non reueletur sine causa secretum:
sed quando oporteat uelare, quando uere uelare, hoc dirigit
prudentia. ¶ Ad tertium respondetur q; nihil uetat idem opus
a duabus uirtutibus, etiam particularibus, aut a duobus uirtutibus,
ab uno

QVAESTIO SECUNDA. FO. V.

ab uno proxime, & ab alio remote dimanare. Et hac ratione,
quāq; reuelare secretum sit proprium peccatum infidelitatis,
nascitur tamen quandoq; ex defectu continentiae, & quandoq;
ex defectu fortitudinis. Nam uirtutes sunt cōnexæ: & ideo, una
sublata, reliquæ fiunt debiliores, neq; habent iustum gradum
uirtutis.

QVAESTIO SECUNDA.

UTRUM SERVARE SE
cretum proximi sit sub præcep
to. ¶ Ad partem negatiuam oc
currit in primis exemplum Chri
sti seruatoris nostri, cuius nos admo
net Paulus Eph. 5. ut simus imitato
res, qui crimen proditoris Iudæ cæ
teris apostolis nunciavit dicens: Vn
ex uobis me tradet Ioan. 13. & inter
roganti Ioannī, Domine quis est,
respondit: Cui ego intinctum panem porrexero. Et, ut de the
sauro scripturæ noua proferamus & uetera, Leui. 5. præcipieba
tur. Qui audierit uocem iurantis (scilicet falso) testisq; fuerit &:
nisi indicauerit, portabit iniquitatem suā. Vnde colligit Augu
stinus, ut refertur. 22. q. 5. cap. Hoc uidetur, q; non solum ante pec
tum admonendus est frater, ne peccet, sed postq; peccauit, quā
uis peccatum sit secretum, denunciandus est illi qui possit prodes
se & non obesse. Et, ut ab utroq; iure testimonium petamus. ff.
De iniuriis. habetur, eum qui innocentem infamauit non esse
bonum & æquum ob eam rem condemnari. Peccata enim nocē
tium nota esse & portare & expedire. Ergo seruare secretum cri
men non est sub præcepto. ¶ Secūdo arguitur. Omnia præcep
ta necessaria ad salutem comprehenduntur sub decalogo, secun
dum illud Matth. 23. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata: & sub
nectuntur solum præcepta decalogi, Non homicidium facies,
Non adulterabis &c. sed non constat quo præcepto decalogi cō
prehendatur secretorum fides: ergo nō est præceptū. ¶ Tercio
arguitur. Non uidetur minus malum prænunciare peccata fu
tura, q; denunciare præterita: sed licet astrologo prænunciare
hominum peccata quæ de astris & complexione hominum con
iectat,

fectat, ut etiam habetur. i. Item apud Labeonem. §. Si quis astrologus. ff. De iniuriis, dūmodo id nō faciat arte magica: nam tūc ultore gladio puniendus est, ut iubetur. l. Nemo. C. De maleficiis & mathe: ergo licet & peccata præterita reuelare. ¶ Et confit. Historicimulta enarrant peccata, quæ uelerant occulta, uel non fuissent adeo publica, si non historiis proderentur: ergo seruare secretum non est sub præcepto. ¶ Sed in contrarium est, quia opera iustitiæ sunt sub pcepto: de quo admonemur Matth. 7. ut quæcunq; uolumus faciant nobis homines, hæc & nos faciamus illis: sed fidelitas est pars & species iustitiæ, & seruare secretū est fidelitatis officium, ut dictū est: ergo seruare secretū est pceptū,

QVAMVIS superiori quæstione definitum sit seruare secretū esse uirtutē, superest tamen sub iudice an sit sub præcepto: nam sunt uirtutes multæ ad uitæ perfectionē spectantes, quæ nō sunt nisi sub consilio: ut de paupertate insinuat christus iuueni illi euangelico, Si uis perfectus esse, uende omnia quæ habes &c. & de uirginitate dicit Paulus. 1. Cor. 7. præceptum domini non habere, consilium autē dare. Atqui, dum quærimus an fides secreti sit sub præcepto, loquimur de secreto formaliter: id est, de re quæ suapte natura digna ē ut secreto seruetur, nempe quæ mala est, aut mali causa. ¶ Respondetur ergo ad quæstionē quinque conclusionibus. Prima. Ad fidem alieni secreti, quod est de re proximi, naturali iure tenemur, diuino, atq; humano. Conclusio receptissima est omnibus philosophis & theologis: sed locos scrutari oportet, a quibus ueritatem eruamus. Et q̄ sit ius naturale celare secreta quæ sunt peccata, probatur primo ex ipsa peccatorum natura. Hoc. n. differt inter uirtutū opera, & uitiorum, q̄ natura uirtutum, quia bonæ sunt, est, ut manifestentur: sed peccatorū natura: quia mala sunt, est, ut contegantur, nec, nisi ex necessitate correctionis aut punitionis, detegantur. Qualia. n. sunt rerū principia, talem sortiuntur & naturā: procedunt autem uirtutes a naturali lumine, peccata uero ab ignorantia: nā omnis prauus ignorat. 3. Eth. cap. 1. sunt ergo uirtutes suapte natura dignæ quæ palam fiant, peccata uero sunt celatu digna. Vnde, mos scripturæ est peccata uocare tenebras, uirtutes uero lucē. Vt Io. 3. Dilexerūt hoīes tenebras, magis q̄ lucē. Et Ro. 13. Abiiciam⁹ opera tenebrarum, &

prima
conclu
sio.

& induamur arma lucis. Et Esa. 3. reprehendunt qui peccata sua sicut Sodoma prædicauerūt. Sed Matth. 5. præcepit christus ut luceāt opera nostra bona corā hominibus: & natura, ea q̄ in nobis imperfectiora sunt contacta esse uoluit, faciē uero uoluit, contra, patere. Est ergo contra naturā crimina detegere, nisi correctionis gratia ordine seruato iuris: atq; adeo præceptū naturale est secreta celare. ¶ Et confir. hæc rō. Amicitia, q̄ hominibus tā est necessaria, nulla sane esse posset, nisi peccata & praua hominū corda occulta esset. Nā si mala q̄ tu secreto admittis, cūctis esset manifesta, quis te prosequeret amore? Et si q̄ alii in corde cogitant mala, tibi essent cōperta, quæ posses unq̄ amare? Reuera praelare nobiscū actū est, cū hominū mala deus & natura occulta esse uoluerūt. ut, uel hac ratione, amicitia inter homines coalesceret. ¶ Secunda ratio sumitur a dāno dato, & procedit nō solū de secreto peccato, cuius reuelatio esset infamia, sed de omni secreto cuius reuelatio esset perniciosa: ut si quis latentē proximī thesaurū aperiret latronibus, aut latentē hominē proderet hostibus. Ratio est huiusmodi. Naturale uinculum charitatis est ut proximis sicut nos ipsos diligam⁹. Matth. 22. cui proxima est illa generalis iustitia. ut quæcunq; uolumus ut nobis faciant homines, hæc & nos faciamus illis: atq; adeo (ut est in libro Tobie) q̄ nolumus ab aliis nobis fieri, nec nos alteri faciam⁹ unq̄: unde lex pēdet & propheta: id est, omnia pcepta iustitiæ, tā affirmatiua, q̄ negatiua: sed quicūq; mortaliū recta ratio cupit ut quod alteri secreto cōmisit, secretū seruet, ut pote unde honor & fama, & sepiissime uita pēdet: ergo æqua ratio, quicūq; naturali iure cōstringit simile officiū alteri uicissim p̄stare. ¶ Tertia ratio sumitur a fine. Necessitas. n. & rō mediōrū a fine sumēda ē, auctore Arist. 2. Phy. tex. 28. Sed iuita hūana necessariū ē alios aliis arcana sua cōmittere & credere ad capiēdū cōsiliū futurorū, uel ad leuādā & exonerandā tristitiā & ægritudinē animi, ad aliasq; p̄multas utilitates quas affert sapiētū amicitia: sed si hoīes nō alstringerentur ad fidē secretorū, nō esset q̄ hæc cōmitteret amico: ergo fides secretorū ē sub pcepto naturali: alias multa & egregia cessaret amicorū officia. ¶ Et cōfir. hæc ratio. Lex naturalis ē ut res & cōsilia publica nō temere cōmittant cuiusq; de plebe, sed sint senatores & rectores spectatæ uirtutis & iudēt. æ. quorū fides cōcedant: hoc uero cōseruari nō posset nisi esset secretorū fides: ergo

MEMBRI PRIMI.

MEMBRI PRIMI.

tale: leui⁹ quidē q̄ homicidiū & adulterium, sed grauius q̄ fur-
rum. Loquimur hīc de secreto crimine: nam de hoc est principa-
lis intentio in tota relectione. Probatur ergo prima pars. Pecca-
tum illud est mortale ex genere, quod ratione obiecti est contra
charitatem: sed, reuelare secretum: est huiusmodi: ergo. Explica-
tur hæc minor. Propriū & per se obiectum, & malū quod sequi-
tur ex reuelatione occulti sceleris est infamia proximi: nam fa-
ma est clara cum laude noticia: & qui reuelat crimen alterius p-
se generat malam opinionem illius: sed per accidens est q̄ tale
crimen obficiatur peccatori in facie, quod est contra honorē,
pertinens ad contumeliā: aut q̄ talis reuelatio uergat in detri-
mentum bonorum, aut uitæ alteri. ¶ & hoc memoria teneatur
ad noticiam dicendorum) sed q̄ denigrare famam proximi sit
contra charitatem, patet, quia fama computatur inter bona hu-
mana: & ideo non stat q̄ quis diligit alium, & tamen denigret fa-
mam illius. ¶ Secunda & tertia pars conclusionis asseruntur a
S. Thoma. 22. q. 7. ar. 3. Et probantur ambæ. Nam grauitas pec-
catorum ex genere, debet attendi secundum grauitatem obiecti:
sed uita maius bonum est q̄ fama, & mors, maius malum q̄ in-
famia: ergo homicidium grauius peccatum est q̄ denigratio fa-
mæ. Et quia adulterium de se opponitur futuræ uitæ & educa-
tioni prolis, sit, ut grauius etiam sit q̄ reuelatio criminis, quæ
est contra famam. Dixerim ex genere: quia in indiuiduo: si reue-
latio est contra uitam, uel infamia est ualde notabilis, poterit es-
se maius peccatum q̄ adulterium. ¶ Pari ratione probatur q̄
reuelatio criminis sit maius peccatum q̄ furtum. Nam fama est
maius bonum q̄ bona exteriora temporalia. Primo quia est bo-
num magis spirituale. Vnde Prouer. 22. Melius est nomen bonū
q̄ diuitiæ multæ. Deinde, quia latius & ad plures se extendit,
sicut odor unguētī. Vnde Eccl. 7. Melius est nomen bonum, q̄
unguenta pretiosa. Et postremo quia diuturnius est. Vnde Ec-
cli. 41. Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permane-
bit tibi, q̄ mille thesauri pretiosi & magni. ¶ Et confirmatur
ex. S. Thoma. 22. q. 3. ar. 7. quia infamia plus nocet q̄ amissio bo-
norum temporalium. Nocet enim non solum in temporalibus
(in quibus etiam sæpe iacturam facimus) sed etiam in spiritali-
bus: quia multi timore infamæ arcentur a peccato, qui perdita
fama

QVAESTIO SECVNDA. FO. VIII.

fama obdurantur in illo. Vnde Hieronymus super. 12. capit.
Matth. Corripiendus (inquit) seorsum est frater, ne, si semel pu-
dorem uel uerecundiam amiserit, permaneat in peccato. Et se-
cundo, quia infamia unius uergit in infamiam aliorum. Vnde
Augustinus in epistola ad plebem hipponensem. Infamato uno
religioso, totus conuentus infamatur. Et tertio, quia prodito
peccato unius, exēplo illius alii trahitur ad peccandum. At uero
hæc dicta sint de reuelatione secretorum in genere. Nam sunt
in particulari nonnullæ reuelationes, ubi, præter infidelitatem
accumulantur circumstantiæ aliorum genere peccatorum. Ut,
patefacere latronibus ubi latitet thesaurus pximi, præter infide-
litatē: gen⁹ est furti: quēadmodū, proderet latentē hominē hos-
bus occidendū, genus est homicidii. ¶ Serui ergo sunt & mā-
cipia, qui pluris æstimant in pecunia fidem, q̄ in secreto: ut est
apud comicum: Cuius tu fidem in pecunia perspexeris, uerere
ei uerba credere! Nam sapientes longe aliter sentiunt. Socrates
enim celebratissimus lumine naturali colendam fidem potius
docebat in arcanis, q̄ in creditis pecuniis. Et Cato, uel de hoc
potissimum celebratus est, q̄ amicorum arcana mira sanctita-
te celabat. Et Simonides homines infamæ notæ censebat
eos qui secreta continere non possent: atq̄ adeo similes seruo
illi apud comicū, qui rimarum plen⁹ euneta effundebat arcana
Quid plura! Vsq̄ adeo apud summos philosophos celebrata
est secretorum fides, ut, uel ob hoc maxime, antiqui mysticas
olim ceremonias in templis deorum statuerint, quas nefas e-
rat in publicum efferre: ut capta inde silēdi consuetudine, fidem
secretorum colere & obseruare docerentur homines: ut est apud
Plutarchū in De liberis educandis. Sed multo sane sanctior
est christianis magisq̄ religiosa secretorum fides: nam (quo-
tres positas conclusiones summo argumento stabiliamus) us-
q̄ adeo ecclesiæ solenne est secreta celare, ut sacrosanctum
eucharistiæ sacramentum sacerdos occulto peccatori mini-
strare debeat, anteq̄ eius crimen prodāt: etiam si illud extra
sacramentum secreto nouerit. Quæ doctrina est Augustini
homel. 50. de poeni: et refertur secunda quæstione prima capit.
Multi. ¶ Quarta conclusio. Grauius peccatum est reuela-
re secretum quod quis ex debito iustitiæ tenetur tacere, q̄ il-
B ii lud

MEMBRI PRIMI.

sed ad quod solum tenetur de honestate naturali; ceteris paribus. V.g. senatori aut canonico grauius peccatum est reuelare secretum publicum, q̄ priuata: personae reuelare illud quod non incumbit sibi ex officio tacere: nam in priori est uera ratio iustitiae & in altero non est tam proprietas iustitiae. Atq; adeo, sacerdoti summum scelus est reuelare secretum confessionis: quia nō solum est infidelitas contra ius naturale, sed est sacrilegium & cōtaminatio sacramenti contra ius diuinum: & preterea est in perniciem maximam christianismi: nam sublato sigillo secreti: tollitur sacramentum cōfessionis, quod christianis maxime est necessarium. ¶ Quod si quis percuntetur ubi in euangelio expressum sit illud ius diuinum: respondetur q̄ licet nullibi sit expressum, tamen manifeste colligitur ex necessitate finis. Ex illis namq; uerbis. Io. 20. Quorum remisistis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta erunt: colligitur praeceptum cōfessionis, & ex necessitate confessionis colligitur praeceptum sigilli, tanq̄ mediū ad finem. Quare id genus secretum nulla de causa, nec propter summum bonum totius orbis, reuelandum est: ut infra dicturi sumus. q. ult. mēbri tertii. Quapropter, sacerdoti reuelanti summa poena destinata est, ut scilicet officio priuatus perpetuam agat poenitentiam: uidelicet (secundum antiquā formā) ignominiose peragrádo p̄ orbē. cap. Sacerdos. De poenit. d. 7. Sed iam modo intrudi debet in arctissimum monasteriū ca. Omnis utriusq; sex⁹. De poenit. & re. ¶ Sed & i secretis priuatis sunt etiam grad⁹. Vnde si ordinē secretorū colligere iuuat, in primo gradu est secretum confessionis: in secundo secretum publicum extra confessionem: in tertio quando priuata persona per iniuriam extorsit secretum alterius: nam tunc de iustitia tenetur illud seruare: quemadmodum fur tenetur restituere furtum: ut si iudex uel alia persona ui & iniuria extorsit secretum ab aliquo, tenetur illud cēlare. Et eodē modo qui literas alienas aperuit, prāter peccatū quod commisit aperiendo, peccat reuelādo, contra iustitiam. In quarto gradu est quando quis ex sua bonitate, data fide, recepit a te animum amici. Tunc enim etiam de iustitia, tenetur illud tacere: nam alter non commississet secretum nisi ille daret fidem: & ideo illic est fides secreti, sicut fides depositi. In quinto & ultimo gradu est quādo quis uisū aut relatione

Secre-
torum
gradus

QVAESTIO SECVNDA. FO. IX.

alterius nouit secretum: nam tunc solum tenetur seruare de honestate naturali. Nihilominus esset peccatum morale reuelare, nisi uia iuris: nam honestas naturalis pars est iustitiae, ut dictum est, potentialis. Augetur etiam aliunde obligatio secretorum: ut si quis accepit secretum sub iuramento, aut si reuelatio illius esset in periculum uitae &c. Insinuabat se hic quaestio an seruare secretum usq; adeo sit in praecepto, ut teneatur quis aliquando prius mortem oppetere, q̄ illud reuelare: sed haec in tertio mēbro congruentius disputabitur: ubi tractabimus quando quispiam contra ius de occulto crimine interrogatur, quid nam sit acturus. ¶ Quinta & ultima conclusio. Qui secretū alienum tenet & sine causa reuelat, tenetur ad restitutionem famae. Hoc patet, postquam fama est uere bonum alienum: quod ille abstulit. Sed tamen hanc conclusionem non est praesentis loci tractare: diximus enim latius de illa in materia de restitutione. Sed satis est hic meminisse q̄ reuelator secreti non tenetur restituere, re tractando se: nam retractatio illa esset mendacium. Sed dicunt quidam q̄ debet dicere se male & praeter ius esse loquutū: quod tamen ego nunquam credidi: nam potius esset hoc confirmare infamationem. Enimvero qui non dicit se fuisse mentitum, insinuat se uerum dixisse. Sed alia uia facienda est restitutio: ut si ille infamator bene alias loquatur de infamato: uel in aliis bonis compenset infamiam. Nam potest commutari fama cum bonis alterius generis, ut dicit. S. Tho. 22. q. 62. art. 2. ad secundum. Potest tamen diffamatus remittere restitutionem famae, sicut restitutionem aliorum bonorum, ut illic comprobauimus.

¶ CAD PRIMVM Argumentum multis modis solet responderi. Primo q̄ christus non reuelauit personam iudae in singulari, sed in commune dixit: unus uestrum me traditurus est: ut dicit Eugenius cap. Si sacerdos. De officio ord. Sed tamen haec solutio nō prorsus satisfacit: nam quanq̄ Matth. 26. sint illa uerba generalia, tamen statim subiungitur. Qui intingit manum mecum in paropsyde, hic me tradet. Quod si quis dicat multos simul intinxisse in eadem paropsyde: saltem Ioan. 13. (quod est argumentum nostrum) iudam proprie designauit dicens: Cui ego panem intinctum porrexero. ¶ Aliter etiam respondet. S. Tho. 22. q. 33. ar. 7. scilicet q̄ christus, tanq̄ deus, habebat publicum peccatum

v. con-
clusio,

B iij catum

MEMBRI PRIMI.

catum Iudæ, & ideo poterat illud statim denunciare. **¶** Vel dicendum (ut reor) qd christus non denunciavit peccatum præsens Iudæ quod habebat in animo, sed tanq̃ propheta prænu-
ciauit quod futurum erat: & prænunciatio erat necessaria ad fi-
nem redemptionis, ut persuaderet se non tradi in scium aut in-
iustum. Vnde, publice solum prænucliauit illud in genere:
scilicet, unus uestrum, ut dicit Eugenius: sed peculiariter Ioan-
ni designauit Iudam ad petitionem Petri, ut tutus esset se nō es-
se illum traditorem: nam id uerebatur Petrus. **¶** Ad illud Le-
uit. quinto. conceditur qd teneretur quicunq; reuelare peccatum
secretum proximi illi qui potest prodesse & non obesse, ut lati-
us explicabimus membro secundo. Et eadem ratione in-
telligitur illa lex. Eum qui. ff. De iniuriis: uidelicet qd eum qui
nocentem infamauit (scilicet ordine iuris) non est bonum ob
eam rem condemnari. **¶** Ad secundum principale responde-
tur qd præceptum fidelitatis secreti seruandi reducitur ad octa-
uum præceptum. Non falsum testimonium dices: nam quod
non probatur, pro falso quodammodo habetur in iure. **¶** Ad
tertium, conceditur quod licet astrologis, aut de astris, aut de
complexione, aut de physionomia, affectiones hominū & quo-
dammodo peccata in genere prænucliare, dummodo fiat sal-
ua fama alterius: nec certo affirmetur, tanq̃ res manifesta. Vt
si asserat talē hoīem: quia tali sydere nat⁹ in tale genus uirtutū
naturam habere temperatam, aut in tale genus uitiorum eam ha-
bere corruptam. Et hoc non est reuelare occultum crimen,
sed docere quid sit in natura rerum. At uero in particulari asse-
nerare eum aut hoc furtum, aut homicidium patraturum, te-
meritas est. **¶** Et ad confirmationem de historicis, primo non
est necessarium omnes historicos excusare: nam sunt qui multa
scribūt, quæ potius essent silentio prætereunda. Et secun-
do quanq̃ multa crimina scribant quæ non essent alias adeo
publica, hoc tamen licet propter bonum publicum ut homi-
nes exemplis antiquorum instruuntur & perterreantur. Eo uel
maxime si enarrentur historie priscorum: nam occulta delicta
uiuentium in publicum efferre: libellum esset conficere diffama-
torium

Q VAESTIO

Q VAESTIO TERTIA. FO.X.

TRVM HOMINEM IN-

famare seipsum reuelando temere p-
prium crimen, sit mortale peccatū.
¶ Ad partem affirmatiuam argui-
tur illo præcepto sapientis recitato,
Eccl. 41. Curam habe de bono no-
mine: Et Esaia 3. reprehēdūtur qui
peccata sua sicut Sodoma prædicāt,
nec abscondūt: & psal. 55. Quid glo-
riaris in melicia: & psal. 9. Vsq̃ quo
peccatores gloriabunt, effabunt & loq̃ntur iniquitatē! **¶** Secū-
do arguitur ratione. Reuelare peccatum est cōtra naturā peccato-
rū: quæ suapte natura, ut diximus, sunt abscondenda: sed quic-
quid sit contra naturā, uidet esse peccatū mortale: ergo. **¶** Ter-
tio arguit. Fama est bonū: ergo illā negligere est peccatū: quod
uidetur esse mortale: nam est contra naturam boni: quod omnia
suapte natura appetunt. **¶** Et confirmatur. Infamare proxi-
mum, reuelando eius crimen est mortale, ut dictum est quæstio-
ne proxima: ergo & infamare seipsum. Consequentia patet
ex ordine charitatis: qui in quocunq; homine incipit a se ipso.
¶ Ad hæc accedit autoritas Augustini in libello De bono uidui-
tatis. capit. 20. quod refertur u. q. 3. capi. Non sunt audiendi: ubi
uehementer increpat illos, qui putant satis esse habere bonam cō-
scientiam apud deum: imprudenter & crudeliter contemnentes
propriā famam: quia nobis (inquit) necessaria est uita nostra, aliis
uero fama nostra. Idē repetit in sermone De cōmuni uita clerico-
rū: quod habet. 12. q. 1. ca. Nolo. **¶** Sed in contrariū est quia ubi
nulla est iniuria, nō est peccatū mortale: sed hominē reuelare pro-
prium crimen non est iniuria: quia hoīs ad se nō est iniustitia: ut
est apud Arist. 3. Ethic. ergo reuelare propriū crimē nō ē mortale.

¶ D Q VAESTIONEM respondetur septem
cōclusionib⁹. Prima. Hominē reuelare propriū cri-
mē temere & sine causa peccatum est. Conclusio hæc
satis comprobata est argumentis propositis ad par-
tem affirmatiuam: nam est & contra naturam peccati: quod
debet cæleri: cū sit malū, & cōtra naturā famæ: quæ cū sit quod-
dā bonū, cōseruāda ē. Dixerim, sine causa, quia reuelare crimen
B iiii proprium

¶ Di-
ma
con-
clusio.

proprium ad capiendum consiliū, uel leuandam tristitiā, non est aliud q̄ operaprecium, atq; adeo uirtus. ¶ Secunda conclusio. Ex genere suo non est contra iustitiam, sed solum præter charitatem, qua quisq; tenet se & sua diligere. Hæc itidē conclusio in priori quaestione probata est: nam iustitia, ut inquit Aristoteles quinto Eth. est ad alterum: & ideo hominis ad seipsū, nec iustitia est nec iniustitia: & uolenti, ut ibidem dicit Aristoteles, nō fit iniuria. Quare, qui prodigus est famæ: ex genere suo, nisi aliæ qualitates circumstent, nemini facit iniuriam. ¶ Tertia conclusio. Hominem reuelare proprium crimen sine causa, ex genere suo, ut existimo, non est peccatum mortale sed solum ueniale. Conclusio hæc sæpe in has scholas producta est: & sunt magistri nostri qui eam affirmauerunt: & nostris nos lectionibus eam obiter attigimus: at nondum hactenus de suis penitus principiis eam comperi ratiocinatum: quapropter in animo est proprius examinare quid habeat ueritatis. Explico primo conclusionē. Reuelare quempiam suum crimen proprium, ex genere suo, nihil aliud est, q̄ denigrare propriam famam: nam si id fiat per inconstantiam aut per complacentiam peccatorum, circumstantiæ sunt addentes grauitatem supra genus peccati infamiae. ¶ Et, ut opposita iuxta se posita clarius elucescant, sententia est domini Caietani nobilissimi auctoris contraria huic nostræ, super 22. q. 7. articulo secundo: quæ complectitur tres propositiones. Prima. Hominem infamare seipsum: ex genere suo est peccatum mortale, sicut occidere se ipsum. Et quanq̄ non ponat exemplum nisi in casu quo quis infamat se, imponendo sibi falsum crimen, tamen rationes eius æquo pede procedunt quādo quis præteritus reuelat occultum suum crimen: nam generaliter illic, & in summa in uerbo. Detractio: dicit q̄ infamare seipsum est mortale: & grauius, q̄ infamare alium: & manifestum est q̄ reuelare proprium crimen: est infamare se. Secunda eius propositio est. Hoc non solum est contra charitatem, sed contra iustitiam: nam infamās se facit iniuriā ecclesiæ & reipublicæ, cui necessaria est cuiuscunq; fama. Vnde colligit q̄ nulla de causa quis excusatur a peccato mortali infamando se: etiam si positus in tormentis infamet se, ad liberandam uitam. Tertia propositio eius est, q̄ qui infamat se, tenetur sibi restituere famam: quia illam per iniustitiam

sticiam sibi abstulit. ¶ At uero, salua auctoritate doctoris grauiissimi: atq; ad eo mihi colendissimi, probatur in contrarium conclusio nostra, uidelicet q̄ hominem infamare seipsum non sit ex genere mortale. In primis non est contra charitatem proximi: quia nemini nocet, nec contra charitatem propriam: nam charitas, qua quisq; tenetur se diligere, de per se & primo solum obligat q̄tum ad bona spiritualia uirtutum et gratiarum: sed quantum ad bona temporalia, non obligat, nisi quatenus sunt necessaria ad finem spirituales: ergo quando fama mea non est simpliciter mihi necessaria ad uirtutem, non est contra meam charitatem eam negligere: sed solum erit præter charitatem: id est, contra feruorem charitatis, postquam est uerum bonum. Et ideo ex genere suo non est nisi peccatum ueniale. ¶ Secundo arguitur. Prodigalitas pecuniæ ex genere suo, ut solum dicat: sine causa abicere bona: non est peccatum mortale: quia homo habet liberum arbitrium suorum bonorum, sed solum esset mortale ex circumstantia, si homo teneretur alere familiam aut uidere pauperibus in graui necessitate: ergo neq; prodigere famam, neq; honorem, ex genere suo est mortale: quia postquam fama & honor sunt bona exteriora, tam liberum arbitrium habet homo super famam & honorem, q̄ super alia bona. Hic autem insinuat punctum opiniois Caietani: est enim notandum duo esse genera bonorum. Alia namq; sunt quorum homo est dominus: ut sunt pecuniæ & facultates exteriores, quas homo pro libito potest donare aut abicere: quare, si sine causa quis abiciat huiusmodi bona, non peccat mortaliter. Sed aliud est bonum cuius homo non habet arbitrium: ut est uita: quia non potest homo se occidere. Existimat ergo dominus Caietanus q̄ honor & fama sunt omnino sicut uita, itaq; homo nō habet potestatem suæ famæ: sed q̄ solus deus & res publica habent dominium famæ: & ideo qui infamat se, facit iniuriam rei publicæ & tenetur restituere. ¶ Nos tamen, saluo meliori iudicio, censemus, contra, honorem & famam esse sicut pecuniam, q̄tum ad hoc: & hominem habere arbitrium illorum, sicut pecuniæ: nisi q̄ in genere uenialis grauius esset prodigere famam, qui est maius bonum, q̄ pecuniam. Et mouemur hac ratione: quia de uita est expressum præceptum. Illo enim præcepto

Duo
bono
rūge
nra,

cepto. Non occides: non minus prohibetur quisq; se occidere, q; alium ut docet egregie Augustinus libro primo de ciuitate dei. c. 20. Item de uita legimus solum deum esse dominum illius ut Deutero, 32. Ego occidam, & ego uiuere faciam: & Sap. 16. Tu es domine qui uitae & mortis habes potestatem: unde colligitur, nos non esse dominos propriae uitae. Item ratio naturalis est manifesta: quia cum uita sit fundamentum omnium bonorum, atq; adeo naturalissimus appetitus omnium rerum sit conseruandi se, consequens est, ut homo non habeat arbitrium uitae: sed solus deus est qui potest hominem occidere, etiam pro libito: & res publica, quae potest eum occidere solum pro bono publico. Vnde colligit. S. Tho. 22. q. 64. ar. quinto. q. occidens se ipse non solum facit contra charitatem, sed contra iusticiam, respectu rei publicae, cuius est uita hominis. Sed tamen de fama, nihil tale legimus: immo ratio naturalis oppositum docet: uidelicet q. sit in arbitrio nostro, ut sine peccato mortali possimus illam negligere. Quod pfecto loco modo citato. S. th. in solutiōe ad tertium aperte uidetur sentire. Ait enim q. licite potest homo de se ipso disponere q. tum ad ea que pertinent ad hanc uitam, que hominis libero arbitrio regitur. Sed transitus de hac uita ad aliam feliciorē, non subiacet libero arbitrio hominis, sed potestati diuinæ: & ideo non licet homini se interficere. Ac si aperte dicat Vniuersa hominis bona sunt posita in eius arbitrio praeter uitam Vnde nec famam excipit nec honorē. Et confirmat hac ratio. Quamuis fama & honor sint praestantiora bona suapte natura, q. pecunia & facultates, nihilominus magna copia pecuniae in ciuili aestimatione praevalet alicui famae: quemadmodum, licet aurum praestet argento, nihilominus magnum pondus argenti praevalet paruo auro. Quis dubitet decem millia ducatorum pluris aestimanda esse, q. famam priuatae personae? Si ergo homo habet liberum arbitrium supra magnam pecuniam, consequens est, ut habeat arbitrium supra famam suam & honorem.

Secundo confirmatur ratio. Fama potest pecuniis recompensari, ut doctores consentiunt in quarto. d. 5. Immo homo pauper rationabiliter mallet restitutionem famae sibi fieri pecuniis, q. recuperationē famae: immo uero habet infamatus arbitrium remittendi gratis restitutionem famae, ut concedit etiam Adri.

Adri. nobilis autor. in. 4. q. De restitutione famae, & in quol. xi. sicut potest homo remittere latroni pecunias quae ei depredat? est: ergo habet homo arbitrium & potestatem super famam, ut sit uere dominus illius, sicut & aliorum bonorum exteriorum.

Sed tertio probatur conclusio principalis. Christus redemptor noster. Matth. quinto. docet nos contemnere tria bonorum genera, in quibus gentes statuebant felicitatem: scilicet, diuitias: Beati pauperes spiritu: & secundo famam & gloriam mundi, Beati mites: & tertio uoluptates, Beati qui lugent. Nec illic solum, sed ubiq; euangelii frequentissimum est consilium mundi contemnendi: & tamen omne quod est in mundo, ut inquit Io. in prima cano. ca. 2. concupiscentia carnis est: id est uoluptas sensuum: aut concupiscentia oculorum: id est, auaritia diuitiarum: aut supbia uitae: id est, ambitio honoris & famae: ergo consiliū ē ex genere suo honorē & famā nihil pēdere: tātū abest ut sit mortale peccatū famā negligere.

Quarto arguitur principaliter. Si esset peccatū mortale reuelare propriū crimē sine causā, esset pariratione mortale non respondere detractoribus & obicentibus nobis publice & iniuste peccata nostra: nā certe perinde est non respondere diffamanti me, cū facile possim, ac si me ipse diffamasset: sicut perinde est, non resistere latroni, cum possim, ac si prodigerem bona mea: at cum quis detrahāt mihi, non te neor respondere: immo est in arbitrio meo tacere: ut dicit. S. Tho. 22. q. 73. articulo quarto ad primum argumentum: immo uero, licet quis mihi falsum crimen imponat, non teneor respondere, nisi essem ego persona publica, aut crimen esset contra religionem: ut si quis me appellasset haeticum. Exemplum dedit nobis christus redemptor noster, qui, ut inquit Apostolus. I. pet. secundo. cum malediceretur, non maledicebat. Et praeter alia loca euangelii, quae plurima notari possēt, id maxime exhibuit i passioe Matth. 27. ubi cū multa falsa testimonia ei obicerēt, & Pylatus dixisset: nō audis quāta aduersū te dicūt testimonia: tū nō responditei ullū uerbū: ita ut miraret praeses uehementer nepe q. nollet se cōpurcare cū facile posset. Et quāq; necessarium erat ad finem redemptionis ut non responderet, tamen id etiam fecit (quod notant doctores) ut exemplū nobis daret nō respondendi maledicētibz. Vnde in instructiōe apostolorū Matth. 5. Beati inquit)

quid eritis cum maledixerint uobis homines, & persequuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos, mentiētes propter me, ¶ Et explicatur amplius hæc ratio. Si nō essemus magis domini famæ nostræ q̄ uitæ, sequeretur q̄ quotiescūq; possemus famam nostram defendere sine proximi nocumēto, mortalis esset omīssio defensionis: consequens est falsum: ergo & antecedens. Probat̄ur sequela. Nam qui sine cuiuspiam detrimento potest uitam defendere, si non defendit, mortaliter peccat: ut qui, ruente domo, aut, inuadente tauro, non fugeret: nam ille tunc uirtualiter se occideret. Sed falsitas consequentis probatur quia dum priuata persona diffamatur, q̄q; se posset compurgare sine infamia & detrimento alterius, non tenetur, saltem sub peccato mortali, compurgare se, ut iam modo dicebamus: quia potest cedere iuri suo: quemadmodum posset cedere latroni inuadenti res suas. ¶ Et quinto arguitur. Si non essemus domini propria famæ aliter q̄ uitæ, sequeretur q̄ nulla ratione possemus exponere famam: nec propter salutem spiritualem: consequens est falsum: ergo & antecedens. Sequela probatur. Nam q̄q; quis certus esset uitam nocere sibi ad salutem spiritualem, nullo modo posset se occidere, aut sine alia ratione permittere homicidium sui: ut Augustinus late docet primo de ciuitate dei. capit. 20. Sed falsitas consequentis probatur. Nam procul dubio quicumq; cognoscēs præclaram famam & honorem sibi plurimū nocere ad uitam spiritualem, posset permittere propriam infamiam: atqui forsan ad illum finem, posset detegere aliqua sua crimina, ut per infamiam humiliatus, tutius uiueret: saltem non esset mortale, ea detegere. Immo, Scot⁹. 4. d. 15. q. 3. articul. 2. uidetur insinuare q̄ occultus homicida debet se prodere, ut puniatur: nam dicit q̄ debet patienter tolerare poenam talionis: quia aliter non potest fieri plena satisfactio pro homicidio. Nescio an intelligat q̄ homicida tenetur se pdere. Quod tamen ego uulomodo crediderim: quia nullus reus tenetur esse actor aduersus se extra sacramentum: immo nec illud esset cōsiliū. Sed tamē forsan citra peccatum mortale, posset scelerosissimus & perniciosissimus hō prodere se iudici cum periculo famæ & uitæ ut pateret poenā qua deo & reipublicæ satisfaceret. Id maxime si non sperasset alia se unq̄ uia corrigendū fore.

¶ Et confir.

¶ Et confir. Quia si nō essemus magis domini famæ q̄ uitæ: sequeretur q̄ nulla ratio possemus extenuare aut minuere famā, nec propter uitam spiritualem: consequens est falsum: ergo & antecedens. Probat̄ur sequela: quia non licet, nec propter opera poenitentiae ad satisfactionē pro peccatis, minuere uitam: secundum illud Hieronymi: Nō differt utrū magno uel paruo tempore te interimas. Sed falsitas consequentis probatur: quoniam licitum ē opa poenitentiae austerissima facere: ut admonet Iōānes Matth. 3. q̄q; inde confectari possit huiusmodi poenitentem peccatorem esse in genere. Atqui sacerdotes possunt pro grauissimis sceleribus graues poenitentias imponere: q̄q; inde sumatur argumentū q̄ poenitens in genere est peccator: dummodo caueatur ne reueletur peccatum in particulari. Immo uero quando in primitiua ecclesia p̄ graui peccato mortali imponebatur septennium poenitentiae, quis dubitat per illas poenitentias quodāmodo diffamatos esse poenitentes? Quare si fama tam esset custodienda, q̄ putat opposita opinio, certe ecclesia, nūq̄ illas poenitentias pmisisset. ¶ Et sexto principaliter arguitur ab honore ad famam. Honor enim est reuerētia quæ alicui defertur propter aliquam excellentiam sed fama est bona existimatio quæ de homine habetur seu ille se dignitatis status: morib⁹ & legibus comprobatus. ff. de u. & extra ordinari. cogniti. l. Cognitionū. Arguitur ergo. Negligere honorem & gloriam mūdi: nō est ex genere suo peccatum mortale: ergo nec negligere famā. Consequentia est nota: quia idem fere iudicium est utriusq;. Et probatur antecedens. Nam qui assumeretur ad amplas dignitates & magistratus: & totis uiribus renueret, immo qui quas haberet, abiceret, & ad uilem statum se summitteret, profecto nihil aliud faceret q̄ euangelicum consiliū: & qui hostem fugeret cum se facile posset defendere & qui se prædicaret infami genere natum, cū id posset cælare, profecto prodigus esset honoris, & tamen non condemnaretur de peccato mortali: nec ullus se unq̄ de hoc accusauit in sacramento: alias deberent prædicatores in concionibus exhortari populum ut curā haberent honoris: quod esset cōtra prædicationem euangelicam. ¶ Et septimo principaliter probatur cōclusio exemplo sactorū qui errata sua sepe scriptis prodiderunt, quæ tamen potuissent cælare. Vt Augustinus tum ali

MEMBRUM PRIMUM.

in sepe, tum in confessionibus: & maxime lib. 2. cap. 2. ubi deplorat concupiscentiam carnis quam passus est in adolescentia: Rapsebat (inquit) caligo libidinis imbecilem aetatem per abrupta cupiditatum: atque merfabar gurgite flagitiorum: ibam longinqua te & effundebam & diffuebam & ebulliebam per fornicationes meas, & tacebas. Et Amb. (ut in eius legitur uita) publicas mulieres publice ad se ingredi fecit, ut uisis his, diffamaretur apud populum, atque adeo, uel illa ratione impediret, ne eligeretur in episcopum. Et religiosissimus Anselmus in meditationibus deplorat amissam turpiter uirginitatem. O uirginitas (inquit) tam non dilecta mea, sed perditam meam: o fornicatio sordidatrix mentis meae, perditrix anime meae. Et sunt qui idem impingant Hieronymo. At uero Hieronymus id non plane testatur. Verba eius sunt in apologia ad Pamachium. Virginitatem in coelum fero, non quia habeam, sed quia magis miror quam non habeo. Ingonua & uerecunda confessio est, quo ipse careas, id in aliis predicare. Vbi non manifeste confitetur se non esse uirginem: sed dicit se non laudare uirginitatem, eo quod ipse habeat. Vel negat se habere perfectam mentis uirginitatem: cum frequentes impulsus carnis fuerint, etiam in senectute, perpeius: ut ipse fatetur ad Eustochium de custodia uirginitatis. **C** Octauo & postremo probatur conclusio ex uniuersali sensu hominum. Nam licet quis pandat crimina sua, etiam ex animi leuitate: modo id non faciat iactantia aut complacentia peccatorum: certe non censetur ab hominibus mortaliter peccasse: nisi inde sequatur periculum uitae aut scandalum. **C** Quarta conclusio. Saepe est peccatum mortale cum quis proprium crimen reuelat. Primo si id faciat per iactantiam aut complacentiam peccati. Par enim peccatum est homicidium, & complacentia in homicidio: atque adeo grauius, iactantia illius. Et hoc clamant illae auctoritates primi argumenti ex Esaia, et psal. Secundo potest esse mortale ratione scandali: ut si quis haberetur & suspiceretur ut sanctissimus, & reuelaret grauissima sua peccata: unde alii aut sumerent occasionem peccandi, aut contemnendi tale genus hominum. Si enim esset religiosus alicuius ordinis, contemneretur ille ordo. Et tertio potest esse mortale propter conditionem personae. Vt si esset persona ualde necessaria reipublicae: ut praelatus, cuius officium alius tam digne gere-

re

QVAESTIO TERTIA. FO. XIII.

re non posset. Tunc enim profecto graue peccatum mortale cesset infamare seipsum. Et quarto esset mortale, si ex reuelatione proprii secreti quis incurreret periculum uitae: ut Sanson uidetur mortaliter peccasse reuelando mysterium capilorum Dalila: ubi abscondita erat eius fortitudo: Iudi. 16. quod postea occidendo se cum hostibus non peccauit: ut dicit Augustinus. 1. de ciuitate dei. ca. 21. quia instinctu uid fecit spiritus sancti. **C** Quinta conclusio. Hominem infamare seipsum saepe est officium uirtutis. Primo, ut dictum est, ad capiendum consilium uel leuandam tristitiam, si aliter fieri non potest, decet reuelare propria crimina, licet sit non nulla infamia, illa esse amicus nota. Et secundo ratione iustitiae: ut cum quis proximum falso diffamauit, tenetur publice se retractare, cum periculo propriae famae. Et tertio esset officium uirtutis quod quis se pmitteret infamari pro amico. Vt si ego feci crimen quod falso imponitur amico meo, quando esset casus in quo non teneor reuelare meum crimen: quia uidelicet non fui causa ut alteri attribueretur: tamen possum cedere iuri meo & prodere me, ad protegendum famam amici. Immo uero si econuerso amicus meus fecisset crimen quod falso mihi impingitur, quamuis possem me compurgare,liceret nihilominus mihi tacere, ut infamia mea custodirem famam amici: sicut licet ponere uisum pro amicis: secundum illud Io. 15. Maiorem hac charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Conclusio haec quinta facile probatur: quia in omnibus casibus positus est honesta causa reuelandi crimina: & ideo nulla est per digalitas reuelare. Et quarto pari ratione illi qui in culeo uehementer torquetur, licitum est crimen occultum confiteri, etiam si contra ius interrogetur, si aliter tormenta uitare non potest. Sed de hoc latior erit sermo in calce tertii membri. **C** Sexta conclusio. Siquis sibi falso imponat crimen, non est mendacium pniciosum: sed solum officiosum. Hanc conclusionem obiter adnotauerim bona uenia reuendissimi cardinalis Caietani contrarium asserentis loco citato. Et probatur. Qui falso sibi crimen imponit nulli alteri facit iniuriam: nec sibi: quia uolenti non fit iniuria: sed solum est famae prodigium. Quo fit, ut illud mendacium ex genere suo non sit peccatum, nisi ueniale sed esset mortale: si circumstaret aliquis casus quartae conclusionis: aut si diceret mendacium sub iuramento

aut

v. conclusio.

Sexta conclusio.

MEMBRI PRIMI.

aut si esset in periculum uitæ. Sed forte, si quis sibi imponeret falsum crimen ut seruaret uitam patris, & poenam eius capitis in se transferret: dummodo id faceret sine iuramento & scádalo &c. non esset mortale. ¶ Quod si quis arguat cōtra hanc cōclusio-
nē ex uerbis August. i. de ciuitate dei cap. 20. ubi dicit q̄ falsi tes-
timonii non minus reus est: qui de se ipso falsum fatetur, q̄ si ad-
uersus proximum id faceret: sed aduersus proximum, falsum te-
stimonium est mortale: ergo aduersus seipsum. ¶ Respondetur
q̄ Augustinus solum prætendit q̄ illo octauo precepto. Non
falsum dices: prohibetur omne falsum testimonium: etiam illud
quod quispiam aduersus se dicit: sicut illo præcepto. Non occi-
des: prohibetur etiam quicumq̄ se occidere: quod nos ingenuē
fatemur: tamen non prætēdit q̄ tantum sit de se peccatū cum
quis dicit falsum aduersus se sicut aduersus proximum: nam q̄ q̄
falsum testimonium ex genere suo sit mortale, quia omnia præ-
cepta decalogi obligant sub mortali, tamen in indiuiduo non est
necesse quodcunq̄ esse mortale: nisi ubi est iniustitia, qualis nō
est hominis ad seipsum. Esset tamen mortale si esset cū periurio
aut cum conditionibus explicitis in. 4. conclusione. ¶ Septima

Septi-
ma
conclu-
sio,

& ultima conclusio. Quomocunq̄ quispiam se diffamaue-
rit, non tenetur ad restitutionem suæ famæ, etiam si per menda-
cium se diffamauerit. Primo, quia nemini fecit iniuriam: & secū-
do quia si alicui deberet famam, nō deberet nisi sibi: qui est domi-
nus illius: ob id q̄ potest sibi restitutionem remittere.

¶ AD PRIMVM argumentum principale respondetur
primo q̄ præceptum illud sapientis: Curam habe de bono no-
mine: non sonat obligationem sub reatu mortali: nam comparat
bonum nomen pecuniis: & præceptum de custodia pecuniarum
nō obligat sub mortali: quia pdigalitas ex genere suo nō est pec-
catum mortale, cum non sit contra iustitiam, ut colligitur ex. s.
Thoma. 22. q. 119. ¶ Et secundo respondetur q̄ præceptum &
consilium custodiendi famam: hoc modo intelligitur: ut quis sa-
tagat exercere se officiis honestis uirtutis: quæ digna sunt fama
& honore apud deum & homines: secundum illud Matth. 5. Sic lu-
ceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona
&c. & secundum illud Apli Phil. 4. Quæcunq̄ sunt uera, quæ-
cunq̄ sancta, quæcunq̄ bonæ famæ, hæc cogitate. Non tamen
est

QVAESTIO SECVNDA. FO. XV.

est præceptum, saltem obligans sub mortali ad custodiendum fa-
mam, in se consideratam, tanq̄ bonum temporale. Fama etenim
atq̄ honor (ut inquit Salustius) est umbra uirtutis: unde, sicut il-
lum qui recta pergit ad solem umbra, etiam inuitum, sequitur:
sed qui soli tergum uertit, umbrā sequitur, quam nunq̄ attinget:
ita cum qui uirtutem colit, bona fama consequitur: sed qui anxie
post famam & honorem currit, fieri non potest ut consequatur
unquam. ¶ Ad alias autoridades Esaiæ & psalmistæ responsum
est in quarta conclusione, concedendo esse mortale q̄ quis iactet
se de peccato. ¶ Ad secundum principale respondetur q̄
quanquam negligere & prodigere propriam famam sit cōtra na-
turam boni temporalis, non tamen est contra charitatem, nisi
quando fama est necessaria ad finem spirituale: nam iocosum mē-
daciū contra naturam est, tamen ueniale. ¶ Et eodem modo
respondetur ad tertium argumentum. Et ad confirmationem
negatur consequentia: nam hominem infamare proximum: est
contra iustitiam: sed infamare seipsum: nulla est iniustitia: & or-
do charitatis inter se ipsum & alium debet attendi quantum ad
bona spiritualia: sed tamen bona temporalia nullus sibi tenetur
magis concupiscere, q̄ alii. ¶ Ad auctoritatem tandem Augusti-
ni, quæ uidetur uehementer pugnare aduersus secundam & ter-
tiam & ultimā conclusionem (uidetur enim sentire q̄ conseruare
propriam famam sit opus iustitiæ: quia est necessaria aliis: & q̄
sit proinde, mortale illam negligere: atq̄ adeo, q̄ infamans se te-
neatur ad restitutionem) respondetur primo q̄ Augustinus loqui-
tur illic de sanctissimis quibusdam mulieribus, quæ a populo ue-
nerabantur ut religiosissimæ, & tamen negligebant famam suā,
putantes esse uirtutem ut æstimarentur malæ & uiliter eunderent.
Et hoc condemnat Augusti. ratione scandali, quod dabant po-
pulo: scandalum enim erat q̄ mulieres quæ prius æstimabantur
religiosæ, crederentur postea peccatrices: & maxime in primiti-
ua ecclesia cauendum erat christianis ne darent scandalum genti-
libus, quando infamia unius christiani cedebat in infamiam toti
us christianitatis. ¶ Et secundo respondemus q̄ Augustinus in-
telligit famam nostram esse necessariā reipublicæ, sicut sunt bo-
na exteriora: puta, quādo reipublica & proximi indiguerint. Vn-
de, sicut non teneor seruare diuitias ut seruam reipublicæ aut
succurram

MEMBRI PRIMI.

succurrant proximis, sed solum teneor quādo illas habeo succur-
rere proximo in necessitate: ita nec teneor, si sum persona priua-
ta, custodire famam & honorem meum. Et quemadmodum
prodigus honorum suorum non tenetur restituere rei publicae,
ita nec prodigus suae famae. ¶ Sed quid ad Paulum quem addu-
cit illic Augustinus. 1. Cor. 10. Placete omnibus per omnia, sicut
& ego omnibus per omnia placeo: non querens quod mihi utile
est, sed quod multis, ut salui fiant. ¶ Respondetur q̄ Paulus es-
rat apostolus: quapropter ex officio tenebatur habere bonam fa-
mam: & idem praecipiebat ceteris praelatis: sed priuatae personae
solum tenentur habere bonam famam faciendo opera digna ho-
nore & fama. Et haec de primo membro.

MEMBRVM SECVNDVM.

IN HOC MEMBRO SECVNDVM
do iuxta partitionem huius operis in-
uestigaturi sumus causas, quib⁹ quis
piā tenetur secreta reuelare, praefer-
tim secreta crimina: nam de his est in-
tentio huius secūdi membri. Sed an-
te titulum quaestionis primae, pro di-
stributione disputationis, notandū
est, tres esse generenias, quibus ad co-
gnitionem occultorum criminū iu-
re praeditur: ut habetur De accus. c.

Qualiter & quādo. 2. §. Ad corrigēdos & c. Licet hely de symo-
nia. Quae sunt, Denunciatio: Accusatio: & Inquisitio: quae se-
cundum uarios modos occultī criminis, discernuntur. ¶ Vbi
secundo adnotandum est, doctores decretorum ac digestorū
multifarie distinguere nomen: occultum: ut refert Panor. capit.
Ex literarū. De reporib⁹ ordi. sed ex p̄fesso. c. Vestra. De coha.
cle. & mulierū. At, omīssa turba citationū, trib⁹ modis aliquod
crimē dicitur occultū in iure: primo, ut opponit probabilis: secū-
do, ut opponit publico, & tertio ut opponit notorio: nā, auto-
re Aristo. 1. Top. c. 13. & quiuocū ex consideratione contrariorū
cognoscitur.

QVAESTIO TERTIA. FO. XVI.

cognoscit. ¶ Notoriū: dicitur bisariā, aut notorietate iuris, aut no-
torietate facti. Notorietate quidē iuris: quando, aut manifestis-
sima iudicis sentētia quis dānatus est de tali crimine: q̄ nulla ra-
tione possit inficiari. aut quādo re⁹ ipse recto ordine iuris crimē
confessus est: aut quādo idoneis testib⁹ ita cōprobat, ut nulla
possit tergiversatiōe cēlari. Notorietate uero facti, quādo quis
in conspectu populi scel⁹ patrauit: ita ut, uno uerbo, dicatur: no-
torū: quod nulla tergiversatione cēlari potest: ut habet. c. T u a
nos. De cohab. cler. & muli. Publicum uero, quāuis etiā accipiat
pro notorio: tamē ut distinguitur a notorio: accipit p̄ eo quod
fama publica proclamatiū est, quāuis possit aliqua tergiversatio
ne cēlari: & alio nomine dicitur famosū. Et utrūq; tō notoriū q̄
publicū, dicitur etiā manifestū. Sed probabile, est illud cuius
sunt legitimi testes, ut in iudiciū deferri possit. Occultū ergo in
primo gradu & simpliciter, est illud quod opponitur probabili:
id est, cuius nō sunt legitimi testes: & de huiusmodi occulto intel-
ligitur illud Urbani. c. Erubescant. d. 32. Secretorū & cognitor
deus & iudex est: nam de his non est iudicium humanum. Oc-
cultū in secundo gradu est illud quod opponitur publico simul
& notorio, quāq; sit probabile: itaq; occultū dicitur quicquid
ab ecclesia toleratur: ut habetur in dicto. c. Vestra. De coha. cle.
& mulie. Notoriū. n. aut publicū nō toleratur: quia notoriū
statim punitur, & publicū inquirendū est ut puniatur. Occultū
in tertio gradu: quod large dicitur occultum, est illud quod ali-
qua tergiversatione cēlari potest. licet laboret infamia. ¶ Igit,
peccata notoria non indigēt aliqua uia ut cognoscantur: quia fa-
tis cognita sunt ut puniatur. De quib⁹ ait ap̄lus. 1. Tim. 5. Quo-
rūdā hominum peccata manifesta sunt, praecedētia ad iudiciū:
& 2. quest. 1. capit. Manifesta. & sequentibus. Manifesta crimi-
na accusatione non indigent: & glossa Augustini super illud
Genesis quarto. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me
de terra: Euidētia (inquit) patratī sceleris non indiget clamore
accusatoris. De Accus. capi. Euidētia. Quocirca, secundū tria
genera occultorū, sunt tres uiae cognitionis. Quod. n. occultū ē
in primo gradu, cognoscit solū uia correptionis fraternae & de
nūciatiōis euāgelicae: sed quod occultū est secūdo modo ē, ma-
teria, nō solū correptiōis, sed etiā accusatiōis: quod tñ occultū ē
C li tertio

MEMBRI SECUNDI.

tertio modo, materia est, & correptionis, & accusationis, & inquisitionis. Itaque, inquisitio solum est de crimine cuius percrebuit infamia: sed accusatio, de omni crimine probabili: siue laboret infamia, siue non: & correptio & denunciatio euangelica, de omnibus, etiam occultis. De his ergo tribus uis dicturi sumus in hoc secundo membro. Sed de denunciatione loquemur sub nomine fraternae correptionis: quod in usu doctorum frequentius est. De qua quatuor operae pretium est disputare quaestiones: nempe an correptio sit sub praeepto, quando obliget hoc praeeptum, quos obliget, & quo ordine.

QVAESTIO PRIMA.

VTRUM CORREPTIO
fraterna sit sub praeepto. ¶ Ad partem negatiuam arguitur primo. Nemo obligatur ad impossibile, secundum illud Hieronymi: Maledictus qui dicit deus aliquid impossibile praecipisse: at correctio peccatoris non est in potestate hominis, sed soli dei: qui cuius uult miseretur, & quem uult indurat. Ro. 9. unde Io. 6. Nemo potest uenire ad me, nisi pater meus traxerit eum: & Eccles. 7. Cōsidera opera dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit: ergo correctio fraterna non est sub praeepto. ¶ Secundo arguitur. Praecepta quae sunt erga proximos sunt propter eorum necessitatem: sed nulli peccatorum necessarium est ut ab alio corripiatur: ergo correptio non est sub praeepto. Probat minor: nam cuiuscunque correctio & emendatio in sua ipsius est potestate cum solo auxilio diuino: deus enim constituit hominem & reliquit illum in manu consilii sui. Eccles. 1. ergo nullus indiget auxilio alterius ut seruetur a morte spirituali: quemadmodum indigent homines aliorum auxilio, ut seruentur a morte temporali. ¶ Tertio arguitur. Omnia praeepta necessaria ad salutem, ut dictum est quaestione secunda membri primi, reducuntur ad aliquod praeeptorum decalogi: sed non apparet quo illorum decem praecipitur correctio

QVAESTIO PRIMA.

FO. XVII.

fraterna: ergo correptio fraterna non est sub praeepto. ¶ Et confirmantur haec argumenta: quia rarissimi sunt, qui aestimant tanquam peccatum, omissionem correptionis: nec est usus ut homines in sacramento confessionis huiusmodi peccati meminerint. ¶ In contrarium est praeeptum redemptoris nostri Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: & 1. Thess. 5. Corripite inquietos, consolamini pusillanimes. &c.

IN PRIMIS. ¶ Omnium notandum est quod quaeque correptio & correctio promiscue saepe pro eodem accipiuntur, differt tamen inter haec nomina: quod correptio est uia ad correctionem: correctio uero, finis correctionis: quod & Augustinus docet. 1. De ciuit. dei, cap. 9. dicens. Nolunt quidam plerumque corrumpere, cum forsasse possint aliquos corripiendo corrigere. Vnde quod frater corrigat non est in potestate corripiendi: & ideo correctio non est in praeepto, sed correptio: nam teste Aristotele. 1. Top. cap. 2. Nec rhetoris est persuadere, nec medici sanare: sed nihil eorum ommittere, quae sunt necessaria. Aliter distinguit. S. Thomas inter haec nomina, in 4. d. 19. q. 2. ar. 1. scilicet quod correptio sit fratris ad fratrem, correctio uero, est praelati respectu subditorum. Sed eodem fermeredit: nam correctio eo proprie attribuitur praelatis, qui habent uim coactiuam, qua possunt usque ad correctionem uel punitionem corrumpere. ¶ Secundo, ut ex collatione harum uiarum perspicacius de singulis iudicemus, notanda sunt illa quibus differt inter correptionem fraternam & accusationem & inquisitionem. Et quia, ut autor est Aristoteles. Eth. 7. ut principium in speculabilibus, ita se habet finis in operabilibus: atque adeo, actus moralis a fine sortiantur speciem, ut idem docet in quinto Eth. a fine operae pretium est exordiri. ¶ Differt ergo primo correptio fraterna ab accusatione & inquisitione, fine. Nam finis correptionis est bonum priuatum particularis personae: sed finis accusationis & inquisitionis est bonum publicum. Enim uero homo consideratur primo ut singularis persona: & secundo ut membrum reipublicae (sumus enim, ut ait apostolus prima Corinthio. 12. unius corporis membra) quare crimen cuiuscunque hominis amabus rationibus malum est: & quia homini proprie nocet, & quia in perniciem reipublicae generaliter diffunditur. Quocirca, C III correptionis

Correptio et correctio.

finis in fa
correptionis.

MEMBRI SECVNDI.

correctionis fraternæ finis est correctio & recuperatio fratris: quod illo uerbo euangelico insinuat: Si te audierit lucratur es fratri tu: sed accusatiōis & inquisitionis finis est publica punitio: ut poena publica unius terrore sit ceteris: secundū illud Pauli. 1. Tim. 5. Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorē habeant. Hoc enim differt inter poenā huius uitæ & poenā æternā inferni: nam poenæ huius uitæ non per se expetuntur, nec debent infligi propter malum hominis, sed in quantum sunt medicinales uel ipsi cui infliguntur, uel aliis: at poena inferni non est medicina, sed solum est in malum & supplicium damnatorum, propter bonum iustitiæ: tamen in hac uita nos iuuat ad terrorem.

¶ Et ex hac prima differentia nascitur secunda, ut ratiocinatur S. Thomas. 22. q. 33. ar. 1. quæ ad euentiā dicendorum præcipuum habet fundamentum. Correctio fraterna differt ab accusatione & inquisitione, genere uirtutis. Nam correctio fraterna est actus & officium charitatis, accusatio uero & inquisitio sunt opera iustitiæ. **¶** Quod si perconteris an sit actus proximus, & ut dicunt, immediatus charitatis. Responderetur quod non est nisi actus proximus & immediatus misericordiæ: quæ est species & effectus particularis charitatis: nam benefacere fratribus est generale officium charitatis: sed bene facere specialiter ad leuandum miseriam est species & effectus particularis charitatis, ut docet. S. Thomas. 22. q. 31. & cum peccatū sit summa inter miseria minima, sit, ut corripere peccatorem sit præcipuum opus misericordiæ, post illud quod est remittere peccatum inimico. Vnde Albinus (quod est in Decretis. d. 45.) Tria, inquit, sunt genera elemosynarum: una corporalis egenti dare quicquid poteris: altera spiritualis: dimittere a quo læsus fueris: tertia delinquentes corrumpere, & errantes in uiam reducere ueritatis: elemosyna uero græce idem est quod misericordia. Et hoc modo correctio est opus charitatis: quod significat illa uerba Hebr. 22. De quos diligis corrigit: immo & illa: Si peccauerit inter fratres: nā nomē fratris affectū explicat charitatis: & inde sumptū est nomē: correctio fraterna ad differentiam correctionis & castigationis prælati per accusationem aut inquisitionē, quæ dicitur iudicialis. **¶** Quod si arguas contra, correctionē esse potius actum iustitiæ, ex glossa illa Rabani Matth. 23. Peccantē zelo iustitiæ corriganus respondet. S. Thomas.

Correctio actus est charitatis,

QVAESTIO PRIMA. FO. XVIII.

Thomas. 22. q. 33. ar. 1. quod uel loquitur de correctione prælati, quod est actus iustitiæ: uel loquitur de iustitia, ut est generale nomē omnium uirtutum. Sed forsitan Rabanus uoluit insinuare quod licet corripere peccatorem sit opus misericordiæ, tamē si cōparetur ad hoc quod est parcere poenitenti, habet quodammodo speciem iustitiæ. Ait enim. Peccantem zelo iustitiæ corriganus, & poenitenti uisera misericordiæ pandamus. Et licet utrumque sit opus misericordiæ, tamen condonare peccata est mera misericordia: sed corripere & arguere habet aculeū iustitiæ. **¶** Distinctio Archidiaconi. ca. Si peccauerit. 2. q. 1. uidelicet. quod quatenus correctio ordinatur ad emendationē fratris, est opus charitatis: sed quatenus ordinatur ad exemplū aliorum, est opus iustitiæ, sine ratione cōficta est. Sed de Archidiacono non faciemus amplius mentionē: nā si habet per oraculo in hac materia, est quia ad literā, nec iota mutato, transferret oēs octo articulos. S. Thomas. 22. q. 33. **¶** Ex his duabus differentiis sequitur alia: scilicet quod correctio per accusationē & inquisitionē habet uim coactiuā & coerciuā: quod proinde solis prælati & magistratibus incumbit: sed fraterna correctio oēs in uniuersum obligat: ut quod manifestabimus. **¶** Ex his rādē colligit definitio correctionis fraternæ: quod est apud Albertū, & apud. S. Thome. in. 4. d. 19. Correctio fraterna est admonitio fratris de emendatione delictorum, ex fraterna charitate: ubi exprimitur, & finis, & genus uirtutis.

¶ HIS PRÆBIACTIS responderetur ad quæstionem quatuor conclusionibus. Prima. Correctio fraterna est sub præcepto, naturali, diuino, & humano. Conclusio est receptissima cunctis doctoribus, & theologis, & iurisperitis: ut sunt Alti. siod. libro tertio trac. 2. capit. primo. S. Thomas. 22. quæstione. 33. art. 2. Ricar. & ceteri sententiarum in. 4. d. 19. & Panor. & canonistæ capit. Nouit. De iudiciis, & capit. Si peccauerit. 2. q. 1. Quam conclusionem tenet etiam illic Innocentius: tamēsi Panormi. falso intellexerit eius mentem. Verba enim Innocentii sunt hæc in dicto ca. Nouit. Ad istam denunciationem non credimus aliquem teneri, nisi sicut tenetur ad alia opera charitatis: nisi sit talis, ad quem ratione officii & curæ hoc pertineret. Ex quibus falso colligit Panormita. Intentionem Innocentii eam esse, ut solis prælati sit præceptum fratrenæ correctionis, cum tamen ille dicat quod alii non tenentur: nisi sicut ad alia opera charitatis, quæ tamen

Correctio fraterna

Præceptum est

C III sunt

sunt sapissime in præcepto. Quare, nullus potest negare quin sit oibus sub præcepto, est tamē nobis in uotis i hac materia cōclusiones uulgatas, & singularibus rationibus asserere, & ad particularia applicare: hoc enim in hac materia potissime desiderandū est. ¶ Probatur ergo primo cōclusio iure naturæ. Homo est animal suapte natura ciuile & sociabile, ut autor est Aristoteles. 9. Eth. & ut primo Polit. id latius explicat, non solum ad societatem natus est, ut oues & boues, ceteraq; id genus animantia: quæ in hoc solum gregatilia sunt, q; affectiones suas illiteratis uocibus sibi mutuo manifestant: sed homo in hoc est animal sociale, ut alios alii ratione & sermone instruant: atq; adeo, quid utile sit, quid ue noceat: quid deniq; iustum sit, aut iniustum se inuicem doceant, admoncantq; ergo quisq; hominum iurenatura tenetur errantem cōsilio suo & exhortatione in uiam reducere: instar membrorum corporis: quæ, cum nullum sibi solum sufficiat, mutuas sibi operas impendunt. ¶ Et augetur hæc ratio. Nam lex hæc naturalis arctius ligat christianos: sanæ qui non naturali modo, sed baptismatis uinculo, membra unius corporis sumus in christo (uerba sunt apostoli. 1. Corinth. 12. In uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus) ergo quemadmodum manus stomacho alimenta ministrant, sed stomachus uicissim manus alit: pedes sustinent oculos: & oculi pedes dirigunt: ita debet pauperes diuitibus seruire, & diuites uicissim pauperes alere: atq; adeo, iuuenes & robusti senes & debiliores debent sustinere: sed qui, tanq; senes, prudentia & consilio ualent, tenentur uelut oculi: ignorantes & errantes ad ueritatem & uirtutem reuocare: ut in fabulis est græcorum de amicis illis quorum cum alter claudisset: alter uero cæcus, hic claudum humeris gestabat, ille uero gressus cæco dirigebat. ¶ Secundo probatur conclusio iure diuino. Primo. Ratione creationis deus est omnium communis pater: qui debuit proinde nobis providere secundum nostram conditionem: sed cum nullus sibi solus sufficiat, non prospiceret deus nobis ut pater, nisi unicuiq; mandaret de proximo suo, ut habetur Ecclesiastici. 17. at uero inter humanas necessitudines una, nec infima, est, ut quisq; errantē corripiat: ergo hoc est præceptum diuinum. ¶ Et confirmatur ex præcepto morali uet. legis. Exo. 23. & Deut. 22. legimus. Si occurreris boui inimici tui,

aut,

aut asino erranti, reduc ad eum: ergo, a fortiori, si quis uiderit proximum suum errantem & deuiantem a deo, tenetur eum reducere: quanto proximus plus est q; bos aut asinus. ¶ Sed tertio & potissimum probatur conclusio præcepto euangelico. Matth. 18. Si peccauerit inter frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: ubi christus seruator noster nihil aliud q; naturale præceptū explicuit, nisi q; cum esset sol iustitiæ, hoc, ut cætera præcepta naturalia illustrauit, formam quidem docens corripiendi, qua pudori & famæ nostræ consuleret optime, ut sua fuit erga nos immanis charitas. Et q; uerba illa sonent præceptum non solum colligitur ex uerbo imperatiuo: corripe: sed ex uerbis proxime præcedentibus. Postq; enim meminit christus quē admodum uenerat saluare quod perierat: atq; adeo, parabola de illo, qui, nonaginta nouem ouibus in monte relictis, fuit quæsitum eam quæ perierat, exaggerauit quanti ei constitisset salus humani generis: subnectit. Sic non est uoluntas ante patrem uestrum qui in cælis est, ut pereat unus de pusillis istis. Et subsequitur. Si autem peccauerit in te frater, corripe eum &c: ac si aperte dixisset: uoluntas patris est ut tanta sit unicuiq; cura fratris sui, ne pereat, quanta fuit mihi: & quemadmodum mandatum est mihi a patre ut perditos homines lucrificerem, ita & uobis sit in præcepto. Vnde Inno. cap. Nouit. De iudiciis. referens, prælati Franciæ uerba hæc euangelii, subiungit. Quomodo nos mandatum diuinum possumus non exaudire? Vbi insinuat illud esse præceptum. Animaduertite qui nomina uestra christo in baptismo dedistis, q; nobis commendauerit fraternam correctionem, quam nos tamen, contra, curamus tam negligenter: quātoq; nos honore dignat⁹ est, qui, quarum ipse fuit animarū redemptor per passionem, nos quodammodo per correptionē seruatores esse uoluit: Si te inquit audierit, lucratus es fratrem tuum. Quod bene adnotauit Iacobus cap. quinto. ubi inquit. Fratres mei si quis uesterū errauerit a ueritate & conuerterit quis eum: scire debet quoniam qui conueriti fecerit peccatorem ab errore uia suæ, saluabit animā eius a morte: & operit multitudinē peccatorū. Ergo qui fratres corripere paruifaciunt, nō christū, sed Cain imitant: qui uel in hoc fuit caput ecclīæ malignantiū, q; fratricidiū excusans, custodē se esse fratris falso negauit. ¶ At uero

uero q̄ dicta conclusio, sit de iure positiuo multis canonibus cō
probat, ubi præcipitur correptio fraterna: ut. d. 83. cap. Proui
dendū. & cap. Consentire. & 26. d. ca. Facientis: & expresse. 24.
q. 3. ca. Tā sacerdotes. ¶ Secunda cōclusio. Præceptū correptio
nis fraternæ obligat ex genere suo sub reatu mortali. Probat.
Peccatū est grauissimum malū hominis: quare qui omittit fratrem
a peccato liberare, cū possit, non habet erga illum charitatē: &
ideo talis omissio ē cōtra charitatē. Vnde Aug. sup. can. lo. tra.
7. exponēs illud: Si sic dilexit deus nos, & nos debem⁹ alterutrū
diligere. 1. lo. 4. Nō putes (inquit) te tunc amare seruū tuū quā
do eū non cedis, aut tunc amare filiū tuū, quādo ei nō das disci
plinā. aut tunc amare uicinū tuū, quādo eū nō corripis. 5. q. xi. c.
Nō putes: & sermone. 16. De uerbis dñi. exponēs præceptū chrī
sti Matth. 18. Si neglexeris (inquit) conuiciatorē corripere, peior
es tacēdo, q̄ ille cōuiciādo: sed qui conuiciat mortaliter peccat:
ergo & qui omittit corripere. ¶ Secūdo probat cōclusio. Sup
illud Rom. 1. Digni sunt morte. nō solū qui faciūt, sed qui consē
tiunt facientib⁹: dicit glossa: Cōsentire: est tacere, cū possis argu
ere: & super illa uerba Leui. 20. Succidā oēs qui consenserūt ei ut
fornicaret: ait glossa. Cōsentientes qui possunt accusare, argue
re uel monere, & non faciunt. non effugiunt iudicium. Quibus
autoritatib⁹ confirmat. Ioā. octauus. 83. d. ca. Facientis. grauiter
peccare qui negligit emēdare quod corrigere potest: ergo omis
sio correptiōis est ex genere mortale. ¶ Tercio id cōprobat.
Elemosynæ corporales, quando sunt necessarie, sunt in præcep
to sub reatu mortali: nā omissio earū cōtraria ē charitati: secūdū
illud 1o. 3. c. 1. cano. Qui habuerit substantiā huius mūdi, & uide
rit fratrem suū necesse habere, & clausit uiscera sua. quomodo
charitas dei manet in illo? Et Ambr. Pasce fame morientem: si nō
paueris: occidisti. d. 86. c. Pasce: & Symacus. 83. d. Mortē languen
tib⁹ pbat infligere qui hāc, cū possit, nō excludit: ergo, a for
tiori, elemosynæ spirituales sunt in præcepto sub reatu mortali:
sed iter spirituales miseriae sūma est peccatū: ergo corripere pec
catorē sūma est misericordia: post illā q̄ est remittere peccata. Vn
de glossa. Matth. 18. Ita (inquit) peccat q̄ uidēs fratrem peccare tacet,
sicut qui pēnitēt nō indulget. ¶ Postremo cōfirmat cōclusio.
In iudicio finali, ut est Matth. 23. omissio operū misericordiae obli
citur

ciē dānatis in causā dānatiōis: sed null⁹ dānat poenā aeterna, nisi
de peccato mortali: ergo omissio misericordiae saepe ē mortalis:
& misericordiae spūales p̄stāt corporalib⁹ & correptio ē mīa spūa
lis: ergo omissio illi⁹ ē mortalis. Potest tñ in indiuiduo esse quādo
quēntialis: imo quādoq; sine peccato, ut statim q̄stione seq̄nti ex
plicabim⁹. ¶ Sed dubiū ē hic nō parū, utra sit maior obligatio,
correptiōis ne, an elemosynæ corporalis: nā certe hoīes nō tāti
faciūt corripere fratrem, quāti alere paupes in necessitate: neq; existi
māt tā necessariū esse illud q̄ hoc: cū tñ aliūde moueat quita spūi
tualis p̄stantior sit corporali. ¶ Subiciā ergo tertiā cōclusionē
notādā. Maior ē obligatio correptiōis q̄ elemosynæ corporalis
ex genere obiecti: minor tñ ratiōe necessitatis. Grauitas. n. pecca
ti aestimāda ē, & penes obiectū, & penes circūstātiās, p̄sertim pe
nes necessitatē, ut autor ē. S. Tho. 12. q. 73. Prima ergo ps cōclusio
nis manifesta est: quia uita spiritualis p̄stantior est corporali. Vn
de Gre. in ho. sup. illud Matth. xi. Cū audisset Ioānes in uinculis:
P̄ (ait) ē animā in aeternū uicturā pabulo uerbi reficere, q̄ uētrē
morituræ carnis terreno pane faciare. Et Chrys. in ho. 3. sup. ep̄s.
Cor. Et si immēsas pecunias paupibus eroges. plus tñ effeceris,
si unā cōuerteris aīam. Sed probat secunda pars: nā elemosynæ
spūales nō sunt ita frequēter simpliciter necessariae, sicut corpo
rales. Vbi notādū q̄ peccatū aut pcedit ex ignorātia, aut ex passi
one, aut ex malicia. Quādo pcedit ex ignorātia, tūc correptio ē
magis necessaria: quia tūc peccator relipiscere nō potest, nisi istru
atur. Sed qū pcedit aut ex passione aut malicia, nō est, ut pluri
mū, tā necessaria correptio, q̄ est necessaria elemosyna patien
ti extremā aut grauē necessitatem: nā peccator tunc sine auxilio
alicui⁹ pōt cōuerri, solo auxilio diuino: & tñ paup nō pōt serua
re uitā sine auxilio fratris. ¶ Vnde colligit q̄ quādo correptio
esset simpliciter necessaria, tūc grauior esset omissio illi⁹, q̄ omissio
elemosynæ corporalis in extrema necessitate. V. g. Si heretic⁹
puerteret christianos p̄uadendo puerfa dogmata, & ego solus
aut ego cōmodi⁹ possē illos liberare illa ignorātia, p̄fecto graui⁹
peccatū nō corripiedo, q̄ si pmitterē p̄ire hoīem fame. Probat:
quia necessitas ē eadē, & detrimētū est graui⁹. Et isto modo sūt
intelligēda uerba Aug. ad Bonifaciū: q̄ habēt. 23. q. 4. c. Ipsa pietas:
ubi dicit, multo magis nos teneri ad elemosynas spirituales, q̄ ad
corporales.

Dubiū

Tercia
conclu
sio.

MEMBRI SECVNDI.

corporales: intelligit (in q̄) ubi est & qua necessitas: sed quādo peccatū nō procedit ex ignorātia, regulariter non est tanta necessitas, q̄ta elemosynae corporalis. Quare regulariter plures sūt ca⁹ in quib⁹ tenemur ad elemosynas corporales plus q̄ ad correptionē. ¶ Quod si quis quærat, in quo gradu tenēdū est, esse p̄ceptū de correptione fraterna: an sit hæreticū oppositū sentire: quia uidet. Inno. dicto. c. Nouit. De iudiciis. determinasse q̄ sit p̄ceptū particulare correptionis Matth. 18. ¶ Respōdet per quartā cōclusionē. Nō censeretur hæreticus qui negaret esse p̄ceptū particulare correptionis, saltē datū Matth. 18. priuatis p̄sonis: esset tñ hæreticū dicere q̄ nō cōprehenditur sub generali p̄cepto charitatis & elemosynæ. Prima ps probat: quia illa uerba Matth. 18. quāq̄ in rei ueritate explicet p̄ceptū naturale, ut diximus, tñ possent aliquomodo glossari, aut q̄ sunt de cōsilio, aut q̄ nō est absolute p̄ceptū corripiēdi, s̄ solū p̄ceptū de ordine: ut qū q̄s corripiat, illū ordinē s̄uet, aut q̄ solū ē p̄ceptū respectu platorū: nā Petro p̄ticularit̄ dicta sūt. Vnde Inno. quia erat papa, putabat sibi esse p̄ceptū corripiere regē Frāciæ. Sed. 2^a. ps pbat: nam lege charitatis cōtinet, ut necessitatib⁹ proximorū p̄uideamus.

¶ AD PRIMVM argumētū. Cōcedit q̄ nullus potest conuerti. nisi misericordia dei p̄ueniēte: & ideo, quē de⁹ indurat, sicut Pharaonē, nō potest homo corrigere: nihilomin⁹ homines debem⁹ adiuuare misericordiā dei: sum⁹. n. secūdū loā. in. 3. can. ut cooperatores ueritatis: scilicet, disponētes ad gratiā quā de⁹ infundit: secūdū illud. 1. Cor. 3. Ego plātui, Appollo rigauit: de⁹ us autē in cōmētū dedit. Vnde Augu. quod habetur. 23. q. 4. cap. Sicut. Licet aliqui (inquit) a solo deo corrigant, ut Petr⁹: nihilomin⁹ nō est negligēda correptio nostra: quia tūc ex correptione hō proficit, cū deus misereat & adiuuat. Et statim, ca. Nabuchodonosor. dicit e cōtrario, q̄ licet aliqui etiā correpti nō emēdēt, ut Pharaon, nihilomin⁹ nō est a correptione cessādū. ¶ Ad secūdū argumētū respondetur primo q̄ sape est tāta necessitas correptionis, q̄ta elemosynæ: ut puta quādo peccatū procedit ex ignorātia, ut dictū est in tertia cōclusionē. Et secūdo respōdet q̄ quādo pcedit ex passione aut malicia, quāuis nō sit tūc adeo necessaria, nihilominus magnopere peccator indiget admonitiōe: ut egregie docet Chrysost. super primā epistolā Cor. Homelia. 44.

nam

QVAESTIO TERTIA. FO. XXI.

nam quamuis qui peccat ex passione in uniuersali cognoscit peccatum & priuationem gloriæ & penas inferni, tamen in particulari habet ex cæcitate iudicii: & ideo indiget peccator identidē hæc admoneri. Vnde, Si uerbis tuis (inquit Chrys.) nō obediat peccator, interim custodi & contine a maligno negotio: fortasē enim reuerbitur. ¶ Ad tertium argumentum respondetur q̄ p̄ceptum correptionis fraternæ reducitur ad quartum p̄ceptū de honoratiōe parētū: sub quo militant oīa p̄cepta quibus tenemur impendere aliquod beneficium proximo. Nam in decalogo solum sunt illa p̄cepta quæ statim proposita recipiunt sine aliquo doctore: sed quæ nō sunt adeo manifesta quin indigeant expositione sapientum, uirtualiter comprehenduntur sub illis, ut docet. S. Tho. 12. q. 100. ar. 3. Atqui, p̄ceptum honorandi parentes statim propositum naturali lumine recipitur: sed benefacere aliis proximis, licet non sit ita manifestum, tamē facili negotio persuadetur. ¶ Ad ultimam confirmationem ne scio quid aliud respōdeamus, q̄ ut exhortemur ne tanta sit negligentia huius p̄cepti. Nam in religionibus, & inter uiros timorata conscientie non est tanta incuria huius p̄cepti. Ceteri uero aut excusantur quia pauci sunt qui sperent sua correptione posse fratres emendare: aut acusandi sunt, ut dicit Augustin⁹, quia ex uerecundia aut alio humano respectu omittunt p̄ceptum implere euangelicum.

QVAESTIO SECVNDA.

TRVM PRAECEPTVM correptionis obliget semper & pro quocunq̄ tempore. ¶ Ad partem affirmatiuam arguitur primo. Apostolus admonet Timotheū: Argue, obsecra, increpa, opportune, inopportune. 1. Tim. 4. & propheta: Clama, ne cesses: annuncia populo meo scelera eorum. Esa. 58. ergo nulla nobis est opportunitas obseruanda, sed sine cessatione corripiendum. ¶ Secundo.

MEMBRI SECVNDI.

Secundo arguitur. Si aliqua de causa cessandum esset a correptione, maxime quando timeretur peccatorē de correptione scandalū accipere & deteriorē fieri: sed (ut inquit Hieronymus) ueritas uita non est dimittenda propter scandalum: mā auctore Beda, uti lius scandalū nasci pmititur, q̄ ueritas relinquitur. De regu. iu. .c. Qui scandalizauerit: ergo ppter scandalū nō est cessādū a correptione: exēplo christi Matth. 18. qui ppter scandalū phariseorū nō cessauit p̄dicare ueritatē. ¶ Tertio arguit. Si aliquid nos posset excusare a correptione, id esset p̄sertim quādo corripere non possumus sine magno incōmodo nostro & detrimento: sed nō excusatur a peccato mortali qui uel metu mortis omittit corripere: ergo p̄ceptū correptionis obligat pro quocūq; tēpore. Minorem uidetur docere Augustinus. 1. De ciui. dei cap. 9. cuius uerba sunt. Propterea cum malis flagellantur & boni qui non corripunt: quia reformidatur uulgi iudiciū, carnis excruciatio, aut perēptio. ¶ Sed in contrariū est q̄ p̄ceptū correptionis est affirmatiuū: & p̄cepta affirmatiua nō obligant p̄ quocūq; tēpore.

Prima conclusio.

QVAESTIONE M respondetur nouē cōclusionibus. Prima. P̄ceptū correptionis non obligat pro quocūq; tempore, sed cōuenientib⁹ necessitate & opportunitate. Probatur conclusio. Hoc differt inter p̄cepta affirmatiua & negatiua, q̄ p̄cepta negatiua p̄hibēt malū, affirmatiua p̄cipiūt uero bonū: bonū autem, ut ait Dionys. 4. capitu. De di. no. confurgit ex integra causa: malum uero ex quocūq; defectu: quo sit ut malum nunq̄ bene fiat, sed quomodocūq; & quotiescūq; fiat, est peccatum, nisi ignorantia excusetur: sed tamen id quod est bonum ex oblecto non bene fit, nisi quando suis circumstantiis uestitur: & ideo: quāuis utrunq; p̄ceptum obliget semper, id est, quantum ad p̄parationem animi: tamen quantum ad exercitium, negatiuum obligat (ut dicunt) pro semper: affirmatiuum uero, non, nisi cōcurrentibus circūstantiis secundū necessitatem: & quia finis correptionis est correctio & emendatio fratris, tunc obligat hoc p̄ceptum, quando emendatio est necessaria & fieri potest cōmode. Et quidē Gerson inter theologos, De correptione. tract. 34. & Astensis iuriconsultus libro secundo. tit. 6. constituunt sex conditiones necessarias ad correptionem: tres ex parte corripientis.

QVAESTIO SECVNDA. FO. XXII.

entis: quae sunt, certa peccati cognitio, mansuetudo, & commoditas: ita ut non sit ali⁹ qui commodius corripere possit: & tres ex parte corripienti: uidelicet, q̄ eius peccatum sit mortale, q̄ sit spes emendationis, q̄ non spectetur aliud tempus opportunus. Hae autem operae pretium erit de suis principiis enucleare: necessitas namq; corripienti iudicanda est, & ex obiecto, & ex circumstantiis: scilicet, ex peccato, & ex conditionibus peccatoris atq; corripientis. ¶ Sit ergo secūda cōclusio. Omne peccatū mortale est materia necessaria correptionis. Probat. Finis correptionis est lucrari & recuperare fratrem: ut patet ex uerbis euāgelii: Si te audierit, lucratur es fratri tuū: ergo omne illud p̄ quod frater perdit est materia correptionis: sed p̄ peccatū quodcūq; mortale perdit homo & auertit a deo: ergo omne peccatū mortale ē materia correptionis. Ex ratione cōclusionis exprimitur ei⁹ sensus: intelligit. n. quoties peccatū p̄det quodāmodo in futurū, ita ut maneat, aut p̄nacia, aut piculū peccati. Nā si peccatū est omnino p̄teritum, non est materia correptionis. Hoc adnotaues rim propter glossam in capitulo Si peccauerit. secūda. q. 1. dicentem q̄ p̄ceptum correptionis est solum de peccato futuro, ut euitetur: sed p̄teritum corripere solum est consilium: quam glossam alii non probāt, dicentes q̄ respectu peccati, etiā p̄teriti, currit p̄ceptū correptionis: sed tñ his non obstantib⁹ manifestū est q̄ si peccatum est iam p̄teritum, ita ut nec maneat complacentia, nec periculum in illo, non est p̄ceptum nec consilium correptionis. Probat: quia cessāte fine, cessat necessitas mediū: quādo ergo peccator emendat⁹ est: nulla est necessitas corripiedū. Immo uero p̄niciosū esset cicatricē sanati uulneris refricare, cū propheta beatos eos cēseat quorū remissa sunt iniquitates, & quorū tecta sūt peccata. Et in hoc differt correptio fraterna ab accusatiōe & inquisitiōe: q̄ locū etiā habet in peccatis p̄teritis & emendatis: quia finis earū est punitio ppter bonū cōmune. ¶ Ex sēsu cōclusionis subsequit secūdo, p̄ceptū ueniale aliqñ esse necessarium: tate rā correptionis: puta quādo in piculū hoīem cōlicit peccatū mortaliter: maxime si ex gñe suo ordinat⁹ ad mortale: ut cū quis domū ingredit⁹ suspectū, aut familiaritatē cōserit cū m̄terculis: qd illo p̄cepto regulat⁹ Augu. admōemur. Si oculi petulatiā i aliquo uestitū aduerteritis, statim admonete, ne male cepta p̄grediat⁹.

Secunda conclusio.

Sicut

MEMBRI SECVNDI.

Sicut enim qui uideret hominem subire periculum mortis tēpo-
ralis, mortaliter peccaret nisi eum seruaret, ita & qui non serua-
ret hominem a periculo mortalis peccati. ¶ Sed contra hanc
secundam conclusionem, quatenus uniuersalis est, arguitur. Su-
per illis uerbis euāgelii: Si peccauerit in te frater tuus: ait glossa
interlinearis: Id est, si iniuria te affecerit: ergo solū est pceptū ut
suas quisque iniurias corripiat, & nō alia peccata. Quod confirma-
tur ex glossa Hieronymi: Si peccauerit in nos frat, & in qualibet
causa nos laeserit, dimittendi habemus potestatem: si autem in
deum quis peccauerit, non est nostri arbitrii. Vbi insinuat qd pec-
cata in deum non sunt materia correptionis, sed accusationis po-
tius. ¶ Respondet qd illa glossa non intendit limitare pceptū
correptionis ad solas pprias iniurias: nā christus, ut dixim⁹, ni-
hil aliud fecit qd exprimere ordinem pcepti naturalis, quo cer-
te tenemur corripere quacūq; peccata proximi: & ideo nō est
pceptum de his aut illis peccatis corripiendis, sed de ordine
corripiendi omnia: & maxime quia uanum esset corripere pro-
pria iniuriā, postq̄ illata est. Immo uero pprias iniurias, si pbare
possumus, nō tenemur secreto corripere, sed licet nobis statim
in iudicio uindictam petere: sed si recipienda est illa glossa intelli-
genda est hoc modo: ut omne peccatum quod sit in praesentia
mea appellet quodāmodo iniuriā mea, quia est cōtra pudorē &
reuerentiā meā. Sed uerba Hieronymi potius attinēt ad indulgē-
tiam peccatorum, qd ad correptionem: scilicet qd possumus di-
mittere peccata propria: sed tamē peccata in deum, aut bonum
commune: ut sunt haereses, & proditores, denunciare tenemur:
ut infra dicemus, si secreta correptione statim extingui non pos-
sunt. Sed omnia sunt nihilominus materia correptionis, si cer-
tas spes sit emēda: ¶ Arguit tñ secundo ex glossa Augustini sup
eisdē uerbis, Si peccauerit in te: id est, te sciente. z. q. i. cap. Si pec-
cauerit: quae germana est illius textus: ex qua colligitur qd sola
peccata occulta sunt materia correptionis: & nō publica. Respō-
detur qd nos solum asserimus omne genus peccati esse materiam
correptionis: sed Augustinus loquitur de ordine corripiēdi ex
presso in euangelio: qd scilicet peccata secreta secreto corrigant,
cum illa quae sunt publica, possint publice corripi: de quo latius
quaestione quarta. ¶ Tertia conclusio. Peccata uenialia singula

Tertia
conclu-
sio.

QVAESTIO SECVNDA. FO, XXIII.

ris personae nisi sint per se ordinata ad mortalia, nō tenemur cor-
ripere sub reatu mortali: sec⁹, si in reipublica iā per crebuissem⁹.
Prima pars pbat: quia null⁹ tenetur sese de uenialib⁹ corrigere,
nisi sub reatu ueniali: ergo nec frater tenetur corripere fratrem
ab illis sub reatu mortali. Et de huiusmodi uenialib⁹ puto intelli-
git Palu. 4. d. 19. qñ dicit qd de ueniali non ē necessaria correptio.
Qui tamen posset fratrem emendare a consuetudine leuiter mē-
tendi, aut iurandi, teneretur quidem: alias peccaret uenialiter:
illud enim etiam est quodāmodo lucrari fratrem. Et hoc est pae-
ceptū christi. Io. 8. Si ego laui pedes uestros, uos debetis alter al-
terius lauare pedes. Per lotionem enim pedum intelligitur ablu-
tio peccatorum uenialium ut notant doctores super illis uerbis
praecedentibus: Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lauet. Se-
cundam uero partē conclusionis mihi persuadeo, saltem de pae-
latis. Praelatus enim qui posset plebem suam a leuib⁹ iuramen-
tis purgare, aut ab aliis consuetudinibus peccandi uenialiter, te-
neretur id facere sub reatu mortali. Probatur. Nam praelatis ex
officio incumbit cura boni publici: & ideo tenentur notabile dam-
num publicum sub reatu mortali purgare si possunt: & peccata
uenialia, quamuis in singulis personis non sint notabile malum,
tamen quando sunt frequentia in republica, magni momenti est
illa extirpare. ¶ Et confirmatur. Nam si in religione nostra ca-
derent obseruationes uostrae: ut puta fratres passim uterentur li-
neis, uescerent carnibus & silentia rūperent, quamuis haec apud
nos nulla sint peccata, tamen praelatus qui huiusmodi damna re-
sarcire posset & ad regulam reuocare, teneretur certe sub reatu
mortali id satagere. Sed de hoc alias: ne lineam correptionis fra-
ternae transgrediamur. ¶ Quarta conclusio. Tres sunt circum-
stantiae requisitae, ut sit obligatio corripiendi: scilicet, cognitio
peccati, spes emēda, & opportunitas: loquitur enim haec con-
clusio de solis circumstantiis quae faciunt necessitatem & obliga-
tionem corripiendi: nam prudentia, mansuetudo, &c. sunt circū-
stantiae, ut rite fiat correptio. Primo requiritur anteq̄ quis corri-
piat ut nouerit fratrem esse aut in peccato mortali aut in pericu-
lo peccandi: unde Eccli. 20. Prius qd interrogas ne utuperes quē
qd. Sunt qui dicant satis esse hominem dubitare de peccato fra-
tris, ut debeat ipsum corripere: sicut ad eleemosynas corporales
D non

illi. con-
clusio.

MEMBRI SECVNDI.

non solum tenemur quando manifesta est necessitas corporis, sed quando uerissimiliter dubitamus. Sed tamen profecto non est par ratio: quoniam in corporalibus nullum est periculum, si eleemosyna erogetur non indigent: at in spiritualibus, nocet proximo qui leuiter & temere iudicans eum esse peccatorem, obicit ei peccatum. Verum est tamen quod pensandae sunt coniecturae facientes rem probabilem, & conditiones personarum: licet. n. quandoque insinuare fratri crimina sua, de quibus rumor spargitur, dummodo prudentia & temperamento id fiat. Hoc tamen admonitos esse uolo sacerdotes: sane nullatenus licere, de his quae in confessione audierunt, peccatorem extra confessionem corripere: usque adeo. n. sacrosanctum est sigillum confessionis, ut, nisi in confessione, nullomodo liceat peccata exprobrare aut insinua re poenitenti. ¶ Secunda conditio est, ut sit spes emendae: nam alias correptio esset uana: & ad opus uanum nemo obligatur: & praecipue meliorum sunt propter consecutionem finis: debet namque qui arat in spe arare, & qui triturat triturare in spe fructus percipiendi. 1. Cor. 9. & Matth. 7. prohibemur sanctum dare canibus & margaritas ante porcos prolicere: & Prover. 9. Noli corripere derisorem ne oderit te. At uero, non debent hinc ansam capere christiani ut sint negligentes corripiendi: excusant. n. multae negligentiam suam causantes raram esse spem emendationis, cum tamen frequentissimos, contra, sentiamus emendatos, de quibus male sperabamus: ut admonet Augustinus. 23. q. 4. ca. Nabucho donosor. ¶ Vnde prudenti distinctione utendum nobis est in proposito. Aut enim quis certus est sufficientibus coniecturis nihil se esse profuturum: & tunc non tenetur corripere: nam, ut inquit Ioannes cap. 5. 1. cano. Est peccatum ad mortem: non dico pro illo ut roget quis: sed tunc locum habet glossa super illud Ioan. 2. Zelus domus tua comedit me: Bono zelo comeditur qui qualibet parua quae uiderit, corrigere satagit: & si nequit, tolerat & gemit. Quod si quis arguat, quia semper erit spes proprii praemii ex merito correptionis. Respondetur quod quando correptio est uana, non est meritoria. Si uero quis dubitat an proderit, & certus est quod non oberit corripiendo, tunc debet corripere: sicut medicus quando certus est medicinam nihil obfuturam, & dubitat esse profuturam, adhibere debet. Hanc regulam docet Augustinus.

De

QVAESTIO PRIMA. FO. XXIII.

De poeni. d. 7. capit. Si quis. el segundo: Ideo do tibi poenitentiam, quia nescio an tibi proderit: nam si scirem non tibi prodesse, non tibi darem: & in libro De correptione & gratia: Nescientes quis pertineat ad praedestinatorum numerum, & quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, ut omnes uelimus saluos fieri. Itaque, solum excusamur a correptione quando certi sumus nihil nos profuturos: quia debet qui arat in spe arare: sed quando opinamur sub dubio nos posse prodesse, corripere debemus: alias qui obseruat uentum, non seminat: & qui considerat nubes, uinquet metet. ¶ Sed quid si quis timet potius corripiendoque obesse prodesse? 1. uinc. aut timet obesse non solum peccatori qui indurabitur, sed bono communi & religioni: & tunc cessandum est a correptione. V. g. Vereor si corripiam impudentem & perditum hominem, blasphematurum nomen dei: aut si ex sacris illum admoceam literis, contempturum & falso interpretaturum: cessandum est tunc a correptione: quia bonum commune, & maxime religionis, praefarendum est bono particulari: & illud esset dare sanctum canibus, & mittere margaritas ante porcos: non enim canes aut porci censentur quibus nihil prodest disciplina, sed qui illam impugnant, contemnuntque. Verba sunt Augustini libro secundo De sermo. domi. in monte. capit. 31. Canes pro oppugnatoribus, porcos pro contemptoribus, non improprie accipimus. At si quis timet offuturum solum peccatori in temporalibus: quia si corripio. V. g. fratrem, maxime inde tristitia & pudore affectus, infirmabitur, aut aliud detrimentum incurrer, tunc adhibenda est cautela, ut quam minimo damno fieri possit correptio fiat. Nihilominus non est propterea cessandum: quia bona spiritualia praefenda sunt temporalibus: secundum illud Matthaei quinto. Expedi tibi ut pereat unum membrum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis. ¶ Hoc ueruntamen habet quaestionem: si quis timet obesse soli peccatori in spiritualibus corripiendo, an debeat nihilominus corripere. Ad cuius partem affirmatiuam formatum est secundum argumentum principale. ¶ Sanctus Thomas secunda secundae quaestione trigesima tertia articulo sexto, distinguit duplicem esse correptionem: alteram iudicialem,

Dubium

D ii quae

quæ pertinet ad prælatos; & hæc non est dimittenda propter turbationem delinquentis: etiã si sit incorrigibilis: sed puniendus est ex ordine iustitiæ propter bonum publicum. Alia est correptio fraterna: & dimittenda est quando timetur turbatio & maior peruersio peccatoris. Vnde nos possumus colligere quod quando peccatum est in perniciem publicam, aut in præiudicium tertii, ut hæresis, aut proditio: aut cum quis machinatur occidere alium: tunc, quamuis timeatur turbatio & obduratio peccatoris, est denunciandum illi qui potest prodesse & non obesse, si peccatum est secretum: & si sit probabile potest etiam denunciari ut puniatur correptione iudiciali, ut latius explicabimus quest. 4. Sed si peccatum non est huiusmodi, tunc, si timetur induratio fratris & lapsus in peiora, nulla est necessaria correptio: Nam iudicialis non est tunc necessaria: & fraterna, quia solum ordinatur ad emendationem fratris, esset tunc perniciosa. Vnde Augustinus. I. de ciui. dei. capi. 9. Si propterea quis obiurgandis & corripiendis male agentibus parcit, quia eisdem ipsis metuit ne deteriores ex hoc efficiantur, consilium est charitatis. Et hoc intendit sapiens, dicens. Noli arguere derisorem, ne oderit te: ubi glossa; Non est timendum ne tibi derisor cum arguitur contumelias inferat, sed hoc potius providendum, ne tractus ad odium inde peior fiat. ¶ Sed est magnum argumentum quod licet peccatum non sit in præiudicium rei publicæ, nec tertiæ personæ, non obstante timore maioris indurationis & peruersionis peccatoris, sit corripiendus. Christus. n. præcipit corripere fratrem: primo secreto; mox adhibere testes: deinde denunciare: & tandem pertinacem excommunicare: ergo quamuis nullas sit spes emendationis, corripiendus est frater, ut de pertinacia excommunicetur. Et Christus loquitur illic de correptione fraterna quæ est respectu cuiuscunque peccati. Panormi. in ca. Nouit. De iudiciis propter hoc argumentum tenet quod non est cessandum a correptione: licet non sit spes correctionis: immo quod quis timeatur peccatorem futurum esse deteriorem: quia tunc debet denunciari propter bonum exemplum aliorum. ¶ Sed certe hoc solum est verum quando peccatum est publicum aut uergit in detrimentum aliorum. Alias falsum est ut iam modo probatum est. ¶ Respondet ergo ad argumentum quod Christus in illo præcepto semper supponit spem emendationis, ut certe habenda est

est: esset enim nequissimus qui post exhortationem amici & adhibitionem testium & denunciationem, non obediret ecclesiæ. Vnde tanquam rarissimum addit Christus: Si ecclesiam non audierit (scilicet, ut sperabat) tunc sit sicut ethnicus &c. Vnde, si a principio timetur potius peruersio fratris, quam speretur emendatio, cessandum est a correptione. ¶ Tertia & postrema conditio ut quis sit obligatus corripere, est opportunitas: primo ex parte personæ, ut non sit alius qui commodius corripere possit: possit, inquam, de potentia (ut dicunt) proxima: nam quamuis ego nouerim alios adesse qui melius corripere possint: ut est prælatus aut doctor: tamen uideo negligentes esse, tunc ego teneor: quemadmodum cum uideo hominem grauem pati necessitatem, licet sint parentes & cognati qui subleuare possint miseriam hominis, uideo tamen eos non facere, tunc ego teneor. Nec tamen quamprimum uidemus fratrem in peccato teneor corripere: quia forsitan sine correptione ipse emendabitur. Requiritur præterea opportunitas temporis: nam si uis hominis recenti iniuria affecti feruentem bilem extinguere, nihil aliud facias, quam igni adhibere ligna. Vnde Augustinus libro De ciuita. dei. capi. 9. Si quis obiurgandis & corripiendis male agentibus parcat, quia opportunum tempus inquiritur, non uidetur esse cupiditatis occasio, sed consilium charitatis. ¶ Sed utrum liceat aut expediat quandoque perditum hominem permittere in peiora prolabi crimina, ut ignominia peccatorum confusus facilius resipiscat & emendetur. Est enim pro parte negatiua argumentum quod, cum peccatum sit offensa dei, non est propter aliquem finem permittendum: uidetur namque quod quemadmodum mala non sunt facienda ut inde ueniant bona, ita nec sunt permittenda. ¶ Respondetur. Deus qui nunquam permittit malum nisi propter bonum, bifariam permittit mala: uno modo in poenam priorum peccatorum: sicut gentes, eo quod eum non glorificauerunt, tradidit in reprobum sensum: ut dicit apostolus Rom. primo: & hac ratione non licet nobis permittere peccatum quod euitare possumus: non enim pertinet ad iudicium humanum punire homines illa uia. Alio modo permittit deus peccata ut cautius homo uiuat: sicut forsitan permisit peccatum Petri: nam, ut habetur Eccli. 42. Melior est iniquitas ui-

Id est hominis prudentis & fortis) & mulier) id est, homo ignarus & imprudens) bene faciens: quia ille ex peccato cautius resurgit: hic uero ex boni operis complacentia uana securus periculosius cadit. Et hac ratione licet nobis aliquando permittere peccatorem ad tempus peius cadere, ut cautius resurgat: nam correptio est propter emendationem: & ideo facienda est ut melius conducat ad illum finem. Nec est idem, propter bonum permittere malum: quod, propter bonum facere malum. ¶ Quinta conclusio colligitur ex superioribus. Omisio correptionis trifariam contingit. Quandoque enim est officium & uirtus charitatis: quandoque peccatum ueniale: & quandoque mortale. Conclusionem hanc colligit. S. Thom. 22. q. 3. arti. secundo. ex Augustino. 1. De ciuitate dei. capite. 9. Et prima quidem pars facilis est: nam, quandoque omisio correptionis, quando est necessaria, peccatum sit ex genere mortale, ut dictum est, tamen si omittatur propter causas expressas in tertia conclusione, est uirtus. Secunda & tertia pars habent plus difficultatis apud. S. Thom. & doctores. Verba sancti Thomae sunt haec. Fraternal correptio praetermittitur cum peccato mortali, ut dicit Augustinus, quando formidatur iudicium uulgi, & carnis excruciatio, uel peremptio: dummodo haec ita dominantur in animo, quod fraternal correptioni praepoantur. Et hoc uidetur contingere quando aliquis praesumit de aliquo delinquente probabiliter, quod posset eum a peccato retrahere, & tamen propter timorem uel cupiditatem praetermittit. Sed alio modo omisio est peccatum ueniale, quando timor & cupiditas tardiores faciunt hominem ad corripiendum, non tamen ita quod si hoc constaret, quod fratrem posset a peccato retrahere, propter timorem uel cupiditatem dimitteret, quibus in animo suo praepoant charitatem fraternam. Haec. S. Thomas. Et similia uerba dicit Ricar. & omnes theologi in. 4. d. 19. quos sequuntur canonistae. Quae uerba profecto subobscura sunt.

¶ Pro quorum expositione quaeritur utrum quotiescunque quis omittit corripere fratrem timore mortis peccet mortaliter. De qua quaestione sunt duae per extremum opiniones: in quarum medio, ut puto, consistit ueritas. Una est quod quotiescunque quis omittit corripere timore mortis peccat mortaliter. Ita inter alios expresse opinatur Gabr. 1. 74. Si quis (inquit) probabiliter crederet

crederet se posse fraternal correptione retrahere adulterā ab adulterio, & timet adulterū ne ab eo occidat, & metu mortis omittit, peccat mortaliter: & sic in similibus. Altera opinio est quod nūquā priuata persona peccat mortaliter omittendo correptionem, nisi quando cōsentit & cooperatur peccato. Ita opinatur franciscus Maronys sup uerbis August. cōmemoratis ueritate. 7. Adrian. 9. q. De cor. frater. licet nō ponat tā expressum exemplū sicut Gabriel, tenet tamen opinionem Gabriel. Et ambo uidetur sibi manifeste efficere illam opinionem ex uerbis August. & S. Tho. nā dicit August. bonos flagellari, quia omittunt corripere, eo quod formidatur carnis excruciatio uel peremptio: quod. S. Tho. exponēs: dicit quod quando quis probabiliter praesumit quod potest alium auertere a peccato, & omittit propter cupiditatem uel timorem, peccat mortaliter. Et ratio infinuatur manifesta: quia tunc postponitur charitas uitae corporali: nā ordine charitatis tenemur magis diligere uitā spiritualem proximi, quam corporalem propriā. Et Caietan. illic dicit quod ex quacunque causa quis omittat correptionem, nō est peccatum mortale, si saluetur in praeparatione animi, quod si crederet alium posse retrahere a peccato, omnia postponeret charitati. Vbi designat uniuersalem conclusionem, quod quicumque & quotiescunque credit probabiliter se posse corrigere fratrem, quacunque causa omittat, peccat mortaliter. Sed quicquid sit de aliis, puto nec August. nec. S. Thom. id in uniuersū sensisse. ¶ Vnde ad euidentiam quintae conclusionis statuimus sextā. Personae priuatae nullū est peccatū timore mortis aut amissionis notabilis famae aut bonorum exteriorum cessare a correptione, ubi correptio nō est simpliciter necessaria: quāuis certū sit correptionem profuturā. V.g. In casu posito Gabriele peccaret. Probatur. Praeceptū correptionis priuati hominem solū obligat ex charitate, & nō de iustitia: sed ad opa charitatis nemo tenet cū detrimento uitae: aut cū notabili detrimento bonorum aut famae aut honoris: ergo nec ad correptionem. Probr. mī. Nullus tenet facere elemosinā existēti in extrema necessitate, si inde subsequatur extrema necessitas propria: et uniuersalis quā ē gravis necessitas proximi, nullus tenet scurrere tantā necessitatē ut succurrat aliena. ¶ Secundo probatur. Quando correptio mea nō est simpliciter necessaria: quia uidelicet frater potest se corrigere sine correptione mea;

mea: tunc ego non postpono charitatem proximi uitæ meæ, quamuis cessem corripere timore mortis: quia tunc uita mea nō est illi simpliciter necessaria. Et eadem ratione, si quis sine periculo honoris mei & bonorum meorum ipse potest se corrigere, ego non præpono bona mea charitati, quamuis non exponam illa pro correptione: quemadmodum si quis comminaretur sepeleaturum aut furaturum citra extremā necessitatem, nisi darem illi bona mea, ego nihilominus non teneor dare, ut seruem illum a peccato: quia ille ex malicia peccat, & non ex necessitate bonorum meorum: sed correptio mea nunq̃ est simpliciter necessaria peccatori, saltem ubi peccatum non procedit ab ignorantia (de quo statim) nam quicumq̃ cognoscit se esse in peccato, solo auxilio diuino potest intra se conuerti: ergo tunc non postpono charitatem proximi uitæ meæ corporali, q̃uis timore mortis cessem corripere. ¶ Tertio probatur conclusio ex uniuerso hominum, & sapientium, sensu: unde magnum sumimus in moralibus argumentum. Qui enim timore mortis omittit corripere, a nemine profecto argueretur peccati: quamq̃ si quis postponeret uitam ut emendaret fratrem, laudaretur de opere supererogationis & consilii. ¶ Et quarto arguitur. Quia secundum doctores nemo obligatur baptizare puerum cum periculo ppriæ uitæ: saltem quādo periculum est ab extrinseco: puta ex malicia tyranni prohibentis me baptizare puerum: ergo, a fortiori, nec teneor cum tali periculo corripere fratrem: nam maior est necessitas puero, baptisimi, q̃ adulto, correptionis. ¶ Et hæc omnia confirmantur. Nam iugum domini suaue est qui nō obligat nos ad opera difficillima: sed esset difficillimum in uniuersum priuatos homines obligare ut uitam exponerent pro correptione. Immo credo nec tenemur corripere cum magno periculo honoris: aut cum magna iactura bonorum temporalium. Et confirmatur secundo ex sententia. S. Thom. 22. quæst. 76. articulus 5. ubi querit an teneatur homo diligere salutem spiritualem proximi, potius q̃ corpus proprium: & facit tertium argumentum ad partem negatiuam: quia homo non tenetur exponere uitam corporalem pro salute spirituali proximi, sed hoc est perfectorum: & respondet concedendo: Quia (inquit) non est tanta cura nobis uitæ spiritualis proximi, quan-

ta

ta est corporis proprii: nisi in casu quo quis tenetur providere saluti illius. Quod intelligit, quando alicui incumbit ex officio: uel quando uita nostra est simpliciter necessaria saluti proximi: alias exponere uitam pro correptione pertinet ad perfectionem charitatis. ¶ Septima cōclusio. Prælat⁹ aliquādo tenet pro correptione subditorum exponere uitā, etiam ubi peccata non procederent ex ignorantia. Nam quanq̃ tunc non est usq̃ adeo simpliciter necessaria eorum correptio, tamen, quia ratione officii incumbit illi correptio, fieri potest ut ubi priuata personæ fuerit consilium ponere uitam pro fratre, prelato sit præceptum ponere illā pro filio. Vnde de omnibus in uniuersum amicis ait christus Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, q̃ ut animam suam ponat quis pro amicis suis: quasi hoc ad perfectionem pertineat: sed de pastoribus ait. Ioan. 10. Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis: quasi hoc pertineat ad necessitatem. ¶ Sed tunc est dubium quid sentiat. S. Thom. in illis uerbis allegatis: scilicet: Quia si quis præsumit de alio q̃ possit eum a peccato retrahere, & omittit timore peremptionis aut excruciationis carnis, peccat mortaliter: quia uitam corporalem præponit charitati proximi: non enim solum loquitur de prælatis sed de uniuersis hominibus. ¶ Respondetur q̃ si daretur casus quo uita corporalis priuati hominis esset simpliciter necessaria saluti spirituali proximi, tunc non dubito quin teneretur: ille mori pro correptione fratris. Et hic est sensus. S. Thomæ: nam alias præponeret uitam charitati. Sed nescio an talis casus necessitatis correptionis possit occurrere: nam si peccatum procedit ex malicia aut passione, ipse peccator se potest corrigere: postq̃ cognoscit se esse in peccato: et si ex ignorantia inuincibili, tunc non est peccatum: & si ex ignorantia uincibili, tunc ipse tenetur querere doctorem. At uero in tali casu si qui peccat ex ignorantia uincibili querit doctores qui illum instruant, tunc credo quemcunq̃, etiam priuatum hominem, teneri, non obstante periculo mortis, docere illum ueritatem si non sit alius qui corripiat: nam ille esset casus simpliciter necessitatis. Et præterea tenetur quis pro bono cōi corripere non obstante periculo mortis. Vt si hæreticus peruerteret christianos persuadendo falsa dogmata, quicumq̃ qui commode posset, teneretur non obstante

Septi
ma
conclu
sio.

obstante periculo mortis, oblicere se huiusmodi malo. ¶ Sed nunc restat dubium utrum nunq̃ priuata persona peccet mortaliter omittendo correptionem, nisi quando correptio est simpliciter necessaria, ut expositum est. Nam si hoc esset uerum, rarissime occurreret necessitas huius præcepti: quod tamen nobis summo opere commendauit christus redemptor noster: qui in immo lex ipsa naturalis. ¶ Ad hoc respondet octaua conclusio.

Non solum quando correptio est simpliciter necessaria: sed etiam de peccatis communibus quæ non procedunt ex ignorantia, tenetur priuatus homo fratres corripere sub reatu mortali: quando id fieri potest sine notabili de trimeto uitæ aut bonorum temporalium. Probatur. Correptio obligat sicut reliquæ eleemosynæ: præceptum autem eleemosynæ non solum obligat in extrema necessitate: sed etiam in graui necessitate, de superfluo: at, quando peccatum nascitur ex passione uel maliciâ: quamuis peccator non sit in extrema necessitate correptionis: quia posset ipse resipiscere: tamen est in graui necessitate: quia difficile homines emendantur sine correptione. Et sicut in diuitibus censetur superfluum diuitiarum illud quod citra graue detrimentum possunt largiri, ita in correptione: quando quis facili negotio & sine detrimento potest corrigere fratrem, tunc tenetur sub reatu mortali corripere: nam alias negligit salutem fratris: quod repugnat charitati. ¶ Nona & postrema conclusio. Multis modis contingit omissionem correptionis esse peccatum ueniale. Primo quando quis omittit, putans se nihil posse proficere, tamen leuibus coniecturis perdit spem: aut quando ex aliquo metu cessat corripere, qui tamen est levis: & multis aliis modis.

¶ AD PRIMV Argumentum principale respondetur quod apostolus non præcipit importune corripere, ac si non debeat expectari opportunitas: quia correptio est actus uirtutis, quæ requirit circumstantiam temporis: sed importune intelligitur, quantum ad æstimationem perditorum hominum, quibus semper prædicatores & correctores sunt importuni. Et idem dicendum est ad illud: Clama ne cesses. ¶ Ad secundum argumentum late responsum est conclusione quarta: sed ad formam illius dicendum quod quando ex correptione timetur scandalum

scandalum publicum, aut maior peruersio peccatoris, cessandum est. Et ad illud Hieronymi: Utilius scandalum nasci permittitur, quæ ueritas relinquatur: respondetur dupliciter: primo quantum ad ueritatem uitæ, homo non debet facere contra præcepta dei quæ sunt necessaria ad salutem, propter scandalum aliorum. Possumus tamen permittere opera consilii que non sunt simpliciter necessaria ad salutem propter scandalum secundum illud. prima Corinthio. 8. Si esca scandalizauerit fratrem meum, carnes in æternum non manducabo. Quare cum præceptum correptionis sit propter emendationem fratrum, cessante sine cessat præceptum: & ita non relinquatur ueritas uitæ, si ad uitandum scandalum uel peruersitatem fratris, dimittatur correptio. Sed quantum ad ueritatem doctrinæ non debet homo cessare a prædicatione ueritatis propter scandalum Phariseorum: exemplo christi Matthei. 15. ¶ Ad tertium late responsum est sexta & septima conclusionibus: quando scilicet timore mortis licet omittere, quando uero non. Sed ad uerba Augustini. 1. De ciuitate dei. dupliciter possumus respondere: primo quod uerba illa non sonant esse peccatum mortale omittere correptionem timore mortis: ait enim quod propterea boni flagellantur cum malis, quia omittunt corripere eo quod timetur peremptio: & loquitur de flagellis temporalibus. Quare non intelligit nisi quod est forsitan peccatum ueniale: & ideo illos qui ita omittunt uocat bonos. Sed quia. S. Thomas & Ricar. & omnes glossant illud esse peccatum mortale, exponatur, ut dictum est in septima conclusione, de prælati: aut quando correptio est simpliciter necessaria.

QVAESTIO TERTIA.

TRVM OMNES IN VNIVER

sū hoīes quoscūq̃ peccatores corripere teneantur. ¶ Ad partem negatiuam arguitur primo. Preceptum correptionis Matthei. 18. soli Petro, tanq̃ prælato ecclesiæ, datum est: & Matthei quinto solis apostolis (quibus succedunt episcopi, capite. Quorum uices. 68. distinctione)

&

MEMBRI SECVNDI.

& ceteris discipulis (quibus succedunt inferiores praelati. capit. In nouo. 21. d.) dictum est: Vos estis sal terrae: Vos estis lux mundi: & in ueteri lege Ezech. 3. & inferius. 33. soli speculatores: id est, praelati, admonentur illis uerbis: Si dicente me ad impium, morte morieris, non annunciaueris ei ut auertatur a uia sua impia, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram: unde Hieronymus: Sacerdotes (inquit) studeant illud euangelii implere: Si peccauerit inter frater tuus: ergo soli praelati obligantur praecepto correptionis: quod officio pastoris, quales ipsi sunt, maxime congruit. Et ratione naturali confirmatur: nam inferiora haec coelorum influentia & motu gubernantur: & praelati in sacra scriptura coelorum nomine per metaphoram censentur, qui enarrant gloriam dei. ¶ Secundo arguitur quod non teneamur corripere quoscunque peccatores. Correptio, ut dicemus quaestione sequenti, procedit usque ad denunciationem quae fit praelato: sed multi sunt qui non habent praelatum: ut papa, nisi in materia haerese, ut habetur cap. Si papa. 40. d. et infideles: de quibus Paulus. 1. Corinthi. quinto. Quid mihi (inquit) de his qui foris sunt iudicare? et usurarios qui permittuntur ab ecclesia uanum esset corripere, postquam uanum esset denunciare: immo meretrices uidetur esse perniciosum corripere: nam, ut inquit Augustinus, Tolle meretrices, & omnia turbabis libidine: & haereticos post primam & secundam monitionem praecipit Paulus euitare Tit. 3. Immo nec cum excommunicatis licet communicare, ut dicit Paulus. 1. Corinth. 5. ergo nec illos licitum cuique est corripere. ¶ Tertio arguitur. Subditis non licet praelatos suos corripere: ergo non omnes tenentur praecepto correptionis respectu omnium. Probatum antecessens. Correptio (ut nomen sonat) fieri non potest sine increpatione: sed Paulus primae Timothei. quinto. Seniores (inquit) ne increpaueris, sed admone ut patrem: unde Exod. 19. Beistia que tetigerit montem lapidabitur: & 2. Regum. 6. Oza percussus est a domino quia tetigerat arcam, cum se inclinaret ad eam: ubi significantur praelati, qui & latores legis sunt & custodes: sicut in monte dabatur lex, & in arca custodiebatur. ¶ Quarto & postremo arguitur. Peccatoribus non est ius alios corripiendi: ergo non tenentur hoc praepcepto: alias utroque modo peccarent,

QVAESTIO TERTIA. FO. XXIX.

peccarent, & corripiendo & non corripiendo: & sic daretur perplexitas: quae tamen est impossibilis in lege dei. Probatum antecessens. Christus reprehendit eos qui uident festucam in oculo fratris, & non uident trabem in oculo proprio: & Paulus Roma. 2. In quo alium iudicas, te ipsum condemnas, & psal. 49. Peccatori autem dixit deus quare tu enarras iusticias meas & assumis testamentum meum per os tuum? Et De poeni. d. 6. c. 1. §. Sacerdos. Potentissimum crimen est sacerdotum qui non prius se iudicant quam alios ligant: & Isidorus De summo bono: Non debet uitia aliorum corrigere, qui est uitii subiectus. Et ratione id confirmatur: quia correptio est officium charitatis: peccator autem qui corripit alium cum se non corrigit, non uidetur id ex charitate facere, sed ex superbia: nam in quo quis se non diligit, non praesumitur alium diligere. ¶ Sed in contrarium est decretum Anacleti papae. 24. q. 3. Tam sacerdos, quam reliqui fideles, omnes summam debent habere curam de his qui pereunt: quatenus eorum redargutione, aut corrigantur a peccatis, aut, si incorrigibiles appareant, ab ecclesia separentur.

QVAESTIO HAEC duo insinuat: primum an omnes attingat praepceptum correptionis: alterum an uniuersis peccatoribus teneamur id officium praestare. Ad quam quaestionem respondetur sex conclusionibus. ¶ Prima. Omnes in uniuersum mortales, modo sint rationis capaces, tenentur praepcepto correptionis. Duplex enim est correptio, ut. q. 1. adnotauimus: altera quae est actus iustitiae: & haec, quia procedit usque ad condemnationem & uindictam, atque adeo uim habet coercitiuam, solis principibus incumbit, & praelatis publicam habentibus auctoritatem: qui, ut habetur. 1. Pe. 2. sunt tanquam a deo missi ad uindictam malefactorum, laudem uero bonorum: unde apostolus Rom. 13. Non sine causa gladium portat: dei enim minister est, uindex in ira ei qui malum agit. Altera uero est correptio quae est actus charitatis: cuius finis est emendatio fratris: de qua, & mota est praesens quaestio, & respondet prima conclusio, quae facile colligitur ex superioribus. Praepceptum enim illud euangelicum charitatis: Diliges dominum deum tuum, & proximum tuum sicut te ipsum, omnes mortales in uniuersum attingit

Prima conclusio.

MEMBRI SECVNDI.

attingit legem naturæ: sed correptio est opus charitatis, & necessarium, ut iam manifestatum est: ergo omnes mortales ligati atque adeo, non modo christiani tenentur hoc præcepto, sed quæuis gentes, quacumque lege aut secta uſuant. ¶ Et secundo probatur. Ad eleemosynas corporales omnes in uniuersum mortales lege naturæ sunt astricti: ergo ad spirituales: qualis est fraterna correptio. ¶ Et tertio probatur. Quemadmodum in corpore duplex est habitudo, scilicet capitis ad membra & membrorum ad inuicem: & in exercitu alia est habitudo ducis ad milites, cuius officio incumbit exercitum gubernare: alia uero singulorum ad singulos milites qui se mutuo protegere tenentur: ita in humana republica, & in militia spirituali, qualis est uita hominis super terram, præter curam quæ prælati ex officio & ex iustitia incumbit, est mutua necessitudo & charitas inter ciues ut se inuicem ope & consilio iuuent. ¶ Secunda conclusio. Omnes tenentur quoscumque culus legis & fortis homines corripere: ita ut christiani teneantur corripere infideles, & uice uersa. Probatur. Nam actus potentie & uirtutis extenditur ad omnia quæ continentur sub obiecto illius potentie aut uirtutis: ut uisio extenditur ad omnes colores: sed charitas extenditur in uniuersum ad omnes homines: ergo præcepto correctionis (quod est charitatis) cuncti tenentur quoscumque alios corripere. ¶ Et confirmatur ex uerbis euangelii: Si peccauerit in te frater: omnes enim mortales ratione creationis censentur fratres, secundum illud Matth. 23. Vnus est magister uester, omnes autem uos fratres: quare, non modo christiani dicuntur fratres, qui lauacro regenerationis in filios dei adoptantur: ut ait Chrysostomus super epistolam ad Hebræos. & refertur. xi. quest. 3. capit. Ad mensam: sed & infideles sunt proximi nostri, ut est glossa. capit. Charitas. Secundo. De poen. d. secunda. ¶ Tertia conclusio. Prælati arctius tenentur præcepto correctionis, quam priuati homines. Itaque præter præceptum iustitiæ quo peculiariter prælati tenentur correptionis, ne iudiciali arcere subditos a peccatis, præcepto charitatis magis tenentur, quam priuati homines. Quæ sententia est Sancti Thomæ. 22. questione trigesima tertia, articulo tertio: secundum Augustinum primo De ciuitate dei. capite nono.

Conclusio

QVAESTIO TERTIA. FO. XXX.

Conclusio hæc, ut reor, satis comprobatur rationibus & testimoniis, quæ in primo argumento principali adducta sunt: nam ubicumque sacra pagina mentio incidit huius præcepti, prælati peculiariter designantur. ¶ Et secundo probatur ratione. Nam prælatus, eo quod est persona publica, & est custos iustitiæ: ut dicit Aristoteles. quinto Ethic. & exemplar populi, ad omnia opera præceptorum, cuiuscumque sint uirtutis, arctius tenetur ratione status, quam populus. ¶ Et tertio probatur. Prælatus (ut inquit illic Aristoteles) tenetur proprio officio bonos facere ciues: ergo arctius tenetur quocumque præcepto quod institutum est ad correctionem & emendationem ciuium: sed præceptum correctionis fraternæ ad hunc finem ordinatur: ergo strictius ligat prælatos, quam plebem. ¶ Et quarto id confirmatur. Prælatus tenetur magis diligere filios, quam priuati homines alios fratres: unde christus Io. 21. non commisit Petro gregem suum, antequam tertio ipsum interrogaret an se plus aliis diligeret: ergo ad opera charitatis, qualis est correptio, maiori uinculo tenetur erga filios, quam fratres erga se inuicem. ¶ Quod postremo confirmatur. Nam quemadmodum quisque eleemosynas corporales potius tenetur filiis & domesticis elargiri quam extraneis: ita prælatus qui est pater spiritualis tenetur spirituales eleemosynas filiis impendere, magis quam priuatus homo aliis fratribus. ¶ Sed dubium est circa hanc conclusionem, an aliqui teneantur facere prælati præcepto correctionis fraternæ, amplius quam priuatus homo. ¶ Dominus Caietanus. 22. q. 33. ar. 2. quanquam concedat conclusionem hanc, negat tamen prælatum teneri præcepto correctionis fraternæ inquirere peccatores, magis quam unus de plebe: Quia hoc (inquit) esset obligare prælatum nouo præcepto charitatis: cum tamen præter præceptum iustitiæ quo tenetur corrigere tanquam iudex, non habeat particulare præceptum correctionis fraternæ, nisi quod habet priuatus homo. ¶ Nihilominus (ut arbitror) prælatus præter præceptum iustitiæ quo tenetur inquirere tanquam iudex diffamatos de crimine, ut dicemus inferius, tenetur præcepto fraternæ correctionis oculatus uigilare super gregem, quam unus de plebe, & accuratius inquirere crimina: non quidem ordine iudiciali, ubi non præcessit infamia: sed tamen tenetur esse magis attentus ut coniecturis possit rimari crimina subditorum, ut fraternaliter corripiat. Et primo credo

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

credo esse sententiam. S. Thomæ contra dominum Caietanum, in illo loco quem ipse exponit: puta, in solutione ad. 4. ait enim. S. Thomas q. illud quod debet alicui determinata personæ oportet q. ei expendamus, non expectantes q. nobis occurrat, sed de bita sollicitudinē habentes ut eū inquiram⁹: unde, sicut ille qui debet pecuniā, debet creditorē requirere, cū tēpus fuerit: ita qui habet spirituale curam alicuius, debet eum quærere, ad hoc ut eum corrigit de peccato: & manifestum est q. nō loquitur de correctione iudiciali, sed de fraterna: unde subiungit, priuatos homines nō obligari ad inquirēdū corrigēda crimina: quib⁹ ait August. De uerbis domini. Admoneris corripere, nō quærēdo quid reprehendas, sed uidēdo quid corrigas. ¶ Sed probatur adhuc responsio nostra. Nam quāq. non teneatur prælatus nouo præcepto correctionis fraternæ, tamen illo cōmuni præcepto tenetur arctius: ob idq. ratione illius tenetur facere aliquid quod nō tenentur singuli de plebe. ¶ Et confirmatur hoc maxime. Prælati præcepto correctionis fraternæ tenentur quandoq. exponere uitam ut corripiant subditos, quando frater non tenetur uitā exponere pro fratre, ut diximus quæstione proxima: ergo pari ratione tenentur taliter inquirere crimina, qualiter non tenetur frater ut corrigit crimina fratris. ¶ Et tertio cōfirmatur. Quia propterea apud Ezechielem prælati dicuntur speculatores, quibus officium est uigilare super gregem: quia non solum tenentur præcepto iustitiæ inquirere crimina ut iudicialiter puniantur, propter bonum commune, sed certe quia tenentur habere curā particulariter singularum personarum, propter bonum priuati cuiuscunq. & præsertim ecclesiastici prælati, quibus cura & sollicitudo incumbit, non solum peccata punire quæ in forum publice deferuntur, sed occulte etiam peccata fraternaliter emendare, atq. adeo purgare corda & mentes subditorum. Quare non satis est ecclesiastico prælato forum habere causarum ut patres habent: at maior eorum cura circa doctrinam & fraternā correctionem quæ a charitate procedit, esset collocanda. Sed absit ut os ponamus in coelum. ¶ Sed dubium est secundum circa hanc tertiam conclusionem, utrum patres familias teneantur maiori uinculo corripere filios & domesticos, q. extraneos.

¶ Respondetur quarta conclusione. Quicunq. tenetur corripere

re domesticos potius q. extraneos. Conclusio est Augustini quæ habetur cap. Duo ista. z. q. 4. ubi ponit septem condiciones personarum, quibus ab officio incumbit correptio: ut episcopus debet corrigere plebem: pater familias domum: maritus uxorem: prætor prouinciā: rex regnum &c. & loquitur de correptione fraterna: nam pater familias nō potest corripere familiam, nec uxorem, nec filios, correptione iudiciali & coerciua: quia non potest infligere pœnas legis: quare non tenetur arcere seruum a concubina expellendo eum domo: nisi forsan propter scādalum: nec tenetur compellere familiam ad ieiunia ecclesiæ: sed solum tenetur fraternaliter corripere, maiori tamen diligētia, q. extraneos. Immo uero non tam stricte tenetur ad correptionem fraternam filiorum aut domesticorum, q. prælatus respectu subditorum: nam quāq. pater, q. tum ad uitam corporalem, tenetur magis diligere filios, q. prælatus subditos: tamen q. tum ad uitam spirituales, pater spiritualis plus astringitur diligere subditos & uigilantius illis prospicere, q. pater temporalis filiis suis. ¶ Quinta conclusio. Subditi stricte obligantur corripere prælatos, q. alios fratres aut priuatos homines. Quod teneantur subditi ad correptionem prælatorum manifeste sequitur ex conclusione prima. Duplicem enim correptionem adnotauimus: aliam de iustitia coercitiuā, qua subditi in prælatos uti non possunt: aliam frater nam, quæ a charitate dimanat: & manifestum est subditos teneri ad charitatem prælatorum: unde Gregorius in epistola ad concilium nichasium, quæ refertur. z. q. 7. cap. Sicut. secundo. Sicut (inquit) laudabile discretum q. est reuerentiam & honorem exhibere prioribus, ita rectitudinis & dei timoris est si qua in eis sunt quæ indigent correptione nulla dissimulatione postponere: ne totum (quod absit) corpus morbus inuadat, si langor non fuerit curatus in capite. Sed q. arctius teneantur prælatos corripere, q. alios quoscunq. etiam q. patres temporales, ex ultimis uerbis recitatis sumitur primum argumentum. Nam accuratius tenentur occurrere malo communi, q. priuato: sed peccata prælatorum uergunt in perniciem publicam: unde idem gregorius, ut habetur. xi. q. 3. cap. Præcipue: Scire prælati debet q. si peruersa unq. perpetrāt, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittūt: ergo subditi accuratius ob-

E stringuntur

v. conclusio.

MEMBRI SECVNDI.

stringuntur platos corripere, q̄ quosuis alios. ¶ Et secūdo quia subditi propēsius tenent diligere praelatos q̄ tū ad spiritalia, q̄ quoscuq; alios, etiā q̄ patres naturales. Nā sicut in corporalib⁹ post amorem patrū in filios, secundū locū tenet amor filiorū in patres, ita in spūalibus: sed præceptū correptionis nis fraternæ est præceptū charitatis: ergo pressus obligat subditos respectu praelatorū, q̄ respectu aliorū fratrū. ¶ Et tertio quia praelati plus indigēt correctione, q̄ priuati homines: unde Aug. in regula. Non solū uestri, sed etiā ipsius (scilicet plati) miseremini, qui, quāto in loco superiori, tanto in piculo maiori uersat. ¶ Quarto id cōprobat. Quia inde grauius indigēt plati correptione, q̄ rarissimi sunt q̄ praelatos & maiores corripiant. Nā alii uerecūdia, alii timore, alii ambitione gratiæ cōparandæ apud platos a correptione erga platos phibentur: q̄ iniquissima cōditio & fors infelicitissima est p̄latorū & principum, atq; adeo, quāto in sublimiori gradu sunt, tāto sunt hoc beneficio peius priuati. ¶ At uero quia iuste quod iustum est exequi debem⁹, ut est Deut. 1. 6. plures sunt obseruandæ circūstantiæ in correptione praelatorū, q̄ priuatorū hominū. Primo ut sūma ratio habeat famæ & pudoris eorū: nepe ut de occultis criminib⁹ occultissime corripiant. Nā, ut inquit Anacletus, sententiā Chā filii Noe dānātur qui suorum doctorū uel præposito rum culpam produnt: ceu Cham, qui pudenda patris non operuit, sed irridenda monstrauit. 2. q. 7. Secundo, ut non quisq; de plebe præsumat praelatum corripere, sed ille qui sit et spectata uirtutis & prudentiæ. Nam si homo de plebe & peccator tentaret corripere praelatum, ille esset ut bestia quæ tangit montem, & ut Oza qui non erat dignus tenere arcam. Vnde Gregorius in Pastoralis. Sanctorum uitam corrigere nō præsumat, nisi qui de se meliora sentit. ¶ Quod si arguas contra q̄ asina reprehendit Balaā. Respondetur inde solum sumi exemplum, ut quiuis in causa propria, cum iniuste uexatur a praelato, possit interrogare causam ut se compuret: sicut dixit asina: Cur percutis me, etiā iam tertio: nōne animal tuū sum. &c. Tertio, qui corripit praelatū, maxime episcopū, aut principē debet id facere cum reuerentia, nō increpādo, sed admonēdo, ut dicit Paul⁹: hoc ē explicando grauitatē flagitiorū q̄ augent ex dignitate psonæ: & detrimentū subditorū quod patiunt ex malo exēplo superioris. Vnde

QVAESTIO PRIMA. FO. XXXII

Vnde Dionis. in epl'a ad Demophilū. cū reprehendit q̄ sacerdotē irreuerēter correxerat. ¶ Quod si peccata praelatorum fuerint in p̄niciē reipublicæ, tūc publice fas est illos reprehēdere: primū, si sit crimen hæresis, nec papa ipsi in hoc parcendū est, ut habet ea. Si papa. 4. o. d. Vnde Paul⁹ Petro i facie restitit Gal. 2. quia scādālū dabat gētib⁹ in fide. ¶ Quod si qs arguat q̄ adhuc in materia fidei & scādali nō licet publice subditis, reprehēdere plati, ex glossa Hiero. illic: Paulus Petrū reprehēdit: quod nō auderet, nisi se nō imparē sciret. ¶ Respōdet q̄ ois fidelis, q̄ tūcūq; min⁹ m⁹ cēset par cuiusq; q̄ tūcūq; maximo in materia fidei, ut possit & debeat ipsum reprehendere & denūciare. Tanta est. n. l. bes illi⁹ criminis, q̄ ad ei⁹ accusationem & serui aduersus dominum & quilibet criminosi & infames aduersus quēlibet admittant. ea. Præsumūt. 2. q. 7. Nec solū in materia fidei, sed quādo peccata platorū sunt scādala, licet eos reprehēdere publice: ut habet i. ca. Paul⁹ dicit. eadē causa & q. Immo Petr⁹ nō admiserat peccatum hæresis, sed quia scādālū dabat, nec adeo graue ut esset mortale, reprehēsus ē. Vnde Aug. illic. Petr⁹ exēplū maiorib⁹ p̄buit, ut si cubi rectū tramitē reliquissent, nō dedignarent a posteriorib⁹ corrigi. Quinimmo christ⁹ ipse magister sūm⁹ q̄ peccatū nō fecit, uoluit legi correptionis se subicere, ubi ait: Si male locut⁹ sū testimoniū phibe de malo. ¶ At uero in priuatis psonas magis tenemur corripere eos qui in uita spūali cōstūctiores sūt nobis, q̄ alios: ut religiosi maiore diligentiā adhibere tenent corripiedis fratrib⁹ spūalib⁹, q̄ fratrib⁹ naturalib⁹. Atq; in quali necessitate stricti⁹ obligamur meliorib⁹, q̄ peiorib⁹: ut si homo alias pb⁹ incipit labarimātori, cura tenemur eū seruare, q̄ p̄ditū hoīem. Nā ex genere obiecti pp̄si⁹ tenemur diligere meliores: sed q̄ peiores plurimū graui⁹ indigēt correptione, ex hac pte auge quādoq; obligatio respectu illorū. ¶ Sexta cōclusio. Peccatores cuiuscūq; generis sint, tenent p̄cepto correptionis: atq; adeo, cū sūt in peccato possunt corripere. Prima ps pbat. Præceptū charitatis oēs i uniuersū obligat: ergo peccatores ratione peccati nō liberant illo p̄cepto: alias cōmodū reportarēt a peccato. ¶ Secūda ps pbat. Duplex ē correptio, ut dictū ē. s. iudicialis & fratna: & a iudiciali correptione multū repellūt ratiōe peccati: ut lege cauet. 3. q. 4. p totā, & alibi sæpe i iure, ut uidebim⁹ i De accus. Infames. n. & publici

E ii peccatores,

Serta
concl.
sio,

peccatores, & excommunicati accusare non possunt, nec sus dicere: & hoc, quia ad publicum iudicium requiritur aestimatio & opinio probitatis, & iudicis, & accusatoris, & testis, ut fidem faciant, sed tamē a correptione fraterna nullus docere & persuadere ueritatem: quod quicumque mentis & rationis cōpos facere potest: & cum peccatum rationis usum non tollat, sit ut peccatores non sint prorsus inhabiles correptioni. ¶ At uero peccatum multis modis extenuat & impedit efficaciam correptionis. Primo ex parte corripientis: quem indignum reddit ut alium corrigat: maxime si corripientis maioribus criminibus sit obnoxius. Vnde Hieronymus super illud Matth. 7. Quid uides festucā &c. De his (inquit) loquitur, qui, cum mortali crimine detineantur obnoxii, minora peccata fratribus non concedunt. Et secundo ratione conditionis peccati: ut puta, si publicus peccator publice corripit alios: tunc enim non solum correptio nihil prodest, immo nocet ratione scādali: nam ille non præsūmitur corrigere ex charitate, cum se ipsum prius non corrigat, sed ut per bonam doctrinam propria calet flagitia, ut inquit Chrysost. super eisdem uerbis Matth. 7. Et tertio ratione periculi. Nā peccator qui aliena peccata obiurgat, inde superbia effertur, q. proximis sese indigne præsert. Vnde Augustinus lib. De ser. dom. in monte. Accusare uitia officium est bonorum & beniuolorum: quod cū mali faciunt, alienas partes agunt. Et de peccatore publice prædicante intelligitur illud psal. Quare tu enarras &c. ubi glossa. Quare communi sermone ad populum profers aliquid de mea maiestate? ¶ Sed est dubium utrum peccatoribus peccatum sit corripere. Arguitur enim pars affirmatiua: quia correptio est opus charitatis: peccator autem non est in charitate: ergo si corripit, nunq. corripit ex charitate. ¶ Respondetur q. quicumque peccator potest sine peccato corripere: immo meritorie: si modo correptio, fuerit circumspecta: primo ne publicus peccator publice corripiat: nam illud esset peccati ratione scādali: deinde ut peccator corripiat, non increpando & superbe accusando, sed aut gemendo proprium peccatum, aut reprehendendo se simul cū alio. Isto modo & usurarius & meretrices & perditissimi homines possunt alios suae farinae corripere. Vnde August. in lib. De ser.

serm. dom. in monte loco citato. Cogitemus (inquit) cum aliquem reprehendere nos necessitas cogit: utrum tale sit ultimum quod nunq. habuimus, & tunc cogitemus nos homines esse, & habere potuisse: uel tale quod aliquando habuimus & iam nō habemus: & tunc tangat memoriam communis fragilitas, ut illam correctionem non, odium sed misericordia præcedat. Si autem inuenerimus nos in eodem uitio esse, uon obiurgemus sed congemiscamus: ut non alium solum ad poenitendum, sed ad æqualiter conandum inuitemus. Hæc Augustinus. Adde q. non solum peccatori meritum est alium corripere, sed certe meritum peculiariter accomodum ad obtinendam remissionem proprii peccati. Nam opera misericordiae peculiariter conducunt ad remissionem peccatorum: secundum illud Danielis. 4. Peccata tua elemosynis redime. Sed maxime ad id confert remittere aliena peccata: secundum illud Matth. 6. Dimittite nobis debita nostra, sicut & uos dimittimus debitoribus nostris. Cui proximum est corripere fratrem. ¶ Vnde ad argumentum modo factum respondetur q. quanq. correctio non procedat ex habitu charitatis infuso, sufficit tamen ad implendum præceptum q. tum ad sustinendam, atq. adeo, ut inter alios bonos mores sit laudabilis, q. procedat ex naturali charitate. ¶ Sed tandem adnotauerim q. si esset quispiā tam perditus & infamis homo ut correptio sua prorsus redderetur inutilis, tunc non teneretur præcepto correptionis: nam ad opus uanum obligatur nemo. Quod si contra arguas q. tunc peccator teneret resipiscere ut possit corripere (quod insinuat Ricar. 4. d. 19. ar. 2. q. 2. ad. 1. & Palu. q. 3). aliā peccatum esset ei commodum, cum cum excusaret a præcepto. Respondetur q. nemo obligatur ad opera misericordiae, nisi quando habet facultatem exhibendi. Vnde sicut non tenetur quis recuperare perditam pecuniam ad subueniendum pauperibus, quamuis posset, nisi forte in extrema necessitate: nec tenetur procurare scientiam quæ requiritur ad corripientdū: ita nec tenetur resipiscere a peccato ea ratione ut adimpleat præceptum correptionis. Nec propterea est cuiuspiam commodum peccatum: nam cuiuspiam salubrius esset agere in gratia, q. excusari ab aliqua lege dei. At uero plati quia ratione officii semp tenentur ad correptionem, te uera obligatur tales esse ut suo exemplo & correp

MEMBRI SECVNDI.

tionem prodesse possit: quare si sunt publici peccatores tenentur aut abire officio, aut taliter corrigi ut frugi esse possint subditis. **C**AD PRIMVM Argumentum responsum est in tertia conclusionem. Probant enim illa testimonia praelatos arctius teneri precepto correptionis, quam priuatos homines: non tamen excipiunt quemquam ab illo precepto. Vnde Augustinus. 1. De ciuitate dei. capit. 9. Ad hoc populorum prepositi constituti sunt in ecclesiis, ut non parcant obiurgando peccata. Nec ideo tamen ab huiusmodi culpa penitus alienus est, qui licet prepositus non sit, in eis tamen quibus uitae huius necessitate coniungitur, multa monenda, uel arguenda nouit, & negligit. **C**Ad secundum respondetur, argumentum non probare quod non liceat omnino peccatores corripere, sed quod non semper oporteat usque ad denunciationem procedere, quando illi qui corriguntur non habent superiores praelatos quibus conuincantur. Vnde, quando papa secreta admonitione non emendatur, illic sistendum est, nisi si sit in crimine haeresis: quia papa non potest denunciarī nisi quando potest accusari, ut notat glossa capit. Si papa. 4. o. d. Item in correptione infidelium, si corripiantur de criminibus contra legem suam, denunciandi sunt prepositis suis: si modo apud illos notitia fuerit fraternae correptionis. Et hoc est quod dicit Paulus: Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? Id est: Nos non possumus eos in iudicio compellere: nisi, aut nobis infesti essent, aut nostra detinerent, aut essent fidei cōmelliosi: at de infidelitate admonere illos licet, & increpare, & ad fidem pro uiribus appellare: ut notatur capitulo Infidelis. 2. quæst. 4. Sed tamen denunciare illos uanum esset, postquam compelli iudice non possunt ad fidem. Et eadem ratione meretrices & usurarios publicos sanctissimum est corripere: immo preceptum, si sit spes emendationis. Sed uerba Augustini hoc solum sonant, ut principes impune permittant meretrices, ad euitandum maiora mala. Cum haeretici uero post secundam monitionem non licet disputare, nec conuersari, ubi fuerit periculum ne nos perueriant. Qui tamen certo speraret haeticum lucrari, posset & deberet ipsum corripere. Sed cum excommunicatis quamquam non licet cibum sumere, licet tamen correptionis gratia conuersari. Vnde idem apostolus qui Corinthiis interdixerat cum excommunicatis cibum

QVAESTIO QVARTA. FO. XXXIII.

cibum sumere, admonet Thesalonicenses: Si quis non obedit uerbo nostro, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem. **C**Ad tertium argumentum late responsum est in quinta conclusione. Non enim argumentum probat quod non debeant subditi corripere praelatos, sed quod debeant id reuerenter prestare. **C**Et eadem ratione responsum est ad quartum in sexta conclusione. Sed ad illud De poenitentia. d. 5. Potentissimum est erimen sacerdotum &c. respondetur illud intelligi de sacerdotibus ministrantibus sacramenta in mortali: quod est mortale, nisi forsan quando ministratur baptismus in extrema necessitate, citra solennitatem.

QVARTA QVAESTIO.

TRVMO RDO EVANGELICUS fraternae correptionis cadat sub precepto. **C**Ad partem negatiuam arguitur quod non sit necessarium a secreta monitione inchoandū. Deus, cuius nos uult Paulus imitatores esse Ephe. quinto. occultos peccatores nonnunquam publice abscindit, quod prauius monitione castigat: unde apostolus. 1. Corinthio. xi. dicit propter occulta peccata, & maxime indigne sumentium eucharistiam infirmos esse multos & dormire multos. Et sancti ex quorum gestis conicere oportet qualiter sunt precepta scripturae sacrae intelligenda, ut inquit Augustinus lib. cōm. mend. saepe leguntur publice denunciasse quos antea secreto non admonuerat: ut Ioseph Gen. 37. legitur accusasse fratres suos apud patrem de crimine pessimo: & Petrus Act. 5. re fers, publice reprehēdisse Ananiā & Saphirā qui occulte defraudaue rant de precio agri: in quibus locis nulla fit mentio de secreta monitione: & Leui. 5. precipitur ut qui audierit uocē falso iurantis statim indicet crimen: ubi nec commemorat ut fiat aliqua monitio. Neque

E. liii Augustinus.

Augustinus. 22. quæst. 5. capit. Hoc uidetur, exponens illud præceptum, meminit de aliqua monitioe: sed dicit indicandum esse occultum crimen illis qui possunt prodesse & non obesse: ergo nulla est necessaria secreta monitio, ante denunciationem fraternam. Et confirmatur argumentum usu religiosorum qui est ut fratres proclamantur in capitulo, quamuis non fuerint secreto præmoniti. Et secundo confirmatur. Grauior est accusatio qua publica petitur punitio, quam denunciatio, qua sola intenditur emendatio fratris: & ante accusationem nulla est necessaria admonitio sed sola inscriptio causæ: ut habetur cap. Super his & cap. Qualiter & quando. el. segundo De accus. ergo nec denunciationem fraternam necessum est ut admonitio præcedat. Et secundo arguitur quod non oporteat post admonitionem testes, ante denunciationem adhiberi. Aut enim peccatum est publicum: & tunc, ut dictum est, publice arguendum est: nam quæ manifesta sunt iudicarium ordinem non requirunt. 2. q. 1. capit. Prohibentur. Aut est secretum, quod tamen probari potest: & tunc non uidetur opus esse nouis testibus: quia potest probari. At si peccatum est simpliciter secretum: tunc, uel adducendi sunt testes ad probandum crimen præteritum: & hoc esset uanum, postquam probari non potest: uel ad obseruandum & capiendum peccatorem si reciderit in futurum: & hoc apparet non esse licitum: quia, ut dicit Augustinus De uerbis domini, non debemus esse exploratores uitæ aliorum: ergo nullatenus, dum crimen est omnino secretum, ius est adhibere testes. Et tertio & principaliter arguitur. Augustinus in regula admonet ut prius præposito crimen ostendatur, quam testibus: ergo inductio testium non debet antecedere denunciationem, sed uice uersa. Quarto & postremo hæc omnia confirmantur. Obedientia quæ debetur prælato præstatio est, quam iustitia quæ debetur priuatis hominibus: sed quandoque prælatus interrogat subditum iureiurando occultum crimen fratris ante admonitionem & inductionem testium: ergo tunc tenetur, prætermisso ordine euangelico, ueritatem patefacere. Et in contrarium est præceptum euangelicum, quo, ut supra adnotauimus, explicatur ordo iuris naturalis in correptione fraternæ obseruandus.

QVAESTIO

QVAESTIO HAEC de ordine fraternæ correptionis præcipua est huius materiæ: ut pote, quo seruando aut anteuertendo ius & iniuria secreti tegendi & detegendi consistat. Atqui, ordo correptionis, ut uerba sonant euangelica, tribus membris constat: quæ sunt secreta admonitio, testium inductio & fraternæ demum denunciatio: nam inobedientis excommunicatio ad iudiciale spectat correctionem. Et ut de singulis perspicue dicamus, respondetur ad questionem octo conclusionibus. At, illius in primis meminisse opus est quod supra statimus fundamentum: uidelicet, correptionis fraternæ eum esse finem, ut frater corrigatur & emendetur, sed accusationis & inquisitionis finis est ut puniatur. Quare de crimine fratris distinguendum est. Aut. n. publicum est. aut secretum. Si primum, tunc est prima conclusio. Peccatum publicum non in secreto corripiendum est, sed publice arguendum. Nam finis tunc non est sola emendatio fratris, sed quo illi quibus scandalum datum est & occasio peccandi, exemplum capiatur, & terrore arceantur. De quo peccatorum genere inquit Paulus 1. Tim. 5. Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant: & De penit. & remis. cap. 1. Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda: & 2. q. 1. cap. Si peccauerit: Corripienda ipsa sunt coram omnibus quæ peccantur coram omnibus: ipsa uero corripienda sunt secretius quam peccantur secretius. Distingue tempora, & concordabis scripturas. scilicet illa: Si peccauerit tu te, corripes inter te & ipsum: & illa peccatum coram omnibus argue. Sed conclusio primum intelligitur de peccato publico quod est notorium notorietate facti: quod uidelicet nulla tergiversatione calari potest: nam alia, etiam si probabilia sint & infamia laboraret, non sunt continuo publice corripienda. Atqui secundo intelligitur non solum de peccatis quæ sunt in præiudicium rei publicæ, aut tertiæ personæ, sed de quibuscumque quomodocumque scandalosis. At percontatur quispiam, an ad publicam correctionem soli prælati teneantur: nam postquam eiusmodi correctio non fiat gratia fratris emendandi, non est fraternæ, atque adeo, nec obligare uidetur priuatos homines. Respondetur priuatos etiam homines teneri publice reprehendere fratrem in conspectu populi delinquentem: quoniam in præcepto charitatis non solum tenemur corripere fratrem, sed

Prima conclusio.

sed succurrere scandalo aliorum. Hoc ueruntamen differt, quod publici tenentur precepto iustitiae publice corripere: privati uero solum precepto charitatis. Quocirca hi non tenentur ad publicam correctionem, nisi sicut ad alia opera charitatis: ut pote quando id possunt sine notabili detrimento prestare. Qui enim timeret honori aut uitae suae si corripere quempiam publice, tunc non astringitur: nisi forsitan dum peccatum grauius laederet honorem dei. Si enim sacrilegus homo imple blasphemaret nomen dei, unde offendiculum praesentibus obiceret contemnendi diuini nomen, obligatus esset quicumque blasphemiam retundere. Et ille est casus quo obligat preceptum dilectionis dei, & quandoque cum periculo uitae. ¶ Sed quis tenetur quisque notorium peccatum scandalosum statim in facie reprehendere, non tamen obligamur statim denunciare iudici, quando non uergit in perniciem publicam: quia multa licent quae non expediunt. 1. Cor. 6. & 10. quare peccata priuata corripienda sunt eomodo qui melius conducit ad emendationem fratris. ¶ Si uero peccatum sit secretum, tunc subdistinguentur est. Aut, n. uergit in perniciem publicam, in nocuentum uel proximi. Et de hoc est secunda conclusio. Peccata perniciose reipublicae aut proximo statim denuncianda sunt. Probatum quia si sunt contra bonum publicum, illud praefendum est particulari, qualis est fama delinquentis. Et quando non sunt nisi contra priuatam personam, melior est in hoc conditio iniuriam patientis quam inferentis: atque adeo potius debemus consulere illi, denunciando, quam huic, tacendo. Moderantur tamen doctores conclusionem hoc modo. Nisi forte quis firmiter aestimaret quod statim per secretam admonitionem posset huiusmodi mala impedire. Verba sunt S. Tho. 2. 2. q. 37. art. 7. cui subscribunt doctores theologi. 4. d. 19. & iuriscōsultus sup. cap. Nouit. De iud. & sup. cap. Si peccauerit. 2. q. 1. Nos tamen precipaciter censemus audiendam esse hanc moderationem. Nam quando peccata sunt in perniciem publicam: ut proditio ciuitatis, aut crimen laesae maiestatis, aut haeresis, quam rarissime usu uenire potest ut priuatus homo posset abunde succurrere huiusmodi contagionibus. Et ideo dicit S. Tho. Nisi forte quis firmiter aestimaret &c. Atque adeo, non est qui debeat considerare solum correctioni secretae & priuatae, nisi uir forte magnae autoritatis, & efficaciae: cui compertissimum esset per secretam monitionem posse

posse penitus extinguere id genus flagitia. Quapropter in proditione ut plurimum & haeresi statim procedendum est ad denunciationem. Id uel maxime, si sit haereticus dogmatizans quales fere sunt haeretici omnes. De quibus iustissima lex est ut quamprimum absque aliqua praefusa admonitione denuncientur. Sed quando peccatum secretum est in praedicium tertii privati hominis, non imminet tantum periculum si secrete corripiatur: ut cum secreto noui latrone qui furatus est bona proximi, satis est si de operam ut secreto restituat: alias teneor denunciare: modo id possem sine detrimento meo: quia solum ad id teneor ex precepto charitatis. Nec uetat quod quis iurejurando fidem secreti promiserit, quomodo teneatur huiusmodi crimina manifestare. ¶ Sed quid si secreto scio Petrum insidias parare Paulo, quem certus est occidere, nec cohibere possum? Nam iuriscōsultus quidam temporibus nostris Maloricæ censebat in tali casu denunciandum esse, etiam iudici. ¶ Nihilominus respondetur quod dum crimen omnino est occultum, ita ut probari non posset, denunciandum est illi qui solum posset prodesse, & non obesse: secundum Augustinum. 22. quaest. 5. capitulo. Hoc uidetur, ut docte respondit tunc dominus Adrianus: quia crimen quod probari non potest, nec per infamiam aut per indicia disquiri, iudici tanquam iudici denunciari non licet. At uero in casu posito quo Petrus parabat insidias Paulo, si nullo alio modo ille qui sciebat poterat illum amouere ab homicidio, deberet certe denunciare Paulo, ut ipse sibi provideret: & Paulo licet denunciare hostem iudici, tanquam iudici, ut se protegeret. ¶ Verum est tamen quod in his criminibus secretis & perniciosis detegendis cauendum est ut quod minimo fieri possit nocumento famae detegantur, si sunt secreta: ut si damna publica aut priuata euitari possunt per reuelationem in genere non fiat reuelatio in particulari. Et si fieri potest, non est reuelanda persona, si satis est reuelare crimen, aut alia uia euitare illud. Sed si nullatenus euitari possunt grauius damna, nisi reueletur persona, reuelanda est, nisi sit secretum sacramenti confessionis. Si tamen crimen probari potest quod est in perniciem publicam denunciari potest iudicialiter & accusari, ut dicemus quaestione sequenti. ¶ Sed dubium est utrum clericis liceat huiusmodi perniciose crimina reuelare, maxime quando

quando est periculum effusionis sanguinis: ut puta si reueletur latro aut proditor aut hæreticus. Et uidetur id non esse licitum: nam in concilio toletano. 23. quæst. 8. capi. His a quibus. & capit. Clericus. & capite. Sententiam. & extra. Ne clerici uel monachi, prohibentur clerici sententiam sanguinis proferre: aut quoquo modo se immiscere iudicio sanguinis. Et quis, ca. Prælati. De homicidio libro. 6. fiat illis facultas petendi emendam in seculari iudicio a malefactoribus in causis propriis, tamen non datur facultas in causis alienis proximorum. **R**espondetur cum Caietano. 22. quæstione. 33. articulo. 7. licitum esse hoc clericis, etiam sacerdotibus: non solum quando peccatum est perniciosum reipublicæ, sed quando est in detrimentum gratie tertiæ personæ, dummodo id faciant protestantes non reuelare huiusmodi criminosos potendo uindictam sanguinis: sed quo euent damna. Nam quod in dicto capit. Prælati. solum exprimitur facultas defendendi causas proprias, etiam cum periculo sanguinis, tamen iure naturali extenditur illa facultas, etiam ad causas proximorum. Quia licet ecclesia prohibeat clericis que licita essent laicis, ut uenationes, tamen non censetur prohibere illa ad quæ tenentur iure naturali: & unicuique iure naturali mandatum est de proximo. **A**t si crimen occultum solum est in malum peccantis, de hoc est tertia conclusio. Crimen secretum quod non est perniciosum nisi peccanti, ante denunciationem & ante testium inductionem, secreta monitione corripiendum est. Probatur conclusio: primo ex uerbis euangelii Matthei. 18. Si peccauerit in te frater, corripe eum inter te, & ipsum solum: quæ uerba peculiariter intelliguntur de huiusmodi peccatis. Vnde Augustinus loco sæpe citato sermone. 16. De uerbis domini, qui refertur. 2. quæst. 1. capi. Si peccauerit. Si peccauerit (inquit) in te frater, corripe eum inter te & ipsum solum: Quare? Quia in te peccauit. Quid est? In te peccauit? Tu scis quia peccauit. Quia enim secretum fuit quando in te peccauit, secretum quare cum corrigis quod peccauit in te: nam si solus nosti quia peccauit in te, & cum uis coram omnibus arguere non eris corrector erroris, sed proditor. Quare illa particula: In te, non est exponenda: Si te iniuria affecerit, (quæ est glossa interlinearis) sed intelligenda est de omni peccato

peccato quod fit coram te, ut notauimus. quæst. 2. Vnde subiungit Augustinus. Sic agendum est non solum quando in nos peccatur, sed etiam quando peccatur ab alio, & ab altero, nescitur. Nam quodcumque peccatum fiat coram me, est quodammodo aduersum me: quia mihi est offendiculum: unde quodammodo iniuria afficior quod peccator præsentiam meam non ueretur. Et forsitan iste est sensus illius glossæ interlinearis: Si te iniuria affecerit. **E**t secundo conclusio probatur ratione. Differt enim correctio fraterna ab accusatione & inquisitione: quia finis correctio nis est emendatio fratris: accusationis uero & inquisitionis, punitio: ergo correctio eo modo fieri debet qui melius conducit ad eius emendationem: fama uero plurimum iuuat ut peccator resipiscat: unde Hieronymus: Seorsum corripiendus est frater, ne si semel pudorem & uerecundiam amiserit remaneat in peccato: ergo primum omnium tentandum est ut peccata, salua peccatoris fama, corrigantur. **E**t confirmatur exemplo medici corporalis: qui quod minimo fieri possit dispendio tenetur aegroto mederi. Vt enim qui sanare posset sine abscissione membri, grauem inferret iniuriam abscindendo, ita qui fratrem corrigere posset sine dispendio fame, quæ pretiosum bonum est, iniustissimus esset diffamando. Quocirca, De accusa. Qualiter & quando, secundo, habetur. Et si tribus modis possit procedi: per accusationem uidelicet, denunciationem & inquisitionem: tamen, ut diligens adhibeatur omnibus cautela, ne forte per breue compedium ad graue dispendium ueniatur: sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio, sic & denunciationem charitatiua monitio, & inquisitionem clamorosa insinuatio præuenire. Et. 2. q. 7. ca. Accusatio. i. excommunicatur qui sacerdotes ante charitatiuam monitionem lacerare aut accusare præsumpserint. **S**ed mouentur circa hanc conclusionem dubia nonnulla. Primum aduersus distinctionem inter peccatum illud quod est in perniciem publicam, & illud quod priuatim cedit in malum peccatoris. Est argumentum. Omnia cuiuscunque generis peccata uidentur offendere bonum publicum: nullum enim est peccatum quod non sit in scandalum & malum exemplum fratribus: ergo uniuersa deberent statim denunciari. **M**ultum reffert hic scire quæ peccata dicuntur in perniciem publicam, & pro hac materia correptionis,

primū
dubium.

tionis, & p materia accusationis & praesertim p materia inquisitionis: nam sunt qui putant omnia peccata esse in perniciem publicam. **C** Respondetur ergo q illa sola peccata censentur in praesentiarum & in sequentibus in perniciem publicam quae habent pro obiecto proximo bonum publicum: puta quae ex genere suo contagiosa sunt & contaminant rem publicam: ut haereses & proditores: nam huiusmodi homines pervertere moluntur populum. Item ambitio & subornatio suffragiorum in cathedris & in aliis electionibus: & in uniuersu quandoquis in aliquo coeuentu aut ciuitate satagit pervertere fratres. Haec enim sunt quae statim sine admonitione, si sit periculum, sunt denuncianda & accusanda. Item compilatio aerarii publici: crimen laesa maiestatis. Sed adulterium, homicidium, & simplex furtum, non sunt propriae in perniciem publicam: quia sunt aduersus priuatas personas: & ideo huiusmodi peccata uocabimur in praedictum tertium. Latrones uero publici qui uias publicas obident, ii censentur in rem publicam peccare: nempe quorum animus est quoscunque de populo occidere & depredari. Sed fornicatio & gula & similia sunt omnino priuata. Ex quo sequitur ad intelligentiam dicendorum, q: peccatum publicum: uno modo dicitur ut distinguitur contra secretum: ut supra diximus: alio modo ut distinguitur contra priuatum: quia scilicet sit in perniciem publicam. **C** Alterum dubium est utrum secreta admonitio in huiusmodi peccatis priuatis debeat semper necessario praecedere in quocunque peccato quomodocunque occulto, quando sit notum pluribus, aut de illo sit infamia. Nam uidetur non esse necessariam quando peccatum est pluribus notum, sed tunc licitum esse statim corripere coram aliis qui sciunt crimen, postquam tunc non uolatur fama proximi. **C** Respondetur q quauis peccatum sit plurimis notum, non est statim coram aliis, etiam scientibus, arguendum: nam quando non laedatur fama, laeditur tamen pudor & uerecundia proximi, cum reprehenditur in praesentia plurium. Ob idque experiendum est prius an per se creta admonitionem frater corrigatur. Quod ego noto in illis uerbis Augustini. secunda. quaest. 1. capite. Si peccauerit. Forte quod scis & ego scio: non tamen coram, te corripio: quia curare uolo, non accusare. Vbi docet q nec coram illo

secundum
dubium

lo qui scit, corripiendus sit in principio frater. **C** Tertium dubium est. An quando ego solus noui crimen fratris, liceat antequam illum admoneam id patefacere amico illius qui commodius quam ego possit eum corripere. Videtur namque hoc esse licitum postquam confert ut facilius frater corrigatur. **C** Respondetur q nullomodo sine extrema necessitate licet crimen occultum fratris ante admonitionem, quantuncumque cordatissimo & eius amicissimo detegere. Sunt enim qui qui ignoranter putant non diffamare fratrem, quando amico illius secreto reuelant occulta eius peccata: cum tamen optarem ego peccata mea nota esse tribus aut quatuor, quam unigratissimo & mihi coniunctissimo uiro: sane cuius bonam de me aestimationem pluri facio quam si quatuor alii bene de me opinarentur. Sed quando illi qui scit crimen non pateret accessus ad fratrem qui est in peccato, aut compertissimum illi esset suam admonitionem nihil profuturam, tunc licitum esset alteri insinuare, qui id utiliter faciat. Atqui, consulerem ego tunc ut praefato primum id tanquam patri insinuaretur, dum tamen ille esset qualem oportet esse praefatum: ut puta, qui prodesse possit, non obesse fratri. Nam postquam in correctione fraterna tandem procedendum est usque ad denunciationem quae sit praefato, optime consulitur fama fratris, si, quando est necessarium, soli praefato denunciatur. Et in hoc casu consentirem cum Ricardo in. 4. d. 19. articulo. 4. quaest. 1. ubi ait q ante secretam monitionem potest fieri denuntiatio praefato tanquam patri: atque adeo q praefatus potest ad id compellere subditos. Consentirem (inquit) casu quo subditus certissimus esset nihil profuturam suam admonitionem: alias profecto iniustitiam faceret, qui ante monitionem denunciaret praefato: nam fama subditi apud praefatum magno aestimanda est: & ideo sine extrema necessitate non est prodigenda. Nec praefatus potest ad id compellere immo in uisitatione debet monere ut occulta peccata non denuncientur nisi praefata admonitione. Et Augustinus in regula quam dicat, ante inductionem testium denuntiandum esse fratri praefato tanquam patri, non tamen id permittit ante monitionem. **C** Quarta conclusio. Si secreta admonitione corrigatur frater, ita ut nullum sit reliquum recidendi periculum, illic sistendum est

Quapropter

certius
dubium

iii. conclusio

Quapropter caute legendus est Ricardus in loco modo citato ubi dicit q̄ quanq̄ frater sit correctus per secretam admonitionem, denunciandus est tamen praelato, ut obseruet ipsum a reciduo. Intelligitur enim dum correctus adhuc manet in periculo uerisimili: alias nullatenus denunciandus est, postq̄ correptor cōsecutus est finem correptionis: quia lucratus est fratrem: luxta illud: Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: ubi insinuat illic esse sistendum. Quare, iniuria est fratrem emendatum denunciare. ¶ Quinta conclusio. Quando frater secreta monitione non corripitur, tunc adhibendi sunt unus aut duo testes anteq̄ denunciatur praelato. Conclusio hæc omnibus concorditer est receptissima: quia est in euangelio; non tamen omnes eodem sensu eā intelligūt: sunt enim duæ opinionēs: ut meminit. S. Thom. 22. q. 33. ar. 8. ad 1. Dicunt quidam q̄ quando peccatum est occultum in secundo gradu ut diximus ante primam quæstionem huius secundi membri: ut puta, quando plures sciunt per quos iuridice probari potest: tunc habet locum ordo euangelicus, & adhibendi sunt testes in correptione, non quidem noui, sed illi quibus alias notum est crimen. Sed quando peccatum est omnino secretum: ut pote quod solus scit ille qui admonuit, tunc non sunt adhibendi testes, nec de illo loquitur euangelium. Quare, siue frater corrigatur secreta admonitione, siue non, illic sistendum est quoadusq̄ sint aliqua indicia uel testes per quos conuincatur.

Quam opinionem sustinet Durandus. 4. d. 19. q. 4. sed ante tenuit illam Alti. li. 3. tract. 25. c. 2. unde desumpsit eā Durandus. addit tamen q̄ poterit tale peccatum secretum sine testiu inductione reuelari praelato in secreto tanq̄ patri qui possit prodesse & non obesse. Subscribunt huic opinioni nonnulli canonistæ. Quæ opinio fundatur in argumento quod secundo loco posuimus ante quæstionem. Enimvero, quādo peccatum est omnino secretum, aut adhibendi sunt noui testes ad probandum præteritū crimen: & illud esset uanum, postq̄ probari non potest: aut ad obseruandū peccatorem, si in futurum reciderit: & hoc est iniuriosum: quia (ut dicit Augustinus) non debemus esse exploratores alienæ uitæ. Immo tunc (dicit Durandus) magis esset secundum charitatem iudicandum illi qui possit impedire, q̄ illi qui possit capere peccatorem in delicto. Nec potest dici (inquit Durandus) adhiben-

d os

dos esse testes ad probandum, quando denunciatur, q̄ frater fuit prius admonitus: hoc enim esset sine fructu. Nam quando denunciatus non probat crimē p̄ testes criminis, uanū est probare se admonuisse: quia nō potest tūc iudex p̄cedere ad punitionē, ut statim dicturi sumus. ¶ Et secundo arguit Durandus. Quia si, dum crimen est omnino secretum, quis addit testes, exponitur periculo talionis: nam reus potest illum conuenire de infamia: & ideo puniendus est, si non probauerit crimen. ¶ Et ultimo nos arguimus in gratiam illius opinionis. Nemo habet ius diffamandi proximum ipso inuito, nec propter eius bonum spirituale: sed qui reuelat crimen illis qui non norunt, quodammodo diffamat fratrem: ergo illud non licet. Probat maior. Nullus habet ius nocēdi proximo in bonis temporalibus propter bonum spirituale: licet enim nulli, rapere bona proximi, ne illa alea & scortatione dilapidet: sed fama pretiosius bonum est q̄ extræ facultates: ergo nec ius est laedere famā proximi, quo arceatur a peccato. ¶ His ueritatē non obstantib⁹, opinio est. S. Th. loco citato, & Ricardus & Palu. in 4. d. 19. & Gabr. in cano. lec. 74. & Cale. & theologorū quos ego uiderim, præter Durandum & Alti. i. d. 19. q. 4. & Alti. i. d. 19. q. 4. conclusio debet intelligi, etiam de crimine quantumcūq̄ occulto, & Adri. idem sentit. Et puto, si oculare res inspicatur, neutiq̄ posse recta ratione inficiari quin debeant adhiberi testes noui in crimine occulto si modo speretur emenda. Et probatur primo ex uerbis euangelicis: ubi nihil distinguitur de hoc aut illo peccato, sed in uniuersum præcipitur. Si te non audierit adhibe unum aut duos testes: unde subinde cōsequitur, ut non solum quando peccatum est probabile, sed quotiescūq̄ peccator secreta monitione non corrigitur, sint adhibendi testes. Immo uero expresse loquitur euangelium de peccato secreto: nam de eodem peccato de quo dixerat: Si peccauerit in te frater (id est, te solo sciente, ut dicit Augustinus) subiungit. Si te non audierit, adhibe unum aut duos testes: ergo dicere q̄ de peccato secreto sit necessaria admonitio, & tamen q̄ non liceat post admonitionem tunc inducere testes, est negare formam euangelii. ¶ Et secundo id probatur: quia uerbum ipsum: adhibe: hoc designat quod est in uos testes adiuge: ut quod tu solus noueras, plures sciant. Nam te uera non dicerentur adhiberi ad cognitionem rei illi qui antea nouerat

F rant

MEMBRIS ECVNDI.

rant. **C** Et tertio arguitur. Salus spiritualis proximi multo est praestantius bonum quam fama: ergo quando salus spiritualis recuperari non potest sine detrimento famae, non solum licet, sed magnopere expedit iacturam facere famae proximi, pro eius salutis spirituali. Sicut medicus nihil aliud quam operari pretium facit, dismembrum aegroti secatur, quo uitam seruet. Eo uel maxime, qui pertinet in peccato, ius quodammodo famae perdit, saltem ut testes necessarii adhibeantur. **C** Et confirmatur haec ratio. Si quisquam auarissimus mori mallet quam dispendio paruae pecuniae seruare uitam, posset quicumque furtim ab illo capere pecuniam qua uitam eius seruaret: ergo potiori ratione licet famam proximi postponere salutis spirituali: quam nobis Christus redemptor noster tantopere commendatam esse uoluit. **C** Quarto & postremo probatur quod inductio testium in euangelio praecipitur quando peccatum est omnino secretum. Nam ratio illius ordinis procedendi, ut explicant omnes doctores, est ut ab uno extremo in aliud non procedatur, nisi per medium: ut uide licet cognitio paulatim diffundatur ad plures: sed si non liceret adhibere testes, nisi illos qui peccatum nouerant, tunc uix potest intelligi quomodo transeat ab uno extremo in aliud per medium: ergo ordo ille intelligitur in peccato secreto: ut quod unus solus scit non denunciet in publico ecclesiae, nisi prius id paucioribus patefaciat. **C** Et confirmatur: quia ille ordo praecipitur iure naturae, ut quam minima fieri potest iactura famae corrigatur frater: ut scilicet prius diffametur apud paucos, quam apud multos: si autem non liceret inducere testes nisi illos qui iam nouerant, non uideretur quomodo diffamatur prius frater apud paucos: quia apud illos qui nouerant, non diffamatur de nouo. Et haec omnia confirmantur autoritate Augustini in regula: ubi ait. Si autem post admonitionem iterum, aut alio quoque die, id ipsum eum facere uideritis, iam uelut uulneratum sanandum prodatur quicumque hoc potuerit inuenire: prius autem alteri aut tertio demonstratur, ut duorum uel trium possit ore conuinci: demonstrare autem, sonat reuelare aliis qui nesciebant peccatum proximi: ergo peccatum omnino occultum licet reuelare illis quibus erat occultum. Sed respondet Durandus quod Augustinus non intelligit reuelandum esse crimen, sed petulantiam oculorum, quae disponit

QVAESTIO QVARTA. FO. XL.

disponit ad crimen: de qua praemisera, ut statim admoneretur frater ne male cepta progrediantur. Haec tamen solutio non satisfacit uerbis Augustini. Primo quia Augustinus praesupponit quod post secundam aut tertiam admonitionem petulantiae oculorum, iam censetur frater uulneratus: id est peccati reus. Et tunc dicit esse demonstrandum aliis per quos conuincatur, scilicet de peccato. Et secundo id patet per exemplum quod adducit de uulnere corporali: ut quemadmodum hoc reuelandum est, ne putrescat in corpore, ita & illud reuelandum est, ne putrescat in anima: dum tamen sit pendens in futurum. Et tertio manifesta est intentio Augustini, in uerbis subsequentibus: scilicet: Et hoc quod dixi de oculo non figendo, etiam in ceteris inueniendis, prohibendis, indicandis, iudicandisque peccatis, diligenter & fideliter obseruetur. Ecce non dicit solum in occasionibus peccatorum, sed in ceteris peccatis indicandis obseruetur, ut post admonitionem testibus demonstratur. Non potest ergo dubitari quin sint adhibendi testes quantuncumque sit secretum crimen, modo sit aliqua spes correctionis & emendationis fratris: ut ait. S. Thom. 22. q. 34. articul. 2. 1. & Palu. 4. d. 19. quaest. 4. nam si nulla penitus esset spes, fateor nec esse adhibendos testes, immo nec esse denunciandum, nec admonendum fratrem, nisi peccatum esset perniciosum reipublicae, aut tertiae personae, ut diximus quaestione secunda. Sed tamen, quando frater non emendatur per secretam correctionem, non subinde desperandum est, quominus emendari possit per testium inductionem: nam adhibitis testibus aut confundetur frater & emendabitur, aut metuens ne capiatur in crimine, cautius uiuet. Et praeterea, mitius forte tenebitur de peccato: nam aduersarius noster diabolus debilius tentat quando plures sunt qui fratrem custodiant. Verum est tamen quod non satis est semel admonere secreto antequam testes adhibeantur: sed secundo aut tertio: ut notatur in uerbis Augustini: Iterum uel alio quoque die: non tamen est necesse expectare tempus longissimum, sed ad arbitrium boni uiri admonitio fieri debet quoad iam non sit spes emendationis, nisi per inductionem testium. **C** Quapropter ad primum argumentum contrariae opinionis respondetur quod quando peccatum est omnino secretum, testes

sunt adhibendi, tribus de causis, ut notat. S. Thomas loco citato ar. 2. ad 3. argumenti. Primo si forte frater dubitat illud quod facit, esse peccatum, ut potest contingere in contractibus usurarum, tunc, ut dicit Hieronymus, adhibendi sunt testes, ut ostendatur illud esse peccatum. Secundo si sit periculum iterationis peccati, adhibendi sunt testes qui peccatorem obseruent. Vnde illud Augustini in contrarium, ne simus exploratores uitae alienae, intelligitur quando nullam frater dedit causam ut eum obseruemus: alias cum crimen fratris notum est cuiuspiam per cuius monitionem non emendatur, ille dat causam ut iuste deinceps obseruetur. Quod Augustinus dicit in regula ut modo dicebamus. Tertio adhibendi sunt testes, ut dicit Chrysostomus, ut dum corrector denunciat praefato crimine, si non potuerit probare crimen, saltem probet se admonuisse illum. Nec illa denuntiatio tunc est uana, ut arguit Durandus. Nam, quando tunc iudex, ut statim dicemus, non possit iudice condemnare, debet tamen reum secreto reprehendere, & admonere se uigilaturum esse deinceps ad capiendum eum in crimine: ut, uel hoc metu, saltem arceatur.

Ad secundum argumentum Durandi, negatur quod qui fraternaliter adhibet testes, aut denunciat, periculum subeat talionis. Nam huiusmodi denunciator euangelicus non obligatur probare crimen. Et in hoc differt ab accusatore, ut notat egregie. S. Thomas. 2. 2. q. 68. ar. 2. ad tertium argumentum: quia denunciator euangelicus non petit poenam denunciati, sicut accusator poenam accusati. Et ad tertium, quod nos adieciimus, respondetur quod nemo habet ius nocendi alii in bonis temporalibus propter bonum spirituale, quando desse, & ex natura rei, priuatio bonorum temporalium non est medium ad bonum spirituale. Sicut capere bona proximi non est de se medium, ut proximus non fornicetur: sed reuelare crimen fratris ad emendationem illius est medium ex natura rei ordinatum ad illud: & ideo illud est licitum: sicut inter arguendum dicebamus licere capere pecuniam proximi ad emendum medicinam necessariam ei, non obstante eius auaricia.

Sed notandum est circa hanc conclusionem quod non sunt adhibendi statim duo testes, sed prius unus, deinde alter: ut si forte frater corrigatur adhibito uno teste, non diffametur apud duos. Et hoc est quod dicitur in euangelio: Adhibe unum aut duos testes.

id est,

id est: prius unus, & si non suffecerit, deinde alterum. **S**exta conclusio. Si correptio coram testibus fratrem corrigere non sufficit, denunciandus demum est praefato. In hac conclusione nulla est controuersia: quia expressa est in euangelio. Sed id solum est adnotandum, ut intelligatur conclusio quando aliqua est spes emendationis, nec timetur maior peruersio fratris. Quod quaestione secunda adnotauimus aduersus Panor. qui capit. Nouit. De iudi. in ea est opinio, ut non sit cessandum a denunciatione, quamuis timeatur potius induratio fratris, quam speretur emendatio. Ait enim nihilominus denunciandum esse, ut ceteri metum habeant: am in euangelio praecipitur ut habeatur tantum ethnicus qui non audit praefatum: & est sermo de illo qui denunciandus est fraternaliter: & 23. q. 4. cap. Est iniusta. habetur non esse indulgendum facile peccatori, ne facilitas ueniae incentiuum tribuat delinquenti. His tamen non obstantibus dicendum est cum. S. Thom. 2. 2. q. 33. ar. 6. q. quia fraternae correctionis finis est emendatio fratris, omnia disponenda sunt quo utili ad finem illum conferant. Ob idque ubicumque omnino perditur spes emendationis, cessandum est a correctione, nisi crimen sit perniciosum rei publicae: ut dictum est. De quo loquitur Ambr. in dicto cap. Est iniusta. uel loquitur de correptione iudiciali quae procedit ad punitionem. Veruntamen, quamuis frater nec secreto, nec coram fratribus admonitus emendetur, non est continuo desperandum quominus emendetur per denunciationem. Primo, quia uerba praefati plus ponderis habent in correptione: unde timor augetur subdito, ut caueat in futurum. Et secundo, quia praefatus oculatius uigilabit super fratrem, & instantius orabit deum pro perdita oue. Et ideo christus in euangelio praesupponit quod nunquam est desperandum quousque frater denunciatur & admoneatur a praefato.

Sed restat nunc tandem uidere quid praefatus factururus sit aduersus subditum denunciatum, an liceat illi poenas iuris infligere. De hoc sit septima conclusio. Praefatus quando subditus fraternaliter denunciatur, non habet ius preiudicandi statim subditum poena iuris, quamuis crimen idoneis testibus probari possit. Probatur: Finis correptionis fraternae est sola emendatio fratris: ergo omnia prius tentanda sunt, ut frater sine correptione iudiciali corrigatur. Quocirca praefatus debet denun-

F iii ciatum

Sexta conclusio,

Septima conclusio,

MEMBRI SECVNDI.

clatum subditum admonere prius secreto, maxime si crimē probari non potest, quando uidelicet solus denunciās illud scit. Admonere (inq̃) prius leniter si uiderit expedire: deinde minis, admonendo q̃ explorabit deinceps eius uitam. Et si iudicauerit expedire, poterit admonere coram patribus. Adhibere tamen uerba neutiq̃ licet. Immo, quanq̃ crimen possit probari testibus, si subditus promittit se corrigere, non licet ipsum punire. Est tamen differentia, q̃ quando crimen non potest probari, tunc nec prælatus potest subditum iuridice interrogare: quando tamen potest probari: tūc potest & ipsum interrogare tanq̃ pater. Et si subdito constat q̃ prælatus habet testes sufficientes, aut indicia, tenetur confiteri crimen tanq̃ patri sed nec tunc cōfessum licet poenisiuris plectere, si proponit se corrigere. Probatum quia in euangelio non præcipitur q̃ habeatur pro ethnico, nisi quando ecclesiam non audierit: ergo si ecclesiā audierit, nec est excommunicandus, nec subinde alia poena plectendus. Licetum erit tamen huiusmodi confessum cædi flagello fraternaliter: non ad punitionem præteriti, sed ad terrorem in futurum. Caueant ergo prælati præcipientes esse & imprudentes in processu fraternali: nam quando crimina non sunt pernicioſa rei publicæ aut contagiosa, aut emendatio non fuit iudicialis, nō sunt iudicialiter punienda. ¶ Sed quid si frater non emendatur?

ut con-
clusio. ¶ In hoc casu est octaua conclusio. Si crimen idoneis testibus probari non potest, nec sit infamia, nec indicia sufficientia ad inquisitionem, tunc prælatus nihil aliud facere potest q̃ orare pro subdito & admonere illū & expectare dū sint indicia ad inquirēdū, aut testes ad conuincendū delictū. Caueat tamē ne per uiam id sacramenti confessionis sacrilegus inuestiget. Si uero crimē idoneis testibus probari potest, tūc, ut reor, distinguēdū est: nā si nulla sperat emenda fratris sed potius maior puerſio timetur, puto essandū esse, nec pcedendum ad punitionem dū modo peccatū solū noceat peccatori. Itadicat Cale. zz. q. 33. ar. 8. Et credo id uerū esse si denunciatio est fraterna: nā tūc oīa agenda sunt pp̃ solā emendationē fratris. Sec⁹ si esset iudicialis. At si sperat emenda fratris, tūc aduersus p̃tinacē procedēdū est uia iuris. Et in hoc articulo definit uia correptionis fraternæ, & incipit uia iudicialis: secundū illud: Si ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

QVAESTIO QVARTA. FO. XLII.

publican⁹. Quare tunc ius est p̃lato in carcerē retrudere subditū p̃tinacē, & iuridice interrogare sub censuris, & quæſtione si op⁹ fuerit tormentorū: & tandem confessum poena iuris damnare. ¶ Inno. cap. Nouit. De iudi. in principio ait q̃ si peccatū est occultū debet priuatim prosequi mandatum euangelicū: & tandē in p̃iuato debet peccator haberi pro ethnico & publicano. Vnde nonnulli canonistæ sumpserunt occasionē opinādī q̃ ante cōprobatum crimen debet quisq̃ peccatorē in occulto habere pro excommunicato. Nihilomin⁹, quoad correctionē attinet, fraternam compertissimum est, q̃ frater non potest excommunicari quoadusq̃ fuerit inobediens ecclesiæ, & probatum fuerit iuridice crimen. Nec aliquis tenetur euitare proximum quoadusq̃ fuerit excommunicatus. Et utrunq̃ habetur expresse cap. Multi. & cap. Nemo. z. q. 1. Possunt tamen generaliter excommunicari occultī peccatores qui damna dederunt: ut habetur cap. Si sacerdos. De officio ord. Et de illis intelligit Inno. q̃ sunt in occulto habendi tanq̃ ethnici: licet iam modo post concilium constantiē se nō teneamur euitare nisi nominatim excommunicatos aut manifestos p̃cussos clericorū. ¶ Sed dubiū egregiū est circa hanc octauam conclusionem. Vtrum quando iam prælatus procedit ad punitionem possit denunciāſ frangi officio testis. Et uidetur id non esse licitum: nam contra ius naturæ est ut idem sit accusator & testis: sunt. n. distinctæ personæ. ¶ Respondet probabile esse denunciātem fraternaliter posse esse testem, cum, finito processu fraternali, incipit forus iudicialis. Hoc uideor mihi intelligere in uerbis illis euangelicis: Si te non audierit, adhibe tecum unum aut duos testes, ut in ore duorum uel trium stet omne uerbum: ubi quod dicit: Ut in ore duorum: refertur ad primam partem: Adhibe tecum unum: & quod addit: Vel trium: refertur: at illud: Vel duos. Vnde uideor mihi recte colligere q̃ denunciās cōnumerat aliis testib⁹: ut uidelicet cū uno faciat duos, & cū duobus faciat tres. Et hoc habet expresse cap. In omni. De testi. scilicet q̃ dicēs ueritatē. 1. denunciās, cū uno facit duos testes & cū duob⁹ facit tres, & inducit papa euangelica uerba. ¶ Et confirmatur ratione. Nam processus fraternalis & iudicialis sunt diuersi. Quapropter, qui fuit denunciāſ fraternaliter non est a iudiciali testimonio repellēdus. Hoc dixerim p̃babiliter, ut

F. lili ostendam

ostendā saltē in crimine prauitatis hēreticæ, nihil fieri contra ius si denunciāns recipiatur in testem: quāuis in aliis priuatis delictis non esset forte adeo consulendū: q̄q̄ etiam tunc sit licitum.

Vnde ad argumentum conceditur q̄ accusator & denunciāns iudicialiter, quia petit pœnam rei, contra ius naturæ admittetur in testē: & maxime in causa propria. Secus est de denunciante fraternaliter, qui solum ex charitate denunciāt: & propter opus charitatis non est arcendus a testimonio.

CAD PRIMVM argumentū respondetur q̄ deus qui est scrutator cordium omnia peccata quantuncunq; occulta habet tanq̄ publica: & ideo potest illa punire, sicut iudex humanus potest statim punire publica. Et quanq̄ id iuste possit facere, tamē propter suam misericordiam neminem punit nisi pramonitum interius per inspiratiōes. **E**t Ioseph forsan admonuerat secreto fratres: quanq̄, ut textus scripturæ insinuat, crimen fratrum erat iam commune & publicum inter eos: nam pluraliter legitur q̄ accusauerit fratres suos. Et postremo non est necesse excusare factum iuuenis qui forsan zelo non secundum scientiam accusauit fratres. **P**etrus uero reprehendit Ananiam & Saphirā auctoritate dei, cui⁹ nutu peccatū eorū nouerat: ut dicit. S. Tho. q. citata art. 7. Expediebat enim in primitiua ecclesia sacrilegia quāuis occulta publice punire: saltē ex speciali iussu diuino: ut, uel illa ratione, religionem nenerarentur. Vnde legitur q̄ postq̄ reprehensus Ananias cecidit & expirauit, factus est timor magn⁹ super omnes qui audierāt. Tamen si (quantū cōsilio) peccatū Ananias: ut puta, uenditio agri, non potuit adeo latitare quin rumor & infamia ueniret ad aures Petri, & illo iure interrogaret Ananiam.

Ad illud Leui. 5. q̄ qui audierit uocē iurantis falso, reuelet, respondet illud intelligi, seruato ordine correctionis fraternæ. Et idem præsupponit Aug. in dicto cap. Hoc uidet. Et maxime quia p̄cipue intelligitur illud de periurio quod fit in iudicio in p̄iudiciū tertii: quod reuelandū est illi qui possit prodesse, & nō obesse. **A**d primā confirmationē de usu religiosorū, respondetur q̄ de leuibus culpis q̄ nullatenus uergunt in infamiā, usus est proclamare fratres sine prauia monitione. Neq; illud est proprie denunciare, sed reducere illas leues culpas in memoriā fratris, de quibus præsumitur ipse se accusaret, si haberet in memoria. Sed quando

quando culpæ sunt graues, has non licet proclamare sine prauia monitiōe. Voco graues, nō solū illas q̄ sūt peccata mortalia, sed q̄ sunt contra famā aut honorē proximī. Quare, si quis intraret domos suspectas, nō esset illico proclamādus sine prauia monitione, ut est exēplū in regula Augustini de oculi petulātia. **A**d secundā confirmationē negatur consequentia. Non. n. necessarium requiritur admonitio in accusatione, sicut in denunciatione: quod amplius explicabim⁹ quæstione sequenti. Nā accusatio p̄cedit ad punitiōē quanq̄ frater sit emendatus denuntiatio uero fraterna cessat si frater sit emendatus per admonitionem. Et ideo, sicut ante denunciationem requiritur admonitio, ita ante accusationem requiritur inscriptio, ut supra citatum est ex cap. Qualiter & quando. secūdo. De accusa. **A**d secundū principale late responsū est in quinta conclusione. **A**d tertium ex uerbis Augustini, respondetur q̄ quanq̄ ante denunciationem quæ sit prælato tanq̄ iudici, necessarium sit prius adhibere testes qui reus conuincatur, tamen consilium est anteq̄ aliquis testis inducatur, crimen reuelare prælato tanq̄ patri. Et ratio est, ut supra nos dixim⁹, quia correctio fieri debet quā minima fieri possit iactura famæ: & cum, si testes non sufficiant, denunciādum est peccatū prælato, cōsiliū est ut ante testes denunciatur prælato tanq̄ patri: ut, si forte frater correctus & emēdat⁹ fuerit a prælato, excusetur diffamari apud testes. Quare, illa litera Augustini quam aliqui legūt duabus negationibus: scilicet: Ne forte possit secretius correctus non innotescere cæteris: forte legēda est uni negatione, ut legit Erasmus: scilicet. Ne forte possit secretius correctus innotescere cæteris. Sed utrolibet modo legatur, sensus est. Si forte possit secretius correctus non innotescere cæteris. Hoc tamen documentum Augustini non est præceptum, sed consilium. Qui enim existimaret commodius per alium q̄ per prælatum posse corrigi fratrem, iuste reuelabit prius alteri. **A**d ultimum argumentum respondetur q̄ quando prælatus interrogat subditum de occulto crimine, præter ordinē iuris, subditus non tenetur obedire. Nam obedire deo magis oportet, q̄ hominibus Actuum. 5. Nec prælatus est iudex occultorum, sed solus deus. Sed de hoc latius in tertio membro. Et hæc de correctione fraterna.

MEMBRIS ECVNDI.
QVAESTIO QVINTA.

VTRVM ACCVSATIO NON
nūq̃ sit in p̃cepto. ¶ Ad partē nega
tiuam arguitur. Accusatio est dela
tio rei ad uindictam: sed in euange
lio Matth. 6. p̃cipimur dimittere pec
cata debitorib⁹ nostris: si nostra no
bis uolumus a deo dimitti: & Paulus
Rom. 12. Nō uos met ipsos defenden
tes (alias uindicantes) charissimi: sed
date locum irā: ergo nemo tenetur
fratrē accusare. ¶ Secūdo. Si accusatio esset uirtus & p̃ceptū,
nemo esset qui ab illo exciperetur: sed multi repelluntur ab accu
satione: ut late patet. 2. q. 7. per totā quāstionē: & ex cōmunicati
& infames accusare nō possunt: nec subditi maiores suos: ergo ac
sare nō est in p̃cepto. ¶ Tertio arguitur. Accusator obligat
crimē probare: alias, poenā subit talionis: sed nemo obligatur su
bire tantū periculū si uult cedere iuri suo & remittere debitum: er
go accusatio nūq̃ est in p̃cepto: sed satis est ut sit licita. ¶ Sed
in contrariū est illud Leui. 5. Si peccauerit anima, & audierit uo
cem iurantis (scilicet falso) quod ipse uidit aut cōscius est, nisi in
dicauerit, portabit iniquitatē. Quod p̃ceptum, quia morale
est, manet in noua lege, tanq̃ de iure naturā.

IN PRIMA quāstione huius mēbrī distinx⁹ in gene
re inter denūciationē, accusationē, & inquisitionē,
& rationē finis: & rationē uirtutis. Quia denūciatio est
officiū charitatis ordinatū propter bonū priuatā
personā: reliquæ uero sunt ratione iustitiæ, propter bonū publi
cū. Iā uero modo operāpretiū est singula in particulari amplius
explicare. ¶ Quatuor genera denūciationū notāt doctores De
cretorū ca. Nouit. De iud. & 2. q. 1. ca. Si peccauerit: q̃ sunt, euā
gelica, iudicialis, canonica & regularis. De euāgelica satis dictum
est quo fine & ordine fiat. Denūciatio iudicialis est duplex. Pu
blica: qua iudex ex officio per denūciationē suorū officialium
procedit: uel ad mulctādum reū poena fiscali, uel alia poena arbi
traria. Priuata, q̃ est manifestatio criminis qua quis pretendit re
sarciri sibi dānū acceptū, & se in pristinū statū restitui. Et differt
inter

QVAESTIO QVINTA. FO. XLIII.

ter denūciationē iudiciāle & euangelicā: primo, ratione finis.
Nam finis euāgelicæ est emēdatio fratris: ut poeniteat: sed finis
iudicialis est bonū denūciantis, ut delinquens satisfaciatur. Et secū
do in ordine. Nā illa procedit ordine euangelico, sine strepitu iu
diciū: & propterea dicitur euangelica: sed iudicialis procedit in scri
ptis & forma iudiciāli: & propterea dicitur iudicialis: & tenetur
denūcians probare crimen, licet quandoq̃ iudicialis proce
dat nihilominus de plano. i. sine strepitu iudiciāli. Differt tamen
denūciatio iudicialis ab accusatione: primo quia denūcians nō
intendit uindictam publicā & punitionem denūciati prop
ter bonū publicum, sed solum suū interesse, in quo per iniu
riam læsus est. Accusator uero petit uindictam publicā quæ
infigitur propter bonū cōmune. Quare iudex denūciatū iu
dicialiter non potest punire totā poena legis, sicut tenetur puni
re accusatū. Et, ut ex nominib⁹ ipsis naturā utriusq̃ explicem⁹,
denūciatio est mera manifestatio criminis, sine aliqua actione:
qua scilicet denūciatur crimen prælatō, ut ipse ex officio faciat
quod uisum ei fuerit secundum ius. Sed accusatio est delatio cri
minis, cum actione qua iudex petitur & compellitur punire reū.
Quare denūciator non dicitur actor, sicut accusator. Quo sit
ut denūciatio locum habeat ubi actio esse non potest: quod po
test contingere tripliciter: aut ratione p̃sonæ, q̃ agere nō potest:
aut ratione iudicis, qui nō est direct⁹: aut ratione criminis, quod
lege permittitur. Exēplum primū. Seruus qui non potest agere
in iudicio, potest tamē denūciare iudiciāli p̃sonatē & seuitiā dñi:
ut ipse ex officio cōpellat dñm, aut mit⁹ agere secū, aut uedere:
ut habet Inst. De his q̃ sunt sui uel al. iuris. §. Sed & maior. Eadē
ratione religiosi quādo agere nō possunt aduersus p̃latos, possunt
eos denūciare: ut notāt docto. ca. Insinuāre. Qui cle. uel mo. Exē
plū secūdi. Quādo iudex secularis nō seruat iustitiā, potest q̃sq̃ il
lū denūciare papæ: ad cui⁹ officiū spectat de quocunq̃ peccato
mortalī corripere quēlibet christianū: ut dicit papa. c. Nouit De iur
di. ubi rex Frāciæ denūciat⁹ ē papæ de crimine quod cōmiserat
aduers⁹ regē Angliæ. Et ec cōuerso iudex ecclīasticus potest de
nūciari p̃ncipi seculari ad reprimendā ei⁹ uim p̃ iniuriā iudiciū
Nā secularis p̃nceps ius habet repellēdū uim a quocūq̃ illatā. 23.
q. 2. c. Regū. Exēplū tertii. Quia usura lege impune p̃mittitur,
accusari

quatu
or ge
nera de
nuncia
tionū.
Denū
ciatio
iudicia
lis.

MEMBRI SECVNDI.

accusari non potest usurarius: tamen potest denunciari, ut iudex ex officio admoneat illi ad restitutionem. Et eadem ratione, quādo quis decepit alium citra dimidium iusti pretii. In his ergo casibus non est proprie accusatio, sed denunciatio, id est, mera manifestatio criminis, ut iudex ex officio emendet erratum. Accusatio uero fieri non potest, nisi ab illo qui potest agere directe. Quāquā & qui agere potest & coram proprio iudice, potest quandoquē mere deuinciare sine accusatione. ¶ Tertia est denunciatio canonica: quia a iure canonico inuenta est: & est manifestatio criminis, non ad uindictam publicam, sicut accusatio, nec propter proprium interesse, sicut denunciatio iudicialis, sed qua coercantur crimina, ne ultra procedant. Sed hæc uix profecto potest distinguī a denunciatione fraterna: nisi dicamus quod denunciatio fraterna est illa sola, quæ procedit ad solam emendationem fratris, propter bonū suū: sed canonica est illa, qua proceditur ad euitandū damnum publicū, aut priuatæ personæ: ut cū quis denūciat prælatū, aut habentē beneficiū, ut priuetur officio aut beneficio: quia est perniciosus plebi. Et secundum Innocentium in dicto. ca. No uit. quando quis denūciat crimen quod est in perniciē publicam aut præiudiciū tertie personæ: non solum ad emendationē illius, sed ut euitetur aut resarciatur damnum: tūc est denunciatio canonica: quāquā quidē denunciatio non est fraterna: nec est iudicialis, quia non petitur propriū interesse: nec proprie est accusatio, quia non petitur omnino uindicta legis. Sed tamē cōuenit hæc denunciatio cū fraterna in hoc: quia requirit præuīā admonitionē, ut notat doctor loco citato. ¶ Denunciatio regularis est illa quæ fit in religionibus secundū constitutiones & regulas diuersas diuersarū religionū: siue sit iudicialis, propter propriū interesse: siue canonica, propter bonū commune. Et ideo dicitur regularis: quia in religionibus non necesse est seruare totū ordinē iuris. ¶ Præter has notificationes criminū, dicuntur proprie: exceptio: quādo alicui obicitur crimen ne eligatur ad dignitatē: aut quādo obicitur accusatori, ut repellat ab accusatione: ut habet. c. Sup. his. De accus. Hæc adnotauerim ne theologi ignorātia prorsus horū nominū laborēt. Nā theologi non tractāt, nisi de denunciatione fraterna, & accusatione: & inquisitione: sed reliquas denunciations, præter fraternā generali noīe appellant: accusationem: cuius ignorantia decipiuntur multi.

Quāquā

QVAESTIO QVINTA. FO, XLV.

Quāquā accusatio si proprie diffiniatur, est delatio rei de crimine ad uindictam, propter bonum publicum: ut colligitur a. S. Thoma. 2. 2. q. 68. Sed doctores utriusque iuris, ut notat Siluester in uerbo: accusatio: dicunt accusationem etiam posse fieri propter bonum priuatum: sicut denunciationem, e conuerso, propter bonum publicum. At uero, si naturam rei inspicimus: in accusatione per se & primo intenditur uindicta publica per poenā legis, ad terrorem populi: quod est ordinari per se in bonum publicum. Sed in denunciatione per se intenditur, aut propriū interesse, si sit iudicialis: aut cohibitio peccati, uel euitatio damni, si sit canonica, licet de per accidens quandoquē sequatur uindicta & punitio publica.

¶ HIS PRAENOTATIS respondetur ad quæstionem sex conclusionibus. Prima. Quicumque tenetur eum accusare cuius crimen est in perniciē publicam, & potest idoneis testibus comprobari. Quæ peccata uergant in perniciem publicam superiori quæstione declaratum est. Conclusio est. S. Thoma: loco citato & Alex. 3. p. q. 42. membro. 1. & denique theologorum. 4. d. 39. & canonistarū cap. Nouit. De iud. Probatur conclusio. Vnicuique mandatum est de proximo suo: ut habetur Eccli. 17. & præsertim unicuique lege naturæ incūbit cura boni cōmunis: sicut membra corporis naturali instinctu sese obiciunt periculo capitis: ergo quādo bonū publicū periclitatur, unusquisque tenetur per ueriores accusare. ¶ Summa ang. in uerbo: accusatio: negat quē teneari accusare proximum: quia in causa propria nullus cogitur accusare: ut statim dicemus: sed in causa publica satis est denunciare crimen, ut euitetur damnum: nec opus est accusare petendo uindictam. ¶ Ad hoc respondetur dupliciter. Primo, quod S. Thoma & theologi generali nomine accusationis comprehendunt omnem denunciationem, præter fraternam. Et ideo quā Sum. ang. uocat denunciationem, theologi uocant accusationem: atque adeo, non est contradictio nisi solo nomine. Atqui, ut superiori quæstione dictum est: concedimus quod quacumque alia uia quis abunde possit prouidere bono communi, non tenetur accusare. Secundo respondetur quod potest esse crimen adeo perniciosum adeoque manifestum aduersus bonum publicum, ut quicumque teneatur, non solum denunciare, sed accusare tanquā actor: non solum

Ista
ma
con
clusio.

solum ad evitandum damnum, sed ut peccatum puniatur poena legis propter exemplum. Nam quanq̃ in causis priuatis nullus accusare possit, nisi ille cuius interest: tamen in causa publica quicunq̃ potest accusare: ut patet per Extrauag. Ad reprimendum. ¶ Quod si quis arguat contra hanc conclusionem: ut dicebamus tertio argumento principali: Nullus tenetur gravi suo periculo alium accusare: accusator uero, si deficiat in probatione, subest periculum talionis: & posset nonnunq̃ ex malicia testium sine culpa sua deficere: ergo nullus tenetur cum tanto periculo accusare. ¶ Respondetur q̃ nullus tenetur accusare nisi crimen quod possit probare, ut asserit conclusio. Et qui bona fide accusat non tenetur ad poenam talionis, licet deficiat in probatione: ut dicit. S. Thomas. 22. quaest. 68. articul. 4. ad. 1. Unde elicitur documentum, ut qui fraternaliter denunciant, aut ad obuiandum malo cōi, protestentur se nō accusare sed simpliciter denūciare: ut, si defecerint in p̃batione, nō subeant periculum talionis. ¶ Secūda conclusio. Nemo tenetur accusare quēq̃ de iniuria sibi p̃prie illata. Quanq̃ id uisilomin⁹ licitū sit. Prima pars p̃bat̃ primo ex illo Matth. 6. Nisi dimiseritis hominib⁹ peccata eorū, nec pat̃ uester dimittet uobis delicta uestra. Vbi datur consilium remittendi iniurias: tantum abest ut eas aut accusare aut ulcisci cogamur. ¶ Et confirmatur iure imperatorio. C. Ut nemo inuit⁹ agere uel accusare cogatur. l. unica. Tamen et si Barthol⁹. l. In eum. ff. De accus. notet textum. l. Si quis homicidii. C. eo. tit. ubi uidetur compellendum esse nonnunq̃ actorem ad accusandum. Et. ff. De his quibus ut indignis leg. auferuntur. adnotatur ut haeres occisi hominis causam homicidii persequatur: alias abeat hereditate. Sed, quicquid sit de foro exteriori, in quam messem falcem non mittimus, tamen in conscientia nullus tenetur quenq̃ de propria iniuria accusare, nisi perniciosisimū forsā hominem: ut puta, publicum latronem, propter bonum publicum. In quo casu uidetur loqui lex illa citata a Bartholo: Si quis homicidii. Immo nec constringitur quispiam denunciare iuridice, ad recuperandum damna quae accepit: nempe, cum illa quisq̃ possit remittere & condonare: nisi forsā quis esset adeo pauper, ut non posset alere & sustentare familiam suam, nisi repetendo bona per iniuriam sibi ablata: nam tunc,

tunc deberet ea repetere. ¶ Secunda pars conclusionis: uidelicet q̃ quicunq̃ possit accusare eum de iniuria sibi illata, probatur. Nam accusatio & uindicta iniuriarum auctoritate publica, est actus uirtutis iustitiae: actus uero uirtutis, si debitis ornetur circumstantiis, nunq̃ est prohibitus. Verum est tamen, consilium esse euangelicum non accusare: nam accusatio non debet procedere ex odio: quod tamen quam rarissime abest accusatori. Qui tamen absq̃ odio petit uindictam legis, nihil aliud exercet, q̃ iustitiam. ¶ At, dubium est quid nam sint illi qui accusare possunt: & primo de clericis, quo iure prohibeantur accusare in causis sanguinis. ¶ De quo sit tertia conclusio. Clerici solo iure humano prohibentur iudicare aut quomodocunq̃ agere causam sanguinis. Probatur. Nam iure naturae eadem est clericis conditio cum laicis. Nempe, ut priuata auctoritate neminem occidere possint, possint tamen uia iuris proprias iniurias & repellere & uindicare. Nec in sacra pagina locus est expressus quo prohibeantur clerici iure diuino iniurias publica auctoritate uindicare. Nam illud primae Timoth. 3. Oportet episcopum sine crimine esse, non uinolentum, non percussorem: non plane pertinet ad hoc p̃positum. Primo: quia apostolus non uidetur loqui de clerico percussore auctoritate publica: sed loquitur de percussione quae sit ex ira auctoritate priuata. Debent enim in hoc clerici excellere laicis. Et ideo coniungit illa duo: non uinolentum, non percussorem: quia ex uinolentia suboritur ira. Secundo, quia quanq̃ Paulus illic prohiberet clericis effusionem sanguinis auctoritate publica, non continuo sequitur illud esse proprie praeceptum diuinum. Duplex enim potest distingui praeceptum in epistolis apostolorum. Vno modo tanq̃ positum immediate a deo, cuius auctoritate loquitur apostolus: & illud proprie est praeceptum iure diuino. Alio modo q̃ sit praeceptum uel admonitio ipsius apostoli, sua propria auctoritate loquentis. Quae duo genera praeceptorum distinguit ipse apostolus primae Corinth. 7. His qui matrimonio iuncti sunt p̃cepto, nū ego, sed dominus, uxorem a uiro non discedere, & uirum uxorem nō dimittere: nam ceteris ego dico, nō dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, & haec consentit habitare eū nō illo, dimit

Tertia
conclu
sio.

tar

tat illam. Ecce: uxorem a uiro non descendere: est propriae praec-
ceptum diuinum: sed: uirum fidelem non dimittere uxorem infi-
delem: est praecceptum humanum Pauli. Et illa admonitio Pauli
de honestate episcoporum: sicut multae aliae, sunt huius secundi
generis: quae proinde non proprie sunt de iure diuino sed largo
modo. ¶ Sed secundo arguitur quod sit de iure diuino: saltem quod cler-
ici non sint iudices in causa sanguinis. Nam christus redemptor
noster quauis potuerit, etiam in quantum homo, accipere qua-
cunque uoluisset potestatem & iurisdictionem orbis, tamen re ue-
ra non accepit nisi potestatem spiritualem, & eam temporalem
quae erat necessaria ad finem redemptionis: ut puta, potestatem
corrigendi leges saeculares, si essent contra fidem & bonos mo-
res: & mulcandi reges, si exorbitarent a fide: non tamen assump-
sit potestatem saecularem ad discernendas causas civiles & crimi-
nales, ut in De potestate ecclesiastica. latius tractant doctores ra-
tionabilius sentientes. Et hoc est quod dixit: Regnum meum non
est de hoc mundo: ubi non negauit se habere regnum orbis, etiam
in quantum homo: sed negauit habere regnum, quale habet prin-
cipes saeculares: & qualem ipse habuit potestatem, talem reliquit
ecclesiae: ergo iure diuino uidetur prohibitum esse clericis ius di-
cere in causa sanguinis. ¶ Respondetur quod argumentum forte
probat, potestatem ecclesiasticam, quam christus reliquit ecclesiae,
non extendi ad causas sanguinis: nisi forsan ubi necessitas fidei
exigeret ut bello propugnaretur: nam tunc clerici possent pug-
nare: secundum illud Luc. 22. Qui non habet gladium uendat tu-
nicam, & emat gladium. Sed tamen argumentum non satis pro-
bat quod clerici non possint iure diuino uti alia autoritate quam eccle-
siastica: ut puta, quod non possint esse duces aut praetores in causis
sanguinis. Colligitur ergo solo iure humano canonico interdi-
ctum esse clericis exercere causam sanguinis: ut habetur in concil-
lio toletano. cap. His a quibus. 23. q. 2. & cap. Clericis: & capit. Sen-
tentiam. Ne clerici uel mo. secular. negotiis se immisceant: & eodem
iure imponitur poena irregularitatis clericis percursoribus: ut ha-
betur in cap. Presbyterum. De homicidio uoluntario, & in mul-
tis aliis: nam in sacra pagina nulla talis poena legitur. Vnde. S.
Thomas 22. q. 64. ar. 4. non fundat hanc prohibitionem clerico-
rum in aliquo iure naturae, sed solum duabus congruentiis. Prima
quia

quia sunt electi ad altaris ministerium, in quo representatur pas-
sio christi, qui cum percuteretur non reperiuit. Secunda,
quia clericis committitur ministerium nouae legis, in qua non de-
terminatur poena occisionis, uel mutilationis corporalis. Quae
quidem conditiones non conueniebant sacerdotibus antiquae
legis: atque adeo illis non erat interdictum exercere causas sangui-
nis, eo modo quo clericis nouae legis. ¶ Ex hac conclusione
sequitur quod papa & ecclesia potest dispensare pro causa rationa-
bili cum clericis, ne sint excommunicati aut irregulares prop-
ter percussione: atque adeo, omnino dispensare ut quaecunque oc-
cisio licita saecularibus uel in bello uel in iudicio posset, etiam lic-
te & sine peccato exerceri a clericis. ¶ Habemus ergo quod clerici
accusare non possunt peredouindictam sanguinis, nec in causa pro-
pria, nec in causa publica. Possunt tamen, ut diximus in superiori
questione, denunciare crimina, non solum in causa propria, sed qua-
do peccatum est in praedicium publicum, aut tertiae personae:
& etiam si sit periculum effusionis sanguinis & homicidii: modo
id faciant protestantes se non petere huiusmodi uindictas, ut cita-
tum est supra cap. Praelatis. De homicidio uoluntario. eodem li-
bro. 6. ¶ Notandum est praeterea quod 2. q. 7. per totam habetur quod
laici non possunt accusare clericos, nec clerici laicos, nisi in certis
casibus, nec subditi possunt accusare praelatos, nec haeretici chri-
stianos. Et. ff. De accus. cap. Qui accusare. habetur quod infames &
publici peccatores accusare non possunt. Quae lex recipitur iure
canonico. 2. q. 1. ca. Prohibentur. Sed haec omnia sunt de iure
positiuo pertinentia ad forum exteriolem: & ideo non est theo-
logi illa examinare. Sed satis est hic adnotare circa subditos quod so-
lum prohibentur in iure accusare praelatos ex odio: nam si faci-
ant ex charitate, licite faciunt: ut docet. S. Thom. 22. q. 68. ar. 1.
ad. 2. Sed circa infames & excommunicatos iam adnotauimus
superius differentiam quod a denunciatione fraterna quae est prop-
ter emendationem fratris, nullus repellitur. ¶ Sed dubium est
quando crimen est in perniciem publicam, utrum etiam infames
possint accusare. Videtur quod sic: nam illud est in praeccepto, ut dixi-
mus in prima conclusione: & a praeccepto nullus propter culpam
suam expellitur: alias commodum reportaret exculpa. ¶ Res-
pondetur quod nullomodo infames sunt admittendi, etiam in illo
casu

casu, ut dicit S. Thom. loco citato ad primū argumentum: sed tamen in tali casu possunt & debent denunciare crimina iudici (quod ait illic Caletanus) ut ipse faciat quod ex officio debitum sit ei facere. ¶ Sed quantum ad formam accusationis est quarta conclusio. Accusatio debet fieri in scriptis. Hæc habetur in iure canonico. 2. q. 8. cap. Accusatorum. & cap. Qui crimen. Et. ff. De accus. l. Si cui. Quare illud nō est præceptū naturale, sed solū positivū. Nihilominus est ratio congrua huius, q̄ sumit ex differentia inter denunciationem & accusationē, maxime fraternam, aut canonicam. Quia in denunciatione nō petitur vindicta: quare, nec denunciator proprie est actor, nec pars aduersa denunciato: sed prælatus & denunciator ambo intendunt emendare fratrem, aut euitare malum publicum. Sed in accusatione, quia accusator petit vindictam, constituitur actor pars aduersa reo: & iudex est medius inter ambas partes. Quare, actor tenetur probare quicquid obicit reo. Et inde fit, ut, cum iudex non possit omnia tenere in memoria: expediat ut accusatio scripto profertur, ut si defecerit in probatione, puniatur de calumnia: ut habetur in dictalege. Si cui. Quod & in denunciatione iudiciali est etiā quandoq̄ necessarium. Tamen si, ut habetur cap. Leuia. ff. De accus. de leuibus peccatis possit fieri accusatio de plano: id est, solo uerbo, sine strepitu iudicii: ut exponit Bartholus in Extrauag. Ad reprimēdū. ¶ Sed dubium est circa formā accusationis, utrum sicut denunciationē euāgelicā, ita iudicialē accusationē necessariū sit ut secreta admonitio antecedit. Nā. S. Tho. in. 4. d. 19. q. 2. ar. 3. duas recitat opiniones: primā q̄ tenet pte affirmatiuā: alterā q̄ tenet pte negatiuā. Et Siluest. in uerbo Accusatio. §. 3. existimat S. Tho. consentire cum opinione affirmatiua. Sed profecto uerū similis uidetur consentire cū negatiua: ut pote quā recitat secundo loco. Duran. 4. d. 19. q. 4. dicit q̄ in foro exteriori nō exigitur ut admonitio præcedat, nec hoc petit iudex: sed tamen in foro cōsciētiae tā in accusatione q̄ in denunciatione requiritur admonitio: nam euangelium nihil distinguit inter denunciationem & accusationem. Sed Cale. 22. q. 33. ar. 7. dicit q̄ quando accusatio solū est licita non tamē in præcepto tunc prærequiritur admonitio: sed quando est in præcepto, non est necessaria. ¶ At uero alia forte ratione melius dissoluetur hoc dubium. Primum,

in foro exteriori nunq̄ exigitur ab accusatore an prius admonuerit, sed solū ut causā inscribat: iuxta illud: Sicut denunciationē admonitio, ira & accusationē inscriptio præcedere debet cap. Qualiter & quādo. De accus. Sed & in foro cōsciētiae statuerim regulā generalē q̄ quotiescūq̄ quis habet ius accusandi, eodem iure potest sinepua admonitione statim accusare. Probat. Accusationis finis est uindicta & punitio criminis sine respectu ad emendatā: cū tamē admonitio solū fiat ad emendationē in futurū, colligitur ut qui habet ius accusandi nō astringat admonere: quia potest accusare, quanq̄ crimē iam cessauerit. Est nihilominus nōnunq̄ consilium admonendi ante accusationem. V. g. quando crimen est in perniciem publicam, tunc si certissimus ego sim posse me satis succurrere illi malo per admonitionem meam, debeo admonere ante accusationem: alias si sit periculum in mora, teneor statim sine admonitione accusare aut denunciare. Sed in causa propria, ubi tamen non est præceptum accusandi (quanq̄ Caletanus oppositum insinuet) non est dubium quin possim statim accusare illū qui occidit patrem meum, sine aliqua monitione. Nam quanq̄ homicidam pœnituerit delicti, possum nihilominus iuste petere pœnam capitis. Licet esset forte consilium remittere iniuriam, & admonere illum ut restituat daninū: & tūc cessare ab accusatione. Immo in causa aliena priuata: ut si scirem aliquem esse latronem aut fornicarium in conuentu: essentq̄ legitimi testes: possem forsan statim accusare sine admonitione, si uellem subire periculum probandi. Licet in hoc casu posset forsan sustineri opinio Cale. uidelicet q̄ deberet præcedere admonitio: at quādeo, emendato fratre, nō esset pcedēdū ad accusationē. ¶ Sed de iniqua accusatione statuitur quinta conclusio. Tria sunt accusationis uitia: calumnia: præuaticatio, & tergiversatio. Conclusio est iuris canonici. 2. q. 3. cap. Si quem pœnituerit & iuris ciuilis. ff. Ad senatuscons. turpi. l. Accusatorum. Calumniari enim est falsa crimina scienter intendere. Præuaticari uero est uera crimina abscondere. Tergiversari est in uniuersū ab accusatione desistere. Nam, ut. S. Thomas. 22. q. 63. ar. 3. sapienter exponit, bifariam accusator peccare potest: aut contra reum, imponendo falsa crimina: & illa est calumnia: aut contra bonum publicum, ne criminofus puniatur: & id dupliciter: aut abscondendo

MEMBRI SECVNDI

uera crimina: quæ est præuaticatio: aut recedendo ab accusatio-
ne, quæ est tergiversatio. ¶ Ex hoc sequitur q̄ quauis calum-
nia in quocunq̄ iudicio sit peccatum, tamen præuaticatio & ter-
giversatio solum sunt iniuriæ & peccatum ubi quis tenetur accu-
sare: puta quando crimen est in perniciem publicam: nam tunc
iniuria fit bono publico: si accusas iuuet accusatū, uel desistat ab
accusatione: sed in causa propria integrū est cuiusq̄ desistere ab
accusatione. ¶ Sequit̄ secundo q̄ ubi nulla est malicia, nulla est
calumnia nec iniuria. Vbi enim, quis bona fide quempiam accu-
savit de crimine quod putabat esse crimen, nulla est calumnia: tã-
etsi, ratione rei acceptæ, tenetur nonnunq̄ famā restituere. Et
in hoc casu bonæ fidei, intelligūtur uerba dicti capituli: scilicet:
Si quem pœnituerit accusare de eo quod probare nū potuerit,
si cum accusato innocente cōuenerit, inuicem se absoluant. At
qui notandum est nō solum adesse calumniam ubi est accusatio
de falso crimine, sed præterea, ubi est accusatio de occulto. Nam
quod crimen probari non potest, pro falso reputatur in iure. At
præuaticatio contingit duobus modis: aut dissimulando pro-
prias probationes, aut falsas excusationes admittendo. Vnde p̄-
uaticator dicitur quia defecit in partem aduersam: quia: uatica-
re: idem est quod defecere: & eadem ratione præuaticatio dici-
tur alio nomine collusio: instar ludentium, quando alter sociorū
iuuat partem aduersam. Et hoc uitium potest cadere in actorē,
aduocatū, procuratorem & scribā. Et paria dicantur de ter-
giversatione. Et contingit hoc uitium siue accusator desistat p̄-
pter pecuniam, aut propter aliam causam: nisi desisteret ex metu
cadente in constantem usum. ¶ At cum quis accusat de
propria iniuria & punitio non est necessaria ab bonum publicū,
tunc integrum ei est, aut desistere, aut persequi accusationem.
At uero his non obstantibus potest princeps iusta de causa abo-
lere accusationem: ut si ille qui petitur pœna capitali est dux præ-
cipuus uel alias ualde necessarius rei publicæ: uel si certo scit falsū
esse crimen de quo accusatur. Potest (inq̄) tunc, aut in principio
refutare accusationem, aut postea abolere: siue accusatio sit de in-
furia publica, siue depriua: dummodo alia uia restituantur dā-
na, & fiat sine scādalo. Sed tamen in serior iudex non habet talē
potestatem. ¶ Sexta & postrema conclusio. Calumniator qui

Sexta
conclu-
sio.

QVAESTIO QVINTA. FO. XLIX.

In probatione defecerit reus est pœnæ talionis. Conclusio est
utriusq̄ iuris. z. q. i. cap. Calūniator. & ca. Qui nō probauerit: &
ff. De abolitio. l. i. & l. Mulier. & l. Quasitum. Et sancita est hæc
lex istar legis ueteris. Exo. 21. Oculum pro oculo, dētem pro dē-
te: & Deut. 19. Cumq̄ diligentissime perscrutātes inuenerint fal-
sum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, reddent ei
sicut fratri suo facere cogitauit. Non tamen subinde sequitur,
ut multi subinferūt, legem talionis esse de iure diuino. Nā, ut sa-
pissime admonere solemus, tota lex uetus prorsus cessauit in pas-
sione christi: secundum illud Hebr. 7. Translato sacerdotio, ne-
cesse est ut legis translatio fiat: ubi non distinguitur inter præce-
pta moralia, aut ceremonialia, aut iudicialia. Quare omnia cessa-
runt q̄tum ad uim quam habebāt a lege antiqua. Ob idq̄ argu-
mentum huiusmodi: hoc antiquitus obligabat de iure diuino: er-
go nunc obligat de iure diuino: nihil aliud est q̄ hæreticū. Sed ē
differentia, q̄ præcepta moralia, quia sunt de iure naturæ, aut p̄-
cepta sunt iterū in noua lege sicut decalogus, aut iure ipso natu-
rali obligāt. Iudicialia uero quāq̄ cessauerūt, tamē possunt mo-
do institui iure positiuo in lege noua, ad exemplū ueteris legis.
Sed ceremonialia, quia erant figura nouæ legis, non possunt sã
modo iterato institui, nec ad imitationem illorum. Ad ppositū
ergo. Quāquā sit ius naturæ q̄ qui proximū falso occusat pœ-
na aliqua puniatur, tamen q̄ talis pœnæ reus sit qualem intende-
bat infligere, hoc erat in ueteri lege iudiciale: & ideo iam non est
de iure diuino, sed iure positiuo institutum est, ad imitationem
illius: ut. S. Tho. dicit in simili de quota decimarum. 22. q. 87. Sol-
uete. n. decimas in stipendia clericorum est de iure naturæ, sed ta-
mē talem quorū soluere erat antiquibus iudiciale, & ideo mo-
do est de iure humano posito ad imitationē antiquæ legis. ¶ At
uero quantū ad legē attinet talionis, illa, ut auctor est Aristotel.
3. Eth. cap. 5. ortum habuit a Pythagoricis, secundum illud Rada-
māti: Si quæ fecit patiatur & ipse, rectum fuerit iudiciū. Quod
tamen temperat Aristoteles, dicens. Talionem, id est, repassio-
nem, non iuste fieri secundum æqualitatem. Vt si princeps ple-
beiū percutiat, nō est iustū reperiatur ipse: & si plebeius pec-
riat magistratū, nō satis est ut ipse simili modo percutiatur: sed
debet fieri secundū analogiam, seruata ratione & proportionē
G iii. personarum

psonarū. &c. Vnde, quāuis dicta lex talionis inscripta sit in duo-
decim tabulis sub titulo De iniuriis, tamē p̄toris clemētia reuo-
cata est: ut refert Geli⁹ li. 20. noc. att. & meminit Iustinian⁹ Insti.
De iniu. §. Poena. Vnde iā fere nō est in usu poena talionis. Et in
regno nostro Castilæ solum decernitur poena talionis in testē
qui falsum testis: onū dixerit in causa capitali: ut iubetur .l. Tau-
ri ultima: & Christus redēptor noster Matth. 5. annotauit illam le-
gē talionis: tanq̄ acerbā: Dentē pro dente, oculū pro oculo: atq̄
adeo datā aduersus maliciā iudeorū. Tamen illi nō reuocauit
legē talionis, ut aliqui putant: nā solū illi dedit Christus consiliū
condonandi & remittendi iniurias: quod solum est praeceptum
quantum ad praeparationem animi tempore necessitatis.

CAD PRIMVM argumentū responsū est in secūda cōclu-
sione. Dimittere. n. peccata debitorib⁹ est p̄ceptū, in hoc sensu,
q̄ non debemus nos uindicare autoritate priuata, sed tamē non
petere uindictā autoritate publica: id solū est consiliū, ut modo
dicebamus. **C**Ad secundū responsū est in tertia cōclusionē: ubi
explicuim⁹ quā & quā ratione repellant ab accusatione. **C**Et ad
tertū respōsum est in prima & ultima cōclusionibus: ubi dixi-
mus q̄ qui bona fide accusat: licet deficiat in probatione, non
subest poenam talionis.

QVAESTIO SEXTA.

VTRVM INQVISITIO occulti peccatoris nulla p̄cedente infamia sit iusta. **C**Ad partē affirmatiuā
arguit, Quācūq̄ scripta sunt ad no-
strā doctrinā scripta sunt. Ro. 15. sed
Iosue. 7. legimus, Inquisitionē diuina
autoritate factā de Achā anathemate
nulla p̄cedente infamia aut p̄sone
aut delicti: nēpe qui secreto abscondē-
rat de hostili p̄da palliū coccineū: qui
forte missa p̄ tribus inuētus ē & lapidatus. Et Numeri. 5. lex erat
ut si spirit⁹ zelotypiae cōcitasset uirū cōtra uxorē suā cui⁹ adulte-
riū lateret, nec testib⁹ cōpbari posset, tūc uir uxorē afferret. sacer-
doti, & celebratis certis ceremoniis, si erat i peccato, putrescebat
ei femur: si autē fecundabat cōcepta ple: ergo licita est iure di-

uino

uino nulla p̄cedente infamia, inquisitio criminis. **C**Secūdo. Di-
uus Grego. v. q. 1. c. Quidā maligni, ex cōmunicauit quēdā occul-
tū diffamatorē, qui libellū famosum in publicū ediderat: p̄cipiēs
ut huiusmodi diffamator, quicūq̄ ille esset, proderet se alias se-
tentiae ex cōmunicationis sublaceret: cum tamen nulla antecē-
sisset infamia personae: ergo licita est iure canonico huius mo-
di inquisitio: nulla infamia reclamante. **C**Et tertio arguit. Præ-
lati ex officio debent & solēt generaliter inquirere certis tempo-
ribus subditorum statum & mores: quāuis nulla laborent infamia.
CEt confirmatur id tandem, quia praelati ut habetur
Ezech. 3. & 33. eo dicuntur speculatores, q̄ debent uigilare super
gregem, & suorum mores explorare: ergo sine clamore & infamia
obligantur inquirere errata subditorum. **C**Sed in contra-
rium extant decreta Innocentiū extra De accusationibus. capit.
Cum oporteat. & cap. Inquisitionis. & cap. Qualiter & quando
el segundo: ubi stricte cauetur ne inquisitio personae, nisi p̄ces-
serit infamia & clamorosa insinuatio, ullo modo fiat. Et idem ha-
bet. cap. Licet Heli. extra De simonia, & c. De oipotēs. 2. q. 1.

POST CORRECTIONE Me angelicā & iu-
dicialē accusationē, consequitur tertio, ut de inquisi-
tione dicamus. Et prater alias differētiās, hoc etiam
differt inter has tres uias cognitionū, q̄ correctio &
denunciatio euāgelica omnibus in uniuersum incumbit, tam sub-
ditis q̄ praelatis: accusatio uerō solis subditis: sed inquisitio so-
lum praelatis. Vnde inquisitio est inuestigatio, aut criminis, aut
peccatoris occulti: quae sit a praelato. Et autores Decretorū in di-
cto ca. Qualiter & quando, distinguūt (quae sua est cōsuetudo)
plura genera inquisitionis: sed satis est duas adnotare. Alia est
enim inquisitio generalis: alia uero specialis. Generalis est, quā
lati ex debito officii, uisitantes puinciā aut cōuētum, disquirunt
uitam suorū & mores, an seruentur leges & institutiones. Et di-
ci generalis, quia nec nominat p̄sona, nec crimen de quo inquiri-
tur: sed in genere, utrum sit qui crimen aliquod admiserit. Inqui-
sitio uero specialis est, quā in particulari & nominatim inquiri-
tur certa persona aut de certo crimine: ut utrū Petr⁹ sit in aliquo de-
licto: uel, quisnam perpetravit hoc homicidium: uel, utrū Petr⁹
hoc homicidium fecit. **C**At qui specialis inquisitio fieri potest,

G lūi aut

aut ad poenam: ut cum inquiritur aduersus quempiam ad priuā dū eum officio uel beneficio: aut ad infligēdū aliam poenā positi uam. Aut fieri potest non ad poenā, sed ad euitandum errorem aut damnum aliquod: ut cum inquiruntur merita personæ, ne assumatur indign⁹ ad dignitatem: aut, cum inquiritur sit ne ali- quod impedimentum contrahendi matrimonii. Atq; adeo, in- quisitio specialis quā intēditur poena, ortum habet semper ab ali qua denunciatione canonica, quæ sit, uela priuata persona, uel a publico officiali: nempe a fiscali, aut a syndico. ¶ His præhabi- tis respondetur ad quæstionem quatuor conclusionibus. Pri- ma. Inquisitio specialis qua intenditur poena delinquentis fieri nequit, nisi infamia & clamorosa insinuatione præcedenti. Con- clusio receptissima est omnibus tam theologis q̃ iuris utriusq; peritis: sane quia expresse habetur in decretis omnibus citatis in contrarium quæstionis. Explicatur conclusio. Quamuis quispiā denunciet prælato crimen subditi, & sint duo aut plures testes iurati consciū criminis, prælatus (nisi tāq; actor accusauerit) nec punire potest poena publica, nec procedere ad inquisitionem, nisi infamia præcesserit, aut clamorosa insinuatio. Verba sunt expressa dicti capituli Inquisitionis. Et intelligitur q̃ non potest eum punire, nisi post fraternalem admonitionem rebellis extite- rit: nam tunc, quia non audit ecclesiam, puniri potest: ut dixim⁹ quæst. 4. ¶ Et probat papa conclusionem in cap. Qualiter & quādo testimoniis diuinis utriusq; testamēti. Primo ex illo Luc. 16. ubi habetur q̃ postq̃ uillicus diffamatus est apud dominum de iniqua uillicatione, tūc domin⁹ uocauit eū, & interrogauit, quid est hoc quod audio de te: redde rationē uillicatiōis tuæ. Et secūdo ex illo Gen. 12. Clamor Sodomorū & Gomorreorū multi- plicat⁹ est: descendā & uidebo utrū clamorē, qui uenit ad me, o- pere cōpleuerint. Ex quib⁹ locis colligit⁹ q̃ nisi pcedente infamia aut clamorosa insinuatione, nō est ius pcedēdi uia inquisitionis. Quod potest cōfirmari ex illo Gen. 4. de Chāin. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. ¶ Sed insinuāt sese circa hanc conclusionē dubia nōnulla. Primū quo iure nitat hęc con- clusio. Apparet. n. repugnare iuri & ratione naturali. Nā, pter ar- gumēta ante quæstionē obiecta arguitur sic. Officiū & cura pla- torū est nō dissimulare peccata q̃ norūt: de qua negligētia repre- henditur

hendit Heli sacerdos. 1. Re. 2. quod refert Innocē. ca. Licet Heli. De simonia: sed duo aut tres testes satis sunt ad cōuincēdū & pu- niendū reū: quia ut est Deut. 17. & Matth. 18. in ore duorū uel triū stat omne uerbū: ergo quomodo cūq; iudex cognoscat crimen p- duos aut tres testes: licet nulla præcesserit infamia: potest & de- bet reū punire. ¶ Respondet, fundamentum huius cōclusionis hoc esse, q̃ neminē iudex punire potest, nisi ad petitionē partis: puta, accusatoris, uel uicē gerentis accusatoris. Et ratio est, ut e- gregie docet. S. Tho. 22. q. 6. ar. 3. q. iudex (inquit Arist. 5. Ethic.) est interpres & custos iustitiæ: ad quē confugiunt qui iniuriā pa- tiuntur, tanq̃ ad iustitiā quādā animatam: iustitia uero, quia est æqualitas, non est nisi inter duos: quāpropter, iudex non consi- tuit iustitiā, nisi inter duos, quorū alter sit actor, alter uero re- us: inter quos iudex sit ut mediū in neutra partē inclinās. Vnde & gentibus lumine naturali lex erat, neminē sine accusatore pu- nire: quā Fest⁹ ille cōmemorat Actu. 25. Nō. n. est (inquit) cōsue- tudo romanis damnare aliquē hominē, priusq̃ is qui accusatur præsentem habeat accusatores: locumq; defendendū accipiat ad abluenda crimina, quæ ei obiciuntur. Et Ambrosius sup illud. 1. Cor. 5. de incestuoso. Iudicis (inquit) non est, sine accusatore dā- nare quenq;: quia & domin⁹ Iudā, cū fur esset, sciebat: sed quia nō est accusat⁹, minime abiecit. At qui, deus ipse, cui omnia patēt, non castigat sine accusante, saltē conscientia peccatoris: secūdu illud. Rom. 2. Testimoniū illis red dente conscientia ipsorū, & in- ter se inuicem cogitationibus accusantib⁹, aut etiā defendentib⁹: in die cū iudicabit deus occulta hominū. Quinimmo, in fi- nali iudicio stabunt quodāmodo accusatores publici, ut innuit Matth. 12. Viri niniuitæ surgēt i iudicio cū generatiōe ista, & cō- dēnabūt eā. Est ergo lex celebratissima, ut, cessāte accusatore, nul- lus subeat poenā legis. Vnde Felix papa. Si legitim⁹ (inquit) nō fuerit accusator, nō fatiget⁹ accusat⁹. extra De Accus. ca. 1. Et. 1. Rescripto. ff. De mune. & hono. Si quis accusatorem non habet ab honoribus phiberi nō debet: quēadmodū non debet is cuius accusator destiterit. Quā legē insinuauit redēptor noster Ioan. 8. Nemo te cōdēnauit mulier! Nec ego te cōdēno. Satis enim pacatus & trāquillus est status publicus, si publica & notoria pec- cata nō dissimulent, & petentibus uindictā, refarciantur iniuriæ. Quare,

MEMBRI SECVNDI.

Quare, iudices nō debēt, tanq̃ hostes, occulta peccata p̃ter sus
in publicū traducere: sed, ut patres, ex charitate corripere, aut
dissimulatione p̃terire. Quocirca, quādo quis sine actione & ac
cusatione denūciat crimē quia tūc merus denūciator non est ac
cusator, nec est pars aduersi nō potest iudex denūciatū punire
sed solū, ut supra dixim⁹, fraternaliter admonere, ut caueat in fu
turum: alias idē esset accusator & iudex: quod iura strictissime co
hibēt. 4. q. 4. c. 2. & cap. Multi. 2. q. 1. ¶ At uero p̃ter propriū ac
cusatorē, sunt multa quæ p̃ se ferūt uicē accusatoris. Primo,
quando crimen est in perniciem publicam sola denunciatio ua
let pro accusatione. Nam in tali casu quilibet habet ius accusan
di, ut diximus quæst. proxima. Sed in criminibus priuatis, quan
do sunt notoria, tunc euidētia ipsa facti ualet pro accusatore:
ut habetur cap. Euidētia. extra. De accus. At uero in occultis,
quando proceditur per denūciationē fraternam, tunc ante re
bellionem, quia nulla est accusatio, non potest esse punitio: quan
do uero denūciatus non audit ecclesiam, rebellio est pro accusa
tore. Quādo uero proceditur uia inquisitionis, infamia aut indi
cia fungunt officio accusatoris: ut habet in dicto cap. Qualiter
& quādo. Ecce fundamentū & rationem cōclusionis: qua iudex
sine infamia, uia inquisitionis neminē dānare potest. Et de hoc re
prehendit Heli, q̃ filios nō correxisset, cū essent publice diffama
ti: quod eius uerbis constat loco citato. Quare facitis res huiusce
modi, quas ego audio, res pessimas: ab omni populo: non. n. est
bona fama, quæ ego audio. ¶ Nec solū id uerū est, q̃ nemo uia
inquisitionis sine infamia condēnari potest, sed & hoc p̃terea, q̃
quāq̃ sit infamia, & inquisitus cōuincatur, nō debet dānari tota
pœna legis, ac si esset accusat⁹. Quod expresse habetur in dicto
cap. Inquisitionis. ubi legitur q̃ si crimē de quo quis inquitur sit
tale quod impediāt ordinis executionem aut retentionē benefi
cii: ut homicidium, aut simonia: tunc priuādu est & condemnā
dus reus, ac si procederetur uia accusationis: Alioqui, secundū
p̃sonæ (inquit) merita & qualitātē excessus, pœnā poterit iudica
tis discretio moderari. Sed adhuc citra hæc crimina poterit uia
inquisitionis cōuictus priuari officio p̃laturæ: ut habet in dicto. c.
Qualiter & quādo. & facilius si sit tēporale & regulare in religio
nib⁹. ¶ Sed oris dubiū alterū ex solutione huius prioris: uideli
cet,

Dubiū
secun
dum.

QVAESTIO SEXTA. FO. LII.

cet an cōclusio posita sit de iure naturali aut diuino: adeo ut ec
clesia nō possit in illa dispensare. Videt. n. esse de iure naturæ: nā
iustitia suapte natura est æqualitas inter duos: inter quos iudex
debet æqualitātē constituere: ergo contra naturā iustitiæ est, ut
iudex sine actore cōdēnaret reū: & p̃ consequens q̃ sine infamia
procederet ad inquisitionē. Et secūdo uidetur conclusio de iure
diuino: postq̃ papa corroborat illā testimoniis diuinis. ¶ Res
pōdetur primo conclusionē esse de iure humano: ut patet in ca
pitulis citatis. Secundo, conclusio est ualde conformis iuri & ra
tioni naturali. Sed tertio dicimus illā nō esse proprie de iure diui
no positiua: quia nullū est tale p̃ceptū in sacra scriptura, ut nemo
sine infamia uia inquisitionis dānnetur. Et illa testimonia cita
ta solū explicant factū diuinū conformiter ad rationē naturālē.
Et quarto dicimus q̃ nō est de iure naturæ: saltē nō est de genere
illorū, q̃ sunt immutabilia: qualia sunt p̃cepta Decalogi: quæ
dicit. S. T. ho. nullaten⁹ esse dispētabilia. Ex quibus colligimus q̃
papa in ecclesia, & princeps in foro suo pro magna & rationabi
li causa possent dispētare in tali lege. V. g. Si essent frequētissimi
criminosi & scelerosi homines a quibus respublica grauiter per
turbaretur, posset fieri lex, ut quotiescunq̃ fuerint duo aut tres
testes infligeret pœna legis: uel quādo crimē esset grauissimū, ut
statim cōclusionē tertia euidētius fiet: nā illa ratio, scilicet q̃ iu
dex debet cōstituere iustitiā inter duos, explicat id quod plurimū
fieri debet: sed rationalis causa potest facere ut testimoniū duo
rū uel triū ualeat p̃ accusatore: sicut euidētia facti. Nihilominus
nemini p̃latorū aut iudicū licet agere cōtra tenorē cōclusionis,
nisi in casib⁹ exp̃sse exceptis a lege: de quib⁹ statim uidebim⁹. Nā
solus papa uel princeps posset mutare hanc legem. ¶ Tertiū du
biū est, q̃ nā infamia sufficiat ad p̃cedēdū uia inquisitionis: utrū
sit destinat⁹ certus numer⁹ testiū q̃ sufficiat facere infamiā: nam
sunt nonnulli canonistæ q̃ in dicto cap. Inquisitionis. censeant de
nariū numerū esse necessariū ad faciēdā infamiā. ¶ Ad hoc nihil
lomin⁹ respondet q̃, quāq̃ fama, si accipiat p̃ bona fama secundū
ius, sit illa: s̃ dignitatis stat⁹, morib⁹ & legib⁹ cōprobat⁹. ff. De
uar. & extraor. cogni. l. Cognitionū: tñ quātū attinet ad p̃positū
ut nutat Bartho. ff. De q̃stioni. l. De minore. §. Tormēta. fama ē
cōis opinio uoce m̃ifestata ex suspiciōe pueniēs: q̃ si sit de malo,
dicitur

Dubiū
tertium.

dicatur infamia. Vnde, ad rationem infamiae, quod tum ad qualitatem testium, exigitur quod sit opinio bonorum. Vnde in capitulo. Qualiter & quando habetur quod infamia non debet procedere a maleuolis & maledictis: sed a prouidis & honestis: non semel tantum, sed saepe. Sed quantum ad numerum testium nihil in iure definitum est: nam in cap. Inquisitionis. solū habetur quod propter dicta paucorum non debet quis reputari infamatus: nisi opinio eius apud bonos & graues laesa existat. Quare, iudicium sufficientis infamiae sumendum est ad arbitrium boni uiri, quando iam opinio dicitur esse communis. Sed putant aliqui quod numerus denarius si cut sufficit facere populum, ita sufficit facere opinionem communem. Nihilominus illa non est regula certa: sed regula est (ut dicit glossa in dicto cap. Inquisitionis) quod rumor sit iparsus per maiorem partem uiciniae: aut per maiorem partem collegii, aut uniuersitatis in qua quis commoratur, ut notat Bartho. loco citato Hostiensis distinguit inter clamorosa insinuationem & infamiam: quod clamorosa insinuatō fit inter paucos, & infamia inter multos. Sed existimo nullam esse differentiam, sed utranque esse inter multos, ut censuit illic Innocentius. Nec requiritur ad infamiam quod sint testes omnes oculati: sed satis est quod audierint a fide dignis: uel habuerint indicia & coniecturas sufficientes. Infamia tamen ex auditu licet sufficit ad inquirendum, non tamen ad condemnandum. Sed quando non inueniuntur legitimi testes, tunc infamatus tenetur se compurgare ut habetur in dicto cap. Inquisitionis. Atqui, maior infamia requiritur in maioribus criminibus, quam in minoribus. Et, ut habetur in dicto cap. Qualiter & quando. multo maior infamia requiritur ad inquirendum aduersus praelatos & magistratus, quam aduersus personas priuatas. Nam praelati positi sunt quasi signum ad sagittam: & frequenter odium multorum incurrunt. Immo habetur illic quod aduersus praelatos non est inquirendum, nisi quando infamia est tanta, ut sine scandalo tolerari non possint. Sed est praeterea adnotandum quod ubi sunt manifesta indicia, non est necessaria alia infamia: nam indicia aequipollent infamiae. Vnde. S. Thomas. 22. quaestione. 6. articulo secundo. tria ponit sub disiunctione, sufficientia ad interrogandum iuridice reum aut testem: scilicet, infamiam, aut indicia, aut semiprobationem. Et semiprobatio est unus testis omni exceptione maior.

¶ Quod

¶ Quod si quis arguat contra tertium membrum. In cap. Inquisitionis, ut dictum est, cauetur, ut, quando sint duo aut plures testes iurati non condemnentur aut inquiratur reus, nisi adsit infamia: ergo semiprobatio sola non sufficit. Respondetur quod semiprobatio sufficit ad interrogandum reum uel testem, quando proceditur uia accusationis. Quando enim quis accusat & adducit unum testem, tunc, licet ille non sufficiat ad condemnandum reum, sufficit tamen ad interrogandum alios testes, & reum ipsum. Et idem est ubi denunciatio habet uim accusationis: ut in crimine haeresis, & aliis quae sunt in perniciem publicam. Sed ubi proceditur per nudam denunciationem & inquisitionem, non sufficit semiprobatio: nisi adsint uel infamia, uel indicia manifesta. ¶ Sed ad maiorem euidenciam conclusionis mouetur dubium quartum. An quando crimen est notorium, sed persona quae crimen admisit est secreta, ius habeant iudices inquirendi malefactorem. V.g. Inuentum est cadauer occisi hominis iacens in uia, an liceat interrogare uicinos quisnam hominem occiderit. ¶ Et ad partem affirmatiuam arguitur primo autoritate. S. Thomas. qui (ut refert praeter alios Caie. 22. q. 6. ar. 2.) dum esset bachalarus Parisius, & in conuentu accidisset flagitium quoddam, consultus liceret ne inquirere occultum malefactorem, respondit licitum esse, & expedire. ¶ Et confirmatur. Quia, ut supra diximus, euidencia patratu sceleris locut habet accusatoris: sed quando factum est notorium iam est euidencia patratu sceleris: ergo tunc sine alia infamia potest procedi uia inquisitionis: quemadmodum si procederetur uia accusationis. ¶ Et secundo arguitur ex consuetudine: nam ubicumque crimen est notorium solent iudices procedere ad inquisitionem malefactoris. Et uidetur rationabilis consuetudo: alias censerentur dissimulare iudicia, & correctiones criminum: unde populus scandalum acciperet, si iudices in tali casu non solliciti disquirerent delinquentes. ¶ Nihilominus respondetur quod hoc quod apud aliquos est dubium, certe nullam habet obscuritatem, si semel intelligatur statuta conclusio. Nam canones illi citati: scilicet, quod sine infamia non procedatur uia inquisitionis, hoc manifeste praetendunt, quod quamuis crimen sit notorium, si peccator sit adeo occultus, ut nulla sint indicia, nec infamia personae, non procedatur ad inquisitionem eiusmodi occultip

Dubi-
quar-
tum.

toris.

toris. Verba sunt in dicto cap. Cum oporteat. Nisi super prædictis famam ipsius (scilicet personæ) læsam esse noueritis, uos ad inquisitionem non subito procedatis. Et in capit. Inquisitionis. habetur nullum esse pro crimine super quo aliqua nō laborat infamia puniendū. Et in dicto. c. Qualiter & qñ. Si sup excessib⁹ suis quisq fuerit ifamat⁹, tūc pcedēdū est ad inquisitionē. Et testi monia ipsa diuina testantur requiri infamiā psonæ ad inquisitionē: scilicet: Clamor sodomorum multiplicatus est: & in euāgelio de uillico: Quid est hoc quod audio de te? Est ergo in iure definita conclusio, q̄ quanq̄ crimen sit notorium, nisi sit infamia personæ, non procedatur ad inquisitionem. Vnde dimanat aliud ius, ut statim uidebimus, uidelicet q̄ confessus crimen non interrogetur de socio: quia quanq̄ iam tunc crimē est notum, tamen socius est occultus. **C** Et secundo probatur ratione. Canones illi & iura, q̄ sine infamia non procedatur ad inquisitionem, fundantur in illo euangelii Matth. 7. Nolite iudicare: ubi secundum Augustinum cohibemur iudicare temere de occultis peccatis: sed quanq̄ crimen est notorium, si non sit infamia, aut indicia personæ, tunc temere quis iudicaret quisnā fecerit: ergo hoc non licet inquirere. **C** Ad hoc respondēt nonnulli non esse licitum interrogare in particulari, utrum Petrus occiderit: nam talis interrogatio non potest fieri sine suspitione: & iniuriam irrogat qui sine coniecturis male suspicatur de proximo. Sed dicunt q̄ licitum est tunc in genere: & interrogare sub iuramento quisnam perpetravit hoc crimē. Sed certe hæc distinctio nō satisfacit. Nā si qui interrogatur in genere tenetur respondere in particulari, eadem fere iniuria est interrogare an Petrus fecerit, & interrogare quis fecerit. **C** Et tertio arguitur particulariter contra hanc solutionem. Si, dum crimen est notorium, licet in genere inquirere malefactorem, sequeretur q̄ si inter alios forte interrogaretur ipse malefactor teneretur confiteri proprium crimen: nam certe si illa interrogatio esset iuridica, sicut testes tunc tenerentur respondere quis fecerit, ita & reus ipse: sed consequens nullus concederet: uidelicet q̄ aliquis teneretur confiteri crimē proprium, de quo non est infamatus, nec sunt manifesta indicia. Habetur ergo sensus conclusionis, q̄ quanuis crimen sit notorium, non licet inquirere peccatorem sine infamia: exceptis ta-

men

men nonnullis casibus: ut in crimine læsæ maiestatis, & aliis quos adnotauimus in tertia conclusione. Adiecerim tamen huic responsioni q̄ quando crimen est notorium, & patratore occultus, forte liceret in genere inquirere: non quidem quis patrauerit, sed inquirere aliqua indicia. V. g. possent tunc interrogari testes an sciant qua hora occisus est homo, quibus armis: si forsan ex illis testimoniis sumantur indicia sufficientia occisoris: & tunc habitis indiciis, poterit descendere ad inquisitionem personæ. Hoc dixerim sub dubio. Alii iudicent, sit ne uerum nec ne. **C** Vnde, ad auctoritatem. S. Thomæ in contrarium respondetur q̄ si uerum est tunc iuuenem ita sensisse, tamen (ut fertur) non fuit tunc eius sententia probata magistris. Quare in summa sententiam mutauit. 22. quæst. 6. arti. secundo. **C** Ad confirmationem respondetur q̄ tunc euidentia patrati sceleris ualet pro accusatore quando non solum crimen sed patratore criminis notorius est. Et ille est sensus uerborum Augustini in capit. Euidentia. De accusationibus. **C** Ad consuetudinem, quæ uidetur in contrarium inoleuisse, dicemus in fine tertiæ conclusionis. **C** Quintū dubium est utrum & conuerso quando persona diffamata est & conuicta de uno crimine possit iure interrogari de aliis criminibus occultis. Est enim opinio Petri de Pal. affirmatiua in. 4. dist. 19. quæst. 4. Et fundamentum eius est: quia ratio (inquit) qua non licet iudicare de occultis, nō est ppter ea q̄ crimā sit occultū, sed ppter ea q̄ psona sit occulta: ergo, quādo iam psona est diffamata de uno crimine, licitū est de aliis interrogare. Et peccator interrogatur de occultis criminib⁹ teneat confiteri ueritatē. Immo addit q̄ nō solū de se, sed de sociis: quādo sunt alii diffamati de eodē crimine, teneat respondere, si interroget de aliis criminib⁹ sociorum. **C** Caltanus loco citato oppositam sententiam tenet: cui cōseio omnino subscribendum esse. Nam expresse in canonibus citatis De accus. habetur q̄ non solum requiritur infamia personæ ad inquisitionē, sed q̄ non potest fieri inquisitio, nisi de illo crimine, de quo quis est infamatus. Legitur enim in capit. Cum oporteat. Discretionem uestre mandamus q̄ nisi super prædictis famam ipsius læsam esse noueritis, uos ad inquisitionem illorum non subito procedatis. Et in capit. Inquisitionis. legitur. Respondemus, nullū esse p crimine sup quo aliqua nō laborat infamia puniendū.

Et

MEMBRI SECVNDI.

Et. S. Thom. 22. q. 70. ar. 1. dicit q. si exigatur ab aliquo testimonium de occultis peccatis, de quibus infamia non præcessit, non tenetur ad testificandum. Requiritur ergo infamia personæ & de delicto, ut iuste fiat inquisitio. Et hoc confirmatur ratione. Nam, quanq. quis sit diffamatus de adulterio, potest habere bonam famam in materia furti; & ideo iniuria fieret illi si interrogaretur de furto; alias sequeretur q. quicumq. infamatus de uno crimine licite interrogaretur de quibuscunq. criminibus mundi: quod tamen nullus concedet. At uero duobus modis licet conuictum de uno crimine interrogare de alio. Primo, quando unus est sufficiens indicium aut infamia alterius; ut si quis infamatus esset & conuictus de adulterio, & de consuetudine cum muliere, & postea inuenitur necatus maritus adultera in camera eius, iure posset tunc adulter interrogari de homicidio. Et si quis esset conuictus de homicidio, & cadaver inueniretur expoliatum, posset interrogari de expolio. Et secundo quando non potest cognosci perfecte unum crimen sine cognitione alterius tanq. circumstantiæ prioris: ut cum quis conuictus est de consuetudine cum puella, iure interrogari potest, an ipsam deflorauerit: & conuictus de furto ecclesiastico iure potest interrogari an fregerit fores ecclesiæ: quia istæ sunt nouæ circumstantiæ. Et sextum & postremum dubium est utrum iure conuictus de crimine iure possit interrogari de sociis occultis, qui nulla laborant infamia: nam consuetudo fere est ubiq. omnes malefactores interrogare de sociis. Dubium hoc satis definitum est utroq. iure ad partem negatiuam: puta iure canonico cap. Cum monasterium. De confessis: & cap. Veniens. De testibus. & 5. q. 3. cap. Ne mini. & iure civili. C. De accus. cap. finali: in quibus expresse cauetur ne confessi super aliorum conscientis interrogentur: crimine læsæ maiestatis excepto. Quæ quidem iura confirmant illud quod dictum est in decisione quarti dubii: uidelicet, q. quanq. crimen sit notorium, non sit iustum occultos criminosos inquirere. Et eadem ratione deciditur utrunq. dubium. Nā certe quāuis Petrus conuictus fuerit de crimine, nullum ius est ipsum interrogare de sociis occultis. Immo fit illis iniuria: & est contra canones citatos in titulo De accus. illos inquirere, nisi præcedente infamia. Immo est contra legem euangelicam qua prohibemur de

Dubi
um ult
mum,

QVAESTIO SEXTA. FO. LV.

de occultis temere iudicare. Et eadem est sententia Caietani in quinta responsione quæ est de hoc dubio ad fratrem Cherubinum de Florentia. Sed nunquid sunt aliqui casus in quibus ius sit inquirere occultum aliquem peccatorem absq. infamia aut clamorosa insinuatione antecedenti? De hoc sit secunda conclusio. Inquisitio generalis iure fieri potest absq. præuia infamia, aut actore aliquo, aut denunciatore. Probatur quia illa non fit ad petitionem partis, sed ex mero officio iudicis. Tenetur. n. tam prælati ecclesiastici, q. sæculares magistratus statim temporibus uisitare prouinciam, diocesim, aut cōuentum, ad explorandos subditorum mores: ut iubetur prouidenter iure canonico cap. 1. De off. ord. & cap. Cum olim. De accus. & cap. Romana. De cens. li. bro. 6. & iure casareo. l. Congruit. ff. De officio præsidis. At, dubium suboritur hic. Quia uidetur hæc conclusio repugnare priori. Enimvero, si prælatus neminem punire potest uia inquisitionis, nec specialiter aduersus quempiam inquirere sine infamia reclamante, quid nam potest inquisitio generalis? Respon- detur q. quamuis prælatus in inquisitione generali specialiter inquirere non potest aduersus personam singularem sine accusatore aut infamia, nihilominus utilissima est id genus inquisitio. Debet enim primum omnium prælat. generaliter indicare, ut quicumq. seruato ordine iuris, denunciet quicquid nouerit correctione dignum, tacendo illa quæ sunt occulta: ut habetur cap. Qualiter & quando. el primero. De accus. Et tunc subditi animaduertant an crimina quæ nouerint sint prorsus emendata, ita ut nullum supersit amplius periculum. Et hæc nullatenus tenentur denunciare, nisi adsit accusator, aut nisi præcedere infamia interrogentur ut testes. Si uero crimen non est prorsus emendatum, tunc denunciandum est eo ordine qui expositus est quæstione quarta: ut uidelicet si sit in perniciem publicā, aut in præiudicium tertii, aut si sit periculum in mora statim canonice denunciatur: si autem sit priuatum, tunc præuia admonitione secreta fraternaliter denunciatur: si sit spes emendæ: nam alias nõ est necessaria denunciatio. Itaq. (ut uno uerbo dicamus) prælatus in inquisitione generali solum potest compellere subditos ad denunciandum crimina, in illis casibus, & eo ordine, quo ipsi tenerentur extra uisitationem: præterq. extra uisita- tionem.

Secun
da con
clusio.

Dubii

tionem possent forsan differre tempus denunciandi, sed in uisita-
tione tenentur statim denunciare ad iussu prelati. ¶ Tertia
cōclusio. Inquisitio etiā specialis potest fieri absq; infamia & cla-
morosa insinuatione precedente, & absq; indicii delinquentis,
in quibusdā casibus qui excipiuntur a prima cōclusionē, quos ui-
dere est apud Bartho. ff. Ad. l. iul. De Adul. l. z. post glossam. §. Si
publico. & super Extrauag. Ad reprimēdū. & per doctores cano-
nistas in dictis capitulis Inquisitionis: & Qualiter & quando: qui
tamen casus digni sunt ut examinentur. ¶ Primus est quando in
inquisitione non intendit cōdēnatio aut poena inquisiti, sed cul-
tatio erroris aut damni: ut cum inquiruntur merita personæ an-
teq; assumatur ad dignitatem. Nā illam tenetur facere prelati
ex debito officii, ne eligatur aut confirmetur indignus: ut habe-
tur cap. Cum in multis. & cap. Cum dilectus. extra De elec. Aut
cum inquiritur impedimentū matrimoni: ne scilicet aliqui con-
trahant in gradu prohibito: cap. si. De cland. despons. ¶ Secun-
dus casus est quando quis publice confessus est crimen propriū
extra ordinē iuris. Nā propria confessio abunde suppetit pro in-
famia. Hic tamē casus intelligēdus est sano modo: ut puta cum
quis in publico corā multis crimē propriū confitetur. Nā ppter ea
q; quis secreto corā uno aut duob; immo etiā corā prelato, lap-
su linguæ aut alio modo, spōte diceret secōmississe aliquod crimē:
aut si prelati aperiret literas subditi, in quib; subditus ipse asse-
reret aliquod crimē admisisse, nō esset certe ius inquirendi iudi-
cialiter, sed solū fraternaliter corrigendi: nisi forsan crimen ad-
uersus bonū publicū uergeret. ¶ Tertiū casus excipit: quādo
iudex pcedit ex mero officio, aut ad denunciatiōē publici offici-
alis. Sed tamē ego nō uideo quod ampli; priuilegiū habet denū-
ciatio publici officialis, q̄ denunciatio priuatæ psonæ, saltē quātū
ad hoc. Nec Bartholus dicit aliud, q̄ potest fieri inquisitio ad
denūciatiōē publici officialis: quod probat p. l. Eaquidē. C. De
accus. ubi solū habet q; ea q̄ per officiū publicum denūciātur, et
tra solēnitatē accusatiōis cognoscant: ubi sermo est, ut dicit glof-
sa, de criminib; notoriis. Colligam; ergo q; quādo denunciatio
publici officialis est de crimine pncioso rei publicæ, aut de crimi-
ne notorio, tunc, quia denunciatio, ut supra diximus, ualet pro ac-
cusatione, potest sine infamia fieri inquisitio. Sed tamē si crimen
est

est priuati, nec est in præiudiciū tertii, illud non incumbit of-
ficiali denunciare: & quāq; denunciaret, non potest fieri inquisi-
tio absq; infamia uel indicii: quemadmodum si denunciatio fie-
ret ab alia persona priuata. ¶ Quartus casus excipitur propter
incidentem cognitionem: ut si iudex inquirendo unum crimen
detegit aliud, tunc potest inquirere de illo. Hoc tamen cum gra-
uo salis intelligatur, ut adnotauimus in quinto dubio circa pri-
mam cōclusionē. Si enim quis inquiritur de concubinato, de
quo laborat infamia: & incidenter cognouerit iudex concubinā
esse monialem aut consanguineam, tunc potest inquirere de illa
circūstantia: quia aggrauat concubinatum. Et eodem modo,
ubicunq; peccata habent talē cōnexionē, q; unum est indicii al-
terius, aut unū nō potest pfecte cognosci sine alio. Si tamē crimi-
na sunt omnino disparata, tunc incidens cognitio occulti crimi-
nis non dat ius inquirendi. Vt si ille qui inquiritur de concubina-
tu inueniatur occultus homicida, non potest de homicidio fieri
inquisitio absq; infamia aut indicii. ¶ Quintus casus est quem
ponit Bartholus in tertia sua regula: uidelicet, quando iudex
aut prelati in inquisitione generali comperit aliquem deliquisse,
potest tūc ad specialem inquisitionem descendere. Sed tamē
nec ipse explicat hoc licere absq; infamia, uel indicii: nec ego ita
credo. Immo quāuis in inquisitione generali comperiat delin-
quens quispiā, & delictū probari possit, & non sit in perniciē pu-
blicā, nec in præiudiciū tertii, non potest de illo fieri inquisitio
specialis, nec potest puniri, nisi solū fraternaliter. Posset tamen,
si ille flagitiosus esset prelati, priuari officio regulari, propter
periculū regiminis. Et certē si tunc fieret inquisitio sine infamia,
esset cōtra ea. Inquisitiōis. & Qualiter & quādo. ¶ Sextus casus
est propter atrocitatem criminis: ut patet in primis in crimine
lesæ maiestatis: de quo specialiter habetur in Extrauag. Ad
reprimēdum. ut de plano: quod est citra solēnitatem iuris,
procedatur ad inquirendum quātale crimen commissit. Quare,
absq; infamia & manifestis indicii, si quis occulte occidisset, aut
percosisset principem, posset inquiri quicunq; esset suspectus de
tali crimine. Et additur hac ratione a iuriconsultis, quādo faci-
nus esset admissū aduersus episcopū aut aliā psonā huius ordinis,
aut quomodocūq; esset crimē atrocissimū. Quod forsā est uerū.
Hū Nam

Nam ut supra diximus, non est adeo de iure naturæ requisita infamia & indicia ad inquisitionem, quominus possit in hoc dispensari ob rationabilem causam. **C** Et postremo dicunt inquisitionem specialem fieri posse absq; infamia & indicis, quādo crimen commissum esset in iudicio aut in conspectu iudicis. Et afferunt exempla de calumniatore, de falso teste, de iniquo tutore. Et credo hoc uerum esse, non propter atrocitatem criminis, ut illi putant, sed propterea quia huiusmodi crimina sunt in præiudicium tertii. Nam conclusio prima, uidelicet q; absq; infamia non potest fieri inquisitio, intelligitur de criminibus priuatis, q; non sunt in præiudicium tertii. Crimina enim publica, aut quæ sunt in præiudicium tertii, quomodo cūq; cognoscantur, inquirenda sunt & coercenda: si sunt in fieri, & damnum pendet in futurum. Vnde si iudex comperit q; reus accusatus est per calumniam, sine alia infamia potest inquirere contra calumniatorem & punire: ut habetur. C. De calum. l. i. Et idem, si comperiat falsum testem: ut iubetur. l. Nullū. C. De testibus: aut si comperiat quempiam falsam scripturam finxisse: ut. l. penultima. C. De probationibus: aut si comperiat tutorem infideliter gerere rem pupilli. l. Tutorem. De his quibus ut indig. Et idem in uniuersum obseruandum est in criminibus quæ sunt in præiudicium tertii. **C** Per hæc facile soluitur ultimum dubium huius quæstionis, utrum conuictus de proprio crimine iure possit interrogari de sociis occultis qui nulla laborant infamia: nā consuetudo fere est ubiq; quoscūq; malefactores interrogare de sociis. **C** Ad dubiū ^{iiii. con-} ^{clusio} respondetur quarta & postrema conclusione. Nullus conuictus de proprio crimine debet interrogari de occultis sociis, quorū nulla est infamia, aut indicia manifesta. Conclusio hæc in primis correlatiue sequitur ex prima conclusione quatenus exposita est in quarto dubio: ubi diximus q; quamuis crimē sit notorium nō est ius inquirendi specialiter aduersus quenq; nisi sit de illo infamia aut indicia. Vnde colligitur q; quamuis crimen sit notoriū per confessionem huius malefactoris, nullum est ius inquirendi alios occultos socios. **C** Secundo conclusio expresse determinata est utroq; iure: puta iure canonico, ca. Cum monasteriū. De confessi. & cap. Veniens. extra De testibus. & l. q. 3. cap. Nemini: & iure ciuili. C. De accus. cap. fin. & ff. De quæstio. l. Repeti: in quibus

quibus locis expresse cauetur ne confessi super aliorum conscientis interrogentur, crimine læsæ maiestatis excepto. Et inter theologos eadem est sententia Caietani in opusculis resp. s. quæ est de hoc dubio ad fratrem Cherubinum de Florentia. **C** Sed excipiuntur ab hac conclusione aliqui casus: quos notat Bartholus super dictam. l. Repeti. Est primum omnium in consuetudine interrogare omnes latrones & fures de sociis. Et fundant iure reconsulti hanc cōsuetudinem in. l. Prouinciarum. C. De feriis. Illic tamen non habetur expresse q; latrones interrogentur de sociis: sed q; eorum occulta consilia per tormenta conquirantur. Et est sermo specialis de quodam genere latronum Hissaurorum. Sed. l. Diuus Adrianus. ff. De custodia reorum. habetur q; latrones interrogentur de sociis. Et idem colligitur ex. l. 4. ff. Ad. l. Iuliam peculatus. §. Mandatis. Item, falsarii moneta, puta, qui monetam adulterant aut falsam cudunt, interrogari debent de sociis: quod iubetur. C. De falsa moneta. l. i. Vnde Bartholus in dicta. l. Repeti. fingit hanc distinctionem. Quando sunt delicta q; non committuntur principaliter in odium alterius: sed propter commodum committentium: qualia (inquit) sunt latrocinium & adulteratio monetae, tunc conuicti interrogandi sunt de sociis: quando uero sunt crimina quæ committuntur in odium alterius: ut est homicidium, tunc conuictus non debet interrogari de socio. Et ratio est (ut ait) q; quando flagitium commissum est in odium & iniuriā aliorum, tunc illi ad quos crimen spectat, poterunt accusare socios: & ideo non est necessaria inquisitio illorum: sed quando crimina non committuntur in iniuriā alterius, tunc, quia non est qui accuset, conuenit alios socios interrogare de aliis. Sed certe hæc ratio non uidetur satisfacere. Primo, quia fallit (ut ipse fatetur illic) nam aliquando occisores interrogandi sunt de illo qui præcepit homicidium: ut constat. l. Prius. ff. Ad senatusconsultum Syllanianum. Et secundo quia licet crimen non sit iniuriā alterius priuatae personæ, dum tamen sit in perniciem publicam: ut latrocinium, & adulteratio monetae, quicūq; habet ius denunciandi & accusandi, ut supra dictum est. Et ideo propter defectum accusatoris non esset necessarium inquirere de sociis. Alia ergo uia ratiocinandum est hic. Nā conclusio hæc quarta fundamentum habet in prima. Enimvero

H iii. quia

quia non licet occultos malefactores ab sq; infamia & indicis inquirere, sit ut non liceat conuictum de manifesto crimine interrogare de occultis sociis. Quocirca, idem casus qui excipiuntur a prima: excipiuntur ab hac conclusione. Primo excipitur casus quando crimen est in perniciem publicam, sicut est hæresis, & proditio: tunc enim, ut supra diximus, quia simplex denuntiatio ualet pro accusatione, absq; alia infamia uel indicis possunt inquiri occulti peccatores: atq; adeo, socii interrogari de sociis. Idem patet in crimine læsæ maiestatis: ut patet. l. Quisquis. in fine. C. Ad legem Iuliam maiestatis. & expresse in extrauag. Ad reprimendum. Idem liceret propter grauem atrocitatem criminis, ut dicebamus circa tertiam conclusionem. Et quia adulteratio monetæ & latrocinium sunt peccata in rem publicam, propterea licet conuictos interrogare de sociis & de fautoribus, & receptoribus &c. At uero, latrocinium non designat quodcumq; furtum priuatum: nam latrones soli dicuntur qui obsident uias, & qui ex animo conspirauerunt depredari quoscunq; possent: & ideo quicumq; capiatur, iure interrogatur de sociis, ad obuiandum malo publico: atq; adeo, hi soli sunt qui non gaudent priuilegio ecclesiarum: ut habetur De immu. eccle. capit. Inter alia. Immo, quamuis non interrogaretur, admonendus esset a confessore ut proderet socios: & ille tenetur proderet: saltem dum malum adhuc pendet in futurum: secus, si iam socii essent prorsus emendati: nam nullus tenetur criminosos emendatos sua spōte proderet, nisi iuridice compulsus. Immo uero quamuis periculum non imminet reipublicæ, sed priuatae personæ, posset conuictus interrogari de sociis: ut si multi conspirauerunt occidere Petrum, & unus capitur, iure interrogatur an sint alii animati ad tale homicidium: nam q; non liceat occultos peccatores inquirere absq; infamia, semper intelligitur de crimine iam præterito, quod inquiritur punctionis gratia: secus si inquiratur ad euertendum futurū dānū. ¶ Citra hos casus non licet a conuicto inquirere socios, nisi sint indicia, aut infamia illorum. Et ita intelligenda est dicta lex Prius. ff. Ad senatusconsultum Syllaniani. ubi habetur q; postq; iuuentus est occisor, inquiratur quo mandante homicidium fecerit: uidelicet si fuerint indicia alitū ad mandasse, ut dicit glossa.

CAD

¶ AD PRIMVM Argumentum principale respondetur, ut supra diximus, q; deo sunt manifesta occultissima peccata, sicut homini illa quæ sunt notoria: obidq; sicut potest illa statim punire, potuit, pro rationabili causa, dispensare in lege: ut uidelicet, occulta peccata absq; infamia præcedente inquirerentur: quia hæc lex nō est omnino indispensable, ut supra diximus. Et ita dispensauit ut sortibus disquireretur Achan anathema: qui occulte peccauerat: primo quia populus ille duræ cervicis terroribus arcendus erat a flagitiis: atq; adeo expediebat ut, saltem in re grauissima, qualis erat illa diuina prohibitio, ne de execratissimis spoliis gentium quicq; caperent, etiam occulta crimina reuelarentur, quādo deus ipse in genere insinuasset crimen: sicut legitur illic: Surge cur facies? Peccauit Israel, & præuicarius est pactum meum. ¶ Par ratione respondetur ad legem de adultera Num. 5. Deus enim, tum ad cohibendam libidinem mulierum, tum etiam ad uitanda homicidia quæ propter zelotypiam possent multa accidere, indulgit maritis sacrificium illud zelotypiæ ad disquirendum adulteram. Et forte (quantum consilio) non licebat facere illam disquisitionem, nisi esset infamia adulteri, aut indicia manifesta. At uero iam modo non est licitum per huiusmodi sortes ueritatem inquirere, sed solum per testes humana fide: quia sortes illæ erant iudicialia, & ideo iam cessarunt. Unde Stephanus. 5. cap. Consulisti. 2. q. 4. prohibet uulgares illas quas uocant probationes: Nam ferri (inquit) candentis, uel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri a quolibet sacri non censent canones. In ueteri enim lege sortibus illis & sacrificiis (quia a deo instituta erant) diuinum expectabatur iudicium: sed iam modo indicis superstitiosis non expectaretur nisi iudicium demonis: & esset tentare deum: ut docet sanctus Thomas. 2. 2. q. 93. ar. 2. ¶ Secundum argumentum principale quod factū est ex cap. Quidam maligni. certe est difficile & multo male torquet in hac materia: nam Gregorius illic uidetur excommunicare occultū peccatorem, nisi se prodiderit: qui tamē nulla laborabat infamia. Quod uidetur repugnare doctrinæ huius questionis, & illi auctoritati Chrysostomi super epistolā ad Hebræos: quæ citatur capit. Quis aliquando. De poenitē. d. 1. ubi ait occulto peccatori. Nō tibi dico ut te prodas, sed reuelā

H iiii ante

ante deum ulam tuam. Immo profecto illud uidetur pugnare cum iure naturali. ¶ Glosa illius capituli multis modis respondet: primo q̄ forsan præcesserat admonitio secretæ ante illam excommunicationem. Sed hoc non satisfacit. Nam, illa admonitio nō potuit esse nisi in generali, cum peccator esset omnino occultus: & ideo ille admonitus, cum nulla esset infamia nec indicia non tenebatur se prodere. Secundo paulo inferius respondet glossator q̄ cum crimen esset publicum, licet persona esset occulta, potuit, propter atrocitatem criminis, excommunicari ille, nisi se proderet. Et hæc solutio rationabilior est, sed non est sufficiens. Primo quia non erat tanta atrocitas criminis diffamare priuatum hominem, ut propter illud esset inquirendus occultus peccator, sicut in crimine læsæ maiestatis. Et secundo quāq̄ liceret inquirere alia uia, tamen statim excommunicare occultum peccatorem nisi se proderet, erat nimis rigidum. ¶ Dominus Caietanus. 22. q. 6. arti. 2. respondens ad illud capitulum, dicit tria, licet alio ordine. Primum, q̄ sicut potest ferri excommunicatio pro crimine anteq̄ fiat: ut pro percussione clericorū. &c. ita post factum potest excommunicari quicumq̄ fecerit. Secundo dicit q̄ papa potuit absolute, & sine aliqua conditione excommunicare illum peccatorem occultum propter præteritum crimen: sed nihilominus ex sua benignitate apposuit cōditionem: nisi se reuelaret. Itaq̄ excommunicatio (inquit Caietanus) non fertur illic super illam conditionalem: nisi se reuelauerit: ita ut excommunicetur propter inobedientiā futuram si non se reuelauerit, sed excommunicatur propter peccatum præteritum: quia infamauit proximum. Tertio addit q̄ papa non potuit præcipere absolute ut se reuelaret: nec ille tenebat obedire: quia hoc (inquit) excedit formam humani iudicii. Et addit q̄ doctores oppositum sentientes sunt nimis timidi. ¶ Nihilominus (bona uenia dixerim doctoris grauissimi) aliter, ni fallor, censendum est de illo capit. Primum enim fundamentum Caietani est falsum: uidelicet, q̄ sicut potest ferri excommunicatio pro crimine futuro, ita potest ferri pro crimine præterito. Nam, ut receptissimum est apud omnes, nullus potest excommunicari nisi propter inobedientiā: iuxta illud Matth. 18. Si ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut ethnicus. Vnde colligitur probatissimus canon, ut

ut nullus excommunicetur absq̄ præuia monitione: ut habetur cap. Sacro. & cap. Per tuas extra. De sentē. excommunicationis. Quando uero ius prohibet peccatum futurum, prohibitio ipsa ualet pro admonitione & ideo iure tunc apponitur excommunicatio: sed propter crimē præteritum, quia nulla præcessit admonitio, non potest quis excommunicari, cum nulla illic fuerit inobedientia. Quare Gregorius non excommunicauit illum occultū diffamatorē propter crimen præteritum, nec potuit: sed excommunicare eum potuit nisi se proderet. ¶ Et argumēta in contrarium facile soluunt ex his q̄ dixim⁹ in decisione quæstionis. Diximus enim q̄ peccatum cuius nō præcessit infamia uel indicia, non potest inquiri, si omnino sit præteritum, punitionis gratia. Quando tamen adhuc pēdet in futurum, certe potest inquiri, ut cuius peccatum & damnum. Et quia ille qui occulte posuerat libellū diffamatorium, tenebatur restituere famam diffamato: & id facere non poterat, nisi aut p̄baret quod dixerat, aut in publico se retractaret, iuste papa p̄cipere potuit ut exiret in publicū sub pœna excommunicationis: quod nimirū ipse iniussus tenebatur facere. ¶ Et confirmatur solutio ex capitulo. Si sacerdos. De off. ord. ubi habetur q̄ si qui damnum dedit sit occultus: & qui damnum accepit petat iustitiam, debet delinquens excommunicari in genere, sed non nominatim. Sed est notandum q̄ quāq̄ potuit Gregorius præcipere illi occulto peccatori ut in publicum exiret sub pœna excommunicationis, mitius tamen egit cum illo. Non. n. p̄cepit ut exiret, sed, nisi exiret in publicū, abstineret a sacramento eucharistia: quod profecto ipse tenebatur facere: nam erat in peccato, postq̄ tenebatur restituere famam: atq̄ a deo tenebatur abstinere ab eucharistia. Itaq̄ excommunicatio in hoc fertur illic: si receperit eucharistiam, anteq̄ restituat famam. Quare, ille textus nullatenus militat aduersus nostram primam conclusionem. ¶ Ex quo sequitur q̄ si ille occultus peccator qui libellum infamatorium in publico posuerat, potuisset restituere famam non se manifestando, aut, per tertiam personam secreto potuisset aliter satisfacere diffamato, non tenebatur exire in publicum, nec abstinere a sacramento eucharistia: quia præceptum eo tēdebat ut ille restitueret. ¶ Iuxta formam horum capitulorum: scilicet, Quidam maligni.

nis. q. i. & Si sacerdos. De officio ord. solent officiales excommu-
nicare in genere eos qui occulte iniuriā irrogarunt, aut dederūt
damnum: puta, eos qui occulte furtū fecerunt, aut fuisse, aut gla-
dio percusserunt. Et nescio profecto an plus nimio extendant
hunc modo hanc potestatem. Nam, quamuis id iure liceat, de-
beret tamen fieri in primis quando damna, aut iniuriæ grauissi-
mae sunt: ut puta, pro bonis ecclesiæ. Et deinde deberet ad-
moneri in literis excommunicatoriis q̄ excommunicatio solum
fertur ut restitutio fiat damni & iniuriæ: alias multi decipiun-
tur, putantes q̄ tenentur manifestare huiusmodi malefacto-
res, ut puniantur: cum tamen solum teneantur malefactores
restituere, & scientes admonere illos ut restituant. Quod si no-
luerint, tunc debent manifestare illis qui possint prodesse & nō
obesse: ut habetur in capitulo. Hoc uidetur. 22. quæst. 5. nam
inquirere punitionis gratia non possunt, nisi illos qui laborant
infamia aut iudiciis. ¶ Ad tertium principale responsum est
in conclusione: secunda: uidelicet, excommunicationem gene-
ralem fieri posse absq̄ aliqua infamia præcedente. ¶ Et tan-
dem ad postremam confirmationem respondetur q̄ quamuis
prælati debent uigilare, nec sub dissimulatione prætereire erra-
ta subditorum, tamen uias habent iure per scriptas cognoscen-
di crimina, quas nefas est transire. Quare, licet peccata cog-
nouerint, si non sint aduersus bonum publicum, nec sit accu-
sator, nec infamia, nec iudicia, eatenus ius habent, ut solum
fraternaliter corripiant,

QVAESTIO SEPTIMA.

VTRUM QVICVN q̄ su-
re interrogatur de secreto, iure te-
neatur ueritatem fateri. ¶ Ad par-
tem negatiuam arguitur primo. Ser-
uare secretum, ut supra diximus,
est officium fidei: & reuelare est ui-
tium infidelitatis: secundum prouer-
bium assumptum: Qui ambulat
fraudulenter reuelat arcana, qui au-
tem

tem fidelis est: calat amici commissum: sed uirtus, nulli repug-
nat uirtuti: ergo uirtus obedientiæ nulla ratione compellit se-
creta reuelare. ¶ Et confirmatur. Virtus religionis (cuius ac-
tus est iuramentum seruare) maior est q̄ uirtus obedientiæ:
sed sæpe usu uenit ut quis sub iuramento promittat fidem se-
creti: ergo, tunc saltem, nullomodo licebit illud reuelare.

¶ Secundo arguitur. Iugum domini suauis est, & præcepta ei-
us leuia: ut redemptor ipse noster testatur Matthei. xi. sed sunt
casus plurimi in quibus grauissimum esset hominem obligare
ad reuelandum secretum: ut si ab aliquo exigeretur testimoni-
um de crimine capitali aduersus patrem suum, aut aduersus fi-
lium aut uxorem: & maxime si reus ipse interrogaretur aduer-
sus proprium caput: ergo tunc apparet neminem iure constrin-
gi secretum propalare: unde Chrysostomus super epistolam
ad Hebræos (quæ glossa citatur De poeniten. distinct. i. cap. i.
Quis aliquando) Non tibi (inquit) dico, ut te prodas: sed re-
uela ante deum uitam tuam: ubi innuit neminem teneri reuela-
re crimen suum, nisi in sacramento confessionis. Et confirma-
tur. Nemini licet sese occidere: & per consequens, nec tene-
tur quis actiue concurrere ad sui homicidium: sed qui con-
fiteretur iudici crimen suum, sine cuius confessione iure reus
occidi nequit, uidetur agere aduersus se ipsum: ergo in ta-
li casu nemo tenetur ueritatem confiteri. ¶ Tertio argui-
tur. Si non reuelare crimen occultum esset peccatum quan-
do quis iure interrogatur, eo esset q̄ omne mendacium esset
peccatum: sed potest quis citra mendacium ueritatem cala-
re: quia, ut exponit Augustinus in quæstion. super Gene-
sin, Abraam dicens de uxore: Soror mea est: uoluit uerita-
tem calari, non mendacium dici: ergo non reuelare crimen
fieri potest absq̄ peccato. ¶ Et confirmatur. Si calare secre-
tum in iudicio esset peccatum, sequeretur id semper esse mor-
tale: quia uersatur in re graui: sed consequens est falsum: er-
go & antecedens. Probat Minor. Quia sæpe mendacium
illud in iudicio non est perniciosum, nec contra charitatem: sed
solum officiosum: ut quoties quis negat crimen, ut seruet se aut
amicum a periculo mortis. Et præterea secundum iura licet
reo in causa sanguinis corrumpere accusatorem aut colludere eū
illo,

q dēda
raio e s
quis a h
uado g n
tibi dico
de pe n
di

Prima
con
clusio

Sine testibus
fieri iudicium
reus tene
tur dicere
veritatem
in iudicio

Secun
conclu
fic.

cnfationis) qui, cum iuste petat vindictam, iniuste diffamatur de calumnia, per negationem accusati: & semper facit iniuriam bono communi, atque adeo iudici, qui ius habet inquirendi veritatem: immo iniuriam facit deo, cuius est iudicium: nam omnis potestas a domino deo est, & qui potestati resistit, ordinationi dei resistit Rom. 12. ¶ Et secundo probatur conclusio. Negantes veritatem in iudicio, quandoque tormentis austerissimis iuste petuntur: quod nunquam liceret, nisi mortale esset & graue veritatem cælare. Grauius tamen est negare quam cælare: quia cælare non dicit mendacium, sed solam omissionem respondendi quod quis tenetur. Et multo grauius esset, si negatio veritatis fieret cum iuramento: accumulatur enim tunc circumstantia peccati contra virtutem religionis. ¶ At vero, quia dictum est mendacium in iudicio esse mortale ex genere, dubium est an ratione leuitatis materia possit esse in indiuiduo ueniale. ¶ Dominus Caietanus. 22. q. 2. art. 1. dicit quod omne mendacium, quod sit in materia leuissima, nempe quod extra iudicium esset ueniale, in iudicio tamen est mortale: siue sit in foro sacramentalis confessionis, siue in foro exteriori. V. g. Si quis in secreto confessionis interrogatus an dixerit uerbum ociosum falso id neget, peccat mortaliter. Et idem censet si iudex in iudicio exteriori interroget de quocunque leuit. Ratio Caietani est, quia tanta est obligatio dicendæ veritatis in iudicio, ut quamuis materia sit de se leuissima, tamen in iudicio efficiatur grauis. Itaque concludit Caietanus quod quemadmodum per iurium non solum ex genere, sed in quacunque materia quod tunc quod leuissima, est semper mortale, ita mendacium in iudicio, licet sit sine iuramento. ¶ Sed reuera (ut bona uenia dixerim) & ratio Caietani leuissima est, & opinio eius nullam habet probabilitatem. Immo credo quod mendacium in iudicio potest esse ueniale propter leuitatem materiae, si fiat sine iuramento. Et primo Caietanus est contra sanctum Thomam: qui, quamuis in illa solutione ad tertium absolute dicat quod mendacium in iudicio est peccatum contra charitatem, tamen inferius. q. 70. art. 4. exponit se dicens quod est mortale ex genere: ubi subinde insinuat quod in indiuiduo potest esse ueniale. ¶ Et arguitur ratione contra Caietanum. In materia fidei & charitatis & religionis potest contingere ueniale peccatum ex leuitate materiae: ergo pari ratione, iniu-

ria

ria in iudicio & in sacramento potest esse uenialis. Probatur antecedens. Nam furari obolum in ecclesia est solum peccatum ueniale: & leuissime percutere clericum. Immo, in materia fidei posset esse tam leuissimum uerbum, ut esset uenialis haeresis: ergo cōtaminatio iudicii & sacramenti per mendacium, si leuissimum sit, esset uenialis. ¶ Et secundo arguitur. Peccatum ex genere mortale dupliciter fit ueniale: aut ex defectu plenae deliberationis: aut ex leuitate materiae: sed potest esse peccatum ueniale in iudicio ex defectu plenae deliberationis: ut si subito & absque consensu cogitet quis mentiri in iudicio & in confessione: ergo eadem ratione potest esse ueniale ex leuitate materiae. ¶ Et tertio arguitur. Quia si quodcunque mendacium in iudicio est mortale, tunc etiam tacere rem leuissimam quam quis tenetur fateri, esset mortale: nam proinde est tacere, & negare quod quis tenetur confiteri. ¶ Et quarto arguitur. Si quodcunque mendacium subditi in iudicio & in confessione est mortale, eadem ratione, quicunque defectus iudicis & confessoris esset mortalis: quia pari ratione tenentur iudices fideliter tractare iudicia, qua subditi confiteantur: tamen nullus concederet. ¶ Et postremo peculiariter arguitur quod negare peccata uenialia in sacramento non sit peccatum mortale: quia illa, non sunt de necessitate confessionis: & ideo si sacerdos interroget illa, poenitens non tenetur respondere: atque adeo si respondens mentiatur, non peccat mortaliter magis quam extra sacramentum. Nec facit satis responsio Caietani: uidelicet, quod quamquam poenitens non teneatur respondere, tenetur tamen, si respondet, dicere ueritatem sub peccato mortali. Fundatur enim Caietanus in hoc, quod sit iniuria grauis sacramento: & tamē argumentum probat quod postquam poenitens non necessario subditur confessori in materia uenialium, non est mortalis iniuria mentiri in illa materia. ¶ Vnde ad argumentū Caietani. concedit quod grauius est mentiri, etiam citra periculum, in iudicio, quam extra: & grauius in sacramento, quam in iudicio exteriori: respectiue: scilicet, quod ueniale est grauius, & mortale grauius: non tamē ita ut in uniuersum mendacium quod est ueniale extra iudiciū fiat mortale in iudicio: nisi si sit in materia principali, aut in his quae possunt facere iudicia, aut coniecturas pertinentes ad rem: ut si homicida legitime interrogatur ubi erat tali hora, an talis gladius sit suus, tenetur

sub

MEMBRI SECVNDI.

Tertia
conclu-
sio.

Sub mortali dicere ueritatem, quemadmodum si interrogaretur de homicidio ipso de quo est diffamatus: quia illae sunt cōiecturae homicidii. ¶ Ad aliud de periurio. concedimus omne periurium esse mortale, in re quod tuncunq; leuissima: quod proprie conuenit huic uitio, eo quod impietas periurii stat in hoc, quod deus adducitur in testem falsi: & est falsitas in re leuissima sicut in re graui: & ideo tam iuro falsum iurās me non leuasse festucam (si leuau) quam iurans me non occidisse hominē, quē tamen occidi. ¶ Ex his sequitur tertia cōclusio. Si confessor nouerit, eū a quo iuste & legitime petit testimoniū, nolle confiteri ueritatē, nō potest eū absoluerē antequam dicat testimoniū, etiā si testimonium sit aduersus proprium caput: ut si homicida aut latro est in uinculis, & flagrat infamia, aut sunt indicia manifesta, aut semiprobatio (si proceditur uia accusationis) id est, unus testis omni acceptione maior: & petitur ab illo confessio, nō potest absolui antequam ueritatē palam confiteatur. Et a fortiori si sit testis, cuius testimonium requiritur aduersus alium. Probatur: quia perseverans in peccato nullatenus absolueudus est: sed legitime interrogatus non respondens secundum formam interrogationis est in peccato: quia implicat contradictionē quod quis sciat se iuridice interrogari, & tamen quod non teneatur respondere: ergo huiusmodi homo nō est absolueudus. At uero cauendum est illis: ne imprudenter reuelēt crimina. sed si reus noluerit parere iudici, non absoluant, & taceant: eo uel maxime quod iudices utuntur illa cautela, ut fingant se uelle occidere inconfessos: earatione, ut patefaciant delicta. ¶ At uero quia res est praecipui momenti, cauendum est confessoribus ne sint praecipites: id praesertim in causā mortis: aut ubi agitur de honore & fama. Primo, ut interrogatus teneatur respondere, requiritur quod interrogans sit uerus & legitimus eius iudex. Vnde qui aliquo priuilegio exempti sunt: ut puta si clericus interrogetur de crimine a iudice saeculari: aut si reus per iniuriam extractus sit ab ecclesia, quamuis esset infamia, adessentque alia iura interrogandi, iuste potest ueritatem, citra mendacium calare: & quamuis neget, mendacium non est nisi officiosum & ueniale, nisi inter sit iuramentum. Et praeterea, esto interrogetur a uero iudice, requiritur ut circumstant merita quae supra statuta sunt: nempe, si processus fiat per correctionē fraternam, requiritur quod reus prius.

QVAESTIO SEPTIMA. FO. LXIII.

us admonitus a praelato sit rebellis, & sit alius testis saltem praeter denunciantem: alias praelatus non potest tanquam iudex eum interrogare. Si uero procedatur uia accusationis, requiritur semper probatio aut manifesta indicia. Quod si procedatur uia denunciationis canonicae & inquisitionis, requiritur quod praecesserit infamia, quae non a discolis sed a fide dignis emanauerit: & praeterea quod infamia sit iuridice probata, saltem per duos testes iurantes se audiuisset a pluribus personis fide dignis: ut doctores adnotant Decretorum cap. Inquisitionis. & cap. Qualiter & quando. De accusat. atque adeo, ut probe notauit dominus Cale. 22. q. 6. ar. 2. antequam reus teneatur respondere, requiritur ut ei constet iudicem iuste & legitime interrogare. Cuius ratio praesto est: nam quemadmodum nemo tenetur legi, ante eius promulgationem, ita nullus tenetur parere, nisi constet eum qui iubet esse praelatum & iuste praecipere. Et, quanquam ubi nullum est periculum in praestanda obedientia, non exigendum est a praelato ut ostendat se iuste praecipere, tamen ubi agitur de periculo subditi non tenetur aduersus se respondere: immo nec testis aduersus alium in re graui, antequam illi iuridice constiterit iudicem iure praecipere. In quo uti nam non sit abusus iudicium qui miseros homines compellunt crimina confiteri, antequam eis notum faciant ius quod habent interrogandi. Et addiderim ego quod in re dubia, an uidelicet iudex iuste inquirat nec ne, declinandum est in fauorem rei, maxime in causa mortis: quia peius esset in tali casu occidere hominem, quam non parere iudici: & iura, potissimum in causa capitis permul tum fauent rei: de quo amplius in membro tertio. q. 2. ¶ Haec autem dicta sint quando crimen non est eorum quae uergunt in perniciem publicam: in quibus, ut supradictum est, non requiritur tanta sollemnitas iuris ad interrogandum, aut reum aut testes, quanta in criminibus priuatis: ut legibus optime sancitum est: nepe, de crimine laesae maiestatis in Extrauag. Ad reprimendum: & de haeresi cap. fin. De haer. lib. 6. ubi habetur quod in inquisitione horum criminum procedi possit simpliciter & de plano & absque aduocatorum & iudiciorum strepitu & figura. Et subiungitur illic quod nomina testium & accusatoris non teneantur inquisitiones manifestare haereticis, quando testibus imminet periculum ab haereticis: ut pote si essent personae potentiores. Vnde, a contrario

trario sensu colligitur q̄ quando non imminet periculum aut adest alia iusta causa, debent manifestari nomina testium accusatis, anteq̄ interrogentur de positionibus. ¶ Ex his colligatur hoc commendandum correlarium, q̄ quamuis in principio litis & a reo & ab actore exigitur iuramentum calumnie ut habetur in Auten. Vt litigantes iurent. & C. De iure iur. propter calum. l. Cum & iudicis. & extra De iur. calum. cap. 1. & una pars iuramenti sit q̄ interrogatus non negauit q̄ uerum esse credit; tamē si postea accusatus interrogetur de aliquo præter ius, non tenetur respondere, nec quanq̄ neget est periurus. V. g. Iuramentum calumnie exigitur sub clausulis generalibus: puta, q̄ iurans rans credit se habere bonam causam, q̄ interrogatus non negabit quod uerum esse credit &c. Et ideo nihil periculose est si exigat statim in principio, ante publicationem testium. Sed si postea uigore illius iuramenti interrogetur reus in particulari de aliquo occulto crimine, de quo non est infamia nec indicia, quanq̄ cælet, non peccat: nec quamuis falso neget, facit contra iuramentum, sed est simplex mēdactum officiosum, & ueniale. Probatur: quia iurans se non negaturum ueritatem intelligebat de ueritate quæ interrogaretur legitime & iuridice: & quamuis ipse non intelligeret tamen iura id interpretantur. Aliud esset si iuramentum exigeretur in particulari: puta, an occidisti Petrum: nam tūc, quāq̄ exigeretur contra ius, peccaret mortaliter qui iurasset tunc falso: quia nulla tunc potest fingi interpretatio quæ excusasset a perjurio. ¶ Vnde rursus subsequitur q̄ quāuis in principio posset exigī ab accusato iuramentū calumnie ante publicationē testium & meritorū causæ, tamē de positionibus in particulari non potest interrogari, anteq̄ illi constet quo iure interrogat. ¶ Sed oriuntur hic egregia dubia tā circa reū, q̄ circa testes. Primū dubium est nō dissimulandū: utrū quando sit inquisitio de crimine læsæ maiestatis aut hæresis, ubi nō requiritur tanta solēnitās ad inquirēdū, teneat reus occultus qui nō laborat infamia nec indicia, si forte interrogatur, confiteri propriū crimē. Exēpli gratia. Est notoriū crimē læsæ maiestatis, aut hæresis: ut puta, quia pductæ sunt in compitis ciuitatis conclusiones hæreticæ: sed nullus est in tota urbe qui infamia laboret de illo facinore, nihilominus sit inquisitio p urbē quā diligentissimæ fieri cōdecet: interrogatur ciues,

Dubium primum,

an sciāt quis nō sit in culpa: & forte inter alios interrogat ipse perator sceleris, an teneat cōfiteri se fecisse, cū nulla labore infamia. Aut forte edicto publico & generali iubet ut quicūq̄ sciuerit aliquod crimē illud denūciat: an teneat res denūciari se. ¶ Et ad partē affirmatiuā est argumentū: nā certissimū est, ut enunciamus cōclusionē primā q̄ in quocūq̄ casu iudex iuste interrogat, subdit⁹ teneat respondere: sed in tali casu iudex propter euidētiā & atrocitatē criminis, iuste interrogat absq̄ speciali infamia: ergo & reus constringitur respondere. ¶ Et cōfirmat quia testes tenent, respondere immo iniussi tenent denūciare: ergo reus par ratione, saltē interrogatus teneat se prodere. ¶ Et cōfir. secūdo quia, ut diximus quæst. proxima, euidētia facti ualet pro accusatore: sed si ille esset accusatus teneret respondere: ergo. ¶ In cōtrariū est quia iugū dñi suauē est: res tamē esset grauissima obligare quēpiā, ut absq̄ aliqua infamia uel indicia se pdat: immo hoc uidetur cōtrariū naturæ: nā id perinde esset, atq̄ obligare aliquē ut se occideret: quare. S. Th. 22. q. 6. ar. 2. uniuersaliter dicit q̄ re⁹ nō tenet respondere sine infamia, aut in diciis, aut semiprobatione. ¶ Respondet ergo ut diximus quæstione præcedēti, q̄ quātūcūq̄ sint crimina huiusmodi aduersus remp. nihilominus nō potest reus interrogari sine aliquibus indicia aut infamia, aut cōiecturis q̄ ipsum ppre insinuet: licet forsitan nō requirant tā manifestā q̄ i criminib⁹ priuatis. Sed tamē possūt interrogari testes: immo edito publico posset indici, ut quicūq̄ sciētes denūciēt: nā ipsi iniussi id tenent denūciare. Et ita intelligunt iura citata q̄ dicūt sine strepitu iudiciorum licere inquirere. Nec est par ratio de teste & de reo: nā testis ad obuiandū malo publico, de quo semper sumit periculū in futurū, teneat denūciare: sed reus, quia potest cessare a malo futuro & scire nullū ex parte sua superesse periculū, nō tenet illa ratione se pdere. In quo casu nō absurde potest intelligi illud Chrysost. quod citatū est in secūdo argumēto. Nō tibi dico ut te in publicū pdas. ¶ Vnde ad formā argumēti respondet q̄ iudex iuste interrogat, tāq̄ testes, sed nō tāq̄ reos: & ideo testes tenent denūciare alios, sed re⁹ nō tenetur pdere se, immo iuste potest cælare crimē dicēdo se nescire, quis fecit: quia nescit ut dicat, ut infra dicem⁹: & si dicat sine iuramēto se nō fecisse, solū erit peccatū officiosū & ueniale. ¶ Et p hoc rñdet ad primā cōfirmationem;

firmationem: nam secunda non est ad propositum: tunc enim cui
 dentia non indiget accusatore, quando scelus est notorium & pa-
 trator sceleris. ¶ Alterum dubium est, si falso pcedatur aduersus
 innocentem, & intertogetur de aliquo quod uere fecit: quod
 tamen esset sufficiens indicium ut cōuinceretur de crimine quod
 non fecit, utrum teneatur fateri ueritatem. V.g. latrones occide-
 runt hominem in uia, gladio forte innocentis hominis qui tunc
 illac transibat. Innocens ille accusator postea cum falsis testibus
 de homicidio, & interrogatur de illo. Vere negat. Sed rursus in-
 terrogatur an tali hora trāsīuit illac, & an gladius qui inuentus ē
 in cadauere sit suus. Vtrum teneatur cōfiteri. Videtur q̄ sic. Nā
 iudex iuste & legitime interrogat, postq̄ procedit secundum al-
 legata & probata. ¶ Respondetur q̄ non tenetur confiteri, si
 periculum subiret, ut propter illam confessionem condemnare-
 tur de homicidio: nam iudex non interrogat legitime, nisi quia
 procedit ex falsa p̄sumptione: & ideo subditus nullam facit in-
 iuriam celandō: & si negaret sine iuramento, solum esset menda-
 ciū officiosum & ueniale. ¶ Eodem modo si innocens falso ac-
 cusatur de adulterio, & ad illum finem interrogetur an intraue-
 rit tali nocte, non tenet respondere: nisi forsā manifeste se pos-
 set compurgare. ¶ Sed de testibus est tertium dubium, utrum
 testis aliquando anteq̄ sit uocatus teneatur sua sponte offerre se
 ad dicendum testimonium, an non teneatur, quemadmodum
 reus nūq̄ ultro tenetur se prodere. ¶ Dñs Thomas. 22. q. 70.
 arti. 1. hac utitur distinctione. Aut testimonium requiritur: id est,
 petitur & exigitur auctoritate iudicis: & tunc nō est dubiū quod
 in nostra prima conclusione assertum est) quin teneatur testis se-
 per dicere testimoniū, si legitime interrogetur: puta de his quo-
 rum est infamia: Nam de occultissimis (inquit) nullus tenetur te-
 stimonium dicere. Si uero testis non petitur, nec uocatur a iudi-
 ce habente auctoritatem: tunc aut testimonium est necessarium ad
 liberandum innocentem ab iniusta morte, infamia, aut alio dam-
 no temporalit: & tunc tenetur testis iniustus se offerre ad testimo-
 nium dicendum: iuxta illud psal. Eripite pauperem & egenum,
 de manu peccatoris liberate. Et insinuat peccatum esse mortale,
 si quis in tali casu non se offerret ad seruandum innocentem: nam
 dicit in uirtute id esse, cōsentire in malum innocentis. Si uero te-
 stimonium

testimonium sit necessarium, solum ad puniendum reum: tunc nul-
 lus tenetur se offerre in testem, nisi accersitus a iudice: quanq̄ re-
 us sit legitime accusatus. Et addit. S. Thomas q̄ testis non tene-
 tur obuiare malo quod incurreret accusans si deficiat in proba-
 tione. ¶ Veruntamen dubium est circa primum membrum,
 utrum si quis timeat se uocandum esse in testem aduersus patrē,
 uel aduersus amicum possit se abscondere. ¶ Respondetur q̄ si
 testimonium illius non est simpliciter necessarium: quia possunt
 facile inueniri alii testes: tunc non censetur grauis iniuria si se abs-
 condat. Si tamen eius testimonium sit simpliciter necessarium,
 tunc licet non teneatur se offerre, tenetur tamen non se abscon-
 dere per fraudem: maxime si testimonium est necessarium in fa-
 uorem tertiæ personæ quæ læsa est. Quod uel inde constat, quia
 si quis haberet instrumentum quo inscripta est hæreditas, uel ali-
 ud quodcunq̄ ius tertiæ personæ, & per fraudem illud celaret,
 aut se absconderet, ne compelleretur exhibere, profecto pecca-
 ret contra iustitiam, & teneretur ad restitutionem: ergo parī ra-
 tione, peccaret qui se absconderet ne diceret testimonium neces-
 sarium alteri. Si uero solum ageretur de poena aut punitione pa-
 tris uel amici, non uideo quod esset peccatum, saltem mortale, si
 se absconderet testis: dummodo damna restituerentur. Vocatus
 tamen semper tenetur comparere. ¶ Sed maius dubiū est circa
 secundum membrum: ubi ait. S. Tho. q̄ quicumq̄ tenetur, etiam
 non uocatus, se offerre ad dicendū testimoniū, ut liberet proxi-
 mū ab iniusto dāno, sub peccato mortali. Arguitur enim contra
 hoc primo. Null⁹ tenetur succurrere proximo sub peccato mor-
 tali, nisi in extrema aut saltem graui necessitate: sit ergo casus q̄
 innocens est in periculo quo iniuste mulctatur. 30. aut. 100. ducā-
 tis, unde eum possum testimonio meo liberare. Ecce argumen-
 tum. Si ille esset pauper qui alias indigeret illis. 100. aureis: dum-
 modo non esset grauissima necessitas, ergo non teneret illi dare,
 saltē sub peccato mortali: ergo nec teneor iniustus dicere testi-
 monium, ut leuem eum illo damno. ¶ Et secundo arguitur. Si
 quicumq̄ teneretur se offerre ad dicendum testimonium in cau-
 sa innocentis, sequeretur q̄ astringeretur subire quodcunq̄ de-
 trimentum ut diceret tale testimonium: quia p̄cepta natura-
 lia non sunt p̄termittenda propter aliquod detrimentum: sed
 I iii consequens

consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatum minor. Si ego non possem dicere testimonium ad liberandum innocentem sine periculo vitæ: quia uidelicet pars aduersa me occideret aut alia me afficeret iniuria, certe non teneor dicere testimonium: immo si non possem dicere tale testimonium sine periculo patris aut amici, non uideor mihi ad id obligari. Ut si pater aut amicus meus occidit hominem coram me & innocens accusatur de illo homicidio & ego non possum testificari illum esse innocentem quin patrem aut amicum coniciam in uehementem suspicionem homicidii atque adeo in periculum capitis: certe nemo me censeret iniustum si non me offerrem ad proferendum tale testimonium.

Respondetur. Primum. aliter tenetur dicere testimonium testis requisitus & interrogatus a iudice, aliter is qui a iudice non accersitur. Nam primus tenetur de iustitia: sed tamen qui non uocatur a iudice solum tenetur se offerre ad liberandum innocentem ex charitate: quod est maxime adnotandum. Sicut tenetur qui eumque extinguere ignem ardentis domus vicini: & arcere latrones a domo proximi: quia unicuique mandatum est de proximo suo. Et ideo qui non accersitur uel petitur a iudice solum tenetur offerre se sicut ad alia opera charitatis: ut puta, si id posset commode sine notabili detrimento: & alias non tenetur, nisi forsitan crimen uergeret in graue damnum rei publicæ, ut crimen hæresis aut læsæ maiestatis, quibus malis ciues tenentur occurrere cum aliquo detrimento proprio. Sed tamen qui accersitur a iudice, tenetur de iustitia comparere, & interrogatus dicere ueritatem aduersus fratrem & patrem, & aduersus proprium caput, si legitime interrogetur, ut supra dictum est.

Sed nunquid testis interrogatus a iudice, obstringitur dicere testimonium cum periculo proprii capitis? V. g. Ego sum testis homicidii perpetrati a Petro, & necessarius: quia sine me homicidium probari non potest: sed si testimonium dixerò, certus sum me necatum sit ab amicis Petri: utrum teneor testimonium dicere. A parte enim affirmatiua est argumentum: quia legitime interrogor a iudice: atque adeo teneor de iustitia parere. Sed a parte negatiua est argumentum, quod lex esset grauissima quæ me in tali casu obligaret subire mortem: cum essem innocens. Respondetur quod in tali casu testis non tenetur dicere testimonium:

quia

quia iugum domini suauis est: quod proinde non præsumitur nos obligare subire mortem in tali casu. Quare eiusmodi testis posset se abscondere, & uocatus fugere, & interrogatus occultare ueritatem: dummodo non mentiretur. Immo testis posset eodem modo excusari a testimonio dicendo, si timeret exceptionem a parte aduersa, unde graui infamia notaretur. Ad primum ergo argumentum dubii principalis respondetur quod archius tenetur quis liberare innocentem a damno. 100. aut eorum quod accepit per iniuriam, quod a simili miseria, quam patitur in paupertate, licet ad utrumque teneatur ex charitate. Primo quia maior est necessitas proximi quando patitur detrimentum per iniuriam. Et præterea quia facilius quis potest succurrere proximo dicens testimonium, ne priuetur 100. aureis, quam dando illi elemosynam 100. aureorum. Quemadmodum ego teneor arcere latrones, si facile possum dum depredantur domum proximi: & tamen post expoliationem non teneor dare tam largam elemosynam. Per hæc quæ dicta sunt soluitur dubium, utrum quando quis accipit damnum eo quod ego non dixi testimonium, teneor ego restituere damnum. Respondetur enim quod si ego teneor de iustitia dicere testimonium, & possum dicere sine graui detrimento meo: ut si ego legitime interrogor in iudicio, & carlo ueritatem unde agitur damnum proximi, teneor quidem ad restitutionem. Si tamen solum teneor ex charitate: ut in casu secundum membrum. S. Thomæ: quia uidelicet non uocor a iudice, sed tamen possum liberare innocentem: tunc, licet peccem contra charitatem, non me offerendo, non tamen teneor ad restitutionem. In tertio membro Sancti Thomæ est præterea dubium, dum dicit quod nullus tenetur offerre se ad dicendum testimonium, quod solum est necessarium ad puniendum reum legitime accusatum: quod sit periculum accusati deficiendi in probatione. Arguitur namque. Sunt casus in quibus quicumque tenetur accusare reum: ut puta de crimine quod uergit in perniciem publicam, ut quaestio. 5. definitum est: ergo in eisdem tenentur testes testimonium dicere. Probat consequentia: quia si ciues tenentur occurrere publico malo reipublicæ accusando: ergo, a fortiori, testimonium dicendo. Et præterea iniqua esset conditio accusatoris & testis, si casu quo alter teneatur accusare,

I tunc alter

alter non teneretur testificari: nam tunc accusator sine culpa sua deficeret in probatione. ¶ Respondetur cum domino Caie. in eodem loco q. S. Thomas solum intelligit testem non teneri offerre se ad dicendum testimonium ut reus puniatur, in causis priuatis: puta quando quis accusauit in causa propria ubi non compellitur accusare: nam tunc ipse se obicit periculo deficiendi in probatione: quia poterat non accusare: & ideo testis non tenetur liberare eum illo periculo. At uero in casu quo quis tenetur accusare propter bonum publicum, non negaret. S. Thomas testes teneri ad accusandum. ¶ Quarta & postrema conclusio. Nihil obstat fides quam quis secreti promisit, etiam si iure iurando se astrinxerit, quominus teneatur secretum detegere: si id modo in iudicio uia & ratione petatur. Probatur quia fides secreti & iuramentum non habet uim obligandi contra ius: nec praesudicium parat iudici, quin possit compellere subditos, quando necessum fuerit. Eadem ratione, ut diximus supra, nulla fide aut iuramento secreti obstante, tenetur quicumque etiam iniussus reuelare secretum quod est in praesudicium reipublicae, aut tertiae personae: quod notat. S. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 1. ad. 2. Attamen quod uia sacramenti confessionis notum est, nulla prorsus de causa reuelare licet, quanquam sit in praesudicium totius mundi: quod latius quaeritur. ultima tractabimus. Docendi tamen sunt literarum ignari, quod non cadunt sub sigillo confessionis quae uulgo dicuntur in confessione. Sunt enim qui ut arctius obligent ad secretum, signant se signo crucis: & flectentes genua dicunt se committere secretum in confessione: cum tamen, ubi quis non confitetur omnia sua peccata cum intentione accusandi se, nullum est sacramentum: atque adeo nec interuenit sigillum confessionis, ut illud secretum reuelare sit sacrilegium. Quare illae caeremoniae non sunt permittendae.

¶ Ad primum argumentum principale respondetur per quartam conclusionem, quam modo posuimus: officium. n. nullum est uirtutis, nisi uestiatur debitis circumstantiis. Quare quicumque fidem suam alteri astrinxit, iure ipso interprete, intelligat id facere secundum ius: atque adeo quando legitime autoritate iudicis reuelat secretum, nihil infidelitatis admittit. ¶ Et eadem ratione respondetur ad confirmationem: quia iuramentum non potest contra ius obligare. ¶ Ad secundum respondetur quod quanquam id uideatur durum, ut

quis

quis aduersus patrem, & aduersus proprium caput, dicat testimonium, tamen quia ad pacem & tranquillitatem reipublicae necessarium est, nimirum si deus iure naturali propter bonum nostrum id nobis praeceperit. Naturale. n. est ut corpus membra propter suam salutem exponat. Atqui illud Chrysostomi: Non tibi dico ut te prodas: id solum sonat, ut nullus sua sponte, nisi autoritate publica legitime compulsus se in publicum prodatur: sed satis est si sacerdoti tanquam deo secreto confiteatur. ¶ Ad tertium respondetur quod non solum tenetur qui legitime interrogatur non negare ueritatem (quod esset mendacium) sed etiam tenetur non tacere aut celare per aequiuocam responsionem: quia licet tacere non esset mendacium, esset tamen iniustitia & inobedientia. ¶ Ad primum membrum confirmationis iam responsum est quod de genere suo negare ueritatem in iudicio est mortale: sed tamen in indiuiduo potest esse ueniale, propter puritatem materiae. Ad alterum respondetur. S. Tho. 2. 2. q. 6. ar. 2. ad. 1. quod quamquam reus qui legitime accusatur peccet colludendo cum accusatore id est componendo pacem cum illo ne accusetur, tamen non imponitur ei poena legis sicut accusatori si colludat cum accusato. Quia, cum omnium terribilior terribilissimum sit mors, indulgentius est accusato, si recuset mortem, quamuis ea digne fuerit meritis. Quod tamen dicit. S. Tho. uidelicet tam reum quam actorem peccare colludentes: supra nos exposuimus ut intelligat quando accusator tenetur accusare: puta dum crimen est in publicum: quia in criminibus priuatis nullum peccatum est accusatorem cessare ab accusatione: atque adeo nec accusatum componere pacem cum accusatore. Et haec de secundo membro.

QVAESTIO PRIMA.

TRVM QVI PRAETER

ius interrogatur de secreto crimine respondere teneatur ueritatem.

¶ Ad partem affirmatiuam arguitur primo. Apostolus Colossens. 3. Filii inquit obedite parentibus per omnia: & subdit. Serui obedite per omnia dominis carnalibus: & prima Petri. secundo. Serui subditi estote in omni

ni

ni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discoloris: ergo quicquid praelati, etiam iniqui, præcipiant, tenemur parere. ¶ Secundo arguitur. Praelati sunt ministri dei, secundum illud. 1. Corinthio. 3. Sic nos æstimet homo sicut dei ministros: & Gal. 4. Sicut angelum dei excepistis me, sicut Christum Iesum: ergo praelatis ut deo obediendum est: sed deo obediendum est ad nutum: in hoc enim obedientia Abraham commendatur, quod cum filium innocentem iuberetur occidere, quod iuri naturali tam apparebat contrarium, nihil cunctatus parere parauit: ergo & praelatis ad nutum est obediendum. ¶ Et tertio ad rem propius arguitur. Iudicium atque praelatorum munus, est bonos facere ciues: ut auctor est Aristoteles. 8. Eth. sed multo eos facerent meliores si omnia subditorum crimina essent illis manifesta: nam tunc cognoscerent gregem intus & incute: & quamuis non possent secreta crimina iudice punire, iuuaret tamen subditos, tanquam patres, consiliis & exhortationibus: ergo commodum esset subditis si ius esset praelatis quodecumque secretum crimen interrogare: atque adeo esset subditis obligatio veritatem respondere. ¶ Et confirmatur. Media ordinatur in finem: finis autem ciuilis uitæ est, ut ciues boni fiant: at si subditi tenerentur quæ uis occulta crimina praelatis patefacere, reuera illo metu detereretur a peccatis: nam, ut sexta quaestione præcedentis membri adnotauimus, propterea deus in antiqua lege uoluit ut occultum adulterium mulieris sacrificiis detegeretur, & peccatum secretum anathematis disquireretur sortibus, ut, nec in abscondito, quis auderet id genus flagitia perpetrare: condeet ergo ut praelati quæ uis subditorum peccata cognoscant: atque adeo subditi tenentur ea quamlibet occulta reuelare. ¶ Sed in contrarium est quod oportet deo magis obedire quam hominibus. Actuum quinto: ergo quando praelati quid contra ius præcipiunt non est illis obsequendum: quia infideliter gerunt ministerium dei.

POST QUAM SUPERIORI MEMBRO PRO captu nostro tractauimus, rationem detegendi secretum quando usa & iure inquiritur, subsequitur ut in hoc membro tertio rationem regendi persequamur: nepe quando quispiam contra ius de secreto interrogatur: Vbi

Vbi quatuor disputabimus quaestiones: primam, quando quis per manifestam iniuriam interrogatur an teneatur respondere secundam, an semper in re dubia teneamur ueritatem fateri praelato: tertiam, quibus amphibologiis se possit subditus iniuste interrogatus protegere: atque adeo postremam, quid prius per peti debeat homo, quod secretum pandat, quando iniuste interrogatus non se potest defendere. ¶ Ad primam ergo quaestionem respondetur quatuor conclusionibus. Primam. Extorquere secretum alienum præter ius, est genere suo graue peccatum mortale. Probat. Extorquere secretum crimen alienum e genere suo est in detrimentum famæ: sed damnum in fama est graue, cum fama sit præcipuum hominis: ergo illud est contra charitatem, atque adeo peccatum mortale. Adde quod extorquere secretum ab homine grauius est quam reuelare secretum alienum. V.g. qui sponte sua reuelat secretum alienum, & qui fraude aut ui compellit alium, ut reuelet secretum, uterque genere actus peccat contra famam proximi: nam ex cognitione criminis quod proxime sequitur, est infamia illius qui crimen admisit. Alia uero damna consequuntur nonnunquam de per accidens: sed qui per fraudem & maxime qui per uim secretum extorquet grauius peccat ratione uolentiae: quæ potissimum causat inuoluntarium: atque adeo auget iniuriam. At uero quemadmodum reuelare secretum alienum ex genere suo leuius peccatum est, quam homicidium aut adulterium, grauius uero quam furtum, ut dictum est. q. 2. membri primi, ita & extorquere: quia utrumque est contra famam proximi: quod est bonum medium inter uitam & bona exteriora temporalia. ¶ Secunda conclusio. Praelatum aut iudicem extorquere præter ius secretum a subdito grauius peccatum est quam si persona priuata id faceret. Primo quia praelatus qui est uirtutum exemplar arctius obligatur ad omne officium uirtutis, quam priuata persona. Et præterea, quia magis tenetur diligere subditum (ut pote tanquam filium) quam priuatus homo proximum suum. Et postremo quia praelatus est custos iustitiæ, ad quem ciues concurrunt tanquam ad iustitiam animatam, ut dicit Aristoteles quinto Ethicorum: ob idque si quid contra iustitiam committit in subditos, multo grauius peccat, quam si persona priuata id faceret. Quod utinam iudices

Secunda conclusio.

Secunda conclusio.

iudices & magistratus ob oculos semper haberēt. ¶ Tertia conclusio. Subditi non tenentur obedire praelatis præcipientibus secreta pandere contra ius: quod late superiori membro expositum est: ut puta ubi non præcessit iniuria, aut indicia &c. Intellegitur quando constat subdito iniustitia praelati: nam quando est dubium, id disputabitur quæst. sequenti. Probatur. Iudex est lex uiua (ut inquit Aristoteles. 5. Eth.) lex autem nulla est obligatoria, nisi quatenus deriuatur a lege diuina: quæ est prima regula omnium agendorum: ut docet. S. Tho. 2. 2. q. 9. ar. 3. quemadmodum omnia mobilia naturalia, mouentur a primo mobili: ergo quando praelatus præcipit aliquid contra ius, tunc præceptum eius non est obligatorium: quia non est secundum legem diuinam: & per consequens nec subditi tenentur tunc parere. Vnde glossa Augustini super illud Rom. 13. Qui resistunt: ipsi sibi damnationem acquirunt: Siquid (inquit) iusserit: scilicet potestas, quod non licet, hic sane contemne potestatem, timendo potestatem maiorem. Et infert. Ergo si aliud imperator aliud deus iubeat, contempto illo, obtemperandum est deo. Et explicatur aliter hæc ratio. Iudex nullam habet uirtutem mouendi subditos nisi per iustitiam, cuius est custos: sicut cælum per motum & calorem mouet ista inferiora: ergo quando aliquid præcipit contra iustitiam, nullam habet uirtutem motiuam: sicut cælum sine calore & motu non moueret. Et secundo probatur. Sicut qui iubetur aut interrogatur a non suo iudice non tenetur parere: ita nec qui interrogatur a iudice contra legem: siquidem iudex non potest nisi per legem obligare. Quare. 32. d. cap. Erubescant. Habetur quod secretorum solus deus est iudex: ac si dicat: qui de occultis præter ius interrogat, in hoc non sunt iudices. ¶ Et postremo arguitur. Quemadmodum, ut quæst. proxima diximus, repugnat praelatum quicquid iuste præcipere, & subito licere non obedire (quia tunc bellum esset iustum ex utraque parte) eadem ratione repugnat praelatum quicquam iniuste præcipere, & subditum obligari ad obedientiam, quia sicut lex iniusta non obligat, ita nec præceptum iniustum. Vnde iidem canones: puta inquisitionis. & Qualiter & quando. El segundo. De accusatio. qui cohibent praelatos contra ius inquirere, faciunt subinde subditis facultatem contra ius non respondendi. ¶ Quarta conclusio. Quamuis praelatus

praelatus interroget secretum crimen sub sententia excommunicationis, uel sub quacunque alia poena: si modo constet crimen esse occultum nec habere ius inquirendi, non tenetur subditus obedire, nec propterea incurrit in foro conscientiae sententiam excommunicationis. Conclusio manifeste consequitur ad præcedentem: nam excommunicatio nullatenus incurritur nisi propter inobedientiam: ut habetur Matth. 18. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: & capi. Nemo episcoporum. xi. q. 3. habetur nullum posse excommunicari, nisi manifesta peccati causa: sed quando iudex contra ius quid præcepit, tunc subditus qui non parit, nec est inobediens nec peccati reus: ergo nullatenus potest excommunicari. Et. 2. q. 1. capi. Multi. habetur quod nullus possit excommunicari nisi sit sponte confessus, aut in iudicio conuictus: quod in casu conclusionis non contingit.

¶ Silvester in uerbo: Correctio. §. 9. asserens prius hanc nostram conclusionem, adnotat præterea quod quamuis praelatus in aliquo casu non posset cogere subditum ad reuelandum secretum, si id nihilominus præcipiat sub sententia excommunicationis, parere debet subditus: alias incurrit excommunicationem quantum ad poenam, licet non committat culpam. Quibus uerbis submouetur uulgata illa quæstio, an sententia excommunicationis intelligatur, quando non est nulla, nec continet intolerabilem errorem liget. Quam nos in. 4. d. 8. late disputauimus, ubi eam tractant theologi: canonistæ uero. xi. q. 1. cap. primo & cap. Qui iniustus. & cap. Sacro. De sententia excommunicationis. ¶ Notant doctores tres gradus peruersæ sententiæ excommunicationis. Est. n. sententia nulla: ut puta, quæ a non iudice procedit & est sententia continens intolerabilem errorem: ut puta, manifestissimum omnium iudicio, licet procedat a uero iudice: & est sententia iniusta citra intolerabilem errorem: aut ex parte iudicis, quia scilicet licet ex odio prolata: aut ex parte causæ: ut pote quia aut nulla est, aut non legitima: aut ex defectu ordinis iuris: ut docet. S. Tho. 4. d. 13. q. 2. ar. 1. q. 4. Dicit ergo Silvester loco citato: ut perseueremus in exemplo de secreto, quod si quis præcipiat illi qui non est ei subditus sub sententia excommunicationis reuelare secretum, tunc non obediens non incurrit sententiam: quia est nulla. Item si praelatus præcipiat sub sententia excommunicationis ut quicunque

dubium

MEMBRI TERTII.

quicumque subditorum sciuerit aliquod crimen, illud pandat, quāvis nulla sit infamia, aut indicia, nec illud possit legitimis testimoniis probari: tunc subditus non obediens non incurrit: quia illa sententia continet intollerabilem errorem. Qui enim probare non potest crimen, nullomodo tenetur denunciare, nisi forsitan in correctione fraterna. At uero si praelatus iusserit sub sententia excommunicationis ut quicumque sciuerit crimen quod legitime potuerit probare, quamuis nulla sit infamia aut indicia: tunc (inquit) sententia quidem iniqua est: quia nullus potest compelli manifestare crimen quod non laborat infamia aut indicia: tamen quia sententia nec est nulla, nec continet intollerabilem errorem, ligat. & intelligit quoad poenam. ¶ **A**drianus in quotlib. quæst. 6. mouet in genere, utram sententia excommunicationis, quæ nec est nulla, nec continet intollerabilem errorem, obliget in conscientia. Et dicit, S. Thomam & Palu. & Ricar. in 4. d. 12. tenere partem affirmatiuam: & Alex. 4. P. q. 82. m. 1. quibus tamen ipse contradicit. Et idem uidetur tenere Gratianus. xi. q. 3. cap. Qui iustus est, quem sequuntur multi canonistarum, confirmantes suam sententiam illo celebri dicto Gregorii quod refertur eadem causa & quæst. cap. 2. Sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timenda est. At uero quia hic non est locus disputandi hanc quæstionem, satis est si dixerimus quæ ad rem pertinet presentem. Primum omnium certissimum est, nec ulla potest ratione dubitari, quod ubi simplex præceptum non obligat quia procedit ab iniusta causa, illic nec sententia excommunicationis potest ligare in conscientia, ut sit culpa non obedire: si modo cesset contemptus. V. g. In casu posito siluestri, si praelatus præcipiat sub excommunicatione subdito reuelare secretum quod nec infamia laborat nec indicia, quod tamen possit legitime probari, sententia illa non obligat ad culpam, nec est aliquod peccatum non obedire, hoc est manifestum: quia nullus potest excommunicari nisi propter inobedientiam: ut iam modo dicebamus, iudex uero obligare non potest nisi per legem & iustitiam. Quando ergo quid præcipit contra legem, nulla est obligatio præcepti: atque adeo nec in subdito est peccatum inobedientie, licet non pareat. ¶ **E**t confir. quia aut iudex procedit ex falsa præsumptione, putans habere ius, quod tamen non habet, & tunc clarum est quod non ligat innocentem, postquam

QVAESTIO PRIMA.

FO. LXX.

si ueritate nosset, non excommunicaret innocentem: aut procedit ex passione uel malicia, & tunc a fortiori non ligat: nam quis dicat iniquitatem iudicis contra ius ligare subditum quoad culpam. Vnde Gelasius papa. xi. q. 3. ca. Cui est. Si iniusta (inquit) sententia est, tanto curare eam non debet, quanto apud deum & eius ecclesiam neminem potest grauare iniqua sententia. Ita ergo ea se non absolui desideret, quæ se nullatenus prospicit obligatum. Et Augustinus eadem causa & quæst. cap. Illud plane. Si quis fidelium iniuste fuerit anathematizatus, potius ei oberit qui facit, quam qui hanc patitur iniuriam. Et Hieronymus. Qui non recto iudicio foras mittitur, si non ita egit ut mereretur exire, nihil læditur, ex eo quod non recto iudicio ab hominibus uidetur expulsus. 24. q. 3. capit. Si quis non recto, Nihil ergo ligat sententia ex iniusta causa procedens, quoad culpam, si non obediatur. Eadem ratione si sit iniqua ex defectu notabilis ordinis iuris. Secus si fuerit iniqua ex intentione iudicis: quia uidelicet ex odio fert illam: nam tunc nihilominus ligat, si alias est iusta. Nec est aliquis (quod ego uiderim) qui oppositum huius teneat. Quocirca cum Adrianus ait quod S. Thomas & alii quos citat, uidentur tenere sententiam excommunicationis iniquam ligare in conscientia, si intelligat illos tenere esse culpam non obedire, certe id falso illis imponit: nam uerba S. Thomæ in loco citato sunt hæc. Quando sententia excommunicationis est iniqua ex parte causæ aut ex defectu ordinis iuris, dum tamen non sit nulla, tunc habet effectum, & subditus debet obedire, & erit ei ad meritum: & uel absolutionem petere, uel ad superiorē recurrere. Non dicit quod erit culpa non obedire: sed quod erit meritum pati illam poenā iniuste: scilicet, non communicare sacris. Et hæc est intentio Alexand. Ricar. Siluestri, & credo Gratiani & omnium. ¶ **E**x quo sequitur secundo quod si uerum sit excommunicationis sententiam aliquo modo iniquam ligare, intelligendum est in foro exteriori quoad poenā: ut in exemplo posito, si praelatus præcipiat subdito reuelare crimine quodcumque quod probare possit, quamuis non flagret infamia: certe nulla culpa est non obedire: tamen quod inuitus fuerit non obedire, excludetur a sacris, & a fidelium communione: quia non admittetur excusatio subditi dicentis non teneri, quia nulla erat infamia, nec indicia: nam præsumendum est iustum esse præceptum praelati: alias deberent praelati quotiescunque quod præcipiunt,

MEMBRI TERTII.

v. con-
clusio.

piunt, manifestare quo iure id faciant: quod esset in detrimentū gubernationis. Et propterea dicit. S. Tho. q. erit meritum subdi-
to pati illam pœnam iniuste. ¶ Sed addiderim tertio q. eiusmo-
di iniqua sententia, excommunicari non priuantur suffragiis &
orationibus ecclesiæ: ut scite notauit Adrianus loco citato, &
Pal. 4. d. 12. q. 1. conclusionē 4. Nam ecclesia non censetur iniuste
uelle quēq. lādere, in re tam graui. Nec oppositum huius (puto)
sentit. S. Tho. ut Adr. illi impingit. Nunq. enim dixit. S. Tho. q.
taliter excommunicat⁹ priuat suffragiis ecclesiæ: sed uerba eius loco
citato insoluit. ad. 1. sunt hæc. Excommunicatio gratiā dei subtra-
hit, non gratiā faciētem, sed aliquam dispositionē illius: puta cō-
municationem in sacris & cum fidelibus. ¶ Postremo notandū
est q. si quis sententiā excommunicationis, quālibet inquam,
contemnat, contemptus erit peccatum: ut puta si negligat abso-
lutionem petere ad cautelam, cum facile possit: ut si in publico
dicat se nihili facere iudicem &c. Et hic est sensus uerborum Gre-
gorii. Sētētia iudicis, siue iusta siue iniusta, timēda est: id est, nō cō-
tēnenda. ¶ Quintā & postremam cōclusionē principalem ad-
iecerim. Quando iudex iniuria extorquet secretum subditi, nō
potest forte per illam cognitionē ultra procedere, sed quicquid
inde dimanet iniustum est. V. g. Si iudex tormentis sine infamia
& indicis, iniuste extorquet crimen, non potest, aut ad punitio-
nem, aut certe ad inquisitionem procedere. quāq. reus manifes-
stet testes per quos potest conuinci: saltem si secretum extorsit
per metum grauem: & præterea, si non sequatur scandalum pro-
pterea q. non punitur. Probatur conclusio. Quicquid ex iniuria
iudicis manat iniustum est: nam iniustitia causæ permanet in effe-
ctu: ergo quando cognitio criminis est iniusta, quicquid inde p-
cedat est iniustum: atq. adeo quassandum & irritandum. Dixe-
rim, si per grauem metum extorqueatur: nam si iudex leuiter mi-
naret tormenta subdito, nisi crimen proderet: atq. adeo subdi-
tus ex leuitate animi illud pderet, & detegeret testes & indicia,
non sum adeo certus q. non posset iudex procedere ad inquisitio-
nem. Nam quāuis iudex aliquam tunc fecerit iniuriam, tamen
nō tam censetur iudex extorsisse q. reus libere propalasse. ¶ At
contra conclusionem est graue argumentum. Esto iudex per
grauissima tormenta extorsisset ab aliquo crimen occultum atq.
a deo

QÆSTIO PRIMA. FOLXXI.

adeo indicia, & testes quibus possit conuinci. Tunc uidetur q.
iudex non posset deferere causam, & cessare a uindicatione sine
grauī scandalo: & maxime si crimen illud esset scēdissimum, ut
grauissimus incestus, aut peccatum contra naturam, quod per
confessionem ipsius rei esset iam publicum & certissimum in to-
to populo. ¶ Respōdetur q. forsā in tali casu iuste posset pro-
cedere iudex ad inquisitionem & punctionem, ad sedandum scā-
dalum: tamen si certerese est dubia: quam nos aliorum iudicio cō-
mittimus. ¶ Sed nascitur ex hac conclusionē dubium, utrū si
iudex nouerit crimen aut indicia, per iniuriam, quam non ipse,
sed alia persona priuata intulerit, possit procedere ad inquisitio-
nem & uindictā. Et uidetur q. nō: postq. cognitio processit ex
iniuria. ¶ Respōdetur q. iniuria illata extra iudicium a priuata
persona, nihil obstat quominus iudex possit inquirere. Vt si Pe-
trus secreto occidit hominem, & filius occisi suspicatus Petrum
fuisse occisorē, tormentis & minis extorqueat ab illo confessio-
nem & testes quibus possit conuinci, & tandem eum deferat in
iudicium, tunc posset iudex procedere: quia nihil sua interest
quomodo alter extorserit confessionem. Hoc tamē unum strī-
ctē admonuerim, ut si cognitio criminis (qualecunq. sit) ortū
habuerit ex confessione sacramentali, tunc (quicunq. ille fuerit
qui secretū aut extorserit aut propalauerit) nullaten⁹ licebit ad
inquisitionem aut ad poenam procedere iudicialē. Exempli
gratia. Si sacerdos sacrilegus reuelauerit confessionem homici-
di: ac demum per ora deuenerit in aures iudicis, cōstitit itq. iu-
dici uia id sacramenti dimanasse, tunc nullo modo potest illud
iudicialiter inquirere aut punire: & sacrilegium committeret in
quirendo aut puniendo. Probatur. Quæ in sacramēto sacerdos
ti deteguntur, dicuntur tanq. deo: ergo in quascunq. aures eius
modi secreta deueniant, reputari debent ac si prorsus nescian-
tur: quæ proinde si reuelentur, grauis sit iniuria sacramento &
religionī. Et præterea opposito dato periret sacramentum con-
fessionis: quod tamen summe necessariū est in ecclesia dei. Nam
detererentur homines a cōfessione, si uel suspicaretur aliquod
inde detrimentū eis posse ulla uia parari. Eadē ratione si laic⁹ au-
diens confessionem quæ sit sacerdoti, confessionem reuelaret:
atq. adeo si laicus habitum mentitus sacerdotis, confessionem
K audiret

Dubi-
um,

MEMBRI TERTII.

audiret & in publicum produceret, nefas esset iudici ad inquisitionem aut punitionem inde procedere. Quocirca cauendum præsertim est prælati cum aliquid uia confessionis, siue per iniuriam, siue per imprudentiam confessorum aut consentientium, nouerit, ne illud prætendant iudicialiter aut inquirere aut punire. De quolatius questione ultima.

¶ AD PRIMVM Argumentum respondetur q. uerba apostolorum id solum sonant: ut filii & subditi per omnia obediant parentibus & prælati, in quibus iure illis subduntur. **¶** Ad. 2. respondetur q. quamuis prælati omnes sint dei ministri, non tamen habent absolutam, & infinitam potestatem, sicut deus. Dei enim intellectus est regula infallibilis suæ uoluntatis: ut quicquid ipse iudicauerit bonum, eo sit boni & æquum, q. ipse ita iudicauit. Homines uero quia falli & fallere possunt, habent præscriptas regulas & leges: quas si prælati transgrediantur, non habent uim ligandi subditos: habent. n. p̄tatem, non in destructione sed in ædificationem. 2. Cor. 13. **¶** Ad tertium respondetur q. quia in hominibus nihil potest esse perfectum, ita prouidendum est huic bono, ut non detur occasio alterius mali. Et in proposito, si omnes prælati perfectissimi essent, forsan expediret ut omnes cognoscerent intima cordis subditorum: ut per hoc subditi arcerentur a peccatis: sed tamen cum rari sint illi, periculū esset ex alia parte, si scirent omnia occultissima peccata: nam forte illa imprudenter proderent. Et præterea non esset tantus amor prælati erga subditos: nā uix inueniret quos posset ex corde diligere: adeo sunt multa occulta hominum crimina. Et postremo. Iugum domini suauē est: quare noluit obligare homines ad rem tam difficilem, ut prælati occultissima peccata manifestarent. Inde enim sacramentum confessionis existimatur adeo difficile, q. homines obligat intima cordium confiteri: quæ proinde confessio soli deo & eius uices gerenti fuit expediens ut fieret.

QVAESTIO SECVNDA.

VTRVM

QVAESTIO SECVNDA. FO. LXXII.

VTRVM SVBDITVS TENETUR obedire prælati interrogat secretū, quotiescūq. dubitat iure ne interroget, an iniuria. **¶** Ad partē affirmatiuā arguitur primo. Quicūq. rē possidet, quāuis dubitet sua sit nec ne, iure utitur ea, quoad usq. certū sit sententia iudicis, uel alia uia, rē nō esse suā: ut legis utroq. iure cap. Si uirgo. 34. q. 2. & glossa cap. fin. De præscrip. & L. Qui scit. ff. De Vsu. sed prælat⁹ est in possessio ne respectu subditorum: ergo in re dubia habet ius præceptendi: & per consequens subditi tenentur tunc obedire. **¶** Et cōfirmatur. Quia alias sequeretur q. prælati quotiescūq. quid iuberent, tenerentur manifestare quo iure id faciunt ante q. subditi tenerentur obedire: quod in graue uergeret detrimentū gubernationis. **¶** Secūdo arguitur. Cōiunx, dū dubitat an alter sit ei⁹ cōiunx, tenet reddere debitū petēti, eo q. est in possessione: ut expresse iubetur cap. Dñs. De secūdis nup. & cap. Inquisitioni. De sententiā ex cō. ergo par ratione, postq. prælat⁹ est in possessione, tenet subditi ei parere in dubio. **¶** Et cōfir. Si princeps indicat bellū, edicatq. ciuib⁹ ut armentur ad illud, quāuis subditi dubitēt iustū ne sit bellū, an nō, tenentur nihilominus parere, & si forte princeps iniq. præciperet (nisi manifeste cōstaret edictū esse iniquū) ut est sententia Augustini cap. Quid culpā. 2. q. 1. (qui forsitan fess⁹ illi⁹ documētū. 1. p. 2. Serui subditi esto te dñs, et lā discolis) ergo par ratione, quādo dubia est iustitia præcepti, tenet subditi parere. **¶** Tertio. Qui se exponit periculo peccādi, peccat, secundū illud Eccl. 3. Qui amat periculū, peribit in illo: sed quicūq. dubitās an præceptū sit iustū, si parere recusat, exponit se periculo nō obediēdi: ergo peccat nō obsequēdo. **¶** Et cōfirmat argumento uulgato ad hoc ppositū. Quādo cūq. aliquis est dubi⁹ an aliquid ei liceat siue de iure quia sūt æqles ratiōes aut opiniōes p. utraq. pte: siue de facto, ut cū quis dubitat an i firmitas sua sit sufficiēs ad fragēdū ieiuniū tūc cōsiliū est receptissimū, ut adueniēte præcepto prælati, in illam pte ielinet subdit⁹: q. cū ratiōes pri⁹ essēt æquales, supueniēs præceptū facit illā pte pōdere præ altera: ergo eadē ratione,

quoties praelatus praecepit aliquid, & dubium est an ius habeat praecepti, parendum est illi. ¶ In contrarium est quod ex duobus malis minus est eligendum: ut admonetur apud Aristot. 2. Eth. cap. 9. & in octavo Toletano concilio. d. 3. cap. Duo mala. sed quandoque dum quis dubius est an teneatur parere praelato, contingit grauius imminere periculum si pareat, quam si non pareat: puta quia agitur de vita hominis, in quem nondum est certum an sit ius inquerendi, & praelatus interrogat secretum eius crimen: ergo tunc non est illi obediendum.

VAE STIO GENERALIS est inter doctores, quam Adrianus papa quol. 2. tractat prolixius, sit ne obediendum praelato, ubicumque dubium est an ius habeat praecepti. Et Silvester in uerbo obedientia. §. 4. dicit omnes doctores tenere partem affirmatiuam. Forte intelligit summistas. Adrianus uero in multis casibus tuetur partem negatiuam. Nos in praesentiarum non uersabimur casus uniuersos, sed illos qui peculiariter spectant ad rem secreti tegendi aut detegendi. Et in hac materia secretorum est sententia Petri de Palu. in 4. d. 19. q. 4. dicentis quod quando praelatus exigit secretum, tunc si certum est subdito praelatum iure praecepti, parere tenetur: si uero certum est contra iura praecepti (quae exposita sunt membro 2.) obedire non debet: sed si dubium est uel iuris uel facti, tunc praesumendum est de iustitia iudicis, & debet ei dicere ueritatem. Cui sententiae subscribit Silvester in uerbo: inquisitio. §. 3. & fere doctores canonistae. Atqui si praelati illi essent, quos nulla ignorantia decipere, nullaque posset corrumpere iniquitas, nulla esset tunc quaestio, nec dubia esset sententia haec, quae asserit in dubio inclinandum esse semper in praeceptum praelati: at quia praelati homines sunt qui & dici & decipere facile possunt, maiori negotio uersanda est quaestio. ¶ Praemittendum est in primis aliud esse habere dubium, aliud habere scrupulum. Dubius enim est ille qui neutri parti contradictionis assentitur, sed ita habet suspensum animum, ut in neutra propendeat: ut ego modo sum dubius paria ne sint astra, an imparia. Scrupulus uero est (ut reor) formido unius partis, contradictionis, quae stat simul cum opinione alterius: ut cum quis habet opinionem aliquam contractum esse licitum, & formidinem de

parte contraria, illa formido est scrupulus: qui potest esse maior aut minor, ut statim comonstrabitur: & de utroque. scilicet tam de dubio, quam de scrupulo, dicturi sumus. ¶ Sed notandum praeterea quod praeceptum praelati, quando dubium est an ius habeat praecepti, bisariam potest accidere. Aut enim certum est & copertum opus illud quod praeceptum esse licitum, ita ut nullum sit periculum id fieri: aut opus tale est ut periculum habeat ad utramque partem. ¶ His habitis respondetur ad quaestionem quatuor conclusionibus. ¶ Prima. Quando praeceptum est de re tuta, ubi nullum imminet periculum aut bono publico aut tertiae personae, in re dubia ut plurimum obediendum est. V. g. Praecepit mihi praelatus studere aut seruire infirmis: quae sunt opera, ubi nullum imminet periculum. ¶ Quod si sit dubium an id possit praeceptum, debeo obedire. Probatum quia cum obedientia sit uirtus perfectissima, nec debet subditi ratione omnium praeceptorum exigere, nec praelatus tenetur reddere: maxime ubi id quod praeceptum licitum est. Sub hac conclusione comprehendimus casus de signatos in ultima confirmatione ad partem affirmatiuam quaestionis: ut puta cum uoletudinaris dubium est debeat ne ieiunare, aut horas canonicas soluere: aut si sit dubium de iure, accedente auctoritate praelati, illa pars est tenenda. ¶ Quod si quis arguat non esse omnino tutam partem quando praeceptum fractionis ieiunii propter dubium infirmitatis aut aliud huiusmodi: nam periculum est tunc frangendi preceptum ecclesiae. ¶ Respondetur quod praelatus est sicut interpretes dei: & ideo ubi non est aliud periculum nisi fractionis legis, tunc periculum cessat: quia preceptum praelati habetur pro interpretatione legis. Secus quando est periculum damni reipublicae, aut tertiae personae: ut diximus in conclusione. Addiderim tamen: ut plurimum: quia nec in uniuersum obediendum est in re dubia, quamuis nullum sit periculum: ut puta si res est molesta nimis & difficilis subdito. Si enim mihi praelatus praeceperet longum iter, aut rem difficilem, dubiumque esset mihi ius praecepti, non tenerer statim parere. Unde sententia est. S. Thomae in 4. d. 36. exponens uerbum magistri quod est in concilio Vermerlensi. 2. q. 2. cap. Si quis ingenuus. quod si quis liber despiciat sibi puellam quam bona fide credit esse liberam, & postea ex causa probabili dubitet illam esse seruam, non tenetur ei reddere debitum, quod quod ecclesia praecipiat: nam si reddit animo non ma-

Da
ma cō
clu.

itali fornicationem committit: si uero animo maritali, incurrit
 graue detrimentum: puta quia inuitus consummat tunc matr-
 monium cum serua. Ecce quemadmodum nemo constringitur
 parere in re dubia, cum graui suo detrimento, quamuis opus
 quod præcipitur esset tutum, nec periculum ageretur tertiæ
 personæ, eo quod id subditus exequeretur. ¶ Ex hac conclusio-
 ne sequitur quod quando prælatus interrogat sub præcepto ali-
 quod secretum, unde nullum imminet cuius periculum, & du-
 bium est an habeat ius præcipiendi, tunc tenetur subditus reuela-
 re: præsertim si reuelatio illius secreti iuuat ad tollendam ma-
 lam suspicionem prælato. ¶ Secunda conclusio. Quando
 prælat⁹ inquit in quæpiā, & interrogat sub præcepto, quod ex
 probabili causa dubitatur esse iustum, non semper tenetur subdit⁹
 respondere, sed in eā partē inclinādū est, in qua est min⁹ periculi.
 Exēpli gratia. Inquit iudex aduersus homicidā aut furē, aut
 in quēuis aliū reū priuati criminis, puta quod non est in perniciē
 publicā, & dubiū est probabile pro utraque partē, sit ne infamia
 aut indicia quib⁹ legitime possit inquirere: tunc testes hoc modo
 dubitantes non tenentur testimoniū dicere: immo tenentur celare
 crimē, quāuis sint cōscil: & a fortiori, nec reus ipse si interroge-
 tur tenetur se prodere: quia maius periculū est si occidatur ho-
 mo cōtra ius, quā si non obediatur prælato. ¶ Probatur conclusio
 primoratione generali. Regula est receptissima magistrorum in
 materia De ignorantia, quod in dubio sequenda est pars tuta, si alia
 non est tuta: quod si neutra fuerit tuta, illa potius eligatur ubi mi-
 nus est periculi. V.g. Dubitat quispiā an obligetur mētiri offi-
 cioso pro seruāda uitā hominis: cōsiderādū est tunc utriū eorū
 esset graui⁹ (si utrūq; pcederet ex scientia) pmittere mortē homi-
 nis quē quis tenet seruare, an mētiri officioso: & quia manifestū
 est primū esse graui⁹ (quia illud est mortale & secūdū est ueniale,
 sit ut ille teneatur mētiri, si non potest tollere dubiū, quāq;
 sint plures rationes pro parte negatiua. Sed si est dubius an te-
 neatur peierare pro uitā seruāda, tunc tenetur potius permitte-
 re mortē, quā peierare: quia si utrūq; pcederet ex scientia, gra-
 uis esset perurium, quā homicidium. Itaq; in materia morali non
 cōsetur illa pars minus dubia quā plures cōprabāt rationes, sed
 illa potius quæ minus est periculosa: nā minus periculū habetur
 pro

pro maiori ratione: temet si, quando utraq; est æque periculosa,
 illa deligenda est in quam probabiliores rationes propendunt.
 Ad propositum ergo. Non obedire iudici ex scientia, casu quo
 inquit ad vindicandum priuatū homicidium aut furtum, est
 peccatum mortale, sed tamen non est infinitum, ut nonnulli for-
 midant: immo grauius est hominē iniuste occidere: ergo in pro-
 babili dubio potius eligendum est periculum inobedientia: quā
 homicidii: atq; adeo tunc non est dicendum testimoniū. Quo-
 fit ut si prælatus interroget sub præcepto aduersus aliquem, pu-
 tās grauiora cōmisisse crimina, & testis scit leuiora esse, nec ver-
 gere in infamiam aut detrimentum alterius: dubiusq; est iustum
 ne sit præceptum, tenetur tunc parere: quia minus est in illa par-
 te periculum. ¶ Secundo probatur conclusio peculiari argu-
 mento huius materiae inquisitionis. Vnusquisq; præsumitur bo-
 nus quoadusq; probetur malus: sed quando dubium est an sit
 ius inquirendi aduersus aliquem, tunc nec probatus est malus,
 nec iure existimatur talis (nam sola infamia, aut indicia sūt quæ
 faciunt præsumptionem iuris) ergo re dubia & iudex inquirens
 peccat, & testis si obsequatur iniustus est. ¶ Et tertio arguitur.
 Iura fauent reo sicut possessori: ergo quoadusq; constiterit ius es-
 se inquirendi, reus habet ius uitæ, famæ, & bonorum suorum:
 atq; adeo in dubio nec licet in eum inquirere, nec testimoniū
 dicere. ¶ Sed quid si quis habeat opinionem quod tenetur obedi-
 re, formidinem tamen & scrupulum quod non tenetur? ¶ Ger-
 son in trac. De poeni. & in De præpar. ad missam. uidetur pri-
 ma fronte tenere quod quando quis habet opinionem & assensum
 vnius partis, tunc potest, immo frequenter debet, agere contra
 formidinem alterius. In quam sententiam citat Altiſiodoren-
 sem. At profecto doctores isti grauiſſimi non intelligunt hoc
 in vniuersum: sed quando pars illa quam quis opinatur est tuta:
 unde uidelicet non imminet periculum tertiæ personæ: aut quā-
 do formido est leuissima. Vt si quis habet opinionem integre es-
 se confessum (quod est exemplum Gersonis) non tenetur pro-
 pter formidinem contrarij iterum cōfiteri aut abstinere a cō-
 munionē. ¶ Sit ergo in proposito tertia conclusio. Licet quis
 habeat opinionem partis minus tute, & solam formidinem alte-
 rius, non semper tenetur sequi opinionem, si modò ab illa parte

Dubi-
um.Terti-
a con-
clusio.

k IIII magnum

magnum imminet periculi. & formido alterius apparerem ha-
beat probabilitatē. Exempli gratia. Interrogat te iudex aduer-
sus dignissimam personam, nempe cuius uita preciosa est in re-
publica, opinari si iudicē legitime inquirere, sed cum probabili
formidine partis contrariæ: certe non tibi consulerem opinio-
nem sequi ut testimonium dicas, sed potius cæles, nam periculum
grauē, ne dignissima persona præterius occidat, facit ut in mo-
ralibus formido præponderet opinioni. At uero si formido te-
nuissima est, nempe quæ a pauore potius & ignauia meticulosi ho-
minis, quæ a ratione proficiscitur, talis uincenda est aut contra illā
agendum. ¶ Hinc consequitur quid sit scrupulus. Cui enim quæ-
stio sit de nomine, posset quis omnē formidinem in uniuersum uo-
care scrupulū, quādo contrariæ partis habetur assensus, saltem opi-
natiuus. Sed tunc consequenter cōcedendū esset quod non semper
agendum esset contra scrupulū. Immo quod nonnunquā agendum est
secundū illū, ut modo dicebamus. Ob idque significantius forsan
dicetur scrupulus: non omnis formido, sed illa quæ adeo tenuis
est ut sit contra illā agendum in scrupulo breuissimū lapillū signi-
ficat qui in calceo latet: atque adeo in moralibus significat illā for-
midinē quæ ex pauore & metu procedit, cuius nulla est habēda
ratio. ¶ Sed contra secundam conclusionem, & præsertim cō-
tra tertiam arguitur. Agere contra conscientiam est peccatum,
ut omnibus est receptissimum. Perinde enim delinquit qui acci-
pit rem suam quam credit esse alienā, ac si acciperet rem alienā
sed qui in dubio non obedit prælato, præsertim si opinatur ius-
tum esse præceptum, agit contra conscientiam: ergo peccat.
¶ Respondetur duobus modis. Primo quod agere contra consci-
entiam tunc solum est peccatum, quando agere secundū consci-
entiam est tutum, nec inde aliquod imminet periculū, nec respu-
blica, nec tertia personæ. Ut si habeo conscientiam quod hodie te-
neor audire missam, tunc aut debeat conscientiam deponere, aut
missam audire: quia si audiam, nullum sequitur periculum. Sed
quando neutra pars est tuta, nec potest homo conscientiam tol-
lere, tunc nullum est peccatum agere contra partē minus tutā.
¶ Et quamuis solutio hæc uerissima sit, notandum tamē est se-
cundo, duplex esse dubium, aliud speculatiuum, aliud uero pra-
cticum. Dubium speculatiuum est quod pertinet ad intellectu-
speculatiuum;

Scru-
pulus

dubii
prac-
tic
cul.

speculatiuum: nempe qui nihil ordinat ad opus: practicum uero
est quod pertinet ad intellectu practicum: ut puta qui de actioni-
bus dicat humanis. V.g. Habeo pacificā possessionē rei quā bo-
na fide acquisiui, sed incipio dubitare an sit mea: dubitū illud est
speculatiuum, sed tamē non sequitur: Dubito an res quā possideo
sit mea: ergo dubito an teneor dare (quod est dubitū practicum)
nā possessio facit me certū ut nō teneor, quoadusque iuridice cō-
pertum habeam rem nō esse meā: ut colligitur ex cap. Si uirgo.
34. q. 2. Quomodo iacob quāuis dubitasset speculatiue an
illa quæ erat in lecto esset sua, tamē quia ignorantia erat in uinci-
bilis, non dubitabat practice quin teneat debitū illi reddere.
Ad hunc modum dicere possumus in proposito, quod quādo quis
dubitāt an prælatus ius habeat inquirēdi, si uideat malus immi-
nere periculū testimonii dicendo quod celando, tunc certū est quod
ille non tenetur obedire: atque adeo non facit contra conscientiam
practicā, quāuis faciat contra dubitū speculatiuum: quod nullū est
peccatū contra bonos mores. ¶ Sed per contrariis forte, quid si
in re dubia præcepto addatur cōminatio sub sententiā ex cōmu-
nicationis? Videt quod tunc tollatur dubitū & teneatur subditū pare-
re. Nā si sententiā pastoris, siue iusta, siue iniusta, timēda est: ut Gre-
gori⁹ admonet. 11. q. 3. cap. 2. a fortiori in re dubia magis est formi-
danda. ¶ Respondetur quod quando dubitū est ius præcipiendi nihil
refert qua cōminatione proferatur præceptū, siue ex cōmun-
icationis, siue alius poenæ. Nam sicuti dum præceptū est manife-
ste iniustū, nihilo magis ligat, quāntūcūque addatur poena ex cō-
municationis: ita dū res est dubia nihil affert certitudinis: præ-
ter quod quod iuxta sententiā Gregori⁹ tunc magis timēdū est, atque adeo
oculatius uestigandū an præceptū sit iustū & legitimū. ¶ Quar-
ta cōclusio. Quādo crimina de quibus fit inquisitio ea sunt quæ
uergunt in perniciē publicā: ut proditio, crimē laicæ maiestatis,
hæresis, & alia id gen⁹: tunc in re dubia, uice uersa, dicēdū est po-
tius testimonii, quod celādū. Nepe si dū inquisitores hæreticæ pra-
uitatis interrogāt aduersus hæreticū, dubitū sit testis propter aliquā
forte probabilem rationē, an sit tunc casus iuste interrogandi, pare-
re debet & testimonii dicere in periculū hæretici: etiā si ratio-
nes sint aliquantulo probabiliore pro parte contrariā. Proba-
tur conclusio eodem fundamento. In re dubia illa pars deligen-
da

Dubi-
um,

titl.
con-
clusio

da est ubi minus est periculi, sed minus periculum est si persona priuata iniuste occidatur, q̄ si reipublice damnum detur (si utrunq; procedat ex scientia) ergo in re dubia potius inclinandum est in periculum particularis personae, q̄ in damnum publicum: atq; adeo in casu conclusionis dicendum est potius testimonium, q̄ exlandum. ¶ Quod si contra quis arguat q̄ in re dubia reus adhuc praesumendus est bonus, ut supra arguebamus: postq̄ iura nō sunt certa & manifesta inquirēdi aduersus illū. ¶ Respondet q̄ ubi agitur de bono publico nō requiritur tot merita, ut supradictū est, ad procedēdū: cōtra psonā particulare quia membra posthabenda sunt capiti: & ideo in dubio ius est declinare in periculum potius priuati boni, q̄ publici. ¶ Dubium tandem postremum restat in hac quaestione. Quid si homo ignoret doctrinam harum conclusionum? Est. V.g. qui dubitat sit ne praecceptum praelati iustum an iniustum, & praeterea nescit an in tali casu debeat sequi partem minus periculosam: quales sunt fere plebei. ¶ Respondetur q̄ hoc dubium generale est in omni materia. Nos enim solum dicimus quod censemus, ratione & iure faciendum. Qui illo modo dubitat & ignorat, consulat peritiores: alias faciens contra ius, si ignorantia fuerit inuincibilis excusabitur: sin uero uincibilis, peccabit. ¶ AD PRIMVM principale respondetur q̄ praelati & iudices non sunt in possessione respectu subditorum, nisi quatenus iusta praecipunt: & ideo quando dubium est an praecipiant iustum, tūc si sit in praerudicium tertii, quia ille tertius est etiam in possessione famae suae & bonorum, in eam partem inclinandum est ubi est minus periculum. ¶ Ad confirmationem respondetur q̄ quando praelati quid praecipunt unde nullum periculum religioni aut reipublicae, aut tertiae personae timetur, nō cōstringuntur rationem reddere, sed simpliciter parendum est illis, etiam in dubio, ut supradictum est: quia tunc nullum est periculum, si praesumatur iudex iuste praecipere. Quando uero eiusmodi periculum imminet, tunc si subditus dubitat, nihil facit contra obedientiam si exigit a praelato rationem praeccepti, proponēs humiliter rationes dubitandi. ¶ Ad secundū principale respondetur q̄ quando coniunx incipit dubitare an uir sit uere maritus, cui tamen bona fide nupsit, tenetur reddere debitum petenti,

petenti, non solum quia uir est in possessione, sed praeterea quia illa pars est magis tuta. Nam si utrunq; fieret ex scientia, maius peccatum est fraudare coniugem conjugali debito, q̄ fornicatio. Et ideo in dubio soluendum est debitum: quia, non soluere est periculum iniustitiae conjugalis, & soluere: solum est periculum fornicationis. ¶ Ad confirmationem respondetur q̄ principi imperanti arma sumere re dubia an bellum sit iustum, parandum est: non solum quia possessionem habet praecipendi, sed quia praecceptum spectat ad bonum publicum: puta ad defensionem reipublicae: & ideo quamuis tunc imminet periculum, ne (si bellum sit iniustum) occidantur innocentes, non tātum poterat hac pars, sicut alia: quia ciues debitores sunt suae reipublicae: non alienae. Non enim posset princeps bene defendere & tueri rem publicam, si quoties indicit bellum deberet singulis ciuium rationem reddere belli. Satis est si optimatum id consilio faciat. ¶ Ad tertium principale respondetur q̄ quando utrinque est periculum, qui se exponit minori, nihil agit contra doctrinā sapientis. ¶ In confirmatione latet fallacia. Antecedēs enim facile conceditur: uidelicet q̄ quando ante praecceptū praelati subditus dubitat de iure aut de facto, tunc adueniens praecceptum praelati. (si modo probus & sapiens sit, nec agatur de periculo tertii) facit illam partem certam: quia non dubitatur quin praelatus habeat auctoritatē interpretandi ius & factū in dubio. Sed quaestio nostra est quando dubitat de iure praelati: puta quando dubiū est an iustum sit eius praecceptū. Et ideo cōsequētia nō tenet.

QVAESTIO TERTIA.

TRVM QVI PRAETER
ius de secreto crimine interrogatur,
iure possit uerborū obscuritate &
amphibologia interrogatē eludere.
¶ Ad ptē negatiuā arguit. Metiri
nulla de causa licet: ut late cōfirmat
Augustin⁹ sup quintū psalmū, & in
libro De mēdacio: quod refert. 22.
q. 2. cap. Nequis. & cap. Siquis. sed
qui uerbis amphibologicis aliū de
pere itēdit, quodāmodo mēti: nā mēti (ut nōne sonat) est cō
tra

tra mētē ire: quod ille uidet facere, q̄ aliud q̄ ipse habet iudiciū
gignere intēdit auditori: unde Augustin⁹ lib. Cōtra mēdaciū.
cap. 3. Culpa (inquit) mēientis est in enūciādo animo suo fallēdi
cupiditas. Ergo illud non licet. ¶ Et confir. Veritatis uirtus ea
est, ut suā quisq̄ mētē illis explicet uerbis, quæ secundū cōmunē
ūsum talē habent significatiōē. Nam (ut. 26. Moral. inquit Gre
gorius, & refertur. 22. q. 5.) humanæ aures talia uerba iudicant,
qualia foris sonant: diuina uero iudicia talia foris audiūt, qualia
ex intimis proferuntur. Et subiungit q̄ non debet intentio uer
bis deferuere, sed uerba intentioni. Ergo uerbis obscuris & am
phibologicis aliū dici pere, est ueritatē contrariū: atq̄ adeo ubiq̄
malū. Ob idq̄ Augustinus in libro De cōsuetu uiriorū: quod ha
betur. 22. q. 2. Nec artificioso (inquit) mēdacio. nec simplici uer
bo oportet quenq̄ decipere, quia quomodolibet mētitur quis,
occidit animā. Et Isidorus libro. 2. sent. ut refertur eadē causa.
q. 5. Quicūq̄ (inquit) arte uerborū quis iurat, deus tamē, qui cō
scientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit.
¶ Secundo principaliter arguitur. Si liceret uerborū amphi
logia respōdere ad mētē respōdentis, ad decipiēdum interro
gantē: eadē etiā uerborum arte liceret iurare, nam quibuscūq̄
uerbis quæ citra mendaciū licite proferri possunt, licet, quando
est necessarium, ad iurare: sed iurare illo modo non
licet: ergo nec citra mendaciū alium decipere. Minor compro
batur sentētia Augustini in quodam sermone qui scribitur. 22.
q. 5. cap. Ecce duo, ubi ait. Qui super lapidem, iurat falsum, per
iurus est. Erāt enim qui putabāt excusari a periurio, iurātes per
hæc euangelia, superponentes tamē manum, non libro, sed lapi
di: quem ille qui iuramentum exigebat, putabat esse librum. Di
cit ergo Augustin⁹ illos esse periuros: quia, Cū iuras (inquit) nō
iuras lapidi, sed proximo & ante deum: & quia proximus intel
ligit te iurare per euangelia, periurus es. ¶ Tertio principaliter
arguitur. Decipere alium iure interrogantē, uisum est con
tra ueritatem & fidelitatem: sed quod est contra huiusmodi uir
tutes, de se intrinsece est malū: ergo nulla ratione, nec ad repe
lendā iniuriā licet aliū decipere. ¶ Et postremo cōfirmatur. Si
fas esset obscuris uerbis cū fallere q̄ cōtra ius per cōtat secretū,
id etiā esset pro libito licitum sine necessitate: ut puta cum inter
rogatus

rogatus posset tacendo, uel appellando, uel alia iusta uia secretū
calare: quod tamen non est facile concedendum: ergo neutiq̄
ius est uerborum amphibologia quenquam, quam libet iniuste
percontantem, decipere. ¶ Sed in cōtrarium est quia ubi quis
piam iniuria petitur ut secretum patefaciat, ius habet quacūq̄
arte calandi secretum, quamuis interrogans a quiuocatione
uerborum fallatur, modo uerba aliquem habeant sensum, quo
citra mendaciū proferri possint: ut docet Augustinus super
Genesim. q. 27. & latius cōtra Faustum libro. 22. ubi exponens
illud Abrahæ Gē. 2. Dic obsecro q̄ soror me sis: ait, aliud esse,
uerum calare: aliud uero mentiri.

VAESTIO HÆC præcipua est in hac
materia secreti tegendi: atq̄ adeo in qua alio
rum mallet auscultare sententiam, q̄ meā di
cere. At uero, quia rem necessariam silentio
præterire non possumus, tentabimus ad quæ
stionem septem conclusionibus utcūq̄ res
pondere. ¶ Et, quo certa primum omnium
ab ambiguis separemus, iaciamus oportet pri
mam hanc conclusionem, qua dicēda cuncta nitantur. Menda
cium nulla prorsus de causa licitum est. Conclusionem hanc cō
pertissimā habet Augustin⁹ libro De mēdacio. Fuerat enī forte
antiquitus philosophorum opinio, licitum esse mētiri pro ui
ta amici seruanda, aut pro aliquo, id genus grauissimo malo ui
tādo: quod mēdaciū misericors appellabāt: cui⁹ meminīt Pla
to. 3. De rep. & 2. De leg. & Cic. pro. Q. Liga. Et aduersus hūc
errorem composuit August. libros illos duos De Mendacio, &
Cōtramēda. ubi ait nec pro uita hominis, nec (quod multo ma
ius est) ad euitandum quodcūq̄ aliud peccatum, quātuncūq̄
grauissimum, licere unq̄ mentiri. Cui perinde sententiæ theo
logi uniuersi in. 3. d. 38. uno consensu subscribunt. Ratio Augu
stini & doctorum est: quia absolute præceptum est in decalogo
Non falsum dices: & in. 5. psal. Perdes omnes qui loquuntur mē
daciū: & Eccl. 7. Noli mentiri omne mēdaciū. Vbi in uniuers
sum, nulla causa excepta, prohibetur omne genus mendacii.
Quod si quis hæ sitans arguerit, inde solum colligi mendaciū,
sine causa prolatum, esse malum, nihil tamen uetare quominus
aliqua

¶ Pri
ma
con
clusio

MEMBRI TERTII.

aliqua de causa possit fieri bonum: sicut ecclesiasticum scilicet licite frangitur propter infirmitatem. Respondetur q. ratio cōclusionis ad intentionem Augustini est huiusmodi: ut est apud S. Thomā. 22. q. no. ar. 3. Id quod est intrinsece & de genere suo malum, nulla de causa fieri potest ut sit bonum: sicut ignis quia suapte natura est calidus, nullatenus fieri potest ut non sit calidus: sed mendacium, ut dicit Aristot. 4. Eth. cap. 7. per se improbum est & uituperabile: quia uoces naturæ ordine debent uere significare conceptus: ergo mendacium propter nullam causam potest esse licitum. Attamen dissensio est inter S. Thomā & Scotū & plerumque alios, q. S. Thomas hac ratione putat omnia præcepta decalogi adeo esse intrinsece bona, ut nec deus possit in illis dispensare: itaq. non potest facere ut mendacium (salua semper ratione mendacii) sit bonū: quemadmodum nec facere potest ut ignis nō sit calefactiuus. Alii uero putāt deū posse dispensare aut in omnibus, aut in aliquibus præceptis decalogi. Quam quidem controuersiam non est præsentis loci dirimere: sed satis est hoc esse apud omnes compertissimum (quicquid sit de dispensatione diuina) communi lege nullatenus fas esse mentiri. Hoc ergo sit fundamētū huius questionis, quod ponit S. Thomas. 22. q. 2. ar. 1. Qui per iniuriā interrogatur, iure potest ueritatē celare: cui tamē mendaciū dicere, nulla ratione licet. Quo fit ut possit uti quibuscūq. amphibologis: dū modo possint in aliquo usi tato sensu citra mendaciū intelligi: quāuis interrogās in alio sensu decipiatur: quia i. est cuiusq. repellēdi p. priā iniuriā, nō obstat alteri detrimētō. ¶ Hoc habito fundamēto, dicēdū nobis prius est de modo tegēdi cōfessionē sacramētalē, ubi minus est ambiguitatis: mox de aliis secretorū generib. secularib. ¶ Sit ergo secūda cōclusio. Ad tegēdū secretū confessionis licitū est ubiq. sacerdoti, dū ea interrogatur quæ in cōfessione nouit, respondere se nescire, nec alia opus habet uerborum arte: quia id potest in tali casu citra mendaciū responderi. De hac cōclusionē satis cōuenit inter doctores (præter Gabrielem) in 4. d. 21. tametsi de ratione dissentiat. Enim uero Ricardus ar. 4. q. 1. hac utitur ratione. Eadē persona uere affirmare potest aliquid, loquēs in persona alteri, quod uere negat loquēs in psona p. priā. Angelus enim loquēs Moyse in psona dei Exo. 20. uere dixit. Ego sum dominus

QVAESTIO TERTIA. FO. LXXVIII.

nus deus tuus, qui eduxit te de terra Aegypti: quod uere negasset si loqueretur in persona propria: sed sacerdos ea quæ audiuit in confessione nouit in persona dei, & extra confessionem interrogatur ut persona propria: ergo quod in confessione ne potest affirmare se scire ut deus, potest extra confessionem simpliciter dicere se nescire. Hac uero ratio merito non placet Scoto: qui eadem. d. q. 2. scite arguit aduersus eam. Aliud enim est quempiam loqui in persona alterius: id est fingendo se esse aliū (sicut persona comcedit loquitur uice Chremetis aut Pamphili, cuius personam induit: quomodo angelus de rubo loquebatur in persona dei) aliud est loqui in persona alteri: id est autoritate alterius (quemadmodum prætor autoritate quam accepit a rege profert sententiam perinde ac si a rege pronunciaretur) & sacerdos in sacramēto confessionis non agit personam dei primo modo, ut putat Ricardus: sed secundo modo, tanq. minister: secundum illud, Io. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: ubi collatum est hoc ministerium: ergo quæ audiuit in confessione non solum scit ut deus, primo modo, sed ut propria persona & minister dei. ¶ Et secundo arguitur argumento Scoti. Clauis scientiæ ordinatur in clauem potestatis: ergo quemadmodum sacerdos absoluit, cognoscit peccata: sed in persona propria dicit, Ego te absoluo: sicut in aliis sacramentis dicit: Ego te baptizo: aut: Ego te consigno: ergo in persona p. priā nouit illa peccata a quibus absoluit. Magister enim sententia est qui in 4. d. 2. opinatur q. sacerdos non absoluit consistentem, sed ostendit absolutum. In quo non tenetur. Immo certe sacerdos absoluit: quod uel illo uerbo Christi exprimitur: Quorum remiseritis. Vnde Chrysostomus libro. 3. De sacerdotio. Sententiam (inquit) dei præcedit sententia sacerdotis, & sententiam sacerdotis confirmat deus. Quo nostri interim, præstant sacerdotibus ueteris legis: qui uim non habebant, animarum purgatoriam. ¶ Et tertio arguitur. Quia si sacerdos loqueretur in persona dei, ad sensum Ricardi, non præmitteret precem illam, Dominus te absoluat: nec diceret: Autoritate mihi commissa, ego te absoluo: nam uerba illa in persona dei prolata falsa essent. ¶ Et postremo confit. Quia si uera esset opinio Ricardi, tunc

tunc sacerdos reuelans peccata in genere, dicens se scire multa esse peccata in populo, aut se scire conscientiam Petri mentiretur (cum loqueretur in persona propria: & tamē non scit illa, nisi in persona dei) sed consequens est falsum: quia secundum doctores in eadem dist. illo modo reuelare peccata nullum est peccatum, si fieret sine scandalo. ¶ Statim Scotus prosequitur probare quod non licet sacerdoti reuelare confessionem, aliis rationibus quod Ricardus: quas non est presentis loci recensere. Sed nihil dicit an liceat sacerdoti respondere: nescio. Tamen si in. 4. d. 11. q. 4. ar. 1. id insinuat licere. At uero Gabriel. d. 21. ar. 3. propter argumenta Scoti dicit quod sacerdos simpliciter scit ea quae audiuit in confessione. Vnde colligit quod interrogatus nec potest respondere: scio: nec: nescio: quia primum esset reuelare secretum sacramenti, & secundum esset mendacium. Et quamuis silentium sacerdotis suspicionem faciat in interroganti, uerum esse id quod interrogat, nihil (inquit) ad sacerdotem: quia silentium de se non generat magis illam opinionem, quam contrariam, sed a malicia interrogantis gignitur illa suspicio. ¶ His uero nihil obstantibus, primum omnium non est neganda illa locutio: quod uidelicet sacerdos quae audiuit in confessione scit ut deus, & non ut homo: quippe quia non solum apud doctores in. 4. d. 21. & De poen. cap. Omnis utriusque sexus, sed apud pontifices est receptissima: ut cap. Si sacerdos. De offi. ord. & alibi saepe. Sed tamē uerba illa non faciunt sensum quem putat Ricardus: puta quod scit ut deus, sicut angelus loquebatur in rubo: immo sensus est quem comprobant rationes quasiam modo faciebamus: nempe quod scit ut minister autoritate dei. At uero nihilominus uera est nostra conclusio: ut puta quod sacerdos interrogatus si modo nihil nouit nisi in confessione potest respondere se nescire. Et quando nulla esset alia ratio, satis esset autoritas theologorum & canonistarum id concorditer asserentium locis citatis: & praefert Bernardus: qui ait: Nihil minus scio, quam quod in confessione scio: & praeterea uisus omnium christianorum. Voces enim eo modo significant, quo recipiuntur a populo: populus autem christianus, dum audit sacerdotem iurantem se nihil scire, nihil intelligit, de his quae nouit in confessione: quare uerba illa solum significant, nihil se scire extra confessionem. ¶ Est tamē secunda, & quidem propria ratio. Nam sacerdos

sacerdos ea quae audiuit in sacramento, quamquam nouerit ut particularis persona, nouit tamen ea in foro & iudicio dei: quod quidem deus uoluit esse adeo occultum, ut peccata illuc confessi habeantur omnino pro oblitis: ac si non fuissent: secundum illud psal. 31. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: & Ezech. 18. In quacunque hora ingemuerit peccator, iniquitatum eius non recordabor. Quare sacerdos, quemadmodum deus, dicens: Ego te absoluo: promittit habere peccata ac si nunquam audiuisset: atque adeo in foro exteriori citra mendacium potest dicere se illa nescire. Et hic est sensus illorum uerborum: sacerdos scit ut deus: id est scit tanquam minister dei & ad modum eius. ¶ Et confirmatur haec ratio. In aliis iudiciis cum iudex tanquam persona publica in uno foro, puta ecclesiastico, nouit aliquam causam, si postmodum sit iudex in alio foro, uidelicet saeculari, tunc potest dicere se nihil nouisse de illa causa: intelligitur enim in illo foro. ¶ Sed tertio arguitur. Scire: quauis vulgari sermone dicatur etiam illud quod idoneis testibus credimus, tamen proprie id solum sciri dicimus, quod mentis firma ratione comprobauimus (uerba sunt Augustini. 1. retrac. cap. 14.) & tamē quod aliorum relatione nouimus, profecto non certo cognoscimus: quia, cum sit omnis homo mendax, potuit qui retulit mentiri: quare proprie non dicimur illud scire, sicut loquitur Aristoteles de scientia. 1. Post. Nam scientia est certa & euidens cognitio ueritatis. Quae definitio a iuris etiam peritis recipitur: Baldus enim. L. Scire leges. ff. De leg. Scientia (inquit) est infallibilis notitia ueritatis. Quo fit ut quauis ille qui est testis ex auditu, multum faciat aliquando in iudicio ad coniecturas: ut colligitur ex cap. Praeterea. De test. & cap. Hoc uidetur. 22. q. 5. tamen nunquam absolute testis in iudicio dicitur rem scire, nisi qui uisu illam, aut alio sensu experimetaliter nouerit: ut habetur cap. Testis. 3. q. 2. unde lo. 1. Quod scimus loquimur, & quod uidimus testamur. & 1. lo. 1. Quod audiuius (scilicet ab ipso ore christi) quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostrae contrectauerunt, hoc testamur. Et ideo sub disunctione testis interrogatur an sciuerit uel audiuerit: quia audire non est scire. Tunc sic arguitur. Sacerdos ea quae audiuit in confessione, non nouit nisi relatione illius qui mentiri poterat: ergo dicens se nihil eorum

MEMBRITERTII.

scire, non mētitur. Et quamuis illa uerba possent facere sensum uulgarem, ut negetur etiam scientia ex auditu, satis tamen est q̄ habent unum uerissimum sensum, ut citra mendacium profertur. ¶ Et postremo arguitur. Si sacerdoti, dum tyrānice interrogatur, nihil aliud liceret, q̄ tacere, profecto multū inde sigillum detrimenti pateretur. Nam, quāuis qui tacet nec ait nec negat, tamen in communi usu hominum, cum quis non negat crimen culus negatio in laudem cederet, confiteri uidetur. Vnde qui tacet in iudicio, habetur pro confessio: ut. l. 1. tit. 3. libro. 3. ordinationum & l. 12. & 13. De ordine iud. in pragma. reg. Alia rationes communes sunt & sigillo confessionis & secularibus secretis. ¶ Alia secretorum genera seculariū non sunt (ut putō) tam ex latu difficilia, iteste qui de alieno crimine interrogatur, q̄ in reo, dum interrogatur de proprio. Et ideo in hac secunda parte huius questionis dicendum est de teste, & in tertia, de reo.

Terti-
a con-
clusio.

¶ Sed tamen de utroq; statuitur primum tertia conclusio. Qui per iniuriam interrogatur de secreto crimine, debet prius, si potest, defendere se aut appellādo, aut tacendo, ostendendo in promptu per iniuriam interrogari: ut colligitur ex. S. Thomas. 22. q. 69. ar. 1. si modo id facere possit absq; eo q̄ generet uehementem suspicionem criminis: quod tamen iam modo dicebamus non esse facile. Probatur quia legitimus & iudicialis modus est, cum quis per iniuriam interrogatur, non respondere: & alia remedia non admittuntur nisi in necessitate: puta quando mo-

iiii.
con-
clusio

¶ Quarta conclusio. Testis qui prater ius de occulto crimine interrogatur nec se potest defendere tacēdo (salua maiorū cēsurā) respondere potest se nihil scire. Hāc cōclusionē nō tā habeo cōpertā, q̄ secundā: nec eā uolo esse tā certā & probatā. Haud enim nescio doctores esse grauissimos, qui cū certo affirmēt fas esse sacerdoti dicere: Nescior id tamē dubitāt in alijs secretis secularib;: tametsi nec adeo id negēt, ut iuniores qdā opinātur. Verba sūt Gersonis alphe- ro. 34. Q. Post q̄. n. dixit licere sacerdoti respondere: Nihil scio: subiūgit. Si autē possit similiter i alijs pure secretis ita respondere sine mēdacio, ego nō audeo diffinire: uideretur tamē alicui par ratio, & par uerbi intellectus. Hāc Gersō. Vbi magis alludit ad partē affirmatiuā, q̄ ad negatiuā. Et Scotus. 4. d. 1. q. 4. ar. 3. cum admonuisset

QVAESTIO TERTIA. FO. LXXX.

admonuisset reū iniuste interrogatū, ut ad modū iuristarū neget proposita ut pponitur, subnectit. Sed nūquid si neget intēdēs negare sicut sacerdos facit de cōfessio, dicēs: Nihil mali scio: an teneat pēnitere? Responso. Bonarū mōtiū est culpā agnoscere ubi culpa nō est: & ideo in tali casu tutū est pēnitere. Vbi Scotus certe nō loquitur de teste, nec negat ipsū licite posse respondere: Nescio: sed loquitur de reo qui negaret se fecisse. De quo adhuc dubitat. Et. S. Thomas. 22. q. 69. ar. 1. nec ait nec negat: sed hoc solum dicit q̄ reus iniuste interrogatur pōt per appellationē uel aliter licite subterfugere: mēdaciū tamē dicere nō licet. At uero Adrianus nō ignobilis author, quol. xi. respondēdo ad secundū principale, dicit esse licitū in alijs secretis respondere: Nescio: sicut in secreto cōfessionis. Cui cōsētit noster Siluester verbo: mēdaciū: §. 6. ¶ Sed, quicquid sit de authorib; pbat cōclusio ratiōe. Et primo. Si qui interrogatur solū id nouerit ex aliorū relatione, ambigū nō potest quin possit simpliciter respondere se nescire: ut patet ex tertio argumēto modo facto ad secundam cōclusionē. Immo nō solū si iniuste, sed dū iure & ratione interrogatur, nullā iniuriā facit qui respondet se nescire quod aliorū relatu nouit, qui mēteri poterāt. Nisi esset res admodū manifesta. Si enī ego negare me scire esse Romā: quāuis eā nō uidi, mēteri iudicarer. Sed ad rē, pbat q̄ dū testis secretū de quo interrogatur nouit visu uel experimēto cuiusq; sēsus, respondere possit se nescire. Quādo quis in iudicio interrogatur ueritatē, solū interrogatur secundū ius: nā prater ius nullus habet iudex potestātē interrogādi: id enim possumus quod de iure possumus. cap. Faciet. 22. q. 2. et. l. 1. Filius. ff. De eo, cōstitū. sed secundū ius inquisitio fieri nō pōt de occultis: ut expresse cauet cap. Qualiter & q̄ndo el p̄mero. De accusa. ergo testis solū interrogatur an sciat aliqd quod nō sit iure occultū: et per cōsequēs, respondēs se nihil scire nō mētī, si nihil aliud sciat, q̄ quod est iure occultū. ¶ Ad hoc iuniores qdā, alias egregie docti, sūstinētes cōtrariū, respondēt q̄ in illo capitu. citato solū habet q̄ iudex exigens iuramētū debet in forma excipere occulta crimina: ut uidelicet iurēt testes quicquid sciūt, exceptis occultis: & tūc manifestū est testē posse citra mēdaciū respondere se nihil scire: quia respondet ad intētionē iudicis. Si tamē iniquus iudex nihil excipit, sed petit iuramēto ut dicāt testes quicquid nouerint

L II simpliciter

simpliciter: tunc est quæstio an liceat respondere se nihil scire: & dicunt isti non esse licitum: quia uerba ut excusentur a mendacio, debent proferri ad intentionem interrogantis: & in tali casu uerbum: Nihil: non habet unde restringatur: & ideo sensus est quod ille nihil scit, nec publicum, nec occultum: quod est mendacium. **C** Hi tamen aut non capiunt aut dissimulant uim argumenti. E nimvero non solum iure tenentur iudices inquirentes exceptionem exprimere de occultis, ut late membro. 2. monstratum est: sed quando iniquus iudex illam non faciat, iure ipso intelligitur facta: & ideo uerba: Nihil scio: iure ipso restricta sunt, ut intelligantur de illis criminibus quæ iudice possunt inquiri, in quibus reuelandis testis subicitur tali iudicio. Vnde, licet non respondeant ad intentionem iudicis iniquitatis interrogantis sine exceptione, respondent tamen ad illam quam iure debet habere. **E**t confirmatur hoc: quia si probus iudex & sapiens me interrogaret in uniuersum quicquid scio, optime responderem: Nihil scio (quamuis aliquid secreto scirem) quia conficerem intentionem suam esse solum interrogare illa quæ iure potest: ergo eadem ratione, quando improbus aliquid præter ius interrogat, qui respondet ad intentionem iuris non mentitur. **S**ed quid si in particulari me interrogat, utrum Petrus occidit Ioanem (quod ego solus uidi) uidetur esse mendacium si respondeam: Nescio: nam non apparet quomodo illud uerbum restringatur a iure. **R**espondetur quod iure possum respondere: Nescio: quia iure intelligitur: Nescio ut dicam: aut nescio eo modo quo iure debeam dicere. Nec hoc est tam pulchrum commentum, quod nonnulli existimant: nam cum uoces sint signa eorum quæ sunt in anima: ut inquit Aristoteles. 1. Perihet, nemo potest respondere nisi illud quod scit: & ideo perinde est: quempiam interrogare de aliquo facto, ac si iterrogetur quid sciat de illo facto. Vnde sicut iuste interrogatus quid sciat de hoc homicidio, potest responderet: Nihil: nam iure intelligitur: quod debeam dicere: ita interrogatus an Petrus fecit hoc homicidium, potest respondere: Nihil scio: quod est: Nihil debeo dicere. **N**ec abs re certe adducitur huc illud Mar. 11. De illo die nemo scit, nec filius hominis. Nam quamuis multifariam a doctoribus exponatur: ut adnotat. S. Thomas. 1. 2. p. 1. q. 10. ar. 2. (Origenes enim exponit de corpore christi

isti mystico: quia ecclesia nescit illud diem: alii glossant de christo secundum scientiam acquisitam: secundum quod christus non nouit illud diem: atque aliter alii: tamen profecto germanus sensus illius uerbi est, quod christus nescit illud diem ut dicat in hac uita: non modo propter auctoritatem sanctorum ita exponendum, sed quia textui nullus alius sensus cohæret. Cum enim apostoli rogassent christum: Dic nobis quando ista fiet, & quod signum erit quando hæc omnia incipiant: & christus ad secundam partem interrogationis respondisset, tradendo signa iudicii: ad primam partem, quali responsum negans, ait: De die illo nemo scit: nec filius hominis: id est: Nec uobis in hoc tempore expedit scire: ut ait Hieronymus super Matth. cap. 24. nec mihi conuenit dicere (ut ait Augustinus libro 1. super Genesim contra Manichæos) quasi dicat. Ego, quatenus redeptor, habeo uos docere quæ pertinent ad redemptionem: & ad finem redemptionis pertinet, ut ignoretis hunc diem. Ergo tantum valet: filius nescit: sicut: filius non debet facere ut sciatis. Sicut e contrario Gene. 22. Nunc cognoui quod timeas deum: tantum valet, sicut: Nunc feci ut cognosceres. Re uera abque scrupulo affirmauerim hæc quartam conclusionem, quoad me maiores contrarium doceant. **S**ed est contra illam argumentum. Quando una pars contradictionis est uera, altera est falsa: sed quando quis secreto quid sciuit, uerum est si dicat: scio: ergo falsum est si dicat: nescio. **R**espondetur quod quoties quis per iniuriam petit ut reuelet secretum: siue sit secretum sacramenti, siue aliud saculare, responsio negatiua est uera & affirmatiua falsa: quia restringitur a iure sicut negatiua: scilicet: Aliquid scio quod debeam dicere. Si tamen sua sponte absque necessitate sacerdos illas contradictiones proferat, tunc ait Durandus. 4. d. 21. q. 4. quod affirmatiua est uera: quia tunc non restringitur: & negatiua est falsa. Sed nihilominus dicens se scire, peccat reuelando confessionem. Palude uero eadem distinctione. q. 3. ait quod quamuis sua sponte proferat illas contradictiones, ubique affirmatiua est falsa: & negatiua uera: quia sensus est se aliquid scire quod debeat dicere, tamquam homo: quod falsum est, siue compulsus id dicat, siue non. **A**t uero crediderim (cui sermo est de cognitis in sacramento) negatiuam semper esse ueram & affirmatiuam falsam, ubicunque proferantur, propter tertium argumentum quod fecimus ad secundam conclusionem: quia quod notum est solum ex relatione, propriè non dicitur sciri: nec

opus est alia restrictioe. Si tamē scire extēdat ad ea quæ testimo-
nio aliorū nouim⁹, tūc q̄ndo sacrileg⁹ sacerdos sua spōte reue-
lat cōfessionē, parū refert quomodo loquamur: nā siue affirma-
tiua sit uera, siue falsa, utroq; modo est graue peccatū referare
sigillū. Forte uerisimilior est opinio Petri de palu. non tātū pro-
pter rationē suā, sed quia sacerdos non modo q̄ndo petitur per
iniuriā, sed extra illū casū, potest dicere se nescire quæ audiuit i
confessione. Exēpli gratia. Est sacerdos in cōtione & colloquio
ubi incidit sermo de illo cui⁹ cōfessionē audiuit, cui⁹ mores alii
pbant, alii repbāt. Pōt pfecto sacerdos, & deberet, dicere: Ni-
hil mali scio de hoīe. Et id nō solū quādo eius silētiū suspiciōē
faceret aliqd se scire i cōfessioe (nā tūc teneret omnino) sed etiā
propter comitatē posset hominē illa ratione laudare. Quare tūc
etiā negatiua est uera, & affirmatiua falsa. At uero nulla aut ne-
cessitate aut utilitate id exigēte, nō debet sacerdos temere affir-
mare se nihil scire, quāuis nihil sciat nisi in cōfessione) quia tunc
forte aut accipitur in sensu uniuersali, ut ait Durandus, & sic erit
mēdacitū: aut falsē uerbū erit uanū. ¶ Quod si quis arguat. Seq̄
retur q̄ sacerdoti nullaten⁹ liceret in genere dicere: scio aliqua
esse peccata in populo: nā eadē ratione illa affirmatiua esset falsa,
si non sciret nisi in cōfessione: consequēs est falsum: nā illud cō-
tra scādaliū licitū est, quia nō est reuelatio cōfessionis, nec condē-
nam⁹ sacerdotē dicētē se scire cōsciētā et peccata Petri. Respō-
detur consequētā non ualere: quia illa affirmatiua nō est reuela-
tio sacramēti: & ideo accipiēda est in sua ppria significatione: at
q̄ adeo tūc est uera. ¶ Sed de aliis secretis saculatib⁹ q̄ndo quis
sua spōte reuelat secretū quod pprie scit, puta uisu uel alia expe-
riētā, credo uerū dicit cū ait se scire. Est enim alia ratio de sigil-
lo cōfessionis: ubi, cū sacerdos nihil sciat nisi ut deus, quomodo
cūq; reuelat ut homo, forte mētīt. Alia uero secretā sciūt hoīes,
ut hoīes: & ideo dicētes se scire, uerū dicūt (nisi cū ui & iniuria i
terrogāt) peccāt tamē cōtra secretorū fidē. ¶ Sed hoc est quod
dubium peius torquet. Quid si improbissimus homo inter-
rogaret testem: dic mihi quicquid scis de hac re, q̄ tuncq; se-
cretū sit, nec possit iure reuelari? Videf. n. tunc responderi non
posse: nescio: nā tunc cū alter expresse interroget id quod non
debet dicere, non uideo quomodo in uerbo: nescio: possit subin-
telligi

Dubi-
um.

telligi restrictio contradictoria: ut dicam: quippe quæ exclusa
est ab interrogante. ¶ Re uera forte tunc responsio illa: nescio:
non careret mendacio. Sed esset sic interrogans obiurgandus,
tanq̄ indignus cui aliquod responsū redderetur. Tamen si for-
san etiā tūc a iure restringitur respōsio: quicquid malicia inter-
rogantis uerbis expresserit. ¶ Attamē supersunt ex his conclu-
sionibus dubia non nulla. Primum. Quid si tyrannus non satis
habet ut sacerdos dicat se nescire, sed urget ut dicat an audierit?
¶ Respondetur q̄ potest uere respondere se nō audisse: primo
quia christian⁹ populus nihil intelligit per illa uerba de his quæ
audiuit in confessione: & præterea quia id non audiuit nisi tanq̄
deus, ut habeat tunc pro oblito, ac si non esset dictum. ¶ Sed
quid si percontetur an audierit in sacramēto confessionis: utrū
licite possit negare se audisse: nam dicere: nescio: nihil iuuabit:
maxime dum est uerisimile nō fuisse oblitum. ¶ Hactenus opi-
nionem secutus communem, respondebā inter legendum, licet
tū esse sacerdoti dicere se non auduisse in confessione, sed re mo-
do oculat⁹ inspecta, uerisimili⁹ mihi uideor aliter sentire. ¶ Et
probat id non licere. Primo: quia quāuis in illo uerbo: non audi-
ui: cōmode possit intelligi restrictio: extra cōfessionē: in hoc ta-
mē: nihil audiui in cōfessione: incōgrue pfecto admodū intelli-
gi potest: eo q̄ interrogās explicat cōtrariū. s. an audiuit in cō-
fessione. Et ideo nō excusatur a mēdacio: quēadmodū non ex-
cusaret, si diceret: nihil audiui, nec tanq̄ deus, nec tanq̄ homo.
Et cū, nec ppter sigillū confessionis, mētiri permittat, sit ut il-
lud responsū nō sit licitū. ¶ Secūdo pbat tale responsū nunq̄
esse necessariū. Sigillū. n. confessionis adeo debet esse sanctū, ut
non solū nō affirmem⁹ quæ illic audiuit⁹, sed nec negem⁹ quæ
illic nō audiuit⁹. Vnde si sacerdos inductus in testē interroget
an poenitēs fecerit homicidiū: quāuis ille fuerit innocēs, nec cri-
mē fuerit confessus, non debet sacerdos dicere: nūq̄ hoc audi-
ui in confessione: quia quāuis illud sit uerū, nec sit reuelatio sigil-
li quæ cauetur in iure, est tamen quædam contaminatio sacra-
menti, nec potest esse sine scandalo. Secus si post mortem dicat
confessor: Nunq̄ talis confessus est mihi peccatum mortale:
quod etiam rarissime fieri debet. Ergo si impudentissimus tyrā-
nus roget sacerdotē: an hoc audisti in cōfessione in quātū deus:

Dubi-
um.

Hoc illi respōso ex pbrādū est uerbū. Sacrilege hæc est sacramēti religio, ut nec si poenitens mihi dixisset, affirmare possē: nec si nō dixisset, negare deberem: nec affirmatio nec negatio mea potest tibi facere fidem: quare neutram a me responsionem expectes. Quæ quidem uerba nullam profecto de se suspicionem generant, uerum ne sit quod interrogatur. At nō contendo re nuere quin dato casu quo non possit aliter cæleri sigillum, liceat respondere: non audiui in confessione: quia ynīuerso populo receptum est, ut uerba illa excusent a mendacio. Sed credo nunq̃ esse necessarium: atq; adeo difficile posse excusari a mendacio.

C Sed tamen si tyrannus interrogaret sacerdotem, an Petrus occidit Ioānem (quod sacerdos nouit in confessione) nec esset contentus illa responsione nescio: tunc Adrianus in. 4. q. De sigillo. dicit q̃ sicut potest respondere se non auduisse in confessione, ita potest respondere q̃ Petrus non occidit. Sed re uera in hoc nulla prorsus est apparentia. Primo quia in illo uerbo: Petrus non occidit: nullus potest subintelligi modus qui illud excuset a mendacio. Ineptissima enim interpretatio esset: non occidit ut dicam: quia facta nō habent ordinem immediatum ad hoc quod est dicere, sicut: scire: & alia uerba sensationū. Et præterea quia illa responsio nunq̃ est necessaria. Potest enim cōuinci tyrānus nō solum hoc responso quod modo dicebamus, sed potest adhuc addere sacerdos. Quomodo possum dicere Petrū occidisse, cum id nesciam? Nam quanq̃ id mihi esset confessus, forsā esset mentitus: & quanq̃ tacuisset forsā uoluit cæleri & fecte confiteri. Et hæc de sacerdote.

C Alterum dubium est de aliis secularibus secretis, Vtrum qui iniuste interrogatur de secreto, & postq̃ respōdet se nescire adhuc vrgetur ut respōdeat simpliciter an Petrus occidit Ioānem, affirmando uel negando, uel an uidit homicidium fieri, an audiuit: utrum (inquā) liceat respondere non uidi, nec audiui, aut Petrus non occidit.

C Aliquando in lectionibus nostris excogitauimus modum, quo testis abunde se posset protegere. Dicebamus enim q̃ quemadmodum licet tūc testi dicere se nescire, ita licet ei negare omnia uerba sensuum quæ pertinent ad scientiam: ut puta dicere q̃ nec uidit, nec audiuit, nec est memor: quia hæc omnia uerba explicāt quodam modo scientiam: & ideo videntur posse eodem modo restringi:

restringi: scilicet: nec uidi, nec audiui ut dicam. Et si hæc respōsio saluaretur a mendacio, profecto sufficientissima esset ad cælandum secretum alienum. Nam tunc cum testis iniuste interrogaretur an Petrus occidit, posset respōdere q̃ nec audiuit, nec uidit, nec omnino scit: & quod nescit, nec affirmare potest nec negare. At uero iam modo vereor rem adeo extendere: nec sum tam certus an in uerbis: non uidi: non audiui: possit apte subintelligi ut dicam: sicut in uerbo: nescio. Nec forsā ego ita responderem: sed tamen nec eum prorsus condēnarem qui ita responderet.

C Tertia & postrema pars huius quæstionis ad reum spectat, quem non est tam facile instruere, ut citra mendacium se protegat. De quo statuitur quinta conclusio. Reo, cum iniuste interrogatur de pprio, sed secreto, crimine, nec prodest respōdere se nescire, nec licet negare uerum crimen, dicendo: non feci. Prima pars est manifesta: nam ridicula esset responsio, si homo diceret se nescire, dum interrogatur de proprio opere: nempe cuius non est uerisimile se esse oblitum. Secunda uero parti conclusionis non consentiunt omnes doctores. Immo Adrianus in. 4. in. q. De sigillo. in sol. 2. argu. quamuis loquatur de sacerdote producto in testem, interserit tamē generaliter, q̃ reus iniuste adiuratus de crimine quod iure est occultum: quia nō tenetur semet ipsum prodere: potest secundum omnes doctores respondere q̃ nihil de facto illo nouit, uel certe q̃ non fecit. Hæc Adrianus. Veruntamen nescio qui sint illi omnes doctores. Fateor me nullum legisse. Sunt qui impingant Scoto q̃ licet adulteræ, cum iniuste interrogatur a merito de adulterio sub comminatione mortis, respondere se non esse adulterā: quod tamen nusq̃ legi apud Scotum. Immo uero Scotus in. 4. d. 15. q. 4. ar. 7. ubi loquitur de reo iniuste interrogato, admonet ut respondeat his uerbis: Nego pposita ut proponūtur: ut iure publica. Quod si iudex urgeat eum ut confiteatur propositum, uel ut neget, respondere posset q̃ ipse respondit sufficienter ad accusationē. Hæc Scotus. Vbi non cōcedit licentiam dicendi: non feci: sed: nego pposita ut proponuntur. Subiūgit tamē. Sed nunquid si neget intendens illud negare ut propositum est: scilicet, ut publicum, tenetur ille poenitere tanq̃ de mendacio? Respondeo. Bonarum mentium est culpam agnoscere, ubi culpa non est: & ideo

quint
ta con
clusio

ideo tutum est tunc poenitere de illo quale est, sub dubio an sit ueniale, uel mortale. Hæc Scotus. Vbi sub dubio relinquit an liceat dicere: non feci: & magis inclinatur in partem negatiuam. At uero, quicquid sit in aliorum opinione, nulla mihi tamē, uel apparenti, ratione, persuadere possum ut liceat occulto peccatori iniuste interrogato dicere: non feci. Nec video quomodo possit illud excusari a mendacio: nam maxime quia subintelligitur: non feci ut dicam: sed profecto sensus ille uolētissimus est: & enim quia: dicere: procedit ex scientia, i uerbo: nescio: potest subintelligi: ut dicam: id est: non scio tali scientia quæ iure sit pro palanda: attamen opus non habet talem ordinem ad sermonē. ¶ Sed ais forte alia ratione posse illud uerbum excusari a mendacio, per æquiuocationem tēporis. Vt si adultera admisit amicum heri, possit modo iurare non fecisse adulterium: ut subintelligatur: hodie. Quemadmodū Angelus De Perusio super I. Idem, ff. De cond. ob turpem causam. & Ananias cap. Qui cū fure. extra. De furtis. referunt de beato Frācisco, q̄ cum Perusio rogaretur a prætorē persequente criminofum quendā an uidisset eum transire, respondit: non transiuit hac: sinum uestis insinuans. Sed re uera commentum hoc minus placet. Nam etsi qui iniuste interrogatur, non teneatur respondere ad intentionem interrogantis, tenetur tamē eis uerbis secretum cælare, quæ in aliquo sensu recepto apud vulgus, uel apud sapientes sint uera: alias mentitur: quod neutiq̄ licet. Et certe oratio: non feci: facit sensum vniuersalem: nunq̄ feci: & non transiuit hac: refertur ad illum locum de quo alter interrogat. Atqui diuus Frācisus forsā aut falso circumfertur ut author illius responsi, aut putauit uir sanctissimus id esse licitum. Alium cōmemorat diuus Augustinus sanctum episcopum Firmū nomine: firmiorem (inquit) uoluntate: qui, cum ab eo quærent apparitores, quē ad se cōfugientem occultauerat, hoc solū respondit, nec mentiri se posse, nec hominem prodere. Multaq; passus tormenta in sententia permāsit: Qua nimirū patientia indulgentiā ab imperatore homini calamitoso impetrauit. ¶ Sexta conclusio. Mendaciū quo qui iniuste interrogatur negat proprium crimen, non est perniciosum, sed officiosum: atq; adeo, si fiat sine iuramēto, nūq̄ est mortale, sed solum ueniale: siue in iudicio interrogetur, siue for-

serta
con
clusio

ma iuris, siue extra iudiciū: ut cum adultera interrogatur de adulterio a marito: qui nō est iudex. Probatur. Nam qui sic mentitur nemini facit iniuriam, immo ipse est qui iniuriam patitur. ¶ At uero cū nec uenialiter peccare quoquomodo liceat, quid facturū est miser homo, qui cōtra omne ius interrogatur de se cretissimo proprio crimine? ¶ Respondetur septima conclusio. Si uerba non occurrerint, quibus per æquiuocationem, usu hominum receptam, citra mendacium cælare possit crimen, mori debet, anteq̄ mentiatur: licebit tamen nonnunq̄ id reuelare, ut uidebitur quæst. sequēti. Interim tamen si percūctetur quis, quibus amphibologiis poterit se miser tueri, non possumus illas figillatim colligere: sed pro sua quisq; peritiā & prudētiā illas poterit excogitare: Posset. v. g. occultus homicida cōtra ius interrogatus respondere: iuro me neminem occidisse: nam illa oratio latine amphibologica est: & si prim⁹ accusatiuus accipiatur passiuē, & secundus actiue, est uera. Quēmodū Pyrrho respōdisse fertur Apollo: Aio Acacidæ Romanos uincere posse. Atqui posset adultera, cum adulterium percontatur maritus, respōdere. Quid proderit mihi iurare non fregisse fidē, aut quomodo dabis fidem dictis eius, quam non credis seruasse fidem thori? Itera posset iurare se nō fregisse matrimoniū (nā post adulteriū adhuc manet integrū matrimoniū) quāuis marit⁹ itelligat nō fregisse fidē thori. Posset itē mulier quæ nupsit cōsobrino si ab apparitore iniuste interrogatur, an marit⁹ intrauit domū, respōdere nē minē intrasse præter cōsobrinū suū. Quēadmodū Sara cælauit esse uxorem Abraham, dicens se esse sororem. Crediderunt enim Agypti non posse sororem nupsisse fratri. Attamē inutiles iam modi sunt huiusmodi responsiones. Tanta est interrogantium uersutia. ¶ Sed utrum posset homo, ut cælet se iniuste quæsitum, dum interrogatur an sit ipse ex fratribus minor, iurare se esse maiorem: cum tamen sit natus minor, sed qui succedit in primogenitura paternæ domus. Et uidetur q̄ sic. Immo q̄ posset iurare se esse Petrum, cum tamē nō sit nisi frater eius. Nam hac ratione excusat Augustinus Iacob a mendacio, dicentem se esse Esau. ¶ Respondetur q̄ non auderem hoc admittere. Quia aut non est adeo certum Iacob non fuisse mentitum: aut id respōdit in inspiratione diuina: aut (quod puto sentit Augustinus) sermones

sermone illi erant apud gentem illam vsitati in illa significatio-
ne, ut citra mendacium possent proferri. Vnde Gregorius, ut
refertur. 22. q. 2. Siquis (inquit) per vetus testamentum, suum
vult tueri mendacium, quia minus illic quibusdam fortasse no-
tuerit, dicat necesse est, rerum alienarum raptum, retributione
iniurie, quae infirmis illic concessa sunt, sibi nocere non posse.
¶ At nunquid si quis interrogatur, ut testis, an uidit Petrum fu-
gentem: uel, tanq̃ reus, an occidit Petrum, poterit responde-
re: non uidi Petrum: aut, non occidi Petrum: quem tamen oc-
culte occidit? Videtur enim id licere, nec esse mendacium: nam,
ut scripsimus in dialecticis, nomina singularia æquiuoce signifi-
cant: & ideo potest respondēs subintelligere alium Petrum quē
non occidit, aut quem non uidit: quemadmodum dicunt diale-
ctici has non cōtradecere: Canis est in mari: Nō est canis in ma-
ri: & utraq; esse ueram, eo q̃ subiectū accipitur æquiuoce. Res-
pondetur q̃ non esset sine mendacio huiusmodi responsio.
Nam secundum receptissimum usum omnium, affirmatio & ne-
gatio in nominibus his propriis pro eodem accipiuntur, ac si nō
esset nisi unus qui nuncuparetur illo nomine. Vt si me percontā-
te an Petrum uideris, respōdeas: non: negatio ad eum refertur,
quem ego quero. Nec alium potest sensum admittere. Sed im-
mensum opus esset per singula discurre. Prudentis erit ex his
cetera perpendere. ¶ Sed instas adhuc pressius, quid faciet mi-
ser homo qui mortem comminante tyranno nisi uerū fateatur,
nō habet qua se amphibologia ptegat? Aut adultera: quā mari-
tus nudo gladio petiit fateri adulteriū, ut iuret an adulteriū fece-
rit? Respōdet q̃ plures sūt homines, nequitia, & uolētia, q̃ ut
possit omnibus obuiā iri. Ob idq; in tali casu mori opus est: quē
admodum si tyrānus mihi cōminaretur mortē nisi peierare aut
leuissime mentirer, mortem prius debere oppetere, q̃ mentiri.
¶ AD PRIMVM argumētū principale, cōcessa priori prae-
missa: puta nunq̃ esse licitum mendacium: negatur secūda. Nec
enim sat est ad integram rationem mendacii, fallēdi cupiditas,
nisi oratio sit falsa. Est enim mendacium: ut inquit illic Augusti-
nus: falsa significatio cum uoluntate fallēdi: modo qui am-
phibologia cum fallit qui iniuste interrogat, in aliquo sensu ue-
rum profert, quo excusatur a mendacio. Neq; tunc uenit con-

tra

tra mentem: quia id in aliquo sensu profert quod habet in men-
te: quamuis alius aliud concipiat. ¶ Atqui eodem modo res-
pondetur ad confirmationem, q̃ quando homo interrogatur
absq; iniuria, simpliciter & candide respondere debet: puta ut
his quibus interrogans non decipiatur. Sed quando ui & iniu-
ria petitur: quia licet ei ueritatem calare: nihil agit contra uirtu-
tem, proferendo æquiuocum uerbum: quia eiusmodi respondē-
ti praeipua intentio non est fallēdi, sed ius suum seruandi.
¶ Dicta uero sanctorum eo tendunt, ut prohibeant responsa
per uerba quae nullū possunt facere uerū sensum, secundū signi-
ficationē usu receptā: quippe quae nō possent a mendacio ulla ra-
tione excusari. ¶ Et eadē ratione respōdetur ad secūdū princi-
pale. Qui enim per lapidem iurat, falsum, non excusatur a men-
dacio, postq̃ falsum est quod iurat: nec a periurio: nam cū enun-
ciet se iurare per euangelia: quamuis ponat manum in lapide,
tamen omnes intelligunt se iurare per euangelia, nec possunt a-
liud intelligere. ¶ Ad tertium respondetur q̃ quamuis men-
daciū: id est, falsum dicere cum intentione fallēdi: eatenus sit
intrinsicè malum, ut nulla de causa iuste fieri posset, tamen de-
cipere non est adeo de se malum, quin per amphibologiam li-
ceat, ad repellēdū iniuriā. ¶ Vnde subsequitur solutio confir-
mationis. Nam citra necessitatem non licet uti huiusmodi am-
phibologiis: non q̃ essent mendacia, sed q̃ hominum conui-
etis & societas id exposcat, ut homines usitatoribus, atq; perfi-
paciōribus uerbis in seriis utantur: ne se fallant, nisi ioco, in ri-
diculis: ut author est Aristo. 4. Eth.

QVAESTIO QVARTA.

TRVM VSQ; ADEO OBLI-
gemur ad secretorum fidem, ut te-
neamur nonnunq̃ mortem prius
oppetere, q̃ secretum detegere.
¶ Ad partem negatiuā arguitur.
Reuelare secretum, ut supra dictū
est, ex genere suo non est nisi dam-
num & iactura famae, quae uiolatur
proditiōe criminis: sed uita bonū
est multo pretiosius q̃ fama: nam
pellem

MEMBRI TERTH.

pellē propelle, & cūcta quæ habet homo dabit pro anima sua: Job. 2. ergo si alterius eorum iactura faciendæ est, potius debemus famam, uel propriam, uel alienam abicere, q̃ propriam uitam. ¶ Confir. quia, ut frequenter solemus repetere, iugum domini suauē est, & onus leue: Matth. xi. sed cum terribilium terribilissimum sit mors: ut est in. 3. Eth. grauissimum esset præceptum, ut alienam famam dispendio uitæ protegere astringeremur: ergo nemo ad id obligatur. ¶ Secundo principaliter arguitur. Si teneremur fidem secreti seruare cum periculo mortis, id maxime esset, quia propalare secretū est ita intrinsece malum, ut nulla fatione possit esse iustū: quale est, occidere, fornicari, mentiri: sed hoc falsum est: nā reuelare secretum multis de causis iustū est: puta ad obuiādū cōmuni malo: & causa fratris corripiēdi, ut secūdo mēbro dictū est: ergo & causa defendēdæ uitæ, quæ in bonis tēporalib⁹ summū est, id etiā licebit. ¶ Et cōfirmat. Nā in operib⁹ charitatis null⁹ tenetur puidere proximo cū graui detrimēto proprio: immo nec seruare promissum: quod elegāter tractat Cicero li. 1. De offi. Si cōstitueris (inquit) te cuius aduocatū in rē, præsentē, esse uetūrū, atq; interim grauius agrotare fili⁹ cōperit, nō est cōtra officiū nō facere quod dixeris. Ergo quanq̃ fidē quis secreti promiserit, nō tenetur cū dispendio uitæ seruare. ¶ Tertio principaliter arguit. Cuiusq; integrū est & liberū, propriū crimē, alias occultū detegere, ut uitā seruet, nā potest quis dare famā pro uitā, ut dixim⁹. q. 3. mēbr. primi: ergo facili⁹ potest quis antepōnere uitā propriā famæ alienæ: atq; adeo nunq̃ tenetur homo mortem obire, ut secretum contegat. ¶ In contrarium est quia tenentur christiani pro fide, pro religione, & pro bono publico mortem oppetere: ergo sacerdos ante q̃ sigillum referet confessionis (quæ sacrilega esset sacramenti contaminatio) mortem perpeti debet: et cui arcanum publicum committitur, eadem fere lege tenetur.

NHAC quæstione quarta huius membri: atq; adeo totius operis postrema, dicere tandem restat quid facturus est miser homo cum ui & iniuria petitur reuelare secretum, nec se potest citra mendacium defendere, an debeat prius mori, q̃ secretum detegere. Sed sunt forte qui quæstionem hanc superuacuum

QVAESTIO QVARTA. FO. LXXXVI.

peruacuum iudicabunt. Nam si: secretum cælarē: ius est naturale, diuinum & humanum, ut supra demonstrauimus: atq; adeo: secretū reuelare: sit suapte natura uitium, ambigit nemo mortem esse potius oppetendam, q̃ reueletur arcanum. Est enim doctrina Aristo. 3. Eth. summa cuiq; tormenta, mortemq; ipsam obeundam, anteq̃ inhonestum quid admittat, immo documentum est Pauli Rom. 3. iustam esse damnationem eorum qui faciunt mala ut inde ueniant bona. His ueruntamen respondemus q̃ quamuis dubium non sit, immo per se sit manifestum non esse licitum peccare, nec pro uita, nec propter aliquencunq; finem (nam est contradictionis implicatio, esse aliquid licitum quando est peccatum) hoc tamen est sub iudice in quæstione nostra, an sit peccatum reuelare secretum, quando quis non potest id contegere nisi cum dispendio uitæ. Et quidem si illud esset eo modo intrinsece malum, sicut peritrimū aut adulterium, nulla esset quæstio id non licere sed quia non est adeo malum. quin pro iusta causa illud liceat, ut insinuauimus in tertio argumento, quæstio est utrum adeo obligemur secreta cælarē, ut ante q̃ reuelemus, moriamur. ¶ Atqui, ut. 2. & 3. q. primi membri attigimus, sex sunt secretorum gradus, quæ uarias & diuersas habent considerationes. Ob idq; decem conclusionibus respondebimus ad quæstionem. Secretorum enim aliud est alienum, aliud uero proprium: & ex alienis aliud pertinet ad religionem sigilli confessionis, aliud uero est sæculare: & ex sæcularib⁹ aliud pertinet ad bonum publicū, aliud ad priuatum: & ex priuatis aliud extortum est per iniuriā, atq; aliud citra iniuriā cognitum: & ex his aliud recipitur data fide, uelut in deposito, & aliud forte & casu cognoscitur. ¶ Prima ergo conclusio sit de secreto confessionis. Sigillum sacramenti confessionis adeo sanctum est, tantoq; uinculo ligat, ut mors sit prius obeunda, q̃ modo aliquo reueletur. Conclusio hæc supponit primum, arctissimum esse præceptum sigilli seruandi: quod partim probatum est. q. 2. membri primi. Vbi monstrauimus fidem generaliter secretorum, iure naturali, diuino, & humano, esse in præcepto: primo ex cōditione uitiorum, quæ suapte natura digna sunt quæ cōtegantur, quemadmodū uirtutes dignæ, contra, sunt quæ palam fiant. Et secundo, ratione

MEMBRI TERTII.

tionem charitatis: nam quæ nobis optamus, & aliis præstare tenemur: & unusquisque ratione optat ut quod commisit secretum secreto custodiatur. Et tertio, ratione finis: nam fide secretorum de medio sublata, cessarent commoditates plurimæ amicitiarum: ut puta consilia, & solatia, quæ amici ab amicis secreto petunt. Quæ quidem rationes, & aliæ quas illic tractauimus, multo efficacius comprobant sigillum sacramenti confessionis, quod secretorum fidem secularium. Sed est præterea ius diuinum speciale de sigillo confessionis. Quod enim finem præcipit, iubet & necessaria media: sed christus seruator noster Io. 20. instituit sacramentum confessionis sub præcepto: ubi ait: Accipite spiritum sanctum: quorum remisseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt: & sigillum est necessarium medium: nempe sine quo homines a confessione detererentur: ergo simul iussit, & uniuersos confiteri, & sacerdotem secretum tenere. Non enim dedit illis solum, sacerdoti potestatem dimittendi, relinquens hominum arbitrio, si uellent, confiteri, sed certe dedit ecclesiæ coerciuam potestatem iudicandi de peccatis: quemadmodum si rex mitteret prætorem in urbem qui ciuium errata aut condonaret, aut pro sua prudentia puniret. Sed de hoc alias. Neque ecclesia capitulo. Omnis utriusque sexus, aliud fecit, quam utrumque præceptum diuinum dererminare: sane ut singulis annis confiteremur, & sacerdotes sigillum confessionis arctissime seruarent. Atqui hoc est quod. S. Thomas in 4. d. 21. q. 3. ait, sigillum secreti esse de necessitate confessionis. Non enim intelligit esse de substantia, tanquam materia & forma: neque ita de necessitate, ut si sacerdos referat sigillum, nullum esset sacramentum præcedens: sed ita, ut naturæ sacramenti expediat sigillum: nempe sine quo præceptum confessionis sustineri non possit. Et probat. S. Thomas: nam quæ exterius geruntur in sacramentis sunt signa, rerum quæ interiorius contingunt: & ideo confessio illa quæ fit sacerdoti, est signum quod poenitens confitetur deo: quare sicut deus ita contegit peccata, ut habeantur pro obliuionis: quod dictum est questione proxima: idem obligatur facere sacerdos. Nec obstat argumentum Dur. 4. d. 21. q. 4. uerborum sensum. S. Thomas. Non enim sentit. S. Thomas. quod cæli sacerdotis representet aliquid quod interiorius continetur, tanquam effectum

QVAESTIO QVARTA. FO. LXXXVII.

effectum sacramenti, ueluti absolutio representat remissionem peccatorum: sed uult quod, quemadmodum in foro interiori cælatum adeo. hoc significetur per secretum sacerdotis. Deus enim, nec in die iudicii, reuelabit peccata remissa ad confusionem: sed ad commendationem & gloriam poenitentium. ¶ Ex quo sequitur quod nec papa nec tota ecclesia potest dispensare, ut reuelatur sigillum confessionis: non solum quia ecclesia in his quæ sunt de iure diuino (quale est sigillum) facultatem non habet dispensandi, sed specialiter quia multo minus potest sacramentorum naturam mutare. Et naturæ confessionis necessarium est sigillum, modo iam exposito. Etenim, quamuis sublato sigillo nihilominus confessio esset sacramentum, tamen esset tunc intolerabile præceptum confessionis. ¶ Supposito ergo præcepto, probatur illud obligare etiam cum dispendio uitæ. Media penda sunt ex conditione & necessitate finis: finis autem sigilli seruandi est necessitas sacramenti confessionis: unde profecto salus christianorum pedit (sublato enim de medio, sacramentum confessionis, omnia plena essent iniquitatibus, atque adeo religio christiana perditum irret: quæ res multo maioris momenti est, quam temporalis uita): ergo sigillum confessionis adeo est necessarium, ut pro eius obseruatione uita sit postponenda. ¶ Et confir. Sacerdoti qui sigillum referat (quia poena capitis sacerdotes plecti non possunt) decretum est prius perpetuum exilium, cap. Sacerdos. De poen. d. 6. et postmodum mutatum est in carcerem perpetuum, cap. Omnis utriusque sexus. De poen. & remiss. quorum utrumque proximum est morti. l. 2. & l. Capitalium. ff. De poenis. Nec ab hac poena eximeretur qui metu mortis fidem frangeret sigilli. Ergo crimen est, atque adeo mortale, etiam metu atrocissima mortis, confessionem reuelare. ¶ Et tertio id comprobatur. Potest princeps pro salute temporali reipublicæ præcipere ciui ut stationem in prelio custodiat, nec pedem retrahat, sub poena capitis: in quo casu peccatum esset mortale edictum transgredi: nam potest princeps legem facere quæ obliget ad mortale: ut ait. S. Thomas. 2. q. 69. ar. 4. ubi adnotat Caletan. possit obligare cum periculo mortis: saltem pro bono publico: ergo multo magis, non solum deus, cuius est præceptum sigilli, sed ecclesia potuit sacerdotes obligare, ut, etiam in periculo mortis, tenerent sigillum. Profe-

Dis
pen
satio.

M eto

MEMBRITERTII.

eto adeo necessarium est sacramentum confessionis, ac subinde illius
sigillum, ut uideatur christus ipse spopondisse fidem christianis, quo
turi essent in hac parte. Nam cum multa preterea narratur hic mira
cula (ut est illud quod Altiſiodo. 4. p. cap. De confess. ex Vita spa
trum citat, quod cum quidam in huius metu mortis publice confessus es
set crimina permulta, adeo statim omnes obliti sunt, ac si nunquam
audissent) hoc ueruntamen omnium maximum miraculorum existi
mauerim, quod cum sint sacerdotes, & alias perditissimi, & multi in
dementia uersi, tamen perquam rarissime usum est sigillum confessionis
periclitari. Quo fit ut prelati et quicumque iudices perquam maxi
me teneantur in causis cognoscendis cauere, ne sanctissimum sigil
lum confessionis uiolent: nec illa uia teneant quicquam cognoscere, nec
pretextu cuiuscunque boni publici, nec ut malo, quamuis haereticarum
prauitatis occurrat. Nihil enim est tam ecclesiae necessarium, quam sigil
lum. **¶** Verum enim uero non satis est conclusionem in genere statuere, si
non ad particularia descendimus. Sacerdos enim non solum peccata te
netur celare, uerum & alia detecta in confessione. Nec solus sacer
dos, sed alia item persona tenent seruare sigillum, De quibus pe
rinde dubium est an cuncta tenent uniuersi celare, nullo obsta
te metu mortis. Primum ergo dubium est: utrum peccata quae quis pro
positus in proposito, confiteatur perpetranda, teneatur sacerdos celare.
¶ Res fuit anceps antiquitus inter doctores. Et fuerunt qui dice
bant quod peccata futura, puta quae poenitens emendare non promit
tit, non claudunt sub sigillo: ut recitat. S. Thomas in 4. d. 21. q. 3.
& Innoc. cap. Omnis utriusque sexus. De poeni. & remiss. Et inter
theologos Alexander ab alio accersit in hac sententia. Et Pa
normi. cap. Omnis utriusque sexus. eadem affirmat: nempe quam putat
esse opinionem Innocentii. Et Siluester uerbo confessio. 3. citat
Raynerium, & Innocentium: cum tamen Innocentius contrarium
autumat. Et arguit pro illa opinione Alexander. Id quod directe
opponit confessioni, non est de necessitate confessionis: sed pro
positum perpetranda peccata opponit confessioni: nam est signum im
poenitentis per quod uidetur se eximere a iudicio sacerdotis: ergo pec
cata huiusmodi non cadunt sub sigillo. **¶** Et confirmatur hoc in
gratia huius opinionis. Secretum sigilli sacerdotis est ad imita
tionem secreti dei, ut dictum est: sed peccata impenitentis deus non
celat, nec habet pro oblitis: sane quae in die irae reuelabit ad vin
dictam: ergo nec ea tenet sub sigillo seruare sacerdos. **¶** His uerum

tamen

QVAESTIO QVARTA. FO. LXXXVIII.

tamen nihil obstantibus sit secunda conclusio, quae certissima est. Om
ne peccatum detectum in confessione, dum modo sit confessio, clauditur
sub sigillo, siue praesens, siue futurum: siue qui confiteatur uere poe
niteatur, siue non. Conclusio est. S. Thomas, Scotus, & Ricardus & om
nino theologorum loco citato, & Innocentius, & singulariter Galea
rius quol. 1. q. xi. quod de hoc fecit specialiter. Immo (quantum conficilio)
quicquid sit de antiquioribus, tamen nec Alexander nec Raynerius
contradiciunt, si sane intelligatur. Et abinde probatur ex uerbis con
cl. cap. Omnis utriusque sexus. Qui peccatum in poenitentia iudicio
sibi detectum praesupserit reuelare &. Vbi uniuersaliter omne pec
catum celari praecipit, nullo excepto. At uero non requirit contri
tione, ad hoc ut accusatio poenitentis sit uere confessio: immo nec ab
solutio. Probat, quia sicut baptismus siue est nihilominus baptismus
& recedente fictione incipit habere effectum uirtute formae praeter
rita (ut ait Augustinus cap. Tunc ualere. De consecra. d. 4.) Ita con
fessio siue est quidem confessio, quamuis non sit perfecta. Quare quo
modo cum sit ficta: scilicet quia non est contritio, uel non est inte
gra, claudit sub sigillo. **¶** Et confirmatur. Nam ille qui in contritus
accedit, praecipit ecclesiae ut audiat in confessione, & salubribus
monitis abhibeatur et consilia: ut habet cap. Quod quidam. De poe
nitentia & re. Immo forte confessio illa satisfaceret praeccepto ec
clesiae, ut latius disputauimus in lectionibus super Quartum: ergo
huiusmodi confessionem uult ecclesia abscondi sub sigillo. **¶** Et
confirmatur. 2. quia si in contritus integre confiteatur, potest, adue
niens contritione, absolui ab eodem confessore, sine noua confes
sione: nisi longa forte intercesserit mora. **¶** Quod si poenitens
quod regit ut sit confessio. Respondet quod satis est esse accusationem.
Potest enim poenitens accusare se de peccato, dicens se non posse ab
stinere, petendo consilium, & auxilium a sacerdote. Et certe quod sic ac
cusatur celandus est, de quocunque crimine mundi, quod tunc poenitens
so, aut tertiae personae aut reipublicae: quamuis debet tunc sacerdos in
genere admonere aut reipublicam, aut illum cui periculum imminet,
ut caueat tali hora, aut tali loco: & dum modo fieri possit sine peri
culo reuelationis personae. Quod si generalis admonitio non fuisse
est, nullatenus licet personam exprimere. **¶** Et secundo
principaliter arguitur quod quamquam peccatum sit perpetrandum,
cadat sub sigillo. Nam si peccatum esset praeteritum, tunc, quam
libet confitens non esset contritus, sed esset impenitens, nec es

Secunda conclusio.

M II set

MEMBRI TERTII.

set absolendus, illud caderet sub sigillo: ut Alexander illic ipse confitetur: quia sacerdos est index sit ne contritio sufficiens ad absolutionem, nec ne: ergo eadem ratione quamuis peccatū sit in futurum perpetrandum, cadit sub sigillo. Tam impoenitens enim est quem non poenitet præteriti, q̄ qui tenax est propositi in futurum. Eo uel maxime q̄, dum reuelatur peccatum perpetrandum, simul reuelatur præteritum, puta propositum delibatum perpetrandi illud. Et postremo arguitur. Si quis cōtritus confiteretur alia peccata, et postmodum cōsuleret faceretem an esset peccatum id quod inuincibiliter putat non esse peccatum: puta occidere uxorem deprehensam in adulterio: aut certum contractum facere: & audiens esse peccatum, nihilominus non uult mutare propositum occidendi uxorem, si eam deprehenderit, abiitq̄: perinde sine absolutione: profecto totum illud cadit sub sigillo. Veruntamen sunt qui fingunt se accedere ad confessionem, & tamen non ueniunt quo se accusent. & remedium postulent animæ suæ, sed ut confessorem forte peruertant, aut fauorem & auxilium petant perpetrandis flagitiis: ut temporibus nostris usuuenisse fertur, quibusdam, qui in pontificem conspirauerant. Et huiusmodi peccata celandā nō sunt, sed statim potius denuncianda. Quod plurimum timendum est in crimine hæresis. Huiusmodi enim est uersutia dogmatis, ut hac confessionis simulatione sacerdotes pervertere moliantur. Et in hoc casu uerum habet uulgatus ille uersiculus: Est crimen hæresis, quod nec confessio celat: nam si de confessione loqueretur, quæ uere est accusatio, quamuis impoenitens, falsissimus est, atq̄ adeo christianis auribus indignus. Et de peccato hoc ultimo modo perpetrando loquitur Raynerius in titulo De poenit. & rem. & Alexander: cuius uerba sunt. Peccatum quod quis confitetur ut perpetrandum non cadit sub sigillo. Id est, Quod ita confitetur, non ut se accuset, sed ut alium moueat, aut auxilium petat ad perpetrandum. Nec Innocentius aliud opinatus est, ut egregie adnotauit Cale. opusc. citato. Nam postq̄ citauit opinionem dicentium q̄ peccata futura impoenitens non cadunt sub sigillo: quia non dicuntur sacerdoti tanq̄ dei ministro, subijgit. Hæc tamen ratio nō placet: quia bene credim⁹ q̄ sacerdos ut minister recipiat, etiam si cōfiteas in peccato remanere pponat. Quæ

uerba

QVAESTIO QVARTA. FO. LXXXIX.

uerba aut non uidit, aut sinistre legit Panormitan⁹. Unde ad argumētū quod recitat Alexander respondetur q̄ quauis impoenitētia opponatur cōfessionī q̄ tū ad absolutionē, atq̄ adeo quātū ad perfectionē sacramēti, tamē non obstat quominus sit cōfessio sacramētalis, si modo re uera sit accusatio, ut expositū est. Et ideo celandā sunt peccata quæ illic deteguntur. Et ad confirmationē quā nos audiecimus respondetur q̄ quauis peccata impoenitētis non cēletur a deo ueluti peccata remissa, tamen si proferatur per modū accusationis ad petendū cōsiliū uel auxiliū, tūc disponit et ordinatur ad uerā poenitētiā: & ita recipiatur ab ecclesia, tanq̄ in sacramētali cōfessione. Alterū dubiū est utrū in reuelatione sigilli confessionis possit contingere peccatū ueniale, ratione parua: quātū materiat: quēadmodū in furto, quod de genere suo est mortale, potest contingere peccatū ueniale: ut si quis obolū furetur: atq̄ adeo utrū eadē causa paucitatis materiat, liceat sigillū reuelare, grā uitæ seruādā. Tertia conclusio. Non solū peccata omnia, tā uenialia, q̄ mortalia, uerū & qualitates yniuersæ circūstātes, quæ notitiā poenitētis quoquo modo suggerere possunt, directe concluduntur sigillo: atq̄ adeo sub poenā mortalis culpæ celandā sunt: siue illa fuerint de necessitate confessionis, siue ex leuitate poenitētis plura. Conclusio colligitur ex illis uerbis cap. Omnis ytriusq̄ sex⁹: Caueat omnino (scilicet sacerdos) ne uerbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorē. Hac conclusione comprehenduntur primo peccata uenialia, quæ licet non sint de necessitate confessionis, nihilominus celandā sunt. Itē locus & tēpus. Ut si homicida mihi est confessus, reuelatio esset dicere: Petrus tali hora fuit in tali loco, (puta ubi factū fuit homicidiū) si inde possit coniectari illū esse homicidā. Itē psonæ consortes. Aliquādo enim est necessariū poenitēti consortes patefacere: ut puella quæ fecit stuprū cū patre non, satis confitetur se fecisse stuprū, nisi exprimat: cū patre: quia id perq̄ multū auget: ut docet. S. Thomas in 4. d. 16. q. 7. ad ult. argu. toti⁹ quæst. Et tūc pater celandus est a sacerdote, sicut puella. Immo quauis puella ex leuitate & sine aliqua necessitate exprimeret consortem: ut si confiteretur fornicatam fuisse cum Petro. Quia licet illa persona non esset de necessitate aut commoditate confessionis, tamen efficitur postea necessaria ad contegendum peccatum poenitētis.

M III Sed

C Sed arguitur quod hæc omnia reuelare non sit peccatum mortale. Primo. In alio quocumque peccato ex genere suo mortali potest contingere peccatum ueniale, ratione paucitatis materie: præter quod in pluribus: immo contra materiam fidei potest esse tam leue uerbum, ut non sit nisi si ueniale: ergo perdere poenitentem quod meretur est iocose, non erit nisi peccatum ueniale. Et confirmatur. In reuelatione sigilli posset esse ueniale ex defectu deliberationis ut si quis motu subito illud referaret: ergo eadem ratione, propter paucitatem materie potest esse ueniale.

Respondetur primo quod si sacerdos detegeret minimum ueniale, ut constaret illud audisse in confessione: puta quia aut sacerdos eximat Petrum sibi confessum esse, aut quia audientes id conciliant, peccatum est mortale grauissimum: adeo ut mortem deberet perpeti sacerdos, antequam id detegeret. Probatum quia quauis id quod detegitur tenuissime lædat famam, tamen sacramentum, grauissimum recipit detrimentum. Deterreret enim homines a confessione si suspicarentur, uel in minimo, detegendam esse confessionem.

Sed quid si in Francia audiui confessionem Petri, quem hic coram illis quibus notus est dico fecisse peccatum ueniale, non tamen suspicantur me audisse in confessione? **F**orte esset probabile illam reuelationem non esse peccatum mortale: quia est in re minima. Mihi tamen uerisimilius est esse mortale. Nam quamuis in reuelatione secretorum secularium frequenter contingere possit peccatum ueniale in re parua, tamen sacrosanctum sigillum non permittit ut, uel in minima materia, citra mortale violetur. Et probatur: quia in dicto cap. uniuersaliter dicitur quod qui peccatum in confessione detectum reuelauerit perpetuam agat poenitentiam. Perpetua tamen poenitentia non decernetur nisi pro grauissimo peccato mortali.

Secundo arguitur quod non sit necessarium sub poena peccati mortalis calare personas reuelatas in sacramento. Calare alias personas non est necessarium, nisi quatenus ex reuelatione aliarum, sequeretur reuelatio poenitentis (nam in dicto capitulo solum cauetur ut non reueletur persona poenitentis) sed sæpe possent reualari peccata aliarum personarum sine reuelatione poenitentis: ergo tunc reuelatione illarum non violaretur sigillum. Probatum minor. Puella temere & sine necessitate nominat personam consortem delicti: & quando sacerdos postea dicat Petrum esse fornicarium, nulla inde oriretur suspitio id admisisse cum tali puella.

Et

Et addamus: nec posse unquam suspicari, id sacerdotem nouisse in confessione (nam alias grauissimum esset peccatum scandalum, in detrimentum confessionis.) **R**espondetur quod peccata quæ poenitens aliena detegit in confessione, non solum sunt calanda quando per illa reuelarentur peccata poenitentis, sed etiam per se: quia quomodocumque reuelarentur, deterrerentur homines a confessione. Plebei namque indocti confitendi multa temere reuelant aliena peccata, quæ si non caderent sub sigillo, esset periculosa confessio. Et credo sacerdotem ea reuelantem incurrere poenas canonis. Hoc enim est: prodere poenitentem: non solum detegere peccata quæ ad ipsum pertinent, sed quæcumque ille protulit in confessione: atque adeo mori debet antequam ea patefaciat.

Sed nunquid permittitur sacerdoti in genere ea propagare quæ in confessione audiuit? **P**anormitanus in dicto capitulo. Omnis utriusque sexus, dicit, nec peccatum in genere posse in publicum proferri citra fractionem sigilli: quamuis nulla inde oriatur suspitio personarum. Nam habetur (inquit) in textu quod qui peccatum in poenitentiali iudicio detectum reuelauerit, perpetuam agat poenitentiam. Sed tamen absque ulla hesitatione credendum est contra Panormi. Et satis esset ad ipsum conuincendum uniuersalis consuetudo. Passim enim sacerdotes professunt quæ audierunt in confessione, non solum ad capiendum consilium, sed in colloquiis: nec tamen censentur fractores sigilli, quando nec minimum timetur periculum reuelationis personarum. Immo quamuis dicant illud aliquando audisse in confessione, non est fractio sigilli, nec peccatum de se mortale, si fiat sine scandalo. Quamuis id fieri non debeat.

Et ad argumentum Panormitani respondetur quod illud uerbum: quoniam qui peccatum in poenitentiali iudicio detectum &c: reddit causam uerbipræcedentis: Caueat autem omnino sacerdos ne prodatur peccatorem. Et ideo non frangit quis sigillum reuelando peccatum, nisi applicatum ad personam.

Et confirmatur. quia si reuelatio peccati in genere, esset fractio sigilli, tunc non liceret illo modo in genere reuelare, nec ad capiendum consilium, sine licentia poenitentis: quod tamen est falsum, ut patet ex uerbis eiusdem textus, & in cap. Officii. eo. tit. **E**x quo sequitur quod quauis dicat: Petrus rite confessus est mihi sua peccata: non reuelo confessionem: dummodo nullam speciem nominis, etiam si sint publicæ meretricis, aut latronis. Sed.

M IIII li

si non absolut, non possum interrogat⁹ dicere: non absolut: quā-
uis, ut inquit Caleta. in summa, verbo: confessor: qui illud dice-
ret, non esset proprie fractor sigilli, ut incurreret poenas cano-
nis, nisi specie peccati exprimeret, propter quod non absolut.
Debet tamē sacerdos tūc respondere: feci officiū meū: uel aliud
simile. **C**etera uero quę nec sūt peccata, nec circūstātię quib-
us peccatū perpēdatur, quāuis narrētur in confessione, nullo
modo cadūt sub sigillo. Cauēdū tamen est ne passim sacerdotes
quoquo modo loquantur, sales de confessionibus, in colloquiis
spargēdo. Nā, pręter scādālū, saepe vsuuenire solet, ut illi in au-
res pœnitētū perueniāt: vnde grauitur offenditur. Immo nec
pœnitētes laudibus commēdēt. Primo, quia laus vnius quādo-
q; est reuelatio confessionis alterius: ut si quī audiuit duas sorō-
res, vnā solū commendat pudicitia, alterā subinde, tacēdo, no-
tat impudicitia. Et pręterea quia inde prebetur ansa, leuissimis
pręserti mulierculis, mētiēdi in confessione, quo se commēdēt
apud sacerdotes. Et maxime cauēdū est quādo quis de aliquo se-
creto crimine petitur, ne id viā confessionis tractetur: ut si vir
suspiciatus adulteriū vxoris, petat ab ea ut confiteatur sacerdoti
qui de eius licētia certū faciat maritū, nullatenus admittēdū est.
Nā adultera, quo se purgaret, facile mentiretur in confessione.
Dubium, **T**ertiuū dubiū est de psonis aliis quę, pręter sacerdotē, tenē-
tur seruare sigillū, an omnes & quali vinculo mortē teneatur ob-
re, sigilli gratia seruādi. **C**De quo sit quarta conclusio. Quāuis
solus sacerdos pprie teneatur custodire sigillū sub pœnis cano-
ne decretis tamē multi alii tenētur seruare secretū confessionis
etiā non obstante periculo mortis. Conclusio communis est. S.
Thomę & doctorū in 4. d. 21. Probatur prima pars. Nā i dicto
cap. Ois vtriusq; sex⁹. sol⁹ sacerdos est q̄ iubetur seruare sigillū,
cui subinde decernūtur pœne fractionis: & quia pœne legis non
sunt āplādę, sit ut ille sol⁹ icurrat pœnā depositionis, & ppetuū
carceris. Et 2. pars pbatur. Sūt enim multi pręter sacerdotē, q̄ iure,
& multi q̄ iniuria audiūt confessionē: q̄ pinde tenētur seruare se-
cretū. Vt iterpres, q̄ndo pœnitēs & sacerdos non sūt eiusdē lin-
guę: et laic⁹, cui q̄s i extrema necessitate, ubi nō est copia sacer-
dotis, confitetur: & pręlat⁹, a quo sacerdos casum reservatū pe-
tit, & magister quē consultit, dū ipudētia confessoris dephēdūt
pœnitētē: itē laicus q̄ faude & dolo psonā induit sacerdotis, ut
confessionem

confessionē alterius audiat. Hi enī vniuersi mortaliter, & quidē
grauius peccarēt, si secretū paderēt cōfessionis: atq; adeo mor-
tē & quodcūq; aliud dānū perpeti debēt, anteq̄ id manifestēt.
Nō tamē in oibus esset delictū aequale. Inter pres nāq; nō est p-
sona necessaria cōfessionis: nemo enī (ut dicebam⁹ sup Quartū,
d. 17.) tenetur p̄ interpretē cōfiteri. Nā ut pbe inquit Caletan⁹ in
summa. verbo: cōfessio: nemo tenet cōfiteri nisi sacerdoti, qui so-
lus habet clauēs cognoscēdi & remittēdi peccata: & ideo cū q̄s
per se nō pōt cōfiteri, nō tenetur alteri se pdere. Eo uel maxime
q̄ peccata quę dicūtur inter p̄ti, non denūciātur tāq; cōfessoris:
quippe qui nō fungitur vice cōfessoris, sed agit p̄tes pœnitētis.
Obidq; q̄ndo q̄s per se nō pōt cōfiteri, cēsendū est, q̄ntū ad ne-
cessitatē, ac si non esset copia confessoris. Nihilominus licitū est
confiteri per iter p̄te: & q̄ndoq; salutare: ut puta q̄ndo adest iter-
pres cui tuto possit cōmiti tā altū secretū. Quod dū iterpres
violat, q̄cūq; id causa faciat, quāuis nō icurrat poenas canonis,
cōmittit tamē sacrilegiū: quia, cū illud sit uerū sacramētū, uola-
tor est rei sacre. Quare mori constringitur ante q̄ uiolet. **C**At,
confessionē fieri laico: ubi non est copia sacerdotis, multo min⁹
necessariū est i quacūq; necessitate. Nā, quāuis Augustino dicat
tātā esse uī confessionis, ut ubi non est copia sacerdotis, faciēda
sit pximo De pœni. d. 1. cap. Quē pœnitet. & d. 6. cap. 1. nō tamē
insinuat esse pręceptū, sed solū id consultit, ut merito uerecūdię
maiorē gratiā consequatur apud deū. Immo uero iā non est tā-
ta consuetudo huiusmodi confessionis, q̄nta in primitiua eccle-
sia. Nec forsā est consiliū. Tamen si eā non dānaueri: māsit enī
consuetudo solū inter nautas. Quare laicus cui sit huiusmodi cō-
fessio, si fidē secreti frāgat, nec icurrat poenas canonis, nec pro-
prie est sacrilegus. Teneatur tamē p nulla causa mūdi infringere:
nec p bono publico (pro quo teneretur si i alio secreto, etiā sub
iuramento, suscepisset) sed tenetur prorsus calare ac si fuisset sa-
cramentalis confessio: atq; adeo mori potius q̄ detegere. Pręla-
tus uero, a quo confessor petit casum reservatū, si sciderit in sus-
pitionē pœnitētis, multo maiori uinculo tenetur seruare secre-
tum, q̄ pręfata persona: ut pote cū sit in tali casu psona neces-
saria, sine qua confessio perfici non potest. Immo quodā modo
est confessor, quāuis non ita pprie sicut ille quī confessionē au-
dit. Et ideo nec debet inquirere, nec aliquid de molis aduersus
personam

personam illam, magis q̄ si eius confessionem audiisset. Ille tamen doctor quem sacerdos consulit, non tam arcte tenetur ut praelatus: quia non est necessaria persona: nihilominus adhuc tenetur sicut interpret sub reatu mortali, mori potius, q̄ secretum p̄dat. Immo si quis forte papyrus reperiret, qua quispiam peccata scripsit ad confitendum, calare strictissime tenetur. Nec illa sunt quoquo modo in forum exteriorem deferenda. ¶ At, quamuis poenitens teneatur etiam quodam modo confessionem calare, ut dicit Palu. tamen calatio huiusmodi nihil pertinet ad sigillum: sed solum quia tenetur poenitens non detrahare sacerdoti reuelando poenitentiam, aliaq̄ eius admonitiones: nisi forte ad capiendum consilium, quando se sentit sacerdotis imprudentia nimis oneratum. ¶ Quartum & postremum dubium est postq̄ nec ad uitandum mortem licet reuelare sigillum, utrum alia qua uis possit excogitari causa, ob quam ius fuerit illud aperire. Nam Altfiodorensis antiquus author. 4. p. cap. De confess. q. De sigillo, dicitq̄ quando ex secreto confessionis magnum periculum emineret ecclesiae, licitum esset, de licentia episcopi, illud denunciare. Vbi citat distinctionem antiquorum: uidelicet aliud esse sigillum infringere: aliud aperire. Primum enim sonat ultimum, ut puta si ne causa reuelare: alterum uero designat uirtutem. Sed (salua auctoritate grauissimi doctoris) & S. Thomas & omnes in. 4. d. 21. missam fecerunt opinionem illam. ¶ Vnde statuimus conclusionem quintam uniuersalem. Nulla prorsus de causa fas est sigillum aperire. Probatur quia, ut iam saepe insinuauimus, nullum potest unq̄ tam graue periculum ecclesiae imminere, q̄ sublatio sacramenti confessionis: quod, ut ait Hieronymus, secunda tabula est post naufragium: & cum, sublato sigillo, tollitur subinde confessio, fit ut quemadmodum, nec papa, nec tota ecclesia possit pro quauis excogitata causa in praecepto diuino confessionis dispensare, ita nec possit dispensare in sigillo. ¶ Et confirmatur. Quia si pro aliquo periculo uitando liceret reuelare confessionem, maxime dum quis confiteretur de contagiosa haeresi qua populus contaminatur: sed tunc non: ergo. Probatur minor. Nam dato opposito detererentur homines a confessione: quare non solum periret sacramentum necessarium ecclesiae, sed etiam tolleretur illud idem remedium obuiandi haeresibus. Nam tunc absconderent se haeretici, ut, nec in confessione,

Dubium,

quinta conclusio

confessione, alicui se crederent: cum tamen si fiat illis integra potestas confitendi, possint sacerdotes, & illis, salutaribus monitis mederi, & bono communi consulere, praedicando in genere contra haereticos, et in genere, citra omnem suspicionem personae, admonendo inquisitores, & publicam potestatem. ¶ Sed sunt dubia nonnulla quae addersus hanc conclusionem mouere quempiam possunt. Primum. Si sacerdos nouit in confessione affinitatem inter Petrum & Mariam, aut quoduis aliud impedimentum matrimonii contrahendi, a quo publice illi petant matrimonio iungi: uidetur sacerdos ille non posse huiusmodi matrimonium celebrare, cum sint iure prohibiti contrahere: item si episcopus nouit in confessione irregularitatem illius qui petit ordinari: atq̄ adeo si abbas uel prior nouit in confessione suppriorum esse perniciosum domui, debet eum amouere: et tamen huiusmodi sacerdotes uidentur quodammodo confessionem reuelare: nam demus notum esse omnibus eiusmodi poenitentes confessos esse illis, nec alia publica habere impedimenta quibus arceantur a matrimonio, ab ordinibus, aut ab officio. Praesertim quia sacerdos, nec ipsi poenitenti post absolutionem, exprobrare potest quae in confessione audiuit. ¶ Pro decisione huiusmodi casuum, atq̄ aliorum id genus, quos doctores in. 4. d. 21. plures accumulunt, notandum est opinionem fuisse Henrici Gandensis. 3. quod. 1. q. 12. q̄ sacerdos in nullo casu potest se aliter habere cum poenitente post confessionem, q̄ ante: nec potest se iuuare alio quo modo a notitia confessionis: sed cuncta debet gerere, ac si prorsus ignoraret conscientiam poenitentis. Quam sententiam, nec S. Thomas, nec Ricardus, nec Scotus (& quidem merito) recipiunt. Sed quia casus sunt in quibus obseruanda est doctrina Henrici, & casus, rursus, in quibus est reicienda, hac regula, ut puto, utendum est in hac parte. Sacerdotes, propter scientiam quam habent in confessione, non possunt postmodum priuare poenitentem eo ad quod habet quodammodo ius acquisitum: sed tamen in gratuitis, ubi habent liberam potestatem, possunt eum & priuare & non admittere. Exempli gratia. Sacerdos qui in confessione nouit impedimentum matrimonii, si non est parrochus, potest, & debet se excusare: quia non tenetur matrimonium ministrare

Dubium, prius

regula.

nisi forsitan non posset se excusare sine periculo reuelationis confessionis: nā tunc deberet eos coniungere si tamē est parochus quā alias tenetur, tunc, quāuis posset se excusare sine periculo reuelationis confessionis (ait Petrus de Palude) nihilominus debet eos coniungere quia habet in foro exteriori ius petendi ab illo: quē admodum inquit Adrianus, deberet ministrare sacramētū occulto peccatori petenti publice, ut supra dictū est. Sed pfecto credideris, contra Petrū de Palude, q̄ si parochus posset citra omnē suspicionē aliqua arte impedire illud matrimoniū, pbe faceret. Itē si episcopus, dū publice ministrat ordines, uidet accedēte eū quē scit in confessione esse irregulārē, aut alias indignū, de quo tamē examinatores testatur esse dignissimū, & ascriptū albo ordinandorū, tūc debet eum ordinare: q̄a habet ius quodā modo in publico petēdi: nisi forte citra omnē suspicionē posset illum aliqua arte dimouere. At uero si ante illum articulum tēporis subditus ille peteret examinari, & recipi ad ordines, posset & deberet episcopus illum excludere, prætexēdo alias causas. Immo si aliter neget, posset prohibito nō admittere: postq̄ est ei liberum admittere quos uoluerit. Quēadmodum prælatus in conuētū, quālibet consilio patrum destinatur religiosi ad ordines (quia non compellitur iure præsentare quos patres censent) potest repellere illum quē in confessione scit irregulārē, aut aliq̄ indignissimū, assignādo alias causas. Nec hoc est reuelare confessionē: q̄a posset alii suspicari prælatum id facere ex odio aut maleuolētia. Præterea si puincialis nouit per confessionē, priorē, aut guardianum in ordinibus medicātibz, scelerosum esse & perniciosum conuētui: q̄a huiusmodi officium nō est ad nutum amouibile, non potest puincialis priorē amouere, sed in confessione admonere ut cedat officio: uel quærere alias causas ob quas posset in iudicio eum priuare: dum modo inquisitione non capiat ansā a confessione. Si tamen officium est ad nutum amouibile: ut si prælatus uicarium suum aut magistrum nouiciorum nouit in confessione perniciosos esse, tunc potest certe, & debet illos amouere: uel dando alias causas: puta quia fessi sunt, uel subditis iam facietatem fecerunt & tardium, uel quia uult instituere alios qui sunt sibi magis amici: quamuis suspicionem de se faciat acceptionis psonarum. Et in hoc casu loquuntur. S. Thomas & Scotus loco citato, q̄ndo dicunt q̄ abbas potest amouere priorē: puta

puta cum qui ad nutum est amouibilis. Ex hac regula sumendum est iudicium in electionibus. Est. v.g. Petrus in communi opinione dignus magistratu, quē tamen ego scio per confessionem esse indignum & perniciosum. Reuera possum et debeo ipsum non eligere. Quod omnes fatentur: quando nulla suboritur suspitio reuelationis confessionis. Sed quid si non possum illum refragari nisi aliquam generem suspicionem reuelationis confessionis? Sit enim casus Adriani q̄ ego suadebam prius electoribus ut eligerent Petrum, quem cenlebam esse dignissimum: qui postmodum confitetur mihi, & omnibus conpertum est, mihi esse confessum: unde simulo sententiā dissuadēdo electionē illius, omnes conficiēt me in confessione audiuisse in dignitatē illius. Adrianus cēset q̄ si detur casus in quo nō possit quis refragari indigni, nisi quodāmodo reuelādo confessionē, debet eligere, nō solū minus dignū, sed indignū: nā, quanq̄ iure cautū sit ne quis eligat indignū sub pœna priuationis uocis & suspensionis triēnalis: ut habetur cap. Cū in cūctis. De elect. malus tamē est uinculū sigilli seruādi. Sed. S. Thomas in. 4. d. 21. absolute respōdet q̄ nullus debet eligere eū quē per confessionē scit esse indignū. Et certe ita idubie tenēdū est. At uero simul cōcedo q̄ nūq̄ licet reuelare confessionē, ut q̄s excludat indignū. Sed tamē ille casus est impossibilis: & in philosophia morali nō sunt audiēdi casus qui sola imaginatione cōfingūtur: nā ante electionē nullus habet ius ut eligatur. Et ideo quicūq̄ potest ipsum refragari sine reuelatione confessionis, aut allegādo aliā causam, aut eligendo aliu forte qui possit cēseri tā dignus, aut de se generādo suspicionē q̄ fecit ex ignorātia, uel ex malicia. Maxime q̄ nō tenetur obuiare cuiusq̄ suspicioni aliorū, postq̄ utitur iure suo: quāuis alii suspicētur in genere aliquod peccatū nouisse in confessione. Quālibet crediderim cum Palu. q̄ qui eligeret indignum, notum solum in confessione, non incurreret pœnas iure decretas in eligētes indignum, cap. Cum in cūctis. De electione. Ecce quot casibus nobis licet agere secūdū notitiā quam habem⁹ in confessione, cōtra sententiā Henrici. Et cōfirmatur doctrina hæc. Nā reuera si ego scio aliquē subditū meū perniciosum esse cōuētui, nūq̄ eū substituerē mihi suppriorē, quāuis cōfessio patrum eligeretur: quia secūdū cōstitutionē nostrā quāuis tenetur

netur prior cōsulere patres in tali electione, nō tamē tenetur stare cōsilio illorū. Si tamē teneret stare electioni illorū, nō posset non cōfirmare. Vnde si quis eligatur canonice in episcopū, tūc confirmator, quamuis sciat per confessionem esse indignū, nō posset quassare electionem: quia iure compellitur cōfirmare eū qui canonice eligitur nisi iuridice possit exceptionē aliquā cōprobare: ut colligit ex cap. Postq̄. & cap. Nihil. De elec. & electi pot. Sec⁹ forte prior noster prouincialis: qui nō cogit quēq̄ cōfirmare in priorē, quāuis sit canonice elect⁹: sunt enī uerba cōstitutionis. Priores cōuēntuales prādicto modo electi, a priore prouinciali, si ei uisū fuerit, cōfirmēt. Et ideo posset forsan quassare electionē ill⁹, quē scit per cōfessionē esse indignū: quāq̄ id nō debeat temere, nisi pro graui causa, facere. Ex quo sequit⁹ q̄ magister (quē vocāt nouiciorū) pōt negare illi suffragiū ad p̄fessionē quē per cōfessionē scit esse cōtagiosū et p̄niciosū domui. Prāfert enī nouiciis, nō solū ut eos instituat, sed ut iudiciū morū sumat, etiā per cōfessionē. Fateor tamē summā illi adhibendā esse cautelā, ut citra suspicionē praelato denūciaret non esse aptū ad religionē, exaggerando alios defectus naturales. Absit tamē ut in particulari, gen⁹ aliquod peccatorū insinuet: esset enim grauissimū sacrilegiū: & pot⁹ esset permittēdū ut mūdus periret. ¶ Quod si quis arguat in fauorē Hērici Gādēsis q̄ si liceret ex cognitione auditorū in cōfessione exteri⁹ agere cū poenitēte, tūc timerēt homines confiteri, et fieret sacramentū graue: formidarēt enim subditi confiteri praelato, et qui ut digni haberentur magistratu, confiteri electorib⁹. ¶ Respōdet q̄ qui ex hac causa formidarēt cōfessionē, non haberēt quid inculcarēt aut sacerdoti, aut sacramēto: postq̄ confessor non admittens poenitentē ad id cui⁹ non habet ius acquisitū, aut priuās illū eo quod est in mera potestate ipsi⁹ auferre, nullā facit iniuriā, nec cōfessionē reuelat: nec nos ullo modo talē licetiā dam⁹. Reuera si sacerdos plures haberet seruos quorū unū per cōfessionē sciret esse latronē, nullā ei faceret iniuriā, si pecuniā illi nō crederet, quā credit aliis: aut si domo pelleret: alia ficta causa: postq̄ alias nō tenet illū alere. Nec hoc est reuelare cōfessionē, sed est hominē uti iure suo p̄factū quod alii sinistre, sua culpa interpretāt. Prāfert enī quia hac via nulla suboritur suspitio reuelationis alicuius peccati in speciali. ¶ Aequa ratione respōdet ad vulgatū illū casū,

si sacerdos qui iter habet cum latronibus audiat confessionem prius reuelātis in animo eos habere ipsum occidere intra nem⁹, an debeat intrare potius nemus & mori, q̄ iter declinare, cum periculo reuelationis confessionis. Ricardus enim ita censet faciendum. Et quidem concedo, si casus esset possibilis quo aut reuelanda esset confessio aut moriendum, potius moriendum esse. Sed tamen quia in re morali loquimur, nullatenus admittimus talem casum. Potest namq̄ alio diuertere aut manere aut retroire, fingendo se aliquid esse oblitum. Quemadmodum si quis sacerdoti in sacris vinum ministraret ueneno mistum, & post cōsecrationē, poenitētia ductus, confiteretur ei in aurē, tale poculum propinasse: non tenetur illud sumere: quicquid suspicentur astantes. ¶ Alterum dubium est utrum saltem liceat sacerdoti reuelare confessionem poenitentis, ut suū ipse confiteatur peccatum. V.g. in casu vulgato ubi sunt tres tantum sacerdotes, & unus absoluit alterum puta Petrum ab irregularitate a qua non potuit absolueri, & de hoc peccato non potest plene cōfiteri tertio sacerdoti, nisi dicat se male absoluisse aliquē sacerdotem, & fuisse causam ut ille celebrasset in peccato: unde tertius sacerdos colligit illum esse Petrum. Et uidetur q̄ hoc liceat quia, ut supra diximus, tenetur quicunq̄ ex primere personam cum qua peccauit, si non potest aliter explicare circumstantiam mortaliter aggrauantē. ¶ Scorus, Palud. & Adrianus, & quot quot ego hacten⁹, & legi, & magistros meos audiui, cōsētiūt q̄ quando sacerdos nō pōt explicare suū peccatū, nisi reuelādo sigillū, pot⁹ debet circūstātiā illā omittere, q̄ reuelare: nā mai⁹ est uiculi sigilli, q̄ exp̄sionis circūstātiā mortaliter aggrauātis. Et iter legēdū semp ita cōsui. Nec uolo mutare scētā. Sed certe tamē nō est iā mihi modo adeo compertū, uti oēs existimāt. Prius q̄ ratio illorū falsū assumit: vlt⁹ fort⁹ esse praeceptū sigilli, q̄ cōfessionis. Nā cū utrūq̄ sit diuinū, & signatio sigilli sit p̄pter necessitatem confessionis, mai⁹ cōtra uidet esse praeceptū cōfessionis, q̄ sigilli: quia p̄pter unūquodq̄ tale & illud magis. 1. Postea prāterea q̄ dicere aliquid in cōfessione sacramentali, Et nō est diffamare: alias non liceret nominare aliam personam ad exp̄mendū circūstātiā proprii peccati: ergo, eadem ratione, quod illic dici nō est censenda reuelatio confessionis. Exēpl⁹ gratia. Commisit sacerdos nefandū incestū cum matre quam uincibiliter

Dubium se cum

1000

vincibiliter ignorabat esse matrē: quā postmodū cōfiteretur filio
eā esse ad quā accessit. Sacerdos nō potest cōfiteri totā grauita-
tē stupri, nisi exprimat se concubuisse cū matrē: ergo videtur q̄
potest illā circūstātiā cōfiteri, nō obstāte q̄ illā nouerit p̄ cōfesi-
onē. Nā si nō audisset in cōfessione, tenebatur nominare matrē
(ut dicit. S. Thomas. 4. d. 16. q. 3. & Durā⁹ ibidē. q. 4.) quod nō
liceret si persona quā exprimitur in cōfessione aliquo modo in-
famaretur: ergo quāq̄ vna cōfessio recitetur in alia, illud nec est
infamatio, nec reuelatio cōfessionis: postq̄ dicitur sacerdoti, tā
q̄ deo, cui nihil est secretū. Defendēda ergo est opinio cōmunis
aliā rōne: puta quia praeceptū sigilli est negatiuū de re intrinsece
mala, quēadmodū mētiri: et ideo nulla prorsus de causa licet illud
reuelare. Quod certissimū est. Sed hinc res pēdet an cōfessio
sit reuelatio confessionis, illa quā sit in alia confessione. Quod
posset forte, nec absq̄ probabili ratione inficiari. **T**ertium
dubium est vtrū si sacerdos nouit in confessione poenitentē esse
excommunicatū, uel quenq̄ aliū, ex violēta percussione clericū,
teneatur postea illū vitare. Et videtur q̄ sic (saltē priuatim) nant
cap. Cū non ab homine. De sentētia excommunicationis. habet
q̄ sicut soli patet huiusmodi sacrilegiū, ille priuati tātū vitabit.
Scotus respondet q̄ si confessor potest eū vitare, taliter ut in
de nulla fiat suspitio proditiōis confessionis, debet eum vitare:
alias non. Adrian⁹ idē dicit in re: puta q̄ debet eū priuatim vita-
re, nō tamē publice. **S**ed p̄fecto credideri cū Ricardo q̄ nec
priuatim tenetur eū vitare. Nā, cū priuatio excommunicati sit
solū de iure positio, ecclesia non censetur loqui in dicto cap. de
notitia quā habetur per confessionē. Quare cū hoc ipse adno-
tasset Scotus, non cogeatur concedere q̄ tenebatur sacerdos
aliquo modo vitare talē excommunicatū. Praesertim quia non
licet confessori impropere peccata ipsi poenitēti post absolu-
tionē: & tamē si illū priuatim uitaret, per hoc reuocaret peccata
in memoriam eius. **Q**uartum dubium est: Vtrum de licentia
poenitētis liceat sacerdoti cōfessionē reuelare. Alexā. de Hales,
4. p. q. 78. mēbro. 2. et Scotus et Durā. in. 4. d. 21. negāt posse sa-
cerdotē de licētia poenitētis reuelare confessionē. Ratio Alexā.
est quia sacerdos id scit solum tanq̄ de⁹: ergo non sufficit licētia
hominis, ut reueletur: quod est dicere. De iure diuino prohibita
est

Dubium.
tertium.

Dubium.
quar-
tum.

est reuelatio: in qua perinde nec papa dispētare potest: ergo nec
poenitēs, a fortiori, potest dare facultatē reuelādi. Addit Durā.
d⁹. Notitia sacerdotis nullo modo sufficit ut possit, in quātū ho-
mo, dicere citra mendaciū, se illud scire (ut supra dictū est) ergo
quāuis id pferat de licētia poenitētis, adhuc dicit mendaciū. S.
Thomas, Bonauētura, & Petrus De Palude cōtrariū autumāt.
Et in re quidē nulla est cōtrouersia. Nā et primi doctores cōce-
dūt q̄ si poenitēs extra cōfessionē narret iterū sacerdoti, cū fa-
cultate reuelādi, ea quā cōfessus est, pōt illa tūc reuelare: sed ne-
gāt q̄ si poenitēs extra cōfessionē tātū dicat: cōcedo tibi facul-
tatē reuelādi quā cōfessus sum: sufficiat illa facultas. Quā tamē,
S. Thomas et alii cēsent sufficere. Et p̄fecto ita absq̄ dubio cre-
diderim. Si enim quis cōfessus est furtū. 100. aureorū, nihil peni-
tus reuertit, dicat ne postea sacerdoti: reueles me furatū esse. 100.
aureos: an: reueles hoc quod modo cōfessus sū: nā idē latine pos-
lēt orationes huiusmodi in tali casu. Itē potest quis dū cōfiteretur
narrare peccata tātū semel, sed vtrāq̄ ratione: scilicet & ut absol-
uatur, et ut reuelētur: quia dicens: ut reuelētur: insinuat se nō solū
dicere in cōfessione: ergo postq̄ est absolutus potest explicare
eādē intētionē: videlicet q̄ reuelētur: quamuis non iterū narret.
Et ad argumēta in cōtrariū respōdetur q̄ dū poenitēs facit
facultatē reuelādi, facit subinde ut sacerdos nō solū sciat ut de⁹,
sed ut homo: & p̄ cōsequēs poenitēs nō dispēsat in iure diuino,
sed facit q̄ illud sciatur extra sigillū. Nec inde sequit aliquod de-
trimētū cōfessionis: nec scādālū: quia praeceptū sigilli positū est
in fauorē poenitētis: cui subinde potest pro bono suo renūciare
quēadmodū maritus, cui vxor obsequiū debet, potest illi cōce-
dere ut vortū faciat castitatis. At nō debet sacerdos facile vti huius-
modi licētia: nisi ppter magnum bonū poenitētis: & in graui
eius necessitate: & q̄ndo cōstat poenitētē libera eā volūtate cōce-
dere. Vnde si praeumeretur metu id sacrilegiū iudicis, aut cuius
uis alterius facere, nō debet ea sacerdos vti: nescit & ipse sacrile-
gus. Et adnotēt sacerdotes q̄ quāuis nō egeāt licētia poenitētis
ut in genere cōsulāt peritiores de confessionibus, tamē reuelare
p̄sonā poenitētis nō possunt sine eius facultate. Quare si mauult
poenitēs in peccato manere, q̄ se reuelari, abeat i nomine domi-
ni. Nec ipsi poenitēti post absolutionē debet quoquo modo sa-
cerdos reuocare peccatū in memoriā: nec gratia fraternae corre-
ptionis,

MEMBRITERTII.

tionis, nec consolationis, nec aliquo modo. Neque enim vlla ratione consenserim Petro de palude, quod in occulto liceat sacerdoti poenitentem admonere: nam quauis haec forte non esset reuelatio sigilli, quae cauetur in iure, tamen maxima inde verecundia suffunderetur poenitens, atque adeo sacramentum molestum redderetur. Et ideo quauis sacerdos videat poenitentem contrarium agere, quod iniunctum est in poenitentia, omnino dissimulet. Hoc ueritatem est quod vehementius sacerdotem mouere solet. Quid si sacerdos absoluit, intolerabile commisit errorem: puta quia absoluit non subditum, aut excommunicatum, a casu reservato, aut omisit iubere restitutionem aris alieni, in praedictum tertium. Fertur tempore concilii Basiliensis inter magistros quibus intererat Ioannes Nider, quod situm esse an confessor qui male absoluit a casu reservato, postmodum habita facultate superioris debeat absentem et in seculum absolueret, potius quod adire poenitentem. Illius tamen disputationis copia nusquam extat. Ad hoc respondetur primo quod nullo modo licet absolueret absentem, saltem ignorante an absoluator: primo quia confessio est actus personalis, ut patet in forma: absoluo te: & ideo debet fieri inter praesentes. Item quia absenti non potest sacerdos imponere poenitentiam, neque eum in futurum admonere: quod requiritur in sacramento. Et tertio praesertim quia forsitan tunc ille qui absolueretur esset in peccato: & est sacrilegium absolueret eum qui non praesumitur esse in gratia. Dixerim: absentem & ignorante: nam forsitan posset poenitens absenti sacerdoti mittere confessionem scriptam, & sacerdos rescribere absolutionem: ut ait Palud. in 4. d. 17. q. 2. De quo alias. Secundo crediderim quod nullo modo licet sacerdoti erranti in absolutione, conuenire iterum poenitentem de peccatis, memorando aliquod peccatum in particulari. Primo quia, ut diximus, hoc est exprobrare illi peccatum: unde profecto odiosa redderetur confessio. Et secundo quia posset tunc poenitens negare se tale fuisse confessum, & oburgare confessorem: unde facile oriretur scandalum. Et tertio quia id non est necessarium. Postremo ergo colligitur quod debet tunc sacerdos adire poenitentem: & dicere se errorem commississe graue in confessione: et ideo si uult aut iterato confiteri, aut facultatem facere loquendi de confessione, tunc explicabit in particulari defectum. Per quod & confessionem nullatenus detegit, & abinde satisfacit pro errore praefecito. Nam tunc poenitens tenetur ad confessionem redire, aut cum illo sacerdote aut cum alio: quod si renuit, culpa quae fuerat sacerdotis

QVAESTIO QVARTA. FO.XCVI.

transfunditur in ipsum. Quintum & postremum dubium est utrum licitum sit sacerdoti, qui alia etiam uia, quam per confessionem, crimen nouerit poenitentis, illud prodere: atque adeo in forum exteriori deferre. Opinio fuit negatiua Altisiodorensis. 4. p. q. De sigillo: et aliorum antiquitas. Vbi ait quod si confessor nouit alias crimine poenitentis, non debet illud in confessione recipere: sed si recipit, tunc siue antea nouerit alia uia, siue post, totum clauditur sub sigillo. Et probatur quia in cap. Omnis utriusque sexus, sine exceptione prohibetur peccatum in poenitentiali iudicio, detectum reuelari. At uero omnes ab illo tempore doctores concorditer affirmant contrarium. 4. d. 21. Nam, ut dicit illic, S. Thomas, dum haec opinio nimis sigillo tribuit, praedictum ueritati & iustitiae facit. Non est ergo dubium quin liceat reuelare peccatum quod nouit alia uia. Probatur: quia sacerdos per id quod audiuit in confessione, nullum amittit aliud ius quod habet: sed si non audisset in confessione, habet ius dicendi id quod alias nouit: ergo siue illud nouerit ante confessionem, siue post, iure potest reuelare: alias claudere esset perniciosus hominibus, dum ecclesiam coram sacerdotibus furto expollissent, illis confiteri, ut os obstrueret accusandi. Et secundo. Si huiusmodi sacerdos uocaretur in testem, non posset iuratus respondere citra mendacium se nescire, si est alias publicum: postquam scit ut homo: ergo tenetur candide respondere ueritatem. Sed res lucidior est quam ut pluribus egeat testimonio. Immo uero non solum si sacerdos alias uisu aut experientia id nouit, sed si indicia habet legitima, potest id in iudicium deferre. Exempli gratia. Si dum latro confitetur, marsupium sacerdotis abscindit, quamuis confiteretur tunc de furto, potest eum accusare in iudicio. Non solum quia illa non praesumitur confessio et accusatio, sed simulatio, ut supra diximus: at quia potest allegare manifesta indicia: puta tali hora furtum factum, & neminem alium intrasse domum. Fateor tamen cauendum esse maxime scandalum: ut uidelicet sacerdos quae audiuit in confessione non pandat, nisi in promptu possit comprobare causas uel indicia quibus id alias nouit: ne oriatur suspitio reuelationis confessionis. Et haec de abditissimo sigillo confessionis. In secretis secularibus sunt qui opinantur neminem unquam constringi ea seruare cum dispensatione: sed cum non descendant ad species secretorum, nimirum si res non satis inspiciant. Inter haec ergo primulum

cū tenet secretū quod ad rē pertinet publicā. ¶ De quo statuit
 sexta cōclusio. Quilocū tenet et officiū publicū, tenet, ex gene-
 re rei, fidē seruare secreti, si opo fuerit, cū dispēdio vitæ: ut sūt se-
 natores, cōsiliarii: scribæ: aliq; id genus. Et primo si reuelatio se-
 creti vergit in graue malū reipublicæ, tūc nō solū personæ quæ
 sunt in magistratu, sed quicūq; priuat⁹ ciuis, tenetur vitā expo-
 nere, anteq̃ id detegat. Vnde. l. Omne delictū. ff. De remilitari.
 Exploratores qui secreta nūciāt hostibus, p̃ditores sunt, & ca-
 pitis poenas lūit. Sed aliud præterea asserit conclusio: videlicet
 q̃ illi quibus officio publico incūbit, tenentur sæpe sapius mori
 pro cælado secreto reipublicæ, q̃ndo puati homines nō tenerēt.
 Probat: quia media, ut sæpe diximus, p̃sanda sunt ex fine: &
 secreta reipublicæ sunt p̃pter salutē totius populi: ergo illi qui-
 bus tota reipublica arcana sua cōmisit, & quibus stipēdia pro hu-
 iusmodi officio p̃dit, quicūq; peculiari sacramēto fidē astringūt,
 multo maiori uinculo tenentur seruare secretū, q̃ alii de plebe at-
 q̃ adeo, si res tāti sit momētū ut id postulet, vitā cū reliquis bonis
 tenentur in ea causa exponere. Et uocamus causam reipublicæ,
 causas etiā particulariū personarū, quæ tractātur in iudicio pu-
 blico. Vnde iudex qui causā audit in qua de re grauissima decer-
 tatur, ut de uita, aut de maximo honore, ut de ducatu aut alia
 magna hæreditate, si inuaditur ab aliquo litigariū sub cōmina-
 tionem mortis ut merita causæ p̃dat, debet poti⁹ gladio succūbe-
 re. q̃ fidē secreti frāgere. Et idē crediderim de scribis, quorū fi-
 del, causæ grauēs cōmittūt. In rebus uero minoris momētū,
 quāuis nō teneantur ultā dare ut fidē seruēt, tenent tamē p̃ rei cus-
 tusq; qualitate. Atq̃ id maxime in sancto cōsilio et foro, quo res
 fidei aduersus hæreticos tractātur. Nā et inter gētes celebratissi-
 ma semper fuit fides secretorū de re publica. Vnde Aulus Gell⁹
 ex Marco Catone refert l. i. noct. att. Papirio illi puero honorē
 maximū habitū esse: eo q̃, dū in senatū cū patre fuisset admiſ⁹,
 & mater audivisse eū percōraretur quidnā patres egissent, ma-
 trē excogitato cōmēto, & mēdacio delusit, quo senatus arcanū
 cælaret. Ob idq; nomē illi inditū est: Prætextatus: id est: abscondi-
 & contextus: quod deinceps pueris Romanis successit. Et Pome-
 pelus, ut author est Valerius Max. l. i. cū a Gētio rege captus, se-
 nat⁹ cōsilia p̃dere iuberetur, signi digitū cremādū præbuit: qua
 patientia ostēderet se potius tormētis perditū iri, q̃ secreta sena-
 tus

tus pāderet. Et Fuluius tēpore Augusti, cū senatus secreta pāde-
 ret uxori, poenā dedit capitis. Hac ratione (ut inquit Valerius
 l. i. z.) fidū tūc erat & altū reipublicæ pectus: cura, silētiq; salubri-
 tate munitū. ¶ Interpretuata id maiore uinculo ligat q̃ndo quis
 per iniuriā, hoīs secretū, ut fraude ue extorquet. De quo sit con-
 clusio septima. Qui iniuriā, hoīs secretū expressit, tenetur illud,
 si res sit magni momētū, etiā in mortis discrimine, cōtegere: ut
 Dalila, quæ muliebri improbitate mysteriū capillorū a Sansone
 extorsit, tenebatur mortē prius obire, q̃ id Philistæis prodere.
 Probat. Tenetur quicūq; mortē prius oppetere, q̃ hominī
 famam auferre (maxime si fama sit ualde magna & pretiosa) sed
 qui per iniuriā secretū alienū extorquet, famā ab illo deprædat:
 ergo tenetur potius mori, si res sit magni momētū, q̃ ipsum dis-
 famare. Eo uel maxime si periculū idē imminet uitæ. Vnde qui
 obſignatis literas alienas mala fide aperit: quia illa, uis est & in-
 iuria: maiori uinculo tenentur secretū illud seruare. q̃ si id alia ius-
 ta uia cognouissent. Fuit enim semper celebratissima religio in
 literis alienis abscondēdis & cæladis, ut frequentibus historiis me-
 moriæ proditū est. ¶ Secretorū quæ citra iniuriā deprehēdūt,
 primū genus est quādo quis data fide arcanū alienū suscipit cus-
 todiedū. De quo ponitur octaua conclusio. Nemo tenetur se-
 cretū quod fide recepit seruare cū dispēdio uitæ, aut alia grādi-
 lactura honoris. aliorū ue bonorū. Hoc non aliter p̃batur, q̃ q̃
 huiusmodi obligatio non oritur ex iustitia, aut ex publico offi-
 cio quo tenetur seruare secretū, sed ex sola liberalitate & bonita-
 te p̃mittētis fidē: et nemo p̃sumit p̃mittere id ad quod alias
 non tenebatur, cū tāta iactura & dispēdio. Qui enim pecuniā a-
 mici recipit in deposito, non tenetur cū tāta iactura & detrimē-
 to eā tueri. Sed nihilomin⁹ uiri p̃bi, erit p̃rei cōditione & ma-
 gnitudine iacturā in p̃priis bonis facere, ut arcanū ita receptū
 protegat. Neq; admitto argumētū quo i hac pte aliqui utūtur,
 ut quocūq; casu licet reuelare propriū secretū, liceat subinde re-
 uelare alienū. Nā homo dominus est propriæ famæ, & nō est do-
 minus alienæ: et ideo pōt aliq̃ndo propriā famā exponere (quia
 in hoc nulli facit iniuriā) quādo tamē tenetur custodire alienā.
 Graphice sane fabulatur poetæ poenā illius qui secretū sub fide
 receptū nō seruat, in Batto illo pastore, qui p̃pter secretū quod
 fide receperat, reuelatum, in lapidem uersus est: alioqui mutū,
 N III sed

Sep-
tima
concl.octo-
ua cō-
clu.

MEMBRI TERTII.

Sed quia ea perpetuo laboraret infamia, ut secretum auri, etiam silentio, manifestaret. ¶ Nona conclusio. Quando quis casu nouit alienum secretum, quauis tenet illud contegere, etiam sub peccato mortali, si res est tantum momenti, tamen non tenet grauiam pati ut illud calet. Hoc facile probatur: quia solus tenet seruare ex charitate, sicut tenemur seruare res amicorum, quando id possumus sine graui damno nostro. Tamen si non quod consilium fuerit, mortem prius oppetere, quam huiusmodi secretum reuelare. Et haec de alieno secreto. ¶ Secretum cuiusque proprium longum nobis modo negotium exhiberet, nisi membro. 1. q. 3. amplissime res esset tractata. Hoc unum ergo in hunc locum reieci: an teneat homo tormenta, atque adeo mortem perpetui, ante quam iniuste interrogatur, propria crimina prodatur. Vbi decimam astruimus conclusionem. Nemo tenetur mortem pati, aut immania tormenta, ut proprium crimen abscondat. Loquimur de his qui in euleo praeter ius interrogantur: nam si legitime interrogarentur, etiam extra tormenta, tenerentur veritatem fateri. Probatur conclusio his suppositis quae loco citato satis corroborauimus, aduersus dominum Caietanum: videlicet hominem habere dominium suae famae, sicut bonorum exteriorum: et quamuis sit peccatum, famam prodigere, & quandoque mortale, tamen licitum esse cuilibet pro causaiusta eam exponere. Unde sumitur argumentum. Potest quis pro iusta causa famam exponere: sed proderet proprium crimen: ex genere suo, nihil aliud est, quam se hominem infamare: ergo illud licet ad seruandam vitam: nam profectovix potest dari causa magis iusta. ¶ Et confirmatur: quia vita maius bonum est quam fama: immo vita caput est omnium bonorum: ob id quod vniuersa quae homo habet, dabit pro anima sua Iob. 2. ergo si quis positus in tormentis euadere aliter non potest, nisi proprium crimen detegendo, certe, quamuis iniuste interrogetur, potest se prodere: postquam in hoc nemini facit iniuriam. Quemadmodum enim vexationem illam & iniuriam grandi pecunia redimere posset, ita sane potest & facturam in fama facere, ut uitam seruet. ¶ Et secundo arguitur ex communi sensu hominum. Si quis et plurimum et uehementer cruciaretur & dilaniaretur, certe non censeretur pusillanimis, si se proderet. Immo uero non solum id licitum est quando confitendo crimen potest a tormentis liberari: sed quando per confessionem certum esset capite plectendum, posset uir fortis eligere semel mortem, ante quam uehementia & longissima tormenta

QVAESTIO QVARTA. FO. XCVIII.

tormenta pati. Eo uel maxime quando non sperat tormenta finis, ut saepe sapienter contingere solet. Sunt enim quae tormenta cumulatim, proponunt aut animam miseri, aut confessionem ueram falsam ue extrahere. ¶ Et tertio arguit. Potest homo, ut illic diximus, exponere propriam famam per famam amici, sicut uitam per uitam: ergo potest, a fortiori, famam exponere per uitam propriam. ¶ Quarto arguit. Si quis me iniuste infamaret, et ego non possem me aliter defendere nisi exponendo uitam, non teneor periculo uitae famam custodire: ergo, eadem ratione possum in tormentis crimine prodere, ut inde me eximam. ¶ Quod si quis arguat quod si iudex iniuste me percussit, iniuste ego respondeo. Certe consequentia nulla est: nam & latro iniuste me inuadit in itinere, & tamen iuste ego concedo illi pallium, ne me occidat. ¶ Addideri quod si homo in iniustis tormentis falso sibi crimine poneret: dum modo id faceret sine iuramento, non est mendacium nisi officiosum & ueniale: nec tenet aliquo modo ad restitutionem famae: postquam nemini facit iniuriam. Palud. 4. d. 21. q. 2. in fine dicit quod mendacium huiusmodi est officiosum, in quantum se homo liberat a tormentis: sed perniciiosum, in quantum se diffamat, & astutes laedit mendacio. At re uera, nec in famare se ad illud finem est perniciiosum: nec astutes laedit: quia aut putat confessio non esse ueram, aut, si intelligat esse falsam, non est tantum scandalum, hominem contra se mentiri, ut eo se liberet malo.

¶ AD PRIMVM argumentum respondeo quod quamuis uita sit praestantior quam fama: nihilominus reuelatio criminis aliquando cedit in malum religionis, ut dictum est in prima conclusione: & aliquando in malum publicum, ut dictum est in sexta: & aliquando in graue praedictum terribile, ut dictum est in septima. Quibus proinde casibus mortendum est prius quam crimine reueles. ¶ Et per hoc respondeo ad confirmationem, quod quamuis iugum domini sit suauis, nihilominus nos obligauit in dictis casibus uitam exponere. ¶ Ad 2. principale responsum est in octaua, nona, & decima conclusionibus. Quibus ostensum est licitum esse aliquando reuelare secretum aut alienum aut proprium, quando aliter uitam seruare non possumus. At non est par ubique ratio. ¶ Et eodem modo respondeo ad confirmationem, & ad tertium principale. Nec ualet illud argumentum, ut supra diximus, ut quocumque casu liceat mihi reuelare secretum meum, cuius sum dominus, liceat subinde reuelare alienum, cuius non habeo potestatem.

¶ TERTIO quae De ratione tegendi & detegendi secretum, sub censura sacrosanctae Romanae ecclesiae, de exiguitate & penuria nostra praestare potuimus. Quae in hoc opusculo tribus membris:

MEMBRI TERTII.

mēbris distributa sunt: per quatuordecim quæstiones dis-
putata: atque adeo octoginta duabus conclusionibus abso-
luta: ad laudem & gloriam indiuiduæ trinitatis: quæ nos uti-
nam feliciter in secreta illa diuinorum mysteria aliquando reci-
piat: quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit nec in cor homi-
nis ascenderunt.

¶ Finis.

¶ Quibus insigniter a uero exemplari
erratum est, sic ea, quæ rara
sunt, loca corrigito.

¶ Folio. 3. pagina. 1. linea. 1. Di-
lectum: pro: Delictum.

¶ Folio. 4. pagina. 2. linea. 32.
Intentionem: pro: intentio-
nem.

¶ Folio. 5. pagina. 1. linea. 25.
Innocentem: pro: nocentem.

¶ Folio. 14. pagina. 1. linea. 14.
amicus: pro: amicis.

¶ Folio. 24. pagina. 1. linea. 11.
corripiedo quod obesse prodesse:
pro: corripiendo obesse, quod pro
desse.

¶ Folio. 23. pagina. 1. linea. 6.
pmittere: pro: pratermittere.

¶ Folio. 38. pagina. 1. linea. 3. afl-
ne: motionē: pro: monitionē.

¶ Folio. 58. pagina. 1. linea. 17.
maritis: pro: maritis.

¶ Folio. 63. pagina. 2. linea. 12.
iuransrans: pro: iurans.

¶ Folio. 67. pagina. 1. linea. 15.
puritatem: pro: paucitatem.

¶ Folio. 68. pagina. 2. linea. 35.
obligati: pro: obligat.

Handwritten notes and signatures:
Folio 3. pagina 1. linea 1. Di-
lectum: pro: Delictum.
Folio 4. pagina 2. linea 32.
Intentionem: pro: intentio-
nem.
Folio 5. pagina 1. linea 25.
Innocentem: pro: nocentem.
Folio 14. pagina 1. linea 14.
amicus: pro: amicis.
Folio 24. pagina 1. linea 11.
corripiedo quod obesse prodesse:
pro: corripiendo obesse, quod pro
desse.
Folio 23. pagina 1. linea 6.
pmittere: pro: pratermittere.
Folio 38. pagina 1. linea 3. afl-
ne: motionē: pro: monitionē.
Folio 58. pagina 1. linea 17.
maritis: pro: maritis.
Folio 63. pagina 2. linea 12.
iuransrans: pro: iurans.
Folio 67. pagina 1. linea 15.
puritatem: pro: paucitatem.
Folio 68. pagina 2. linea 35.
obligati: pro: obligat.
Folio 3. pagina 1. linea 1. Di-
lectum: pro: Delictum.
Folio 4. pagina 2. linea 32.
Intentionem: pro: intentio-
nem.
Folio 5. pagina 1. linea 25.
Innocentem: pro: nocentem.
Folio 14. pagina 1. linea 14.
amicus: pro: amicis.
Folio 24. pagina 1. linea 11.
corripiedo quod obesse prodesse:
pro: corripiendo obesse, quod pro
desse.
Folio 23. pagina 1. linea 6.
pmittere: pro: pratermittere.
Folio 38. pagina 1. linea 3. afl-
ne: motionē: pro: monitionē.
Folio 58. pagina 1. linea 17.
maritis: pro: maritis.
Folio 63. pagina 2. linea 12.
iuransrans: pro: iurans.
Folio 67. pagina 1. linea 15.
puritatem: pro: paucitatem.
Folio 68. pagina 2. linea 35.
obligati: pro: obligat.

